

રમુજ દિલ પસંદ.

આ

પારસી ગુજરાતી કીસાઓ નું પુસ્તક છપાઈ ખાહાર પડેલું
તેનું

કવી. રણછોડ ગણુરામ

પાસે શુધ ગુજરાતી ભાષાંતર કરાવી

સમશેર ખાહાદુર છાપખાનામાં

સવાઈભાઈ ગાયચંદ પાસે છપાવી

ઊમેદ હરગોવીંદાસે પ્રસીદ્ધ કર્યું.

અમદાવાદ.

સંવત ૧૯૨૯

સને ૧૮૭૩.

કીમત રૂ૧-૮-૦

આ પુસ્તક ત્રણ દરવાજા આગળ મેદાનમાં
હાજની સામે ઊમેદરામ હરગોવીંદની આફીસમાં મળશે.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય
 ગુજરાતી ગ્રંથાલય-સંગ્રહ
 ૧૭૮

મને ૧૮૬૭ ના આક્ટ ૨૫ પ્રમાણે આ ચોપડી
 રજીસ્ટર કરવામાં આવેલી છે.

પ્રારંભના કીસા.

કીસા. ૧ લો.

એક દિવસે અકબર પાદશાહ શીકાર રમવા ગયો હતો. ત્યાં જંગલમાં પોતાનાં માણસોથી વખુટો પડ્યો ને ઘણી તરશ લાગી. તેથી તે જંગલમાં એક રાણીની* ઝુપક જોઈને પાદશાહે પીવતું પાણી માગ્યું. તે વેળાએ તે રાણીની આરતે પાણીને બદલે દુધ તથા શેલડીનો રસ આપી આપ્યો. તે પીધાથી પોતે અકબરશાહ ઘણોજ ખુશ થયો. તેથી કંઈથી કસબી દુરાવો છોડીને પેલી આરતને બદલે આપ્યો. ને કહ્યું 'કાંદાલ મારી પાસે બીજું કંઈ હાજર નથી. વળી હું આ પાસેના શહેરનો પાદશાહ છું ને મારું 'અકબર' એવું નામ છે વાસ્તે જો તું કે તારો ધણી મા-રે ત્યાં આવશો તો હું રાજ કરીશ.' એવું કહીને પોતે પાદશાહ ત્યાંથી ચાલતો થયો. થોડાક દહાડા વીત્યા પછી પેલી આરતે પોતાના ધણીને કહ્યું કે તું પેલા અકબરને ત્યાં જા તે તને કંઈ આપશે. વળતી તે રાણીએ પેલા

* રણમાં રહેનાર.

કસબી દુશાસો ગાંડે વીંટ્યો અને એક લાકડીમાં પોતાનાં
 ખગરખાં ભરાવીને તે લાકડી ખાંધ ઉપર મુકીને ચાલી ની-
 કળ્યો. જ્યારે શહેરમાં પાદશાહની દેવડી પાસે આવી પહો-
 ર્યો ત્યારે લોકને પુછવા લાગ્યો કે અત્યા પેલો અકબરી-
 ઓ ક્યાં રહેછે? એવા તોછડા નામથી કેટલાક લોકને તો
 પુરી સમજ ન પડી પછી દેવડી ઉપરના કોઠાએ તે વનચરને
 પુછ્યું કે શું તું અકબર પાદશાહને ખોળે છે? ત્યારે તે
 બોલ્યો કે” હા. હા. તેજ “પછી ત્યાં દેવડીનાં માણસોએ
 પાદશાહને ખબર કરી કે કોઇ જંગલવાસી પુરૂષ આપને
 શોધેછે. એવું સાંભળી અકબરશાહે તેને પોતાના મેહલમાં
 ખોલાવવાનો હુકમ કર્યો. આ વખતે પાદશાહ તખ્ત પર
 બેસીને ખુદાની ખંદગી કરતો હતો તેવામાં તે રાણુટી અ-
 દર ગયો. અને જ્યે ગયો તેવો તેણે પોતાની ખાસકાં
 સુધાં લાકડી પાદશાહના તખ્ત ઉપર મુકી અને પુછવા લા-
 ગ્યો કે “બાધ તું સાંજોછે? તારાં બાઈડી હૈયાં ભક્તોંછે?”
 પાદશાહ ખંદગીમાં હતો તેથી મોંડથી ન બોલતાં માથું હ-
 લાવી હાથની ધસારતથી કહ્યું કે તું બેશ. ત્યારે તે રાણુટી
 પેલો દુશાસો છોડીને માથા તળે તકીઆ કરી તખ્તના પા-
 ચા ઉપર પગ ઊંચા મુકી લાંબો થઇને સુતો ! જ્યારે પોતે
 પાદશાહ ખંદગી કરી રહ્યો ત્યાર પછી ખુદા તરફ અને હા-

થ જીંચા કરી દુઆ માગવા લાગ્યો. એ રીતે પાદશાહને
 દુઆ માગતો જોઈને પેલો રાણુટી એકએક પોતાની લા
 કડી ખાસડાં ખાંધ ઉપર ચઢાવી મુગે મોંડે રીસમાં ચાલતો થ-
 યો. પાછળથી અકબરશાહે ધણીએ બોલાવ્યો પણ તે પાછો
 વળ્યો નહીં. ને ઘેર જઈ પોતાની ખાંધડીને કહેવા લાગ્યો કે “રાં
 ડનાએ અકબરીઆ તે મને શું આપશે.” એજ બે હાથ
 લાંબા કરીને ભગવાન પાસે માગે છે ને. માટે હવે હું પણ
 ભગવાન પાસે માગું મને પણ એ આપશે. એટલું કહીને
 એણે પાણીએ હાથ મોં ધોઈને પાદશાહ કરતો હતો તે રીતે
 પોતે પણ મનમાં બડબડવા લાગ્યો. ને બે હાથ જીંચા કરી
 ને ખરા ભાવથી કહેવા લાગ્યો કે હું ભગવાન તેં અકબરીઆ
 ને આપ્યું ત્યારે મેં તારી શી ચોરી કરી વાસ્તે દયા કરી
 મને કાણુ કાંઈ આપ કે જેથી મારા પરિવાર સુધાં સુખીએ
 થાજે. એ રીતે સાચા દિલની ભચના તેની પણ શ્રી ભગવા
 ને માની ક્ષીધી અને જ્યારે તે પ્રાથનામાંથી ઉઠ્યો ત્યારે
 પોતાના ખારણા આંગળ માણીક મોતીને હીરાના ઢગલા
 તેની નજરે પડ્યા. તેથી તે બોલ્યો કે વાહરે પરભુ શો પર
 સન થયો કે એણે ખાળકના રમકડા જેવા લીલાપીળા પથરા
 આપ્યા! વળતી તેણે એલું વિચાર્યું કે “વાહ તાંહારે એમાં
 ના થોડાક પથરા મારા અકબરીઆના છોકરાંને રમવા સાફ
 આપી આવું, એટલું બોલી પોતાનાં બે ખચર ઉપર પેલું ઝવે
 રાત ભરીને પ્રથમના જેવા ડાળે ખચરને હાકતો હાકતો અકબર

(૪)

રશાહના દરબારમાં લેધ આવી. તે જોધને પોતે પાદશાહ
બણોજ અચરજ થયો. અતે ધીરજથી પુછીને તેની સવળી
ખીના જાણી લીધી પછી પોતે જગત કરતાનો મહીમા વખા
ણવા લાગ્યો. વળતી ધીરે ધીરે કળવણી આપીને પેલા રાણ
ટોને સહુકાઠમાં લાવી તેને પોતાનો એક મુખ્ય અમીર ઠરાવ્યો!

કીસો. ૨ જો.

કોઇ એવકુદ આદમી ઘોડાપર બેસીને જતો હતો. ઘો
ડાપર બેઠા છતાં તેણે પોતાની મુઆફરીના સામાન પોતા
ના માથા ઉપર મુકેલો હતો. તે જોધ રસ્તે જતા આવ
તા લોક તેને કહેવા લાગ્યા કે રે નાદાન માથા પરનો બો
જો ઘોડાની પીઠપર નાખી તે ઉપર કેમ નથી બેસતો. ત્યારે
તે સખસે જવાબ દીધો કેમવાહવાહ તમેતો મારા ઘોડાના મો
ટા કુશમન દેખાઓછો. તમારા કરતાં હું કાંઈ વધારે સમ
જીંધું જો આ માથા પરનો ભારે બોજો ઘોડા ઉપર મુક
તો પછી મને કોણ ઉચકે ? વળી મને મારા રોઠનો ઠપકો
મજે કેમકે તેની મુખ્ય શ્વારીનો આ ઘોડાછે. વાસતે આ
મારા માથા ઉપર સામાન ઉચકીને જાળવણી કરું છું કે રખે
ઘોડાને ભાર લાગે !

(૫)

કીસો. ૩ જો.

એક પાદશાહ જ્યારે જમતા બેસતો ત્યારે પોતાના સઘળા વજીર ઊભરાવોને કહેતો કે ચલો મરી જાઓ. એજ સાંભળી તે વેળા બધા ધુંટેણીએ બેરીને પોતાનાં માથાં ભુંધ ઊપર નાખતા. પછી પાદશાહ જમી રહેતો ત્યારે કહેતો કે ચલો ઉઠો. એટલે બધા ભુંધ ઉપરથી માથાં ઉંચાં કરી પાંશરા બેરી જતા. એક દિવસ તે મીઠાસમાં કાંઈ ખુશ મસ્કરો આવી બેઠો, તેવામાં પાદશાહને જોજન વેળા થઈ. ત્યારે રાજની રીત પ્રમાણે પાદશાહે કહ્યું કે ચલો મરી જાઓ ત્યારે સઘળાએએ બેઠાં બેઠાં વાંકા વળીને પોતાનાં માથાં નીચાં નમાવ્યાં. પણ પેલો મસ્કરો તો વાંકો નહી વળતાં એમને એમ સામે માંડ બેસી રહ્યો. તેથી પાદશાહે તેને રીસથી કહ્યું કે રે બે શરમાતું સાંભળતો નથી ? તીયારે તે મસ્કરે જવાબ દીધો કે હું પૃથ્વીપતિ આ બધાએના પ્રાણુ ગાંડવાટે ગયાછે. તેથી તેઓ નીચાં માથાં કરી વાંકા વળ્યાછે ને મારો પ્રાણુ તો આંખવાટે ગયો વાસ્તે નીચી ડાક નહી વાળતાં એમનો એમ ઉઘાડી આંખે બેઠેલો છું આપ બે ફીકર થઈ નીરાંતે જમો. આવો હાજર જવાબ સાંભળી પોતે પાદશાહ હસી પડ્યો!

કીસો. ૪ થો.

કાંઈ કંજુસના ધર આગલ એક ફીકર ભીખ માગવા

(૬)

આવ્યો. તે આપો દિવસ ત્યો પણ કશું મળ્યું નહીં. ત્રીયારે તેણે ધુસે થઇને પોતાની પાસેના સાઠકો પોતાના અંગ ઉપર ફડો ફડ મારવા માંડ્યો તે એટલે સુધી કે સોરેસો-ર ઊઠીને લોહીની ટસરો છુટી. ત્રીયારે તાંહાં ઉભેલા લેરક પેલા કંજુસને ઠપકો દઇ કહેવા લાગ્યા કે અરે ભલા માણસ સાઠકા ખાધ ખાધને ખિચારા ફકીરની ચામડીએ ફટવા આવી તોયે હજી તેની ભીખ આપતાં શું થાયછે. અને ભીખમાં શું ભારે આપવાનુંછે, જ્યાં તાંહાંતો એક પાધ આવું સાંભળી તે કંજુસે જવાબ દીધો કે ભાઈઓ તમે એ દુનીઆમાં ચાલતી કહેવત નથી સાંભળી કે ‘‘ ચમડી ફુટે પણ દમડી ન છુટે !!

કીસો. ૪ મો.

એક દિવસ એક પાદશાહ શીકાર રમવા ગયો. તાંહાં એક જંગલવાસી માણસના હાથમાં એક સારા ખપ્પતરનો જોડો જોવામાં આવ્યો. તે પાદશાહે પસંદ આવવાથી કીમત આપીને ખરીદ કર્યો. અને તે પોતાના ખીજમતદારના હાથમાં આપીને કહ્યું કે જ્યારે શીકારથી ધર આગળ જઇએ ત્રીયારે મને તે જોડો પાછો શોધજે. હવે ખીજમતદારે પોતાના બે હાથમાં તે બે ખપ્પતરો પકડેલાં હતાં તેમાંનું એક ખપ્પતર દઇવ જોગે ઉડી ગયું. જ્યારે પાદશાહ દરબારમાં

આવ્યો તીયારે પેલો ખીજમતદાર એક ખપ્પૂતર લેધને તે ની પાસે ગયો. તે જોધને પાદશાહે ગુસે થઇ પુછ્યું કે ખીજુ ખપ્પૂતર ક્યાછે ? તેણે જવાબ દીધો કે કૃપાનાથ એક હાથમાંથી ઉડી ગયું. તીયારે ફરી પુછ્યું કે શી રીતે ઉડી ગયું ? એવે સવાલ સાંભળી પેલા ખીજમતદારે પોતાના હાથમાંનું ખપ્પૂતર પાદશાહના દેખતાં ઊરાડી ટુકડું અને કે હેવા લાગ્યો કે આ રીતે પેલું ઉડી ગયું ! તેની બેવકુફી ઉપર પાદશાહને ધણું હસવું આવ્યું !!

કીસો ૬ ઠા.

એક હાંડીઆ માણસે રસ્તે ચાલતાં ધાર્યું કે જો મને એક રૂપીઆ મળે તો તેમાંથી પાવલું પ્રભુનીમીત્તે પુણ્યમાં વાવડું, એવા વિચારમાં આગળ ચાલતાં રસ્તામાંથી એક રૂપીઆ જડ્યો. એટલામાં પાવલું પુણ્યમાં આપવાનો તેનો વિચાર ફર્યો. અને રૂપીઆ સરાફને ત્યાં બટાવા ગયો તો તે ખાર આનાનો નીકળ્યો. ત્યારે તે પોતાના દીલ સાથે કહેવા લાગ્યો કે વાહ વાહ પરમેશ્વર પણ કેવો પાહોએલા કે જેણે અગાઉથીજ પોતાનું પાવલું કાપી લીધું ! તે જાણી ગયો કે એ ભુર્યો કાંઈ આપવાનો નથી. !!

(૮)

ક્રીસો ૬ મો.

કોઈ એવકું સખસ ખાઈડી પરણ્યો. ધણી ભંમર ગુજરીને કાંઈ છોકર થયું નહી ત્યારે પેલી ઓરત ધણી દીલગીર થવા લાગી. તેથી તેના ધણી તેને પુછવા લાગ્યો, કે તું સા વારતે આટલી બધી બિદાસમાં રહેછે? તેણીએ કહ્યું કે શું કરું આખી ભંમર જવા આવી પણ એકે ખાળક થયું નહી. ખાળક રમાડવાની અને ધણી હોંસ થાયછે. ત્યારે તેના માટી બોલ્યો કે રે પ્યારી સોચના શીદ કરે છે; મનેજ તારો લાડકો બાણી પોતાના જીવને રાજી રાખા.

ક્રીસો ૮ મો.

કોઈ પુરવે દસાવરથી તેના ઘર ઉપર કાગળ મોકલ્યો; તે વાંચવાને તેની સ્ત્રી હાથમાં લેઈ ખાહાર નીકળી. તેણીએ કોઈ રસ્તે જનાર મરદને આપ્યો. અને કહ્યું કે જરા આટલો કાગળ વાંચીઆપો. પેલા આસામીએ તે કાગળ લઈને બિડેલ્યો અને ઉપરથી તે નીચે સુધી જોઈ પોકે પોકે રડવા લાગ્યો. તેની આંખમાંથી આંસુ ચાલતા જોઈ પેલી ઓરતનાં દિલમાં કાળ પડી અને જાણ્યું કે કાંઈ દેવોગતી બની. તેથી તે સ્ત્રી તથા તેના સગા વાહલાં પણ રડવા કુટવા લાગ્યાં અને ખુબ પાડીને બધાંએ પેલા કાગળ વાંચનારને પુછીયું. કે બાઈ બોલોને માંહી સું

લખેલું છે! ઈશ્વરે અમારો વાંકો દફાડો કર્યો કે સુ? ત-
મે રડાછો કેમ અને પત્રમાં લખેલો સમાચાર કેમ નથી
વાંચી સંભળાવતા? ત્યારે તે પુરૂષ પેલી ઓરતને કહ્યું કે
રે બેહેન કાગળની ખીના વાંચીને રડતો નથી. પણ હું તો
મારા કરમને રડું છું કે આટલો કાગળ વાંચવાને પણ
સીખ્યો નહીં!

કીસો ૯ મો.

એક અટકચાળા હજમ કોઇ અહમયની હજમત કરી
રહ્યા પછી તેના માથામાં પોતાની આંગળીના બે ટકોરા
માર્યા. ત્યારે તે અહરથે તે હજમના હાથમાં બે મોહો
રે મુકી તે જોઇ પાસે ઊભેલા લોક તે અહરથને આ-
છી અકલનો જાણી હસવા લાગ્યા. પેલો હજમ મોહોરચો
મળવાથી ખુસી થયો અને જાણ્યું કે ટકોરા મારવામાં
કેંક ફાવેલા છે. પછી તેજ રીતે કોઇ આરખની હજમત ક-
રી રહીને લાલચથી તેના માથામાં તે હજમે ટકોરા મા-
ર્યા તેથી તે વખતે આરખ એવો ગુસ્સે થયો કે પોતાની કે
મરેથી તલવાર ઊઘાડીને તેનું માંથું ઉડાવી દીધું. આ વા-
તની જ્યારે લોકને ખબર પડી ત્યારે પેલા અહરથની
અકલનાં વખાણ કરી કહેવા લાગ્યા કે તેની આપેલી મો-
હોરચો આજ વળી ગઈ! !

(૧૦).

કીસો ૧૦ મો.

એક યેગમ હાથોના હાથ ઉપર સ્વાર થઇને પોતાના રસાલા સંઘાતે જતી હતી. તેને કાંઈએક ફકરે કહ્યું કે “તે યેગમ કાંઈ ખેરાદ કરીસકે?” ત્યારે તે યેગમે તેને એક મોહાર આપી અને કહેવા લાગી કે “ફકીર સાહેબ કાંઈ હે મારા હકમાં દુવા કરો” એવું સાંભળી પેલા ફકીર બોલ્યો કે “બાઈ તું હાથોની અંખાડી ઊપરતો બેઠી છે, હવે મું ફકીરના સોઠા ઉપર બેસવાની દુવા કરું.”

કીસો ૧૧ મો.

કાંઈ બાહાદસાહેનો એક અમીર સીંદીખાર નામનો જાતનો શીદી હતો તે એક દીવસ રાખેત ઘોડા ઉપર સ્વાર થઇને જતો હતો. તેને કાંઈએક ફકરે કહેવું કે “અખલક.” કુચ ફકીર કુંદેતા હે?” એવું સાંભળી તે અમીર ગુસ્સે થયો ત્યારે તે ફકરે તેને કહ્યું કે “અખે કાયલે ચટ કતા કયું હે લાલ હો રહે લાલ” એટલે એનો અરથ એ વા કે હે કાયલાના જેવા કાળા કાયલાની ચીનગારી શું ઊરાડેછે? અખિના જેવો લાલ મોળ રહે.

કીસો ૧૨ મો.

એક બાહાદસાહે આજાદ ફકીરોની હાજર. જખાની

અખલક એટલે કાખર ચીતરો

સાંભળીને ધણો ગુસ્સે થયો ન તેઓને દરીઆ પાર કરવાને હુકમ કીધો. રસ્તે જતાં તે સઘળાં ફકીરોને લોકોએ પુછ્યું કે “તમે કયા જાઓ છો?” તેઓએ જિત્તર દીધો કે “ખાહદશાહે પોતાની દીકરીને દરીઆના ખાદસાહ વેરે પર લાવી છે તેની રીતભાત કરવા અમને મોકલે છે.” આવી ફજેતી બરેલી વાત સાંભળીને ખાદશાહે તેઓને પાછા રોકે રમાં તેડાવ્યા ને કહ્યું કે “ચારો જ્યાંથી તમે આવ્યા છો ત્યાં જાઓ.” ચારે તેઓ રસ્તામાં કોઇ ધરડી કંગાળાચી શુતેજી હતી તેની જાંગમાં માંથુ ગાલીને એકની પાછળ એક એમ બધા મોત પોતાના માથાં એક બીજાના પગ વચ્ચે મુકીને હારખંધ લાંબા થઇ પડ્યા. જ્યારે લોકોએ કહ્યું કે “હે ફકીરો આ બીચારી બુઢીને સી ખાલી હરકત કરો છો? ત્યારે તેઓએ જવાબ દીધો કે સાહેબો ખુદ ખાહદ સાહેબો હુકમ છે કે “જ્યાંથી આવ્યા છો ત્યાં જાઓ.” તેથી ધણા એક અંદર ગયા અને ખાકીના અમો પાણુ અંદર જઈએ છીએ.

કીસો ૧૪ મો.

એક બેહુરો ખજારમાં રેગણાં ખરીદ કરવા ગયો હતો. તેને તેમના કાંઈ દાસ્તે પુછ્યું કે કેમ ખુસમાં તો છો મેહર ખાન? તેણે જવાબ દીધો કે રેંગણા લેજીલું. ફરીથી પુછ્યું

(૧૨) .

કે તમે સારી પેઠે છો? જ્યાંપ દીર્ઘો કે ખત્યાં ધણાં મો
ધાંછે. વળી પુછ્યું કે ખાળ ખત્યાં શારી પેઠેછે? ઉતર
આવ્યો કે સધળાનું સાક કરીસ! !

કીસો ૧૪ મો.

એક અક્ષીણીએ કટલાએક છોકરાએને મધખાતા જો
ધને પુછ્યું કે એ શુંછે? તીયારે છોકરાએએ તેને તે ચ
ખાડાને કહ્યું કે એ મધછે. વળી તે અક્ષીણીએ પુછ્યું કે
ભાઈ એ સામા થતું હશે? છોકરાએ બોલ્યાં કે જ્યાં મણી
માંખો એકઠી થઈને બેસેછે. તીયાં પુડાની અંદર થાયછે.
એક વખતે તે અક્ષીણી કેફની ઝુમમાં ચાલ્યો જતો હતો
તીયાં રસતાની ખાનુએ કાઠ છોકરે હથેલુ હશે તેની ઊપ
ર ધણીએક માંખો ખાણખણતી હતી તે જોઈને પેલાં છો
કરાએ ખતલાવેલો મધપુંડો ચાદ આવ્યો તેથી ધણીજ ખુ
સી થઈને ઉતાવળથી તે પડેલા નરકમાંથી આંગળી ભરીને
ચાટીયું તો તેનો ગંધાતો અને એકારી આવે એવો શ્વા
દ લાગ્યો તેથી હાક્યું! હાક્યું! કરીને કેહેરા લાગ્યો કે અરે
શાલાં છોકરાએ મને છેતર્યો!

કીસો ૧૫ મો.

એક અક્ષીણી કેફની ઝુમમાં છોકરાએ સાથે રસતાં
ધેની" રમત રમતા લાગીયો. અને જ્યારે છોકરા નાસીને

સંતાયા તીયારે પોતે પાણું એક ખંડર ધરમાં નાસીને સં
તાયે તીયાં અક્ષીણીની લેહર ચઢી તેથી અધારામાં ભી
તને આઠીંગણે સવાર સુધી બિંબો થઈ રહ્યો. ને તે ઘેર ન
હી ગયાથી તેની આરત ખાલવા નીકળી તેણીએ સાથે રમ
નારા છોકરાઓને પુછ્યું 'કે અલ્યા ભાઈ કાઠએ અક્ષીણીને
દીઠા છે?' તીયારે છોકરાઓએ કહ્યું કે હા, હા, ગઈ કાલે
તે અમારી સાથે રમતો હતો. એવું કહી પેલી જગા દેખા
ડી આરતે તીયાં જઈને જોયું તો પેલા ખંડર ધરના ખુણા
માં તે અક્ષીણી બિંબો થઈ રહ્યો છે. વળતી તેણીએ ધણીના
વાંસામાં થેંડલાપોટ મારીને કહ્યુંકે ચાલ્ય અહીંયાં કેમ એટો
રહ્યો છો તીયારે પેલા અક્ષીણીઓ ચમકીને કેહેવા લાગી
યો કે ખારો પકડ્યો હવે હું દાંવ આપું છું એટલે એ
પોતાના મનમાં એવું સમજ્યો કે દાવ વાળા છોકરે મને
પકડ્યો !!

કીસો ૧૬ મો.

કાંઈ દાનાવ મરદ આરત નહોતી કરી. તેથી લોકો
તેને કેહેવા લાગીયા કે સાહેબ તમે અકલમંદ છો. માટે
લગતની 'તોક' તો ગળામાં નાંખવી. એતો ઇશ્વરની
આજ્ઞા છે. તીયારે તે મરદ લાચાર થઈને એક આરત સાથે પર

હયો તે ઓરત ધણીજ ખરાબ અને હરામખોર હતી. એક દીવસ પેલો દાનાવ સંખસ મીજલસમાંથી ઉઠીને ઘેર ગયો અને જમવાની તાકીદ કરી પણ ખાણું તદ્યાર નહી હોવા થી પોતે ઇપકો દેવા લાગીયો તીયારે તેની ઓરત ધણી રૂશરો થઇ ને હાંડીમાં ખીચડી રાંધેલી હતી તે શુદ્ધાં મરદન માથા ઉપર ફેંકી તેથી તે ભાગીને તેનો કાંઠલો ખિચારાના ગળામાં હાંસડીની પેઠ ભરાઇ ગયો. એવા હાલથી તે દાનાવ મરદ મીજલસમાં આવીને બેઠા તીયારે લોકોએ પુછ્યું કે “એ અદખી માફ—અ આપના ગળામાં સુ ?” તેણે જવાબ દીધો કે “ભાઈએ આ તમારી સીખામણના ફલ, તમોએ કેલું હતું કે ‘ઇશ્વરની આજ્ઞાની’” તોકે “ગળામાં નાંખવી ઘટેછે.” તેજ તોકે આ ગળે વળગીછે.

કીસો ૧૭ મો.

કોઇ દરવેસની પાગડી માથા ઊપરથી છીનવી લેઇ એક સંખસ ખજાર ભણી નાસી ગયો. તીયારે તે દરવેસ કાંઈ રસ્તાનમાં જઈને બેસી રહ્યો. લોકોએ કહ્યું કે રૂ મુરખ તારી પાગડી લેઇને તે તો ખજાર તરફ નાઠાછે. ને તું અહીંઆં કેમ બેસી રહ્યોછે ? જવાબ દીધો કે “બાવા તે અંત પોતાની મેળે અહીંઆંજ આવશે. તેનો આ જગાએ આવ્યા વિના છુટકોજ નથી. તેથી હું અહીં બેઠોલો.”

(૧૫)

કીર્તી. ૧૮ મો.

એક પોશ્તી ૨ હમેસાં પાણીના ઘડા પોતાના ઘળામાં
ખાંધીને ફરતોને જ્યારે ખુશીમાં આવતું તીયારે તેમાંથી
કાઢીને પીતો. એક દહાડે તે ઘડા સુધાં મેદાનમાં ઉંધી ગ
ઓ. તીયાં ખીજો એક પોશ્તી આવી પોહાચીયો. અને તે
છું તે ઘડા છોડીને પોતાને ગળે ખાંધીયો અને તેમાંથી ચો
કુંક પાણી પીને તે પણુ તીયાંજ સુધ ગઓ, પછી જ્યારે
પેલો આગલો પોશ્તી જાગી જાડીયો ત્યારે તે વિચારવા લા
ગ્યો કે” મારા ગળામાં તો પાણીનો ઘડા હતો વારને હું
પોતેજ છું કે આ ઘડા ખાંધીને સુતેલો છે તે હું છું તે
ની મને માલમ પડતી નથી” એવી ફીકરમાં પડ્યો!!

કીર્તી. ૧૯ મો.

કાઠ જે સ્ત્રીઓ એક છોકરાને સાફ કાઠઓ કરતી
હતી તેં બેઠ જાણીઓ કહેતી હતી. કે એ છોકરો માહારો
છે. તેઓને કાઠ સાક્ષી નહોતો તેથી ખંન લડતી લડતી
કાઠ પાસે ધનસાફ કરાવા ગઇઓ. વળતી ત્યાં કાઠએ
ફાંસી દેવાનું કામ કરનારને હુકમ ફરમાવ્યો કે આ છોક
રાના બે કટકા કરીને એકકા એ બેને વેંહચી આપ. એવું
સાંભળીને એક સ્ત્રી તો મુંગી રહી. પણ ખીજ પોકાર કે

રીને કરગરવા ભાગી કે" એ કાઠસાહેબ મારા છોકરાને કાપશે નહીં. અને જો તમારો આવેજ ધનસાક છે તો હું એ છોકરાને માગતી નથી" આવી દયાની વાણી બાણી કાઠએ નિશ્ચય બાણું કે આ છોકરાની મા તે એજ, એરતછે, પછી છોકરો તેને હવાલે કરી પેલી ખીલ એર તને શિક્ષા આપીને કાઢી મુકી.

કીસો ૨૦ મો.

કાઠ શહેરમાં રૂના જ્યો ચોરાયો. ત્યારે તે માલધણી બાદશાહ પાસે ફરીઆદ ગયો. તે વિશે બાદશાહે ઘણી શોધ કરાવી પણ કરો ઠગો હાથ લાગ્યો નહિ. પછી બાદશાહના એક અમીરે કહું કે સાહેબ જો કદી આપનો હુકમ હોયતો હું તે ચોરને પકડી આપું. ત્યારે બાદશાહે પરવાનગી આપી. પછી તે અમીરે પોતાને ઘેર જમને ઢંઢે રો પીટાવ્યો કે" આવતે કાલે મોટી જમણવાર છે વાસ્તે બધાં નાહનાં મોટાં ગ્રામના રહેવાસી મારે ઘેર જમવાને આવે. ખીજો દિવસ થયો એટલે સઘળા લોક ત્યાં હાજર થયા. ત્યારે તે અમીર વારાફરતી લોકના મેંડા સામું જોધ કેહવા લાગ્યો કે" કેવા નિર્લજ અને હરામજીદ માણસો છે કે રૂ ચોરીને વળી મીજલસમાં જમવા આવ્યા છે. ત્યાં રૂનાં પુંમડાં પણ દાઢી સાથે વળગાડી લાવ્યાછે!!

આવું સાંભળીને થોડાક સખસો જલદી પોતાની દાર્દ્ર્યો સાફ કરવા લાગ્યા; એટલે અમીર એની ગયો કે એજ એ ર લોક છે. પછી તેઓને પકડીને ખાદશાહ પાસે લેઇ ગયો. ત્યારે ખાદશાહે તે અમીરની અકલનાં ધણાં વખાણુ કહ્યાં.

કીસો. ૨૧ મો.

“આસફ ઊદવલા” નામના નવાબે સાંભણ્યું કે “શ્રી ખેગાઉ” દેશના લોક ધણાજ મુરખછે. જે સખસને તે દેસ નો પવન લાગેછે તે પણ મુરખ ખની જાયછે. તે વિશેની અજમાયેશ કરવા સાફ સાથે થોડાક સ્વારો લેઇ પોતે ન વાખ તે દેશ ભણી રવાને થયો. જ્યારે તે દેશના દરવાજા આગળ પોહોર્યો ત્યારે વિચાર્યું કે રખે આપણને પણ અહીંઆનો પવન લાગે! તેટલા સાફ જલદી જલદી સ્વારો સાથે થોડા દોડાવી તે દેશમાં દખલ થયો. તેઓ પોતાના ઘોડા જે ધણાજ જોરથી દોડાવતા ગયા તેથી મારેગમાં ધણુએક લોકો જખમી થયા તેથી નવાખ પોતે દિલમાં સમજ્યો કે ખરેખરે અહીંનો પવન એવોછે. કેમકે અમો શા હાણા અને સમજુ છતાં મુરખોની પેઠે થોડા દોડાવી ધણુ એકોને ધાયલ કહ્યા. પછી તે દેશના રહેવાશી પોતાના વાર શા, હીસ્સાનાં કાગળીઆં લેઇ નવાખ પાસે ધનસાફ કરવા આવ્યા. તેઓના શરીરમાં એકેકી કુડતી વગર લંગોટી સરખી પણ હતી નહી. તેઓની ચાલચલણુ જોઇ નવાખ મોં-

(૧૮)

ડામાં રમાલદાખીને હસવા લાગ્યો. હવે નવાખને હસતો જોઈ પેલા લોકો પણ પોતાની કુડતીઓના છેડા ઊંચા લેઈ તેના કચા મોડામાં દાખી હસવા મંડ્યા તે બેવકુફોને ધણા કઢંગા અને નીચેથી નાગા જોઈ નવાખ ખડખડીને હસી પડ્યો !!

કીસો. ૨૨ મો.

એક તેહરીલદાર પોતાના લશ્કર સાથે ઊપરના કીસા માં લખેલા દેશમાં ઊધરાણી સાફ ગયો. ત્યારે ત્યાંના લોકો તેને જાકત આપવાનો માંહુમાંહી વિચાર કરવા લાગ્યા. તેઓમાંથી એક સખસ બોલ્યો કે ભાઈ આપણા દેશમાં કોઈ ઘણું સારું થાયછે તે મોકલીએ ત્યારે ખીજાએ કહ્યું કે કોઈ કરતાં કાંઈ ધણા ઉત્તમ થાય છે તેથી તે ખુરી થશે. પછી સઘળાઓએ એ વાત મસંદકરીને બેતરણ ટોપલા કાંદા સેઈ જઈને તેની આગળ મુક્યા ! તે જોઈને તેઓની બેવકુફી ઉપર પેલા તેહરીલદારે ગુસ્સે થઈને પોતાના માણસોને હુકમ કર્યો કે આ કાંદા વતેજ મારમારીને એ લોકને અહીંથી કાઢી મુકો, પછી કાંદાનો માર પડવાથી તે લોકો નાસતા નાસતા કહેવા લાગ્યા કે “ ધણું સાફ થયું ” કે આપણે કોઈ નહીં લેઈ ગયાં ” નહિ તો આપણું માથે માથાં કુટી ગયાં હોત !!

કીસો. ૨૩ મો.

એક કાંબેલ સખસ પોતાના એક ૧૦૦૦) હજાર રૂપિયા કાંઈ શાહકારને સોંપીને પોતે પરદેશ ગયો. પછી

જ્યારે પાછો આવ્યો તીયારે તે શાહુકાર પાસે રૂપીઆ માગવા લાગ્યો. તે શાહુકારે જવાબ દીધો કે “તું જુકું બોલેછે; તેં કાંધ મને રૂપીઆ આપ્યા નથી.” પેલો સખસ કહે “મે રૂપીઆ આપ્યા છે” ને શાહુકાર કહે “મને રૂપીઆ નથી આપ્યા” એમ બન્ને પરસ્પર કજીઓ કરવા લાગ્યા. લોકોએ પણ તે કાબેલ સખસને જુઠા પાડીને કહ્યું કે આ સ રાંદ ધણે દાનતદાર અને ધતખારીછે. એણે કદી પોતાની દાનત ખીગાડી નથી. એમ છતાં ધણો કજીઓ કરીશ તો તેની તરફથી અમારે બોલવું પડશે. તીયારે તે કાબેલ લાચાર થઈને પોતાના હેવાલની અરજી બાદશાહને આપી. બાદશાહે કહ્યું કે “તું તે શાહુકારની કુકાન આગળ જઈને ત્રણ દહાડા સુધી બેશ. અને તેને કાંધ પણ કહેતોમાં. એથે દહાડે હું તે રસ્તા બેપર આવીને તને સલામ કરું તીયારે તું મને ફક્ત સલામ કરજે ને બીજું કાંધ બોલીશ નહિ. મારા ગયા પછી તારા રૂપીઆ એની પાસે માગજે ને પછી તે શો જવાબ દે છે તે મને જણાવજે. બાદશાહના હુકમ પ્રમાણે તે કાબેલ તે શાહુકારની કુકાન આગળ જઈને બેઠા. એથે દહાડે બાદશાહ પોતાની ફાજસાથે તે રસ્તા ઉપર આવ્યો. અને પેલા કાબેલ સખસને જોઈ પોતાનો ઘોડો ઉભો રાખ્યો. પછી સન્નામ કરીને પૂછ્યું કે “ભાઈ તું ક્યાં ફરેછે? ધણા દહાડા થયા તું મારી પાસે કેમ નથી આવતો? અને તારી હકીકત મને જાહેર કેમ કરતો નથી?

તીયારે ફક્ત સલામ કરીને પેલો કાપેલ કાંધજ યોત્પો નહિ. આ સધળું જોઇને પેલો સરાફ દિલમાં ખુબુ ખીહીન્યો. ખાદ-શાહના ગયા પછી પોતે પેલા કાપેલને કહેવા લાગ્યો કે જ્યારે તે મને રૂપીઆ રાખવા આપ્યા તીયારે હું કયાં હતો ન કયું માણસ મારી પાસે હાજર હતું તે ફરીથી કહે. તીયારે તે કાપેલે બધી ખીના ફરીથી કહી સંભળાવી. તે વેળા તે સરાફ કહેવા લાગ્યો કે “હા હા ખરીવાત હવે મને યાદ આવી.” પછી તે કાપેલ આગળ માફ માગીને તેના રૂપીઆ ગણી આપ્યા.

ક્રીસો ૨૪ મો.

કાંઈ એ જાણીએ પોતાના માલ એક ધરડી ડારીને સોંપ્યો. ને કહ્યું કે જ્યારે અમો ખન્ને જાણુ સાથે આવીએ તીયારે અમોને માલ આપજે થોડાક દહાડા પછી પેલા એમાંના એક સખસ ડારી પાસે આવીને કહેવા લાગીયો કે “મારો ભાગીદાર તો મરી ગયો મારે બધા માલ મને સોંપ. તીયારે તે ધરડીએ તેનું કહેવું સાચું માની તે માલ તેને આપ્યો. વળી થોડાક દહાડા પછી બીજો સખસ આવીને તે સ્ત્રી પાસે પોતાના માલ માગવા લાગીયો. તીયારે તે બાધ કહેવા લાગી કે “તારો ભાગીદાર ” તું મરી ગયો ” એવું જુદું નામદર્દ બહુી હુજત કરી મારી પાસેથી બધા માલ લેઈ ગયો. પછી તે સખસ પેલી ખુદીને કાળ પાસે પકડી. ગયો. કાળએ સધળો દેવાલ સાંભળીને વિચાર્યું કે આ

ડાશી બિચારી નિરપરાધી છે. તેથી પૈલા સખસને કાણ્યે કહ્યું કે ભાઈ તું અગાજી કહી ગયો હતો કે જ્યારે અમો બે જણાસાથે આવીએ તીયારે અમને માલ આપજે. વાસ્તે જ તમો બન્ને જણાસાથે આવીને તમારો માલ લેધ જાઓ, તને એકલાને કેમ અપાય ? પેલો બિચારો જવાબ દીધા વગર પોતાને મારગે ચાલતો થયો. !

કીરો ૨૫ મો.

કાંઈ ગુલામ પોતાના માલિકને તીયાંથી નારી ગયો હતો. કેટલાક દહાડા પછી તે ખીજે ગામ ગયેલો તીયાં તેના માલીકે તેને દીઠા. તેથી તેને પકડીને પુછ્યું કે તું શું કરવા નારી ગયો છે. તીયારે તે ગુલામ હુસ્ત પોતાના માલીકને પદલે પકડીને સામો તેને કહેવા લાગીયો કે “ તું મારો ગુલામ છે. મારા રૂપીઆ લેધ નારી ગયો હતો તે આજ હાથમાં આંચો છે. વાસ્તે તુંને સજા અપાવ્યા વગર છોડીશ નહીં. પછી તેઓ બન્ને કાણને તીયાં ગયા. કાણ્યે તે બન્ને જણાને એકબારી આગળ ઊભા કરીને કહ્યું કે તમે બન્ને જણ તમારાં માથાં પારણા પાહાર કાઢો. જ્યારે તે બેક સખસોએ પારીની પાહાર માથાં કાઢ્યાં. વળતી કાણ્યે ગર દન મારનારને હુકમ કીધો કે પૈલા ગુલામનું માથું કાપીનાખ. એવું સાંભળીને પૈલા ગુલામે ઝટપટ પોતાનું માથું અંદર ખેંચી લીધું ન તેના માલિકે તે પોતાનું માથું પાહાર

(૨૨).

કાંઠીનેજ ઉભો રહ્યો. પછી કાલુએ તે ગુલામને સળ આપીને તેના માલિકને સ્વાધીન કર્યો.

કીસો ૨૬ મો.

એક દાહાડે જાફર જટલી પોતે ખાદશાહને ત્યાં જઈ કહેવા લાગ્યો કે હું પોતે ખુદાનો છોકરો છું. આવું સાંભળી ખાદશાહે ગુસ્સે થઈને કહ્યું કે જો તું ખુદાનો છોકરો છે તો મને કાંઈ ચમત્કાર દેખાડ. મારા એક ખુખસુર ત દીકરાનું મોઢાંડું ધાણું મોડું છે તે તું નાહાનું કર્ય. ત્રીયારે જાફર જટલીએ જવાબ દીધો કે ખુદાવંત મારો એક ખીજો ભાઈ છે તે મોઢાનું નહાનું કરેછે પણ હું તો નાહાના મોઢાંને ચીરીને મોડું કરું છું ! ખાદશાહ આવી હાજર જવાબી સાંભળીને હસી પડ્યો.

કીસો ૨૭ મો.

એક આશામી પોતાનો માલ કાઢ સરાફને સોંપીને પરદેસ ગયો. પછી જ્યારે પાછો આવીને તે માલ લેવા ગયો ત્રીયારે પેલો સરાફ નામુકર ગયો ને સોગન ખાઈને કહેવા લાગ્યો કે “ તે મને માલ સોંપ્યોજ નથી.” તે સખસે કાલુ પાસે જઈને સમજાવેલા કહી સંભળાવ્યો. કાલુએ વીચાર કરીને કહ્યું કે તું કોઈની આગળ એવાત કે હીસ નહી કે મારો માલ સરાફ આપતો નથી. તેને માટે

હું એક તદખીર કંઈ છું. ખીજે દહાડે કાજીએ તે સરાફને
 ખોલાવીને કહું કે મારા હાથ નીચે એક કારકુનની જગા
 નીકળવાની છે તે તને આપવાનો ધરાદો રાખુ છું કાર
 જી કે તું એકીનદાર અને પાક ધાનતનો માણસ છે. એવું
 સાંભળી સરાફ ખુસી થયો અને એ જગા લેવાની કુખલ રા
 ખી પોતાને ઘેર ગયો. ત્રીયાર પછી પેલા સખસને કાજીએ
 ખોલાવીને કહું કે હવે જઈને તારો માલ પેલા સરાફ પા
 સે માગ નકિ તને આપશે. પછી જ્યારે તે સખસ તે સ
 રાફ પાસે ગયો ત્રીઆરે આવો આવો કહીને ખુશ ખખર
 પુઠી વળતી કહું કે તમારો માલ હું ખુલી ગયો હતો ને
 ગધ રાતે મને યાદ આવ્યો.' એટલું કહીને તે માલ તેને પા
 છે સોંપ્યો. પછી કારકુન થવાની લાલચે કાજી પાસે ગયો ત્રી
 યારે કાજીએ કહું કે હું આજ કચેરીમાં ગયો હતો ત્રી
 યાં મેં સાંભળું કે બાદશાહ તને એક મોટું કામ સોંપ
 વાને થાહાયછે. વારતે પરમેશ્વરનો આભાર માન કે જેથી
 તું મોટું દરજ્જે પોહાયીશ. ને હાલતો હું મારે વારતે કા
 ણ ખીજો કારકુન શોધી લેધરા. એવું બાનું કાઢીને કાજી
 એ તેને વીધાય કીધો.

કીરોઃ ૨૮ મો.

એક ઓરત પોતાની પડોસણ સાથે દુશમનાઈ રાખ
 તી હતી, એક રાતે ઠાકી છાકટી બનીને તેણીએ પોતાના

(૨૪.)

છોકરાને મારી નાખ્યો તે પાડાશણને ગળે પડી કે મારા
છોકરાને તે મારી નાખ્યો. એમ કહીને કાલ પાસે તેને
લેઈ ગઈ. કાલએ તે પાડાશણને એકાંતે બોલાવી ધણી ધ
મકી દેઈને પુછ્યું કે તું સાચું બોલ. નહીં તો તને મારી
નાખીશ, તીયારે તે બાઈએ સોગત બાઈને કહ્યું કે હું કે
શામાં નથી. તીયારે કાલએ કહ્યું કે જો તું મારી આગળ
નાગી થાય તો તારી વાત ખરી માનુ તીયારે તે આરત શ
રમાઈને પોતાનું માથું નીચે ધાલીને કહેવા લાગી કે મારે
મરવું બહેતરછે પણ હું કદી નાગી થતાર નથી! વળતી
કાલએ તેને વિદાય કરી. પછી પેલી ફરીઆદ કરનારી આ
રતને એકાંતે બોલાવીને કહ્યું કે જો કદાપી તું મારી આ
ગળ નાગી થાય તો હું તારી વાત સાચી માનું. એવું સાં
ભળતાં વાતજ તેણીએ નાગી થતાનો ધરાદા કીધા તીયારે
કાલએ તેને નાગી નહીં થવા દેતાં કહ્યું કે હું પાપીણી
તારા બાળકને તેજ માચ્છોછે. પછી જ્યારે કોરડાનો માર
પડ્યો તીયારે તેણીએ કબુલ કીધું કે હા સાહેબ મારાથી એ
અપરાધ થયોછે. મેં મારી પાડાશણના ઉપર આળ ચઢાવા
આવું ધાતકી કામ કીધું પછી કાલએ તે કુદ આરતને
ફાંશીના હુકમ ફરમાવ્યો.

કીસો ૨૬ મો.

એક નીમાલ હમ્મશાં અરધી રાતની વેળા પોતાના ધ

રનો ચેરાગાં ગુલ કરીને નિમાજ પઢવા સાફ મરીદમાં જતો હતો. તે મરીદ તેનાં ધરથી એક ગાઝને આશરે વે ગળી હતી. એક દહાડે છેક મરીદની આગળ ગયા પછી તે ને યાદ આવી કે આજ ચેરાગ ગુલ કસ્યો નથી. તેથી તે એક વેળાએ પાછો ઘેર આવીને ખારણા ખાહારથી પોતા ની લુંડીને કહ્યું કે તુ જલદીથી પેલી ખત્તી ખુજવી નાખ. તીયારે લુંડીએ જવાબ દીધો કે સાહેબ ખત્તીતો આપ ગયા તીયારની ખુજવીછે; પણ તમે છેક મરીદ આગળથી પાછા આવ્યા તેથી તમારો જોડોં ધસાયો હશે નહીં ? તીયારે તે નિમાજ એ પેલા લુંડીના વખાણ કરીને કહ્યું કે હું દાનાવ ધન્યછે તારો અકલને પણ તુ અંદરો ન કસ્ય તે જોડોં તો મેં મારી ખગલમાં મારેલોછે !

કાંસો ૩૦ મો.

એક અફીણી સાંજનો ખજારમાં તેલ લેવાને સાફ ગયો. રસ્તે ચાલતા પછવાડેથી એક ગાડી પોધરા પોધરા કરતી આવીપહોચી તેથી તે અફીણી કેદની કુમમાં ખસતો ખસતો કાંધ અહસ્થના ધરનાં ખારણાં બંધ હતાં તેને ઓઢીંગણુ દેખને આખી રાત ઉમો થઇ રહ્યો. અને જ્યારે સહવાર થયું તીયારે પેલા ધર ધણીએ પોતાનાં ખારણાં ઊઘાડ્યાં

તેના આંચકાથી પેલો અફીણી પડી ગયો એટલે બડબડવા લાગીયો કે હાથ કમખજ, જીલમી, તારી ગાડીને લીધે ખસતો ખસતો છેક ખુણામાં બરાથો તો પણ તું મારી ઉપર ગાડીનો આંચકો લગાડવા વિના રહ્યો નહિ ! રે તું શું કરે તારી જાતજ એવીછે.

કીસો ૩૧ મો.

એક આશામીએ બાદશાહેને તાંહા જઇ એવી ફરી-આદ હરી કે કોઇ સખસ હમેશાં મારે ઘેર આવે છે અને મારી ઓરત સાથે તેને ધણી મોહાબત હોય એવું લાગેછે. પણ હજી સુધી મેં તેને જોયો નથી અને જાણુનો પણ નથી કે તે સખસ કાણુછે. હવે તે કોઇ રિતે પકડાય તો શા રૂ કે તેનો આપની પાસે ધનસાદ કરાવાય. એવું સાંભળી બાદશાહે એક અત્તરની સીસી આપીને કહ્યું કે આ અત્તરની સીસી તારી ઓરતને આપજે ને કહેજે કે તારી પાસે રાખજે અને તેમાંથી વાવરીશ નહી. તેજ પ્રમાણે પેલા આશામીએ કીધુ. પછી બાદશાહે જાના જસુદતેના ધરની આશાપાશ મુક્યા. ને તેએને કહ્યું કે “ જોના અંગમાંથી આ અત્તરના જેવી ખુશબો આવે તેને મારી પાસે પકડી લાવજો. પછી જ્યારે પેલી ઓરતના ધારને અનુકુળ વખત મળ્યો તીયારે પોતે તે ઓરત પાસે ગયો. ઓરતે પેલું અત્તર કંપડાંપર છાંટીને તે સખસને કહ્યું કે આ અત્તર મને

મારા ધણીએ આપુંછે અને તેમાંથી વાપરવાની સાફ ના પાડોછે પણ તારા જેવો મારે બીજો કાંઈ દીક્ષાળન નથી. વાસ્તે તેનું કહ્યું તેની પાસે રહ્યું અને તારા અંગ પર છાં-ટુંદું. પછી થોડીવારે જ્યારે તે ચાર ઘરમાંથી જવાને બા-હાર નીકળ્યો અને તેના કપડામાં અત્તરની ખુશબો આવ-વાથી પેલા જસુદાએ તે સખસને પકડ્યો અને બાદશાહ પાસે લેઈ ગયા. તેજ વખતે બાદશાહ તેના વરને બેલાવ્યો ને કહ્યું કે આ સખસ તારી એરતનો ચારછે તારે ગમેતો અને મારી નાખ કે ખુશી પડે તો મારું કશું.

કીસો ૩૨ મો.

એક અમીર ધણીજ કંજુસ હતો. તે એવો કે કાંઈને ખબરાવે તોશું પણ કટકો રોટલી કુતરાને પણ કદી ન ના ખતો. એક દહાડે કાંઈ ગવઘડ્યો મોકું માણસ જાણી તેની આગળ આવી સારંગી સાથે ગાવા લાગીયો. એટલામાં જ-મવાની વેળા થઈ તીયારે ચાકરે આવીને પુછ્યું કે સારુંખ ખાણું લાવું ? તીયારે જવાબ દીધો કે “જરા થોડું મા-રું માથું કુપેછે” એવું કહી પોતે પલંગ પર સુઈ ગયો. તીયારે પેલા ગવઘડ્યો પણ તેના પગ આગળ પલંગ નીચે સુઈ રહ્યો. પછીથોડીવાર રહીને પેલા અમીરે ચાકરને પુછ્યું કે પેલી ખલા ગઈ એટલે ગવઘડ્યોએ જવાબ દીધો કે સારુંખ જાયક્યાંથી, ખલા તો પગે વળગીછો ત્યારે તે અમીરે જરા સરમા-ઈ હસી પડ્યો અને તે સારંગી વાજાને પોતાની સાથે જમાંડ્યો.

(૨૮.)

કીસો ૩૩ મો.

કોઈએક કંકીર કંજુસને ત્રીયાં ગયો. અને પાતાને તેની પારોથી કાંધ મળે એવી ચાહના કરી. એટલે પલો કંજુસ કહવા લાગીએ ક રે સાંધાવા નો આપમારો એક સુકન પાળે તો પછી જે માગો તે આપું. ત્રીયારે કંકીરે કહ્યું કે “અરુણ પોલદે બાવા” તે કંજુરો હસતે મોહા ઉ કહ્યું કે “આપ મારી પારો કાંધ માગશો નહી, એ સી વાપ જે કહેસો તે કરીસ!!

કીસો ૩૪ મો.

કોઈ સખસને એક કંનજુસ સાથે દાસતી હતી તેથી તેણે એક દીવસે તે કંનજુસને કહ્યું કે “બાધ હુ મુસાફરી કરવા જાઉં છું. વાસતે તારી મને એક વીંટી આપ કે જ્યારે તેને જોઈશ ત્રીયારે તને યાદ કરીશ. આપું સાંભળી કંજુસે જવાબ દીધો કે જ્યારે તું તારી આંગળીને ખાલી જુએ ત્રીયારે મને એવી રીતે યાદ કરજે કે દારત પાસે વીંટી માગી પણ તેણે આપી નહી નો આપી હોત તો આ આંગળીએ પહેરત !!

કીસો ૩૫ મો.

કોઈ વાણીએ પાતાના ધરમાં હંધતો હતો. તેના પેટ ઉપર થઈ એક બંદર ચાલી ગયો એસે તે ઝપકી

(૨૬)

બીને “હાથ હાથે ખાંપ” કરીને રડવા લાગીયો. તેથી ધરના ખધા માણુરો જાગી બિઠ્યાં અને રડવાનું કારણ પુછ્યું તીથારે તેણે જવાબ દીધો કે આ ધરમાં મારાથી રહેવાનું નહીં કેમ કે હવણું મારા પેટપરથી બંધ થાલી ગયો. અને હું વળી એટલાજ વાસને નથી રડતો પણ એમ રડું છું કે આજ તો બંધ થાલી ગયો અને કાલતો પેટ બપર થઈને સાપ થાલી જાય માટે રડું છું.

કીસો ૩૬ મો.

કાંઈ એકરતને તેની ચાળીશ વરસની હાથે ન થતાં ની એક છોડી થઈ તેથી પાતે ધણી હરખાઈને લાડમાં તેનું નામ “ફજેતી” પાડીયું. તે છોડી આસરે એ ત્રણ વરસ ની થઈને દહાવ જોગે મરી ગઈ તેથી તેના ખાખને દીલ જીરી થઈ અને તે છોડીની મા તો “ઓ મારી ફજેતી ઓ મારી ફજેતી” એમ બોલીને રાતને દહાડો બહુ કલ પાંત કરવા લાગી. એક દહાડો તેના ધણી બાહારથી આ બો અને તેને કળાપીટ કરતી જોઈ દીલાસાથી કહેવા લાગીયો કે વારે વારે શું કરવા ફજેતીને રડે છે જા તારીને મારી હાથાતી હશે તો ફજેતી ધણીએ થશે. !!

કીસો ૩૭ મો.

કાંઈ અમીરને ત્રીણાં એક ખુસ મરાકરો બેઠો.

(૩૦.)

હતો તેવામાં તે અમીરને ઘેર કોઠની તરફથી ગાળની બેઠ
આવી તે જોઈ પડ્યા મસકરો હસતે મોહોડે કહેવા લાગી
યો કે શાહેબ મે મારી બિમરમાં આ સુધાંતરણુ વાર ગાળ
ખાધો. અમારે પુછીયું કેઈ કેઈ વેળાએ? જવાબ દીધો કે
એકતો હું જન્મ્યો તીયારે ખીજી વખત જ્યારે મારા કાંન
વોધાવ્યા તીયારે અને ત્રીજી વાર હું હવણું સાહેબની આ
ગળ આવેલા ગાળમાંથી ખાધસા પછી અમીરે કહ્યું કે કહી
હવણું હું તનેનહિ આપુતો? મસકરે જવાબ દીધો કે તીયારે
તો ફક્ત બેજ વખત !

કોસે ૩૮ મો.

કોઈ અફીણી જંગલમાં ખેતીને પીયાલામાં અફીણુ
ગાળતો હતો, તીયાં ઝાડીમાંથી એક સસલો નીકળીને ગભ
રાટમાં તેના પીયાલાને અથડાવને ચાલીયો ગયો. તેનાં
આંચકાથી પેડો ખાલો ઢાળાઈ ગયો. તેથી તે અફીણી ગુસ્સે
થઈને બોલ્યો કે “ રાંડના તને શું કહું? પણ આ વાત
તારા ખાપને કહીશ ” એવું કહી તે અફીણુનું ખાણું
ખગલમાં મારી સઘળાં જનાવરોને જોતો જોતો રોહર તરફ
ચાલ્યો. રસ્તામાં તે સસલાના જ જેવી શીકલનો એક ગધેડો
દીઠો તીયારે પોતે ગધેડાવાળાને કહેવા લાગીયો કે “ તારા
ગધેડાના ખયાએ મારું અફીણુનું ખાણું ઢાળી નાખીયું છે.
તેણે જવાબ દીધો કે તેમાં હું શું કશું જોના ખયાએ .

ઢાળી નાખીયું હોય તેને જંધને કહે. પછી તે અફીણી પેના ગથેડાની પીઠ ઉપર હાથ મુકીને કહેવાનો ઇરાદો કરેછે એટલામાં તે ગથેડાએ એક પાછલા પગની સાત મારી તે વાગીયાથી “ અરેરે ” કરતો નીચે ઘેરી ગયો અને કહે ‘વા લાગીયો કે જનો ખાપ આવોછે તેનાં ખયાનો શો વાંક. !!

કીરો. ૩૯ મો.

કાંઈ અફીણુ એ એક નવો ચાકર રાખ્યો ને તેને પુછ્યું કે ભાઈ તું કાંઈ અમલ કરેછે કે ? જવાબ દીધો કે મહેરબાન આપનો ગુલામ અફીણુ વગર કાંઈ ખાતો નથી. તે સાંભળી અફીણુ ધણો ખુશી થયો. અને પોતાની ડાબડી ઉઘાડીને થોડુંક અફીણુ તેને ખાવા આપીયું. પછી કહ્યું કે આજ કમોદનો ભાત ખાવા મારી ચરણ થઈ છે માટે જો તું જલ દીધી રાંધે તો ખાઈએ. “ વાફ સાહેબ ” કહીને તે ચાકર એખા રાંધવા લાગ્યો. એટલામાં તેને ઝુમ ચઢી તેથી ખપોર થઈ ગયા. ત્યારે રોઠ કહ્યું કે ભાઈ ભાત થયો કે નહી ? જવાબ દીધો કે હા સાહેબ તથ્યાર છે પણ જરા સીજવા મુક્યો છે. રોઠ કહ્યું વાફ પણ જલદી લાવ પછી માહા મેહનતે રાંધતાં રાંધતાં સાંજ પડી તીયારે ભાત તથ્યાર કરીને ચાકર લેઈ ગયો. અફીણુએ કહ્યું કે સાખાશ શું જલદી લાવ્યો છે. તીયારે તે ચાકર હાથ જોડીને કહેવા લાગ્યો કે સાહેબ તમારી ચાકરી મારાથી નહીં ખને ! કુમક એવી વલ

દીની ચાકરીમાં તો કોઇ દાહાડે મારો છવ જતો રહે ! એ
 ટુકું ખેલી ચાલતો થયો.

કીસો. ૪૦ મો.

કોઇ મીઠાણ આંધળો મારજે ચાલતાં એક કુવામાં
 પડી ગયો. અને માંહીથી પેકારવા લાગ્યો કે યારે મને
 બાહાર કાઢો. તીયારે લોકોએ તીયાં આવી તેને ખેંચી કાઢ
 વાની તદખીર કરવા માંડી એટલામાં તે આંધળો મીઠાણ
 કરીને કુવામાંથી ખેલી ઉઠ્યો કે ભાઈએ કાઢતા હો તો કાઢો
 નહી તો હું મારે અંદર ખીજે કયાંહી ચાલ્યો જઈશ ને તમા
 રા હાથમાં નહી આવું. પછી તમે પરતારો !!

કીસો. ૪૧ મો.

કોઇ એ દીલીના બસની એક મીઠાઈવાળાની દુકાન
 ઉપર આવ્યા. તીયાં એક ખીજાને કહેછે કે ભાઈ આ
 મીઠાઈવાળો આંધળો હોય એવું લાગેછે. પછી તેમાંના ખીજા
 એ અજબાવા સાફ તે મીઠાઈવાળાની આંખ આગળ એ
 આંખનીએ ધરી તીયારે પેલા કંદાઈએ કહ્યું કે તું શું કરે
 છે ? જવાબ દીધો કે અમે સમજ્યા જે તું કાંઈ દખતો
 નથી. કારણ કે જો તારાથી દખાતું હોય તો આંખ આગળ
 મડેલી મીઠાઈ કેમ ન ખાય ? મીઠાઈવાળો જવાબ દીધો
 કે “ ખાઈએ તો ધર જાય ” એવું સાંભળતાંજ પેલા પેદ.

મીઠાઈ ખાવા લાગ્યા અને ખાતાં ખાતાં કહ્યું કે ભાઈ તારું
ઘર પરભુ રાખે અમારું ઘર જશે તો જા. !!

કોસો ઈશ્વરો

દીસીના કાઠ ખે હા ઘેરથી વિચાર કરીને નીકળ્યા કે
આજબજારમાં જઈ મફત મીઠાઈ ખાઈએ એવું નીરધારી તે ખ
ને આજળ પાછળ બજારમાં આવી પહોચ્યા. પ્રથમ એક
જણે જતાંવારમાં રૂપીઆની ખરફી તોલાવીને કંદાઈની દુકાન
ઉપર ખાવા બેઠા. કંદાઈના મનમાં કે મીઠાઈ ખાધા પછી રૂ
પીઆ આપશે. પછી બીજા આશામી પણ તેજ કંદાઈ
ની દુકાન ઉપરથી રૂપીઆના પેંડા તોળાવી લેઈ ચાલવા
લાગ્યા. ત્રીયારે કંદાઈ તેની પાછળ દોડી જઈ કહેવા લા
ગ્યો કે ભલા માણસ રૂપીઆ આપતો જાને. ત્રીયારે તેણે
જવાબ દીધો કે મેં રૂપીઆ આપ્યો તે શું ! એમ તેઓ
એક બીજા સાથે રગઝગ કરવા લાગ્યા તેથી ઘણા લોક એ
કહાં થઈ ગયા. ત્રીયારે તે ઠગારાએ કહ્યું કે અરે ભાઈઓ
મેં એક ભલા માણસનાં દખતાં તેને રૂપીઆ આપ્યોછે. લો
કાએ કંદાઈને કહ્યું કે તે જે માણસના દખતાં આપ્યો કે
હેછે તીહાં લેઈ જઈને ખર્ચ કરાવને. પછી લોકના કહેવા
થી તેઓ બધાય દુકાન ઉપર આવ્યા. તીહાં બેઠા બેઠા જે
મીઠાઈ ખાતો હતો તેને પેલાના કહેવાથી કંદાઈએ સહુના
દખતાં પુછ્યું કે ભાઈ સાચું બોલજે શું એણે તારા દ

ખતાં મને રૂપીઆ આપોછે ? તેણે જવાબ દીધો કે “હા હા એણે તો આપ્યો છેસ્તો ! પણ જોજે એની ગડખડમાં મારો આપેલો રૂપીઆ ભુતી જતો ! એવું કહીને તે બેઠો જણાવ્યો તેને એવકુદ્દ ખનાવીને ચાલતા થયા અને તે બિ. ચારો કંદાઇ તેમના નામને રોધને રહ્યો.

કીસો ૪૩ મો

પઠાણોનો વસ્તીમાં એક મુલાં હતો. તે લોકને તીહાં કાતીઆ પઢવાનું કામ કરતો હતો. એકવાર સખરાતનો દ હાડો આવ્યો તીયારે બધી જગાએથી કાતીયા પઢવાનાં તેને તેડાં આવ્યાં. તે વખત તેના એક દોસ્તે પુછ્યું કે “તમા ધ તમે તો એકલાછો. વારતે તમામ જગાએ કાતીઆ પઢવા જવાને કેમ પુરા પડી શકશે ? જવાબ દીધો કે મારે કાતીઆ પઢવાં સાથે શું કામ છે, મુડદાં બેહિશતમાં ? જા કે દોજખમાં ! ૨ મારેતો જઈને તીયાંથી હલવો લાવ્યા સ્થ થે કામછે !

કીસો ૪૪ મો.

થોડાક અમીર જાદાઓ એક મેદાનમાં મેખ દાટી તે ઉપર એક રૂપીયો, મુઢીને એવી સરત કરી કે જે એ રૂપી આ તીરથી પાડે તે લે. એટલામાં કોઈ ફકીરે તીહાં આવો

સવાલ કીધો કે “ખોદાકે નામ પરદા” તે અમીર જાદા
 આમાંથી એકે હસીને કહ્યું “શાહી સાહેબ નીશાન મારીને
 રૂપીઆ લેા. ફકીરે જલદીથી તેના હાથમાંથી તીર કમાન લે
 અને ખુદાનું નામ દેઘ તે મેખ ઉપરના રૂપીઆપર તીર ફેં
 કયો. તીહાં ખનાવ એવો ખન્યો કે તાકીને વાગતાં રૂપીઆ
 અછત ઊડી ગયો. તે પેલા ફકીરે ઉપાડી લીધો. ને કહેવા
 લાગ્યો કે “ ખાવા ફકીરના સવાલનો હજી કાંઈ જવાબ મ
 ય્યો નહિ” તીયારે એકજણુ યોત્યો કે રૂપીઆ આપ્યોનો ખ
 રો હવે શું જોઈએ.” એટલે ફકીર યોત્યો કે ખાવા તે તો
 મેં મેખ મારીને લીધો પણ ફકીરના સવાલનો હજી ખાકીછે!

કીસો. ૪૫ મો.

અકબર ખાદશાહને તીયાં લાડ અને કપુર નામના બે
 ગવધયા હતા. તેઓ કોઇ કોઇ વખતે ખાદશાહની સાથે ટો
 બ કરતા હતા. તેથી તેઓ ખાદશાહની આગળ બે શરમા
 થયેલા હતા. એક દહાડે ખાદશાહે ફરમાવ્યું કે કાંઈ ગાય
 તેણે જવાબ દીધો કે નહિ સાહેબ ખેલ. ફરીથી ખાદશાહે
 કહ્યું, કાંઈ ખોલ.. જવાબ દીધો કે ત્રીશ રૂપીઆ ખોલ. ફ
 રીથી ખાદશાહે કહ્યું કે શા હરામજાદાછે જવાબ દીધો સા
 હેમ હરામજાદા હોય તો કોડી નહી લેઈએ. આપું સાબ
 ત્યાથી ખાદશાહ ગુસ્સે થયો ને કહ્યું કે મારા મુલકમાં રહે
 શો તો સજા પામસો. એવું કહીને તેઓને શેહેર ખાહાર

(૩૬)

કાઠી મુકયા. તેઓ ખાદશાહની દહેશતથી દીવશે બે ત્રણ ગાંઠી શહેરથી દુર રહેતા ને સાંજના પાછા ઘેર આવતા હતા. એક વખત એવો ખનાવ ખનીયો કે એક દહાડે તેઓ સહવારમાં ઉઠીને દેશતથી શહેરની ખાહાર જતા હતા. ને સામે શિકાર કરી ઘોડાપર બેસી ખાદશાહ આવતો હતો તેઓ ખાદશાહને દુરથી જોઈ એક ઊંચા વડના ઝાડ ઉપર ચડી ગયા ખાદશાહ ઘોડો ફરવીને તે ઝાડ નીચે આવ્યો ને તેઓને ઓળખીને કહ્યું કે કેમરે તમેને મેં કહ્યું હતું કે તમારે મારા મુલકમાં નહિ રહેવું ને અહીંયાં કેમ ફરોછો ? ત્રીયારે તેઓએ જવાબ દીધો ખલીહારી જમ્યે અમોએ સમજા મુલકમાં ફરોને જ્યાં જોયું ત્યાં તારોજ મુલકછે તેથી રઝળી રખડી હવે આ ઝાડપર ચઢી આશમાન બાણી જવાનો રરતો પકડ્યોછે ! આવા સબ્દ સાંભળીને ખાદશાહ હ હશ્યો અને તેમનો ગુનો માફ કર્યો !

કીસો ૪૬ મો.

કાઠી બે દોસ્ત સેલ કરતા કરતા દરીઆને કીનારે જમ્યો રયા. તેમાંથી એકે કહ્યું કે “ભાઈ જગ તમે ઊભા રહો હું જલદીથી બેંડુબકીઓ મારી આવું.” જવાબ દીધો કે ધાણુ સાઈ” પછી પેલાએ પોતાનાં કપડાં કાઢીને પોતાની પાસે વીશ રૂપીઆ હતા તે સોખતીને રોંપીને પાણીમાં નાહાવા પડ્યો ત્યા રૂ પેલાએ તાબડ તોખ પેલા વીશ રૂપીઆ એક મંબુસ પાસે પો

તાને ઘેર મોકલી દીધા. પછી જ્યારે પેલાએ પાંણીમાંથી નીકળી ને ચોતાના રૂપીઆ માગ્યા ત્યારે તેણે કહ્યું કે બાઈ હી સાખ સાંભળો લે! તે બોલ્યો કે વળી હીસાખ સાનો? તને રૂપીઆ આપતા તો વાર નથી લાગી. એમ તે બેઝીમાં ત કા તડી થવા માંડી. ને ઘણાં માણુરો એકઠા થયા ત્યારે લોકોએ પેલા રૂપીઆ વાળાને કહ્યું કે બાઈ તું શું કરવા ઉજત કરેછે. તારો હીસાખ સાંભળતો નથી ને? પછી અંતે થાકીને બોલ્યો કે વાર બાઈ હીસાખ ગણાવ. ત્યારે પેલા કહેવા લાગ્યો કે બાઈ જ્યારે તે કુખડી મારી ત્યારે હું સમજો કે તુ કુખી ગયો તેથી તારા કુખીયાની ખ ખર તારે ઘેર કુવરાવી. તેને રૂપીઆ પાંચ આપ્યા! અન જ્યારે તુ પાણીમાંથી બાહાર નીકળ્યો ત્યારે ફરીથી રૂપીઆ પાંચ આપીને તારીખુસખખર તારે ઘેર કહેરાવી! બાકી દશ રહ્યા તે મેં મારે ઘેર મોકલ્યાછે. તેની જો તને ફીકર થ તુ હોય તો મારી કનેથી પોચ લખાવી લે! એવું સાંભળ તાં તે બીયારો કહેવા લાગ્યો કે વાર સાહેબ હું ભરી પુ રીને પામ્યો!!

કીસો ૪૭ મો.

એક દહાડે કોઈ બાહારસાહે સાંભલ્યું કે ગુપ્તરૂપ દેસના લોકો પણ બે સરમા અનખિલવા ચાલવામાં વિવેક વગરના હોયછે. એ વાતને અજમાવા સાર ચારે દીસાઓ તરફથી

ચાર રામજીઓને તેડાવીને પોતાની ખીદમતમાં રાખી. થોડાક વરસ પછી એક દહાડે ખાહાદસાહે પોતાના મેહેલ માં રાતે ખુશ ખખતીની મીજલસ રાણગારી. અને તેમાં પેલી ચારે રામજીઓના નાચ ચાલતા કરાવ્યા. થોડીક રાત પાકી રહી ત્યારે ખાહાદસાહેને પેલી વાત પ્રધ્યાદ આ વાથી તે ખરી ખોટી જોવા સાર પ્રથમ ખાહાદસાહે પશ્ચી મ દિસાવાળીને પુછીયું કે રાત કેટલી પાકી છે? તૈયાર તે જીએ જવાખ દીધો કે પૃથ્વીનાથ થોડી છે. ખાહાદસાહે કે હે કે તેં કેમ જાણ્યું તેણે નમ્રતાથી જાણ્યું કે પૃથ્વી પતી મારી નથનાં મોતી થંડાં લાગે છે. પછી દક્ષિણ દિસા વાળી ને પુછીયું કે રાત કેટલી પાકી છે? જવાખ દીધો હજણાં સવાર થસે. ફરી પુછીયું કે તેં રાથી જાણ્યું તે કેહેવા લા ગી કે માહારાજ પાન ફીકું લાગે છે. પછી ઉતર દીશા વાળી ને પુછતાં તેણીએ જવાખ દીધો કે હવે રાત ઘણી થોડી છે કારણ કે દીવાની જ્યોત ઝાંખી લાગે છે. વળતી છેલી વારે ખાહાદસાહે પુરવ દેશ વાળીને પુછીયું કે રાત કેટલી અધૂરી છે? તેણીએ કે લ્યું કે છોકે થોડી છે. ફરી પુછ્યું કે તેં કેમ જાણ્યું વાર? તેણીએ ઉતર વાળ્યો કે જે દયાવંત હુ અધાણી થઈ છુ અ ને તે મારી પોરોની ટેવ છે. તેથી કહું છુ કે હવે રાત નથી આવું સાંભળી જોડેની સહેલીઓ તથા બેગમ વગેરે મી જલસનાં માણગો ખડખડ હરી પડયાં તેથી ખાહાદસાહે તે ને મીજલસમાંથી કાઢાડી મુકીને કહ્યું કે “અને કાલે કહ્યું”

(૩૯)

હતુ તે ખરૂં કે પુરવ દેશનાં લોક ધણા એ સરખા છે અને તે બાદશાહી મીઠાસને બીલકુલ લાયક નથી.

કીસો ૪૮ મો.

સાહજહાન બાહાદુર પોતાના દીકરા દારા સીકિને ધણે ચાહતો હતો. એક દહાડો પોતે પોતાના છોકરા સાથે હાથીના હોદા ઉપર સ્વાર થઈને જતો હતો. એટલામાં દારાશીકોની નજર એક સાહુકારની છોકરી ઉપર પડી કે જેની ઉંમર આસરે સોળેક વરસની હતી. તે બાળકીનું મુખ પુરણીમાના ચંદ્ર જેવું સોભતુ હતું, બેડે આંખોમાં કાજળ તથા દાંત ઉપર મશી લગાડેલી ને નખરાથી પાન ચાવતી હતી. અને જીવનની તોરમા પોતાના એ હાથ કે મરં ઉપર દેઢને બે શરમથી બોળીના બંધ ધુણ મુકી ઉભેલી હતી. તેને જોઈને દારાશીકો આશંક થયો અને પોતાના બાપને કેહેવા લાગ્યો કે પૃથ્વીનાથ આ આરત એ સરમી થી ઉભી રહીને સુ આપણને જુએ છે? ત્યારે બાહાદુર પોતાના કુવરનો બદ નજર થયેલી બાળીને કેવા લાગીઆ કે દીકરા બાપ બાઈની આગળ સરમ શાની છે. એટલું સાંભળીયાથી તે સાહાબદો શરમાઈને ચુપ રહી ગયો.

કીસો ૪૯ મો.

કાંઈ છોકરો બાળુબાની દુકાન ઉપર રેવો મમરા

લેવા ગયો. જ્યારે ભાડબુજાએ પર્ધાના સેવા મમરા તેને તોળી આપ્યા ત્યારે તે છોકરાએ ત્તાં ઝોટલા પરના થાંભલાની આશુઆશુ પોતાના હાથ ધાલી તે રોવો મમરા ખોખામાં લીધા પછી જ્યારે હાથ પાછા કાઢવા ગયો તે જ હી નીકળવાથી છોકરાએ રડવા માંડ્યું ત્યાં ઘણાલોક એકઠાથઈ ગયા- તેઓ તેના બે હાથ વચ્ચે થાંભલો જોઈ બહુ અચરજ થાય પણ કોઈનો વીચાર પોએ નહી ત્યારે તેઓમાંથી એક જાણુ પોત્તો કે “માધ લાલ ખુજગરની અકુલ વગર આ છોકરો ખચવાનો નથી. પછી એ છોકરાના ખાપને ખખર પડવાથી તે ખુજગરને પોલાવી લાંબો, ત્યાં લાલખુજગરજોઈને કેટલા ભાગીઓ કે “માધૂંલાલ ખુજગરની વાત લાલ ખુજગર ભાણું” એવું કહીને ફરમાવ્યું કે આ થાંભલાની ઊપરનું છાપર તોડી નાખો ને એ છોકરાને કમરમાંથી દારડે ખીંધી થાંભલા ઊપરથી ખેંચી કાઢો કારણુ એ વગર ખાજો ધડા જ નથી પછી એ પરમાણુ છાપર ભાગી નાંખીને છોકરા ને પેલા થાંભલાની ખાહાર કાઢીઓ.!

કીરો ૫૦ મો.

લાડ અને કપુર નામના બે ગવઘઆએ એક દહાડો અકબર ખાહાદસાહની આગળ ધણું સારૂ ગાવન કર્યું તે થો ખાહાદસાહે ખુસી થઈને તેઓને એક હાથી ધનામમાં આપ્યો. તેઓ એક દહાડો હાથીની ખાધાંની વેળાયે તેની

આગળ જઈને બેઠા. તે હાંથીને ખાતો જોઈ આશ્ચર્ય પામી ચિંતાતુર થવા અને કહેવા લાગ્યા કે “જાઈ ખાહાદ સાહે આપણી પછવાડે તો આ એક માટી ખજા વળગાડી છે. એને આપણે નથી વેચી સકતા કે નથી કાઢીને આપી સકતા. અને જો આવી રીતે આ હાંથી ધણા વરસ રહેશે તો તે આપણી સમલી કમાઈ ખાઈ જશે. એવું વીચારીને એક દોલ તથા તંબુરો તે હાંથીના ગળામાં ખાંધીને તેને સેહરમાં છુટો મુકી દીધો. હાંથીના તોફાનથી સેહરના લોક કાચર થઈ ખાહાદશાહ પાસે ફરીઆદ ગયા. ખાહાદ સાહે ફરમાવું કે જુઓ એ કોનો હાંથી છે. એક જણાએ કહ્યું કે ગરીબ પરવર એ હાંથી લાડ કપુરનો છે. ત્યારે તે ખાનેને તેડાવી ઘુસે થઈને ખાહાદસાહે કહ્યું કે “તમે એ હાંથી સા વાસતે છુટો મુક્યો છો? તેણે એ હાંથ જોડી વી નતી કરી કે હજરત સક્કામત, ગુલામને ગાવા વગાડવાને જોડેલો હુનર આવડતો હતો. તે સમજીને એક વરસમાં એ હાંથીને સીખવ્યો ને હવે દોલ તથા તંબુરો આપોને છોડી મુક્યો છે. કે “જા મુનક ખાહ દસાહનો છે કાંઈ કમાઈ કરીને તું પણ ખાને અમોને પણ આપ!” આવું સાંભળીને ખાહાદશાહ હસીને તે હાંથીના ખાંચને માટે તેણે એક ગામ આપ્યું.

કીસો ૫૨ મો.

એક પિદ્ધાનની તારીફ તથા વખાણ સાંભળીને એક સખરો તેની મુલાકાત કરવાની ચાહનાકરીને તેને ઘેર ગયો.

(૪૨.)

વીદ્વાન પોતાના પારણા આગળ બેસીને પુરાતક વાંચતો હ
તો. તીયારે પેલાએ જાહેરે તેને સલામ કરી પાસે જઈ બેઠો. તે
પુછવાલાએ કહે મેહરબાન આ કથું પુરાતક છે? ત્યારે વીદ્વાન બોલ્યો
કે તુ કોણ છે? મને પુછે છે? પેલા સખરો કથું કે હું આપની
આકરી કરનાર છું વીદ્વાન બોલ્યો કે જા આ પુરાતક શમજ
વાની તારામાં યોગતા નથી. તે સખસ બોલ્યો કે “સાહેબ હું ધા
૩ છું. કેતમે ગેખના દલમની ચોપડી વાંચો છો કે તેથી તમે પેહેલી
જ મુલાકાતમાં મારી પરીક્ષા કરી દીધી. એવું સાંભળી તે સ
રખાયોને કથું કે આ દોસતી અને મોહાબત કરવાનું પુરા
તક છે. તીયારે પેલા સખસે હસીને કથું કે “સાહેબ એ
ટલાજ વારતે તમે મોહાબત તથા દોસતી કરવાને લાયક
માણસ છો” એટલું કહીને તે જતો રહ્યો.

કીરો પર મો.

એક બેહરો ગોવાળીએ જંગલમાં બોકડાં ચરાવતો હ
તો. તેના એક મોઠો બોકડો બોવાઈ ગયો તીયારે તેણે
એક પોતાની લંગડી બકરીની તરફ જોઈને કહું કે કદિ
જો મારો બોકડો. જડેતો આ લંગડી બકરી કોઈને ધરમ
ખાતે આપી દે. પછી થોડી વારમાં પેલા બોકડો જડ્યો
એટલે તે લંગડી બકરીના કાન પકડીને કોઈને આપવા ચા
લ્યો. તે થોડક ગયો તીયાં સામે એક બેહરો માલ્યો તી
યારે તેની આગળ જઈ કહું કે આ બોકડી તું લખજા હું ધ

મીઠાખાતે આપુધું તીયારે તે કહેવા લાગ્યો કે “ મેંએ
 બેઠકડીને પગ નથી ભાગ્યો! એ રીતે તે બેઠક બેઠરા હુજત
 કરવા લાગ્યા છેવટે ખન્ને કાણ પાસે ગયા તે કાણ પણ
 બેઠરાજ હતો. અને તેઓના ગયાની અગાઉ પોતાના ઘરમાં
 કણ્ઠા કરી ગુસ્સામાં બેઠકો હતો તેણે પેલા બેઠકો જ
 છાને દુરથી આવતા જોઈ વિચાર્યું કે “ વળી આવામાં
 મારી પાસે તેઓ કણ્ઠાઆનું પાપ જાવેછે” એ બદ જ
 તની વાત હું કદિ સાંભળવાનો નહીં” એવું કહીને તે કા
 ણ ઘરમાં નાસી ગયો!

કીરો. ૫૩ મે.

દાંદને દહાડે કોઈ બે ગવધઆ તેમાં એક હથીઆ
 રખાંદ અને બીજો વગર હથીઆરનો તે ખન્ને એક ઉમરાવ
 નેનીયાં દોલ તંબુરાથી ગાઈ વગાડી કાંઈ ઇનામ લાવ્યા. તે
 વંચી લેતાં એણે અદકા સાડ કણ્ઠા કરવા લાગીયા. તી
 યાં બણાં માણસો એકઠાં થયાં તે લોકોમાંથી એક સખસે પેલા
 વગર હથીઆર વાળાને કહ્યું કે સામાના હાથમાં તલવાર છે તેની
 તને બીક લાગતી નથી? તીયારે તે બેલો હજરત સંજામત ત
 મે તમારા દીલમાં એમ ન રામજતા . મારે તીયાં પણ
 ગોખલા બીર કોડીઆમાં બે રૂપીઆ મુકેલા છે હવણું તે લાવી
 એકમાં જઈને દાઢ રૂપીઆની તલવાર લેઉં અને અર
 ઘા રૂપીઆ આપી બસાવો બેઠકે તરફથી ધાર કહાવીને તેથી

તેનું માથુ કાપી નાખુ છું. આવી વાત સાંભળીને તમાસ
ગરો હસ્યા ને એક જણામાં શલાહ કરાવી.

કીસો ૫૪ મો.

એ જમીનદાર પોતાના ગામથી બાહાર જતા હતા.
રસ્તે જતાં આશરે પચાસ સાડ વીધા સારી જમીન જોઇને
તેમના એકે કહ્યું કે “ભાઈ કદી આ જમીન આપણે
હાથ લાગેતો શું કરીએ? બીજા બોલીયો કે હું મારા ભા
ગની જમીનમાં ફુલનો એક સારો ખાગ બનાવું પેલાએ કહ્યું
કે હું તો મારા મેદાનમાં ગાયભેંરને ચરતાં મુકી ત્રીયારે બીજા
બોલ્યો કે ભાઈ તમને સાડ લાગે કે ખોટું લાગે પણ હું
નકી કહું છું કે મારા ખાગની પાસે ઢેરાંને ચરવા દઉં!
પેલાએ કહ્યું કે તેમાં કાંઈ તારું લાગતું નથી મારી જ
મીનમાં ચાલ્યા તે કરીશ. એ રીતે તે માંડા માંડી હુંકા
રે તુંકારે બોલીને મારા મારી આવીયા તેટલામાં બીજા
વટેમારમુએ વચે પડીને તેઓને ધુશ કર્યા. ને કહ્યું કે
તમે એ શું કરવા કહ્યું બો કરોછો? તેઓએ પોતાના હેવા
લથી લોકોને વાકેફ કરીયા ત્રીયારે તેઓમાંથી એક બેલ્યો-
કે ભાઈ એક કેહેવતછે કે” ન સુતર કે ન કપાસ. વણકર
જાડે સીક કંકાસ! એવું કહી એ બેને સમજાવીને સરવે
ત્રીયાંથી ચાલીયા.

(૪૫)

કીશો પંચ મો.

એક જોગી જંગલમાં ભળૂત ભગાવી માળા મુઠા
માલી ધનુર ભજનમાં મસ્ત રહેતો. ત્રીયાં ચાર મુસાફર ર
રતે ચાલતા તેની પાસે ઝાડ નીચે આવી બેઠા, તેઓમાં
થીએક જાણુ તે જોગીને કહેવા ભાગીયો કે'' આજ શું છે
કે તમે જુગાર રમવા નથી ગયા શું કાંઈ હાથ્યા છે કે આ
જંગલમાં સ્વાંગ બદલીને બેઠાછો? જોગી બોલ્યો, હા ખા
વા તું સાચું કહેછે. પછી બીજો બોલીયો કે તું ગંધ ડા
લે તો છાકટો થઈને ગલીએ ગલી ફરતો હતો ને આજ દોં
ગ ફરી આહીઆં બેઠાછે? જોગી બોલીયો કે'' હા ખાવા
તું સાચું કહેછે. વળી ત્રીજાએ કહ્યું કે'' તમે રસ્તા ઉપર
ધણાક કાફલા લુટી લઈધાછે ને હવે કહો કોને લુટવા બે
ઠાછો? જોગી બોલ્યો, હા ખાવા તું સાચું કહેછે. ત્યાર પ
છી છેલાએ પુછ્યું કે '' સ્વામી તમે ભગવાનના ખરા
ભગત છો માટે મારા પર ક્રોધ દવા કરો. જોગી બોલીયો
હા ખાવા તું સાચું કહેછે. એટલું કહીને તે ચારે જાણુ જ
તા રહા. એક મુસાફર કે જે ત્યાં બેસીને આ વાત સાંભ
ળતો હતો તે જોગી પાસે આવીને નમઃસ્કાર કરી કહેવા લા
ગ્યો કે'' માહારાજ તમેએ ચાર જાણુના ચાર સવાલનો
એકજ જવાબ આપીને પતાવ્યું તેનું શું કારણ? તોયારે
આ પુછનારને પણ જોગીએ જવાબ દીધો કે હા ખાવા તું

(૪૬)

સાચું કહે છે. તે બોલ્યો, માહારાજ હું કાંઈ પેલા ચાર
જેવો નથી કે મોક્ષ મનજ્યા વગર ચાલ્યો જાતો, ખરો
અભિપ્રાય જાણ્યા વિના આપનો કંડો નહીં મુંકું. એવું સાં
જાણીને તે જોગી બોલીયો કે " ખાત્રા જે માણસ પોતે જે
વું હોય છે તેવું જ બીજાને સમજે છે. વારતે તેઓના કહ્યા
થી અમસરખા જોગીનું શું ગયું હુંતો જોવાને તેવો જ છું !

કૌસો ૫૬ મો.

એકસમે રાજા વીર વિક્રમાજીતને ત્યાં ચાર સખસ ચો
રીમાં પકડાયા ત્યારે રાજાએ તેઓમાંના એકને પોતાની
પાસે બોલાવીને કહ્યું કે " આ કામ તમારે કરવું લાયક
નહતું " એવું કહીને છોડી મુક્યો. બીજાને પાંચ સાત
ગાળો દેધને કાઢી મુકીયે. તે ત્રીજાને ઘોડા લાપોટા અને
દશમાર આશડાં મારીને કાઢી મુક્યો. તે ચોથાનાં નાકકાન
કપાવીને કાળુ મોઢું કરાવી ગધેડા પર બેસાડીને શહેરમાં ફે-
વવાનો હુકમ કીધો. રાજાનો આવો ધનસાક જોઈને સવળા
કચેરીના લોક અચરજ પામ્યા. રાજાએ સવળાઓને પુછ્યું
કે તમારા દિલમાં શું છે ? તે કહ્યો. ખદા હાથ ત્રોડીને
બોલ્યા કે ધર્મીવતાર આપે જે ધનસાક કર્યો હશે તે સમજીને
કર્યો હશે. પણ તેનો બેઠ કાંઈ અમને માલમ પડ્યો નહી.
ત્યારે રાજાએ હસીને કહ્યું કે તે ચોરોની પછવાડે ચાર હલ-
કારા દોડાવો કે એ ચોર અડીઆંધી ગયા પછી શું કરે છે "

(૪૭)

તેની ખપર લાવે, એ પ્રમાણે કરતાં ત્રીજે દહાડે હલકારા ખપર લેઇ કચેરીમાં હાજર થયા. અને રાજા આગળ હાથ જોડીને કહેવા લાગ્યા કે હું ધર્માવતાર જેને મહારાજે એટલું કહીને કાઢી મુક્યો હતો કે આ કામ તમારે લાયક હતું નહીં તે તો જતાંવાંત જરખાંધને મરી ગયો. જેને ગાળો દેઈ કાઢી મુક્યો હતો તે તો તે ગામ મુકીને જતો રહ્યોને જેને ધોલ લપડક મારીને કાઢી મુક્યો હતો તે તો તે દહાડાનો ધરમાંથી બહારનિકળતો નથી. અને જેને નાક કાન કાપી ગયેડે મેસારીશહેરમાં ફેરવાનો હુકમ કર્યો હતો તે રસ્તામાં ગયેડાઢિપર પેડેલો હતો, તમારો જોનારાઓ ચારે બાજુથી કાં કરાનાખતા હતા એટલામાં તેની બાઘડી ત્યાં આવી તેને લોકનાં દેખતાં બેલાવીને કહેવા લાગ્યો કે “તું જલદીથી ઘેર જઈને મારે શાફ નાણાવાનું ખાણી મુક્ય. થોડુંક શહેરમાં ફરવાને બાકી રહ્યું છે તે ફરીને હું હવાણાં આ તોફાનીઓના હાથમાંથી છુટીને આવું છું” એક શાંભળીરાજાએ કચેરીના હાથમાંથી છુટીને આવું છું” એક શાંભળીરાજાએ કચેરીના લોકને કહ્યું કે હવે તમે શમજ્યા, તેઓએ કહ્યું કે “હા મારાજ આપનો ઘનસાફ આપજ કરો. બીજાની શી તાગાત કે આવી રીતે માણુશની વરતાણુકનો છુપો બેઠો જાણી શકે.

કીસે. ૫૭મો.

એક વાણીઓ પોતાના દીકરાને પરણાવવાને જાન લે

ધ જાજે ગામ જતો હતો રસતે ચાલતા એક જંગલ આ
 વું તીયાં તેના બાધ એક ઝાડીના હેઠલ ઝાડે ફરવા બેઠો.
 તીયાંથી તેને વાધ પકડી ગમ્મો અને જ્યારે તેને આવતા વાર
 લાગી તીવારે તે વાણીઓ પોતાના મનમાં સમજ્યો કે કો
 ધ લોચુદારે મારા બાધને પકડી બેસારો હશે તેથી તે રાજ
 નેજા ખાતાવહી કાઢીને લોચુ દેવુ તપાસવા લાગ્યો જ્યારે કો
 ધનું દેવું નીકળું નહીં ત્યારે ધાબરો પડીને જંગલમાં શોધવા
 લાગ્યો. થોડેક આધે જઈને જુએ છે તો એક વાધ બેઠો છે
 અને તેની આગળ તેનાં બાધનાં હાડકાં ચામડાં પડેલાં
 છે! તે જોઈને તે વાધને કહેવા લાગ્યો કે “ સાંભળરે આ
 ભાંડ, નથી અમારા ખાતામાં તારું નામ ઠામ, કે નથી કાંઈ
 જમા ઊધાર કે નથી કાંઈ બેલણું દેવું એમ છતાં ના હક
 તેં મારા બાધને શા હીસાએ મારી ખાધો? ત્યારે તે વાધ
 હુજીં હુજીં” કરી ધુરડીને ઊભો થયો કે વાણીઓ ખુબ પાડી
 પાછો નાહો, નાસતાં કહેવા લાગ્યો કે “ વાહવાહ એજ હીસાએ
 માસ્યો છે ત્યારે તો ઠીકજ છે!

કીસો ૫૮ મો.

ચાર સપ્તસ પોતાના ગામમાંથી નીકળ્યા. તેમાં એક
 ભરામાણ એક રજપુત એક વાણીઓ અને એક હજમ
 હતો. તે ચારજણા એક શેરડીના ખેતર આગળ જઈ પહોંચ્યા
 તે ખેતરમાંથી શેરડી ઊખેડી ખાવા મંડ્યા, ત્યારે તે ખેતર

વાળો જોધને વિચારવા લાગ્યો કે તેઓ ચારજણા અને
 હું એકલો છું. હવે જો તેમને ઠપકો દેશે તો મને ઠાક્યા
 વિના ન મુકે વારતે કાંઈ હીકમત કરવી જોઈએ. એવું ધારીને
 તેઓની પાસે જઈ રામરામ કરીને કહેવા લાગ્યો કે “ સાં
 ભળો સાહેબો બ્રાહ્મણ તો અમારો ગુરૂ છે, રજપુત બાધ છે
 ને વાણીઓ મહાજન છે એ ત્રણેને શેરડી ખાવાનો હક છે,
 પણ આ હજને શું સમજીને મારા ખેતરમાં હાથ ધાલ્યો,
 તેનો ધનસાફ તમેજ કરો. આ વાત સાંભળી તરણે જણા
 મુગા રહ્યા. પછી તે ખેતરવાળો હજમ પાસેથી શેરડી છીંનાવી
 લીધીને મારીને કાઢી મુક્યો. તીયાર પછી વળી તે કહેવા
 લાગ્યો કે “ સાંભળો ” બાધ બ્રાહ્મણ તો ગુરૂ તમે તો
 બાધ અમારોને તમારો માલ એક છે પણ વાણીઓએ શું
 કરવા માટે ખેતર ખરાબ કર્યું ? એને ત્યાં રૂપીઆ લેવા
 જઈશું તો શું તે કાંઈ વ્યાજ મુકી દેશે ? એવું સાંભળી
 તેઓ મુગા રહ્યા. ત્યારે તેણે વાણીઓનાં હાથમાંથી પણ
 શેરડીના સાંઠા ખુંચાવી લીધા. ને ઘાલ લાપોટ મારીને કાઢી
 મુક્યો. એજ રીતે તેણે ચારે જણાને વારા ફરતી મારીને
 કાઢી મુક્યા. ને પોતાનો માલ ખચાવ્યો. એક સપ્તમે આવી
 વાત સાંભળી વિસ્મિત થઈને પોતાના એક દોશ્તદારને પુછ્યું
 કે એનું શું કારણ વાર ? કે ચાર જણાને એક જણે મારીને
 કાઢી મુક્યા. મને જરા સમજાવીને કહો. ત્યારે તે
 દોશ્તે કહ્યું કે એમાં નવાઈ શાની લાગે છે. શું તે નથી સાં
 ભળું કે “ જુગમાંથી છુટેલી સોગડીમારો બાય છે. !

કીસો પદ મો.

કોઇ રાજાને ત્યાં ખીકટખાં નામનો એક ગવૈયો હતો. તેના ગાવા વગાડવા ઉપર બાદશાહ ઘણો ખુશી થતો તેથી આઠ પહેર તેને પોતાની સોબતમાં રાખતો. એકવાર તે રાજાના ઉપર દુશ્મનની ફાજ ચઢી આવી ત્યારે તે રાજા પોતાના અમીર, ઊમરાવલશ્કર સાથે ઘોડા પર સવાર થયો. ને પેલા ખીકટખાંને પણ કહ્યું કે તમે પણ હથીઆર ખાંના માંથી સારાં સારાં હથીઆર પસંદ કરી લો કેમકે અમારી સાથે લડાઇના મેદાનમાં આવવું પડશે. એવું સાંભળતાં વાર તેના હૃદયે ઊડી ગયા પણ શરમતો માથો ધોત્યો કે “ઘાવું સાફ.” પછી તેણે હથીઆર તથા ઘોડા પસંદ કરીને કાંઈ બાહાનું કાઢી પોતાને ઘેર ગયો. ને ઓરતને કહ્યું કે ચાલ્ય આપણે આ શહેરમાંથી નાશી જઈએ નહીં તો કાલે બાદશાહની સથે મરવા જવું પડશે. તેની ઓરત ઘણી બુદ્ધિશાળી હતી તે બોલી કે લડાઇમાં કોઈ વગર મૈતે મરવું નથી. એવું કહી એક ઘંટીમાં થોડાક ચણા દળી દે બાડ્યા કે જો આમાં આખા ચણા પણ રહ્યાછે. એજ પ્રમાણે લડાઇમાં પણ લોકો સલામત રહેછે. તે જાણ તેના ઘણી કહેવા લાગીયો કે જે દળાઇ ગયા તેમાંનો હું છું એવું તેનું હીચકારાપણું જાણને પેલી ઓરત ધુસ્સાથી બોલી કે જો તુ એના ખાવંદની નિમકહરામી કરી તેના સાથે છો.

ડીશ તો હું પણ ખામુખા તને મુઠી દેશ. એવું સાંભળ્યાથી
 જવાબ નહીં મુજવાને લીધે સવારમાં હથીઆર ખંધ ઘોડ
 સ્વાર થઈ પાદશાહની આગળ હાજર થાયો, રાજાની સાથે
 લ્લાઘના મેદાનમાં ગયો. ત્યાં એ તરફથી જ્યારે હથીઆરો
 ચમક્યાં અને તોપના ગોળા ઉઠળવા માંડ્યા ત્યારે તે ખી
 કટખાંનનો ઘોડો ગભરાઈને ભડકવા લાગીયો. તેથી પોતે
 હળકીને ખીલીવા લાગીયો. ને રાજાને કહ્યું કે “ હું પકડું ”
 ત્યારે રાજા સમજ્યો !! કે એ દુશમનના લશ્કર ઉપર પ
 ડવાનું કહેજે. તેથી તેને કહ્યું કે તું એવું ન કરીશ મારા
 હથીની સાથે તારો ઘોડો રાખ. એજ પ્રમાણે તેણે એ તર
 ફવાર રાજાને કહ્યું ને રાજાએ પણ તેને એકનો એકજ જ
 વાખ દીધો. એટલામાં તો તે ખીકટખાંનથી પોતાનો ઘોડો
 ચોભાંવી શકાયો નહીં. તેથી તે ઘોડો એકદમ દુશમનના લ
 શ્કરમાં દોડી ગયો. ત્યારે તેણે લાચાર થઈને પોતાનો જીવ
 ખચાવવાનો ઉપાય શોધ્યો કે કમરેથી દુપટ્ટો છોડીને વાવટો
 ઉરાડ્યો ત્યારે તે દુશમનની ફાંજે લડાઈ ખંધ કરી. અ
 ને ખીકટખાંનની આગળ આવીને ખંધ પુછવા લાગ્યા કે
 તું શા સમાચાર લાવ્યો છે. ખીકટખાંન બોલ્યો કે પ્રથમ
 મને ઘોડા ઉપરથી ઉતારો પછી હું તમને કહું. જળતી લો
 કે તેને ઘોડાપરથી નીચે ઉતારતાં તે કેહેવા લાગીયો કે ત
 મે શું કરવા લડાઈ કરો છો ? જેમ તમે કહો તેમ અમા
 રા પાદશાહને કહ્યું છે. ત્યારે સામા રાજાએ કહ્યું કે જો

(૫૨)

તારો રાજા દશલાખ રૂપીઆ સલામતી તથા પોતાની કુંવરી મારા કુંવરને આપે તો હું લડાઈ ખંધ કરું. બીકટખાંત ખોલીયો કે એ વાત મારા રાજાને કબુલ છે. ને વળી કાલે આવીને હું તમને કહી જઈશ, આવી વાત સાંભળી દુસમનનાં માણસો ખુસી થયાં ને બીકટખાંતને મોટો સીરપાવ તથા રૂપીઆ આપી વદાય કર્યો. ને લાઈ ખંધ કરાવી બીજો દહાડો સવારમાં બીકટખાંત વાળા રાજાએ પોતાનું લસકર લડાઈ ઊપર તથા કરચું ત્યારે શામા પક્ષના એકઠાએ આવીને કહ્યું કે ગએકાલ તમારો લશકરી સવાર દશ લાખ રૂપીઆ તથા આપની કુંવરી આપવા કબુલ કરી ગયો છે, ને હવે વલી લડાઈ શા માટે કરો છો ત્રીયા રે રાજાએ કહ્યું કે જુઓ રે એવી રીતે કોણ કબુલ કરી આવ્યો છે? તેને મારી પાસે લાવો, તે વખત જશુદા બીકટખાંતને બાહાદુર કને પકડી લાવીયા, ત્રીયાં તેને પુછીયું કે તું કોના હુકમથી આવી લજ્જવનારી કબુલ્લાત કરી આવીયા, તેણે જવાબ દીધો કે આટલી ધમકી શું કરવા દા છો જે ધણી આ ઘોડાપર રાવ ર થશે તે પોતાની મેળે એવું કબુલ કરી આવશે આવું સાંભળતાં રાજાએ ગુસ્સે થઈને તેને કાઢી મુકી દીધો. ત્રીયાં એક અમીરે કહ્યું કે એવાના ખોલવા પર ચિંતા સી કરવી શું તમે એવું નથી સાંભળું કે જેનું કામ જોનાથી થાય બીજો કરેતો હાકર આવે!

(૫૩)

કીસો ૬૦ મો.

એક રાખરાની બેંસ મરી ગઇ તેથી તે બેંસીને રહતો હતો તેટલામાં એક પાડોસીએ આવીને પુછીયું કે “બાધ ત મેં શું કરવા રહોછો? તે બોલ્યો, ઇઆર મારી બેંસ મ રી ગઇ કે જેથી મારા બાળ બચ્ચાં પળતાં, પાડોશી બોલ્યો બાધ ધીરજ રાખો તમે શું કરસો આપણે કાળીચી જ સાથે લેહેણું નથી. તે પુછવા લાગ્યો કે તમારું શું તુ કસાન થયું છે જવાબ દીધો કે ગપેકાલે મારી ખીચડી રાંધવાની કાળી માટીની તોલડી બાગી ગઇ! એવું સાંભળી પેલો ખીચાચો હસો ને કહ્યું કે હા બાવા તું પણ સાચું કહેછે.

કીસો ૬૧ મો.

શાહજહાન બાહાદુર સાહેબે ત્રીયાં ફેટલાએક પોસતીયો એરે એકઠા થઇને અરજ કરી કે શાહબ આપના અમલમાં અમે ભુખે મરીએ છીએ. ને બીજા સમજાવ્યો મોજ કરેછે. બાવા અને રહેવાને જગા મળેતો અમે ઊગરીએ, બાહાદુર સાહેબ અરજ સાંભળીને વજરને કહ્યું કે એ પોસતીએને બાવા રહેવાનો જલદીથી બદાબશત એવો દુરો કે તે ખીચારા એ કાંઈ દુઃખ ન પામે. એવો હુકમ થતાંવાર એ બાવા તદઅર કરાવી તેમાં સમજાવ્યા.

(૫૪)

તીયાં રેહેવાની જગા આપી. ને કાંઈક થોડા ઘણા મહી
 નો ખાંધી આપ્યો આ વાત સાંખળીને તમામ ગામના આ
 ળસુઓ રૂપીઆની લાલચે તીયાં આવી પોરતીઓમાં નામ
 લખાવી દાખલ થયા, એ રીતે એક વરશમાં હજારો માણ
 શ પોરતી થઇ ગયા. તીયારે તે પોરતીખાનાના દરોજાએ
 જઈને વજરને કહ્યું કે સાહેબ આ પરમાણુ ખદાએને મ
 હીના આખાં જશે તો થોડા દહાડામાં આખું સેહર પો
 સ્તી થઇ જશે. કેમકે એકજ વરશમાં જુઓ કેટલા ખદા થ
 ઇ ગયા પછી વજરે આ ખમર ખાલાદસાહને પોહોચા
 રાથી એવો હુકમ મળીયો કે એ વીશે તજવીજ કરીને જે
 અશલ પોરતી હોય તેનેજ રેહેવા દેવો ને નવા જાણી જો
 ઇને થયેલાને કાઢી મુકવા વળતી વજરે પોતાને ઘેર આવી
 ને તે ખદા પોરતીએને સારી પેઠ કફ કરાવી. જ્યારે ખ
 દાએને કફ ચઢી તીયારે તેએને આવાને મીઠાઇ આપી ને
 કહ્યું કે "જે કોઇ ખાતી વેળાએ પોતાના શરીરને ખંજો
 ળશે નહી તેને એક હજાર રૂપીઆ ઇનામ મળશે" મીઠ
 ઇ ખાતા ખાતા તેએના અંગમાં ગરમીથી ખરજ ઉઠી તી
 યારે જે જુઠા પોરતી થએલા હતાં તેઓએ રૂપીઆની લા
 લચે સરીરને ખંજવાળું નહી, પણ જે અશલ ખરા પોસ
 તીહતા તેઓ તો કેહેવા લાગીયા કે અમારા એક વખતના
 ખંજળવા ઊપર હજાર હજાર રૂપીઆ કુરખાન છે એવું
 કહીને તેઓ ઊપરા ઉપરી સરીર ખંજળવા મંડી ગયા! તી

(૧૫)

કારે વઘારે પેલા સાલચથી જેઓ શરીર નહી ખજવાળતા હતા તેઓને કાઢા મુકીને પહેલાઓનાં પગાર વધારી રહેવા દીધા!

કીસો. ૬૨ મો.

હરામનુ અને મકતનુ ખાનારા દિલ્લીવાન વાંકા પ્રખીયાત છે. તેઓમાંથી એક વાંકા એક દલાડા મીઠાઈ વાળાની દુકાન આગળ ઉભો રહ્યો ને તેની મીઠાઈ તરફ આપ ફાડી ફાડીને જોવા લાગ્યો. તે મીઠાઈ વાળાએ પુછીયું કે સાહેબ તમે શું જોઓ છો? તીયારે તેણે એક મીઠાઈની તરફ આગળી દેખાડીને પુછીયું કે આ શું છે? તે બોલીઐ: “સાહેબ ખાજ” એવું સાંભળતાં વાંત તે મીઠાઈ ઉપાડીને ખાઈ ગયો ને ઉલટો કેહેવા લાગીઐ કે મેં તારો હુકમ જુઓ તેની મેહેનતનું મને આપ, એવી રીતે ધમકી દેધ ને મિથારા મીઠાઈ વાળા પાશેથી એક રૂપીઓ છીનવી લીધો કેટલાએક માણુશોએ તે મીઠાઈવાળાને પુછીયું કે તમારે શો કલ્જો હતો. ? તે બોલીઐ સાહેબ હું શું કે હું માફકપણ! જે કાને સાંભળતા હતા તે આજ નજરે દોહું કે ઉલટો ચોર કાઢવાળને દંડ!

કીસો. ૬૩ મો.

એક કરોડ પતી ધણો ખખીલ હતો તેને તીયાં ધણાં લગત આચ્યાં તીયારે તેણે રસોઈઆને બોલાવીને કહ્યું કે “એક શેરની સોળ રોટલી કરજે અને બે ગજુ વચ્ચે એક

રોટલી મુકજે જે ખાય તેને ખાવા દેજે ને પાકી વધેલી કદી કાંઈ લેધ જાય તેને ખખરદાર ખાળતો નહીં. રસોધએ જ વાખ દીધો, સાડ રોડ. આવી વાત સાંભળીને એક તેનો દાસ્ત બોલીયો કે “આતે તમે લગન કરોછો કે લુટા લુટ? તેણે જવાબ દીધો કે ભાધ જ્યારે તમારો શેવક કરેછે તીયારે લુટા લુટ કરેછે. તમે એવું નથી સાંભળીયું કે “જગતમાં શું લેધ આપ્યા છીએ. ને શું લેધ જવું છે, ઘાતાને કંજીસ નું ખાલી નામ રહી જશે!

કીરો ૬૪ મો.

એક ગોસાંધ પોતાના એલાને લેધ તીર થ કરવા ની કાવ્યો રસતે જતાં એક ગામ આપ્યું તીયાંથી ગોસાંધએ એ લા કને કાંધ ખાવાનું મંગાવ્યું તે એલો ખજારમાં જઈ જુવે છે તો સપળી વસતુ આનો એકજ ભાવછે એટલે જો ભાજ લે તો ટક સેર મળે અને ખાજાં પણ ટકે શેર મળે, તે થો ખુસી થઈને પકવાન લેધ જઈ ગુરૂની આગળ મુકયા. ગુરૂ એ પુછીયું કે ખચ્યા માજ શું છે, તે તું પકવાન જેવી માંધી ચીજ લાવ્યો? તે બોલીએ કે માહારાજ પધી ચી જનો એકજ ભાવછે તેથી આ ખાજાં લાવ્યો. એવું સાંભળી ગોસાંધએ એલાને પુછ્યું કે “આ ગામનું નામ શું છે? જવાબ દીધો કે “અધેરનગરી” તીયારે ગોસાંધએ કહું કે હવે અહીંયાંથી ચાલો નહીં તો કાંધ ખજાપામાં પડેશું?

ચેલાએ કહું કે માહારાજ હું તો આ ગામમાંથી નહીં ખસું. આપને પધારવું હોય તો પધારો. તીયારે તે ગાસાં ધ ગયો ને ચેલો તીયાં રહ્યો. એક વરસમાં તે ખાધપીને એવો હલમરત થયો કે એકદમ ઓળખવામાં પણ આવે નહીં, એક દહાડો કોઈ ચોર ચોરીમાં પકડાયો. તેને તે ગામના રાજાએ ફાંસી દેવાનો મુકમ કર્યો. તીયારે કાઠવાળે સુળીનો પાસે જઈને જોયું તો ચોર ધણો પાતળો અને સુળી ધણી જાડી છે. તેથી તે ખપ્પર તેણે રાજાને કરી. રાજાએ ફરમાવ્યું કે જે કોઈ જાડો માણસ હોય તેને જોળી કાઢી શુળીએ ચઢવો. ને તે ચોરને મુકોદા. એવો હુકમ થતાં પેલા ચેલાને પકડી આણ્યો કે જે ખાધપીને ખુબ મસ્ત થયેલો હતો. તેને શુળી પર ચઢવાની તથ્યારી છે એટલામાં ધધરનું કરવું એવું થયું કે તે ચેલાનો ગુરૂ તીરથ યાત્રા કરીને તે ઠકાણે આવી પહોંચ્યો. તેણે પોતાના શિષ્યને શુળીપર ચઢતો જોઈ કાઠવાળને કહું કે ભાઈ તું અને શુળીએ નહીં ચઢવતાં તેની વતી મને ચઢાવ. કાઠવાળે પુછ્યું કે શું કરવા? તીયારે ગાસાંધ આણ્યો કે આ શુળી ઊપર આ વખતે વીમાન આવેલું છે જે ચઢે તે તેમાં બેસીને સ્વર્ગે જાય. આ શુળી ઊપર ચઢવા માટે મેં ખાસ વરસ સુધી તપશ્શ કરી છે! અને તે દહાડો આજ બગવા ને મને દેખાડ્યો છે. કાઠવાળ બેલીયો કે તીયારે તને શું કરવા સુળીએ ચઢવું હું પડુંજ નહીં ચઢું! આવી ખપ્પર

(૫૮)

રાજને થતાં તે ત્રીયાં આવી કહેવા લાગ્યો કે હે કોટવાળ તું
આધો રહે મારે સુળીએ ચઢવું છે. કોટવાળ કહે ના માહેખ
હું ચઢું એમ માંહો માંહી હુજત થતાં છેલીવારે તે ગામ
ના રાજ પોતે સુળી ઉપર ચઢ્યો. પછી ગોમાંધ પોતાના
ચેલાને લેધને ત્રીયાંથી ચાલતો થયો અને પોલીયો કે રે એ
લા હું તને નહોતો કહેતો કે આંહી રહેવું સાર નથી.
એલો પોલીયો હા માહારાજ આપની શિખામણનો આ
જ મને ખરો અનુભવ મળ્યો!

કોસો ૬૫ મો.

એક દહાડો અકબર પાદશાહ માંછલાનો શીકાર કરવા ગ
યો ત્રીયારે ખીરખલને યેગમે પુછયું કે પાદશાહ શું કરેછે?
જવાબ દીધો કે ઝખમારેછે ગુહુ ખાયછે. આમાં વચનથી
રાણી ધુસ્સે થઈને અકબરશાહને કહેવા લાગી કે ખીરખલ
એવો કાંડછે કે મેં પુછયું તેના આવો જવાબ આપ્યો.
ત્રીયારે અકબર પોલીયો કે ખીરખલે ખરું કહ્યું કારણ
માંછલાને “ઝખ” પણ કહેવાયછે અને વળી તેના શીકાર
ની વેળા હું મધ ખાતો હતો! કોઈ બાપામાં મધને
“ગુહુ” કરી કહેછે આવાત રાણી સાંઝળીને મુંઝી રહી ગઈ!

કોસો ૬૬ મો.

એક રાજ અકબરે ખીરખલને એક જાખલા ઉપરથી શેવ
લાવવા સાર કહું તે ભાવતાં ગોખલામાં એક વીંછી હ

(૫૯)

તો તે ખીરખલની આંખોએ કરડ્યો. તેથી તે પોકે પોકે
મુંકીને રડવા લાગ્યો. પછી પોતે બાદશાહ ખીરખલને ચીડા
વા હમેશા એમ કહેતો કે ગોખલા ઉપરની સેવ. આવી ખી
જનું સાદુ વાળવાને એક દહાડો ખીરખલ પોતાનાં કપડાં
કાઢી નાખી શરેરે મેશ ચોપડી બુતના જેવા ખની સંડા
સમાં શંતાઈ પેડો. બાદશાહ જ્યારે રાતરે જાડે ફરવા ગયો
તીવારે દીવો ખુજાવી તેણે કારમી ચીસ પાડી બાદશાહને
એવો બીહીવશાવ્યો કે તે દશતનો માસ્યો પોતાનો લેંઘો વા
ડામાંજ મુંકીને નારી આવીયો. આવતા ફજેતીની બીહી
કે બાદશાહ કાઢને કહી નહી. એક સમે તે કચેરી કરી બે
હલોછે તીયાં પોતે કહુ કે રે ખીરખલ ગોખલા ઉપરની મે
વ. તીવારે બાદશાહના સામું ખીરખલે ધીમે રહીને કહુ કે
સંડાસમાનો બુત" આવું સાંબળતામાં બાદશાહ પોતે સર
મીદા થઈને ચુપ રહ્યો!

કીસો ૬૭ મો.

એક બાદશાહની બેગમને હમેલ રહ્યા તીવારે બાદ
શાહ જેવંતે બોલાવીને પુછ્યું કે મારે કુંવર થશે કે કું
વરી? તેણે તર્ક પ્રોહોચાડીને જવાબ દીધો કે પૃથ્વીનિનાથ કું
વર થશે. તીવારબાદ બેગમે પુછીશું તેને એવો ઉત્તર આવ્યો
કે કુંવરી થશે. થોડા દહાડામાં કુંવરનો જન્મ થયો. તી
વારે તે બેગમ જોધીને જુઠા બાળકીને બાદશાહને કહેતા લા

(૬૦)

ગી કે પેલો જોષી કાંઈ શાસ્ત્ર જાણતો નથી તીયારે ખાદશા
હ બાલિયો કે જુઠા કેમ કહેવાય! તેણે મને અગાજીધી કે
હું છે કે કુંવર અવતરશે. તેવુંજ થયું. આવી રીતે તે જો
ધો પોતાની તદખીરથી બલો કહેવાયો!

કીસો ૬૮ મો.

કાંઈ શપ્ત એક કંજુમ સાહેબને ત્રીયાં બખરચી પ
ણાની નોકરી કરવા રહ્યો. એક દહાડો ખાણું તદખીર કે
રી તે બધું હુકમ પ્રમાણે સાહેબની આગળ લેઈ ગયો. તે
સાહેબ ખાણામાંની બધી રોટલી ખાઈ ગયો તેમજ તેસા
થે કરીયો હતી તે બધી ચુરી ગયો ને ગોટલા છોતરા રે
હયા દીધાં તીયારે પેલા બખરચીએ ધીમે રહીને કહ્યું કે સા
હેબ હુ સું ખાજી? જવાબ દીધો કે બાઈ આ કરીનાં ગો
ટલા છોતરાં મેં પણ ચુસાં અને તુ પણ ચુસ આ કુતી
આમાં કાણુ લાવ્યું છે ને કાણુ લેઈ જશે આંહી તો જે
મ તેમ કરીને વખત ગુજારવો જોઈએ!

કીસો ૬૯ મો.

એક સપ્તમે જે હજાર રૂપીઆની કાથળી મોહોર ખં
ધ કરીને શહેરના કાળને શોંપીને પોતે પરદેસ ગયો. જ્યા
રે પાછો આવ્યો તીયારે પોતાની કાથળી કાળ પાસેથી જે
ધી હતી તેવો અડખંધ લીધી. ને મોહોર છોડીને જોડતો.

માંહીથી રૂપીઆને ખદલે પછરા નીકળ્યા તેથી તે કાળ સા
 થે કળાએ કરવા લાગ્યો. કાળાએ કહ્યું કે તુ જુદું બોલે
 છે. તેં કાંઈ રૂપીઆ દખાડીને મને કાંઈની સોંપી નહો
 તી. જેવી તું સોંપી ગયો હતો તેવીજ મેં અકબંધ આજ
 તને પાછી સોંપી. એવું કહી કાળાએ પોતાના માણુશો પા
 રો તેને ધક્કા મારી કાઢી મુક્યો. પછી તે રાખરો ખાહાદ
 સાદ પારો જઈ પોતાનો હવાલ કહી સાંભળાવ્યો. થોડીકવાર
 વિચાર કરી ખાહાદસાહે કહ્યું કે હાલ આ કાંઈની મારી
 પારો મુકી જા તારો ધનસાદ જોગવાઈ આવ્યે થોડા દી
 વસમાં કરીસ. ખીજે દીવરો ખાહાદસાહે પોતાના તખત ઉ
 પર પાથરેલી એક નવી ગાદી હતી તે હળવે સડ ફાડીને પો
 તે સીકાર ગયો. અને જે ફરાસની તે દહાડે તખત ખીંચાવા
 નીંવારી હતી તે પેલી ગાદીને ફાટેલી જોઈને દસતથી ધુજવા લા
 ગ્યો. ને ખીજા ફરાસને દખાડીને કહ્યું કે ખાહાદસાહ જા
 ણુશો તો મને મારો નાંખસે. તેણે પુછ્યું કે કેમ ખીજાએ
 એ વાત સાંભળીછે. અથવા ફાટેલી જોઈછે? ત્રીયારે તેણે
 ના કહ્યું પછી ખીજા ફરાસે દીલાશો દઈને કહ્યું કે આ
 આપણા રોહરમાં એક ઉશ્તાદ તુણુનારછે. તેની પારો લેઈ
 જા. તે ગાદીને એવીતો તુણુને ફરરો કે કાંઈ ફાટેલી આજ
 ખી શકસે નહી. પછી તે ફરાસે તેના કહ્યા પર માણુ તે તુ
 ણુનારની દુકાને લેઈ ગયો. ને કહ્યું કે ભાઈ તું જે મા
 જો તે આપું પણ એવી તુણુને કે માલમ પડે નહી. ત્યા

રે તુણનારે અરધી મોહાર માગી તીયારે પેલા ફરાશે આ
 ખી મોહાર આપી. વળતી તેણે એક રાતમાં પેલી ગાદીને
 તુણીને સાજી કરી આપી. પછી બીજે દહાડે ફરાશે તેજ
 ગાદી તખ્તભીપર પાથરી. બાહાદસાહે દુરસ્ત જોધને
 ફરાશને પુગીઢ કે આ ગાદીને કાણે તુણી? તીયારે તે ફરા
 શ ધણો બીહીના તેથી બાહાદસાહે તેને ધોરજ આપીને
 કહ્યું કે તું ડરીશ નહીં. એ ગાદી કામને સાફ મેં પોતે
 ફાડી હતી, તીયારે ફરાશે ચીંતા તજીને કહ્યું કે ગરીબ
 ખરબર તે આપણા શહેરના એક તુણનાર પાશે દુરશત કરા
 વાંછે, પછી બાહાદસાહે તે તુણનારને બેલાવીને પુછ્યું કે
 તેં કાંઈ દહાડો આજ પરમાણે એક કાથળી તુણી છે? જ
 વાખ દીધો હાજી બાહાદસાહે કહે કે હાલતું તે કાથળને
 ઓળખી શકે ખરો? તેણે કહ્યું હા પછી બાહાદસાહે પેલી
 કાથળી તુણનારને દેખાડી તે તેણે તુરત ઓળખી ને કહ્યું.
 યું કે આ કાથળી કાજી સાહેબે મને તુણવા આપી હતી
 પછી બાહાદસાહે કાજીને બેલાવીને કહ્યું કે આજ સુધી
 હું તારો ધનત ઉપર ધણો ઇતખાર રાખતો હતો. અને
 વીસત સુજાણીનેજ આ શહેરનો કાજી ઠરાવ્યો હતો પણ હ
 વે તને શારી પેડે જાણ્યો કે તું ચેરજે. તેં શા વાશતે
 આ સખસના નાંણા પચાવ્યાં છે? કાજી બોલ્યો ખુદાવંત
 કાજી કેહેડે? બાહાદસાહે કહ્યું કે હું કહું છું એણે કહી
 પેલી કાથળી કાઢીને તુરયાની નીશાની દેખાડી તેથી કાજી

(૧૩)

સરમીંદા થઇ માથું નીચું કર્યું! પછી ખાસાદસાહે પેલા
સખસના રૂપધર્મા પુરેપુરા અપાવી કાઢીને કેદખાનામાં નાખ્યો!

કીસો ૭૨ મો.

કાઠ આશામીના ઘરમાંથી એક મેહોરોની બરેલી
કાથળી ચોરાઇ. તે વિશેનો શક ધરનાં માણસો ઉપર આ
વચાથીતેણે કાઢીને ફરીઆદ કરવાથી કાઢીએ તેના ધરનાં
સવળાં માણસોને બેલાવીને દરેકને એકકી લાકડી આપી.
તે બધી લાકડીએ લંખાઇમાં સરખી હતી. કાઢીએ કહીયું કે
હું જે વેળા તપાશીરા તે વેળા જે ચોર હશે તેનો લાકડી હ
શે તે કરતાં એક આંગળ લાંબા વધરો એક કહી
શબળાએને વીધાય કરયા. જે શખસ ચોર હતો તેણે ખીલી
ને અંગાગ્રીએ એક આંગળ પોતાની લાકડી કાપી નાખી. પ
છી ખીજે દહાડે જ્યારે કાઢીએ સવળાંને તેણ્યાં ને તપાશી
જોતાં જેનો લાકડી ટુંકી માલમ પડી તેને પકડી ધમત્રી દ
તાં મેહોરોની કાથળી મલી આવી તે કાઢીએ તેના મા
લેકને પાછી શોધી! ને પેના ચોરને રાખ કરી.

કીસો ૭૨ મો.

એક સખસે ખીજ સાથે કાઠ ખાખત વિશે એવી
શરત કરી કે જો હું હારતો મારા શરીરમાંથી એક શેર
માંસ તું કાપી લેજે. પછી જ્યારે તે શરત હાથો ત્રીયા

૩ પેલા તેના શરીરમાંથી શેર માંસ કાપી લેવા તદ્દવાર થયો. પણ તે સખસ ખીલી-ચો અને કાપી આપવા ના પાડી એ ઉપરથી માંદામાંદી ટાંટો થઇ તે બે જગ્યા કાઢી પાસે ગયા. કાઢીએ પેલા જીતનારને કહ્યું કે આ કામ જીતના જોખમનું છે માટે તું અને માફ કરવા. પણ તેણે માન્યું નહીં. છેલ્લીવારે કાઢી ધુસે થઇને બોલ્યો કે વા ૩ તું અને શરીરમાંથી કાપ પણ રખે જો શેરથી તમલા ર વધતું કે ઓછું કપાશે તો તને બારે શિક્ષા થશે એ તું સાંભળી સામાનુ શરીર કાપવાનો તેની હીમત ચાલી નહીં પછી લાચાર થઇને માફી આપી ?

કીરો ૭૨ મો.

કેટલાક સોદાગરો કાઠી ખાદશાહ પાસે ઘોડા લેઇને ગયા. ખાદશાહે તે ઘોડા પસંદ કરીને ખરીદ કર્યા. તેની કીમત ચુકવી આપી તે કરતાં બે લાખ રૂપિયા વધારે ખર્ચ જ ઘોડા મંગવા સાફ આપ્યા. સોદાગરો તે રૂપિયા લેઈ પોતાને દેશ વિદાય થા. એક દહાડો ખાદશાહ ખુશી અને મસ્તીની હાલતમાં છતાં પોતાના વજીરને કહ્યું કે આ પણ શેરમાં જેટલા ગાંડા છે તેઓના નામની ટીપ ઉતા સ્વ. વજીરે અરજ કરીકે મેં તે નામ અંગોઉથી લખી રાખેલા છે. અને તેમાં પેહેલું નામ તો આપનું જ છે. ખાદશાહે પુછ્યું કે શા વાસ્તે માફ નામ લખ્યું છે ? જવાબ

(૬૫)

દીધો કે વગર જામીને અને વગર એળખાણે નામ હામ જાણ્યા વિના પેલા સોદાગરોને ખે લાખ રૂપીઆ ઘોડા લાવવા આપાછે તે યશુ એક ગાંડાઈ છે ! બાદશાહે કહ્યું કે કદિક તેઓ ઘોડા લેધને આવશે તીયારે તું શું કરીશ ? જવાબ દીધોકે આપ સાહેબનું નામ લખેલુ છે તે ફરવીને તેને બદલે તીયાં સોદાગરોનું નામ લખલ કરીશ !

કીસો ૭૩ મો.

કાંઈ સખસ વેદને ત્યાં ગયો. ને કહ્યું કે મારા પેટમાં કુખે છે કાંઈ દવા આપો. વધદે પુછ્યું કે આજ તે શું ખાધું હતું ? તેણે જવાબ દીધો કે કાચી રોટલી પછી વધદે તેની આંખે દવા લગાડવા માંડી એટલે પેલા દરદી ખોલ્યો કે અરે વધદરાજ કુખે છે પેટમાં ને આંખે એપડ કેમ આંજોછો ? વધદે ધીમે રહી કહ્યું કે પહેલું આંખનું એપડ કરવું જરૂર છે કેમકે જો તારી આંખે સુઝતું હોય તો તું કાચી રોટલી ખાય. !

કીસો ૭૪ મો.

એક દહાડાં આલમગીરી બાદશાહેને કાંઈ શખસે અરહ આપી કે હે પ્રુદાવંત વારા નેક અમલમાં દલાલ લોક ઘોળે દહાડે બજારની રમયતને લુટે છે. એવી રીતે કે કાંઈ માત્ર વેચે કે ખરીદે તેમાં એ લોક રૂપીએ ખે આ

ના ખાધ જાયછે. આવી અરજી વાંચતાં વાર સંજ્ઞા
 દલાલોને પકડી મંજાવી પુછ્યું કે તમે શી રીતે કમાઓ છો ?
 ત્યારે ખંધા દલાલોએ અરજ કરી કે ગરીબ પરતર ખજાર
 માં જે માલ આવેછે તેનું અમે મુલ તથા તોલ કરીએ
 છીએ. પછી વેપારીઓ તે માલ ખરીદ કરેછે. એ રીતે
 ધંધો કરીને કમાઈ ખાઈએ છીએ. વળતી ખાદશાહે કહ્યું
 કે વાર ત્યારે તમે માર મુલ તથા તોલ કરી આપો, નહી
 તો તમને ખંધાને સેહરમાંથી કાઢી મુકીશ. એવું સાંભળતાં
 તેઓમાં જે મોહોટો એધરી હતો તે કાંધે તથા કાંઠામાં લેઈ
 આગળ બેઠો. ને કાંઠાના બેઠો પદ્મમાં અતાર નતાર
 જોખ નાંખીને ભારે હલકા ઉચકવા લાગ્યો. એમ કરતાં
 વાર ધણી થઇ ગઇ. પછી ખાદશાહે કહ્યું કે તું કહી
 મકડી શું જોખ્યાં કરેછે ? ત્યારે તેણે હાથ જોડીને જન્મ
 ખ દંધો કે હજરત સન્નામત આપ તોલમાં તો સધળાં
 માણસોનો પરાંપર છે પરંતુ તમારી રતીનું મુલ હું કહી
 શકતો નથી. એવો એકે રતી મારી પાસે નથી નહીતો તેનું
 પણ મુલ હું કહી આપત. આવી ખુબી બરેજી ખીના
 સાંભળતાંજ ખાદશાહે પ્રસન્ન થઇને તેઓને પાનનાં ખીડાં
 આપ્યાં. અને વિદાય કરતી વેળા તેઓને ખાદશાહે કહ્યું
 કે દલાલી ખાવી એ તમારો હક છે. સુખેથી ખાઓ. પછી
 તેમના વીરો પેલા અરજી આપનારને ડપકો દઇ કાઢી મુક્યો !

કીસો ૭૫ મો.

એક સીપાઈ હડહડતો જુવારી હતો. તે જ્યારે જીતતો ત્યારે હરખમાં એવો તો ગાફીલ થતો કે કોઈ તેના શરીરનાં કમ્પડાં ઊતારી લે તો પણ તેને માલમ પડતી નહીં. તેડા લાજ વાસ્તે હમેશાં પાંચ સાત લુચ્ચાઓ તેની પાછળ ફરતા રહેતા. ને તેઓ વખત જોઈને તેની પાસે જે હાથ તે સઢાવતા. એક દહાડો તે જુવારી અબાણી ટોળીમાં રમવા ગયો. ત્યાં જીતી જીતીને રૂપીઆની ઢગલીઓ પોતાની તરફ ખેંચી લેવા માંડી તેવામાં પેલા પાછળ ફરનારા લુચ્ચાઓ આશપાશ લાગ તપાશી તેના જીતેલા નાણામાં હાથ મારતા હતા. તે જોઈને એક સખસે કોઈને કહ્યું કે જો કોના પધરા કાણુ લે છે. ત્યારે તેણે ઉત્તર દીધો, બાધ તે' એવી કહેવત નથી સાંભળી કે આંધળાના પધરા કુતરા ખાય ને પાણીના માલ અકારજ જાય. !

કીસો ૭૬ મો.

કોઈ મેહતાજી છોકરાઓને ભણાવતો હતો. ત્યાં એક છોકરાનો બાપ આવીને મેહતાજીને કહેવા લાગ્યો કે “સાહેબ મારા છોકરાને તમે કાંઈ શીખવ્યું નહીં જુઓ હજી બીજા છોકરાઓમાં રમતો ફરે છે. ને મારું કહ્યું માનતો નથી” એવું સાંભળી મેહતાજીએ ધુરસાથી કહ્યું કે હા તું ખરું કહે છે. ફારશીમાં એક કહેવત છે કે “નેકી ખરખાદ

(૬૮)

ગુનાહ લાજેમ" છોકરાની જે કુટેવ રહીછે તે કહી સંભળા
વેછે પણ જે કુટેવ જમને આજસુધીમાં લખતાં વાંચતાં
શીખ્યો તે સંભરાયછે? વરસ દહાડા સુધી મહા મેહેનત કરી
જનવર જેવા તારા છોકરાને માણસની ઓળમાં આપ્યે
એમ છતાં તેના ઉપર ટપકાનો અવગણ પતારી શું હવે
મારી ભણામણી ઓળવવા ચલાયછે? આવું સંભળી તે
છોકરાનો ખાપ સરમાધને વગર પાલ્યે જતો રહ્યો. નિશાળ
માસે એક કુંભાર રહેતો હતો, તેણે ઊપરની વાત ચીતમાં
એવું સંભળું કે મેહેતાજી જનવરને માણસ પનાવેછે.
તેથી પોતાને છોકરો નહી હોવાથી મિત્રને કહ્યું કે જે ખરચ
થાય તે આપીને આપણા ગર્વેદ્રનુ માણસ કરે તો આપણું
વાંઝીયા મેણું ટળે, પછી એક ધણી ધણીઆણી એવા
ધરાધથી પેલા મેહેતાજી પાસે આવ્યાં. ને હાથ જોડીને કહેવા
લાગ્યાં કે ખાપજી ગમે તેટલા રૂપીઆ લો પણ અમારા
ગર્વેદ્રને માણસ પનાવો, આવું સંભળી મેહેતાજીએ વિચા
ર્યું કે આ હધવાના કુટાને ખીસાનાંતર માહારા નસીએ
આવ્યાં છે તો હવે રા'દ પાછાં કાઢું એવું વિચારી તેઓ
ને કહ્યું કે એક હજાર રૂપીઆ આપી તમારો ગર્વેદ્ર બાંધી
જાઓ. ને એક વરસ પછી આપોને લેધ જજો. પછી તે
કુંભારને કુંભારણે કપ્પલાત પ્રમાણે રૂપીઆ આપીને મેહે
તાજીને ત્યાં પોતાના ગર્વેદ્રને બાંધી આવ્યાં, મેહેતાજીએ
તો તેમના ગયા પછી ગર્વેદ્રને હાકી કાઢ્યા. એમ કરતાં

વંરસ વીતીગયું એટલે એ ધણી ધણીઆણી નિશાળમાં પોતાના
 ગધેડાને લેવા આવ્યાં. મહેતાજીએ તેમને કહ્યું કે તમારો
 ગધેડો ભણીગયો માણસ બનીને ગયો કાલેજ આંહીથી
 દ્વિદાય થયો. જો કદિ કાલે આવ્યાં હોત તો તેના મેળાપ
 થઈ જત. કુંભાર કહેવા લાગ્યો કે "ત્યારે તે ક્યાં ગયો હશે?
 અને હવે એને અમે શી રીતે ઓળખીશું?" મહેતાજી બો-
 લ્યો કે ક્યાં ગયો તેની ખરી ખબર નથી તો પણ ધણું
 કરો દારટ કચેરીમાંના માણસોમાં જઈ બરાચો હશે એમ
 લાગેછે. તમે વેગળેથી ઢાણા દેખાડી સાન કરશો કે તુરત
 તે તમારી પાસે આવશે તેથી ઓળખજો કે તેજ તમારો
 ગધેડો. આવું સાંભળી બેઠેલી પુરૂષ હાથમાં એક દારડું
 અને બોળામાં ઢાણા ધાલીને કચેરીના ખારણા આગળ જઈ
 જતાં રહ્યાં અને હાથથી ગુપચુપ સાનો કરવા લાગ્યાં. કચે-
 રીના કે.છ કારકુન કે જેને સાંચ લેવાની ધણીજ ટેવ હતી.
 તેણે આ કુંભારને સાન કરતો જોઈ નિચાશ્યું કે આ
 કાંઈ આપવા બોલાવેછે તેથી ભખવાનું પડતું મુકી ઝટ લેઈ
 કચેરીની બહાર આવ્યો પણ કુંભારે દારડું ગળામાં નાંખવા
 માંડ્યું ને કાનમાં કહ્યું કે હવે આપણે ઘેર ચાલ. ભાંઈ
 આવો તેમને અભિપ્રાય બાણી કારકુન ધણો ચીડાએ
 અને બાળો દૂધ પછે કચેરીમાં જતો રહ્યો, કુંભારણે
 પણ પોતાના ધણીને કહ્યું કે ચાલો હવે આમાં કાંઈ
 બળવાનું નથી. જઈને મહેતાજીને બે વાનાં કહીએ. કુંભાર

(૭૦)

ખોલ્યો કે મહેતાજીનો શો વાંક તેમણે તો ઝઘડાનો માણસ
કરી આપ્યો. પણ હવે તે આપણે ઘેર આવે નહીં એતો
આપણા કરમનો વાંક એ રીતે નિરાશ થઇ પોતાને ઘેર ગયા !!

કીસો ૭૭ મો.

એક દહાડો અકબર ખાણદયાહે ખીરખલને કહ્યું કે
માહારી આગળ એવા ચાર જણને લાવ કે જેઓ મંચે
એક શરમાળ ખીજો બેશરમો ત્રીજો ખીહીકણ, અને ચોથો
ખીહીએ નહીં એવો. પછી ખીજે દહાડે સવારમાં ખીરખલ
એક ઓરતને લાવી ખાણદયાહની હજીરમાં ખડી કરી. ખાણ-
દયાહે પુછ્યું કે મેં તારી પાસે ચારજણને ખોલાવ્યા ને તું
આ એકલી ઓરતને કેમ લાવ્યો? ખીરખલ ખોલ્યો કે ખુદાવં-
ત એ ઓરત જાતમાં ચારે પ્રકારના સ્વભાવ જાહેરછે.
ખાણદયાહે ફરમાવ્યું કે કહી બતાવ. પછી ખીરખલ કહેવા
લાગ્યો કે પહેલો એક જ્યારે એ ઓરત પોતાને સાસરે રહેછે ત્યારે
સરમથી ધણા ખુલા અવાજે બોલતી નથી. ખીજો જાંઠાં લગન
માં ફટાણાં ગાયછે ત્યારે તે ઓરત પોતાના બાપ ભાઈની પણ અદ-
બ રાખતી નથી. ને બેશરમથી જેમ કાવે તેમ ખડેછે. ત્રીજો પોતા
ના ધણીસાથે કદિ રાતે ઘરમાં બેઠેલી હોય ત્યાંથી જાડીને જોડે
ના ઓરડામાં એકલી જતાં ખીહીએછે. ને કહેછે કે હું તો
ત્યાં નથી જતી મને તો ખીહીકે લાગેછે, અને ચોથો એક
જ્યારે તેનું ચીત કાંઈ પર પુરુષ સાથે લાગેછે ત્યારે અરધી

(૭૧)

રાતના અંધારામાં એકલી હથીઆર વગર ધમધારકાર પોતાના આશક માસે ચાલી જાયછે. અને ભુતપ્રેત કે ચોરથી એ પ્રસંગે ભગારે ડરતો નથી. આ વાતે સાંભળીને બદમાહ લણી પુશી થયા. અને ખીરબસને ધનામ આપને કહ્યું કે તું કહેછે તે ખરાખર છે?

કીસે. ૭૮ મે.

એક મીઠાસમાં પાંચ સાત સીપાદમ્યો ખેડીને પોત પોતાની બાહાદુરીની વાતો કરતા હતા. તેમાંથી એક ખોલ્યો કે લડાઈના મેદાનમાં મેં ચાર જખમ ખાધાંછે. ખોલ્યો ખોલ્યો મેં પાંચ ખાધાંછે એજ પ્રમાણે તેઓ પોતાની હાંશીઆરીની તારીફ કરતા હતા. તાંહાં એક ખુદો ઠાપીર ખેડીને આ વાત સાંભળતો હતો. તે ખોલ્યો કે મીયાંસાહેબ જવાનીમાં મેં પણ હજારો લડાઈઓમાં લાખો જખમ ખાધાંછે. ને મારા અંગ ઉપર એક તમ જોડલી પણ જખા જખમ વગરની રહી નથી. તો હવે એવી રીતે મારી ખરાખર કોણુ લડનાર છે અને જખમ ખાનાર છે? આવું સાંભળતાં તેઓમાંથી એક જવાન ધુસે થઈને ખોલી બાંચો કે બડે મીઠાં તમારાં કપડાંનો કિતારો કે જોડાએ કેટલા જખમ વાગ્યા છે? તીયારે તે ખુદો હસીને ખોલ્યો કે મીઠાં ગમર નહીં. તે જખમો રહ્યો નહીં, તે વખત રહ્યો નહીં, તે દહાડા રહ્યા નહીં, તે જવાની રહી નહીં. નહીં તે

(૭૨)

બદલ રહ્યું કે નહીં તે જખમ રહ્યા હવે તમે શું જાણો !
એટલું કહીને તે ખુઠા ચાલતો થયો.

ક્રીસો ૭૯ મો.

કોઈ સખસ કંગાલ પગામાંથી તવંગર થયો. ત્યારે તેને એક દોસ્ત આશિષ આપવાને સાફ તેને ત્યાં ગયો. ત્યારે પેલા તવંગરે તેને પુછ્યું કે તું કોણ છે? આંહી શું કરવા આવ્યો છે? ત્યારે તે દોસ્ત શરમીન્દો થઈને કહેવા લાગ્યો કે તું મને શું નથી પીછાણતો હું તારો જુનો દોસ્ત છું તેથી તને જોવા સાફ આવ્યો છું. કેમકે મેં સાંભળ્યું છે કે તું આંધળો થયો છે.!

ક્રીસો ૮૦ મો.

કોઈ સખસે એક પોપટ પાળ્યો ન તેને એક એવો ખોલ શીખવ્યો કે “એમાં શો શક” તે પોપટ હરેક ખાખતના જવાબમાં એમજ ખોલતો કે “એમાં શો શક” એ કે દિવસે તે પોપટને વેચવાસાફ તેનો ધણી બજારમાં લેઈ ગયો. ને ૧૦૦) સો રૂપીઆ કીમત કરી, એટલામાં એક મુગલે આવીને તે પોપટને પુછ્યું કે તું સો રૂપીઆ કીમતને લાવક છે ? પોપટ ઉત્તર વાળ્યો કે એમાં શો શક ! એવું સાંભળી તે મુગલે ખુશી થઈને પોપટને વેચાથી લીધા ને પોતાને ઘેર ચાલ્યો. જે વાત તે પુછતો તેનો જવાબ તે

પોપટ એજ દતો કે એમાં શો શક એ શિવાય ખીજું કશું
તે બોલી જાણતો નહોતો. તેથી એક દહાડા તે મુઝલ પો
તાના દિલમાં શરમી દા તથા ઉદાસ થઇને કહેવા લાગ્યો કે
“મેં માટી મુરખાઇ કરી કે તારા જેવા ઠાળ પોપટને વા
હાચ્યો ” તીયારે તે પોપટ બોલ્યો કે એમાં શો શક! એવું
સાંભળતાં પછી હસીને મુઝલે તે પોપટને ઉરાડી મુક્યો !

કીરો. ૮૧ મો.

એક મસ્કરાએ કોઇ ઓરત સાથે લગ્ન કર્યું ને ચા
ર મહીના થયા એટલામાં પૈલી ઓરતે એક છોકરો જન્મ્યો
તીયારે તે ઓરત પોતાના બાવડાને પુછવા લાગી કે આ છો
કરાનું નામ શું રાખશો ? જવાબ દીધો કે “ કાશદ ” કે
મકેનવ મહીનાનો રસ્તો તે ચાર મહીનામાં કાપી આવ્યોછો.

કીરો. ૮૨ મો.

મીલન શેઠરમાં એક દરવાન રહેતો હતો. તેને ખસે
મોહરો બરેલી એક કાચળી જડી તે જાહેર કરવા સાર તે
છો કાગળ છપાવ્યા. જે સખસની મોહરો ખોવાઇ હતી
તે ખખર થવાથી તીહાં આવ્યો ને જધી તરેહની નીશાની
આપી. તેથી કશું કે તે મોહરો તેનીજ છે. પછી દરવાને
સ કાચળી તેને શોંધી. આ સખસને પોતાની ખાવાએલી બ
ધી મોહરો મળી તેની ખુશી જાલ વીરા મોહરો પેલા દર

વાનને આપવા માંડી પણ તેણે લીધી નહીં ને ધણી હુજ
ત કરીને પાંચ આપવા માંડી ને કહ્યું કે જલ્લા આરતી તો
હ. પણ તેણે નાજ લીધીતેથી ધણો યુરસે ધધને તે મોહોરો
નો કાઢ્યો તેણે જમીન ઉપર ફેંકી દીધી ને કહેવા લાગ્યા કે
તુ જો તારી મેહનતનો પદલો નહીજ લે તો હું મારો મા
લ લેનારજ નથી અતે તે ધરવાને માલીકના ધણા આગ્રહ
થી પાંચ મોહોરો લીધી ને ગરીબોને તેજ વખતે પુદાના ના
મ ઉપર વેંચી આપી. જુઓ આ યેગ્રની કરી નકી !

કીસો ૮૩ મો.

કાંઈએક અહસથ થોડા જીપર અસવાર યધને રોહો
માં ફરવા જનો હતો તેના ગજવામથી એક સોળ મોહોરો
નુ પડીકું પડી ગયું તે કાંઈ રસ્તે ચાલનાર ગરીબ આશામોનેજ
હુ તે લેકને ખાલાદશાહની કચેરીમાં ગયો ન તેણે પડીકું સોંપી
વિનંતી કરી કે આ જેનું હોઅ તેને સોપો. પછી ખાલાદ
શાહે સેહેરમાં જાહેર ખખર ફરવી કે મોહોરો જેની હોઅ તે
આવીને લઇ જાય તીયારે પેલા અહસથ તે લેવાને કચેરી
માં હાજર થયો. ખાલાદશાહે તેજ ધડી તેને તે મોહોરોનુ પ
ડીકું સોંપીયું તે જોઇને કહેવા લાગ્યા કે સાહેબ મારી મોહો
રો તો ધણી હતી. ને હું ધારણું કે જે રાખમને જડી
તણે માંદીથી થોડીક કાલાડી લીધેલી. જયારે એ રીતે પેલા
ગરીબ આશામીએ સાંજળીયું તીયારે ખીચારો ધુજવા લા

જ્યો. પછી બાદશાહે વિચાર્યું કે જેવી તેને જડી તેવીજ તે અહીયાં લાવ્યોછે. તેણે કાઢી લીધી હોય એવું જણાતું નથી. જો તેની બદલાવત હોત તે આટલી પડુ આંહી શું કરવા લાવત. એવું વીચારી પેલા ગરહસ્થ પાસેથી તે પડીકું પાછું લેઈ ઉકેલ્યુંને ગણીતો સોલ મોહોર ખરાખર હતો તે પાછી એકઠી કરીને તેજ કાગળમાં ગ્રાહવી પડીકું વાળી જોયું તો જે રીતે પ્રથમ મોહોરો અંદર લપેટેલી હતી તેજ રીતના તે પડીકાના કાગળ ઉપર સળ પડ્યા. એવી બાહાદસાહેને ખાતરી થઈ કે પડીકામાં કાંઈ ફેરફાર થયેલો નથી. પછી તે ઘોડે અસવારને બાહાદશાહે કહ્યું કે આ મોહોરો તારી નથી. કેમ કે આ કાગળ પ્રથમથી સોળ મોહોરો ઊપરજ લપેટેલો જણાયો. તેથી હું પાંચ હું કે તાર સોલ કરવાં વધારે મોહોરોનું પડીકું બીજા કાંઈને હાથ ગઈ હશે. અને આ સોલ મોહોરો તારી નથી. વારતે તું બીજે ઠગણે ત જબીજ કર. એ રીતે તેને વીદાય કરીને બાહાદશાએ જે ગરી ખતે તે પડીકું જડીઉ હતું તેને કહ્યું કે આ સોલ મોહોરો તું તારે ઘેર લઈ જા.

કીસો ૮૪ મો.

એક જંગલમાં માટી આગ લાગી તીયાં એક સાપ ત્યાંમાં ઘેરઈ ગયો. તેણે માહીયી નીકળી જવાનાં ધણાં કાંઈ માસ્યાં પણ કાંઈ વેલું નહી. તેવામાં કાંઈ ખુસાફરને ર-

રતે જતો જોઈ શાપ કાઢાવેલા કરી તેને કહેવા લાગ્યો
 કે ઓ મેહેરખાન મારો જીવ ઊગાર. મુસાફરે જવાબ દાંધો
 કે “બાઈ તું ધણો ઝેરી પ્રાણીછે વાશતે તારી સાથે કા
 મ પાડવાને હું ખહું ડરું” મને લાગેછે કે જો હું તને મુ
 લ્ય ફરીસે તો તું મને અવગુણ કહ્યા વીના નહી રહે” સા
 પે કહીયું કે બાઈ તું બીહીરા નહી. તારે શમજવું પોડુંછે
 કારણ તું મારો પ્રાણ ઊગારીસ ને શુ હું તારો જીવલક્ષમ
 એવું તે કાંઈ દરે! વાશતે એ ફીકર મને આ આગની આંચમાં
 થી બચાવ. પછી મુસાફરે વીચાર્યું કે ખરી વાત આપણે કા
 ધનુ સાફ કરીશું તો તે આપણું માફ નહી કરશે” એવો
 નીશ્ચય કરી એક પોતાની પાસે લુગડાની કાથળી હતી તેને
 છોડ દારી બાંધી તે દારીને બીજો છેડો એક લાકડીએ બાં
 ધીને પછી તે સાપના ઉપર પેલી કાથળી ફેંકી. સાપ કાથ
 ળીમાં ભરાયો એટલે લાકડીના આંચકાથી કાથળીને ખાફા
 ર બેંચી ભીધી. એ રીતે મુસાફરે સાપને બળતી આગમાં
 થી ખાહાર કાઢી બચાવ્યો. હવે શાપે પોતાના બચાવનારને
 કરડવાનો વીચાર કહ્યો. અને પેલા મુસાફરની સામે ધાયો.
 તીયારે તે મુસાફર દીનખની કહેવા લાગ્યો કે રે સાપ પ્રથમ
 તું મું બોલતો હતો. ને હવે આવું આણંધતું શું કરેછે ?
 સાપે કહ્યું કે બાઈ તું નહી બાણતો કે સાફ કરનારને માફ
 કરવાની અમારી જાતમાં પરંમ પરાની ચાલછે ! બાણસ
 જાત અમારી કુસમનછે એટલું નહી પણ બીજા બધા જ

નાવરોની તે દુશમન છે વાસતે તે મારવા જોગ છે. જો એવા
 તને શક રહેતો હોય તો બીજા કાઢને પુછાવું. આ પ્રસંગે
 ત્રીયાં એક બકરી ચરતી હતી તેની પાસે તે બેઝી ગમ્મા સાપે
 બધી હકીકત જાણાવીને કહીયું કે આ માણસ મારો ખેર
 આ હ છે હવે હું એને મારી નાખું કે નહીં? બકરી બોલી જ
 લદીથી મારીનાખ વાર ના કર. હું માણસોની ચાલથી વા
 કેરું. એ લોક માર ચામડું જીભ કરીને કાઢી લે છે તે
 કમરના વાળ કુંપી કાઢી તેની કાંબળી બનાવી ઉપર બેસે છે
 એટલું જ નહીં પણ જ્યારે હું બચ્યાં જાયું છું ત્રીયારે મા
 રે દુધ તેઓ પી જઈ મારાં બચીવાને કેટલાંક તો મારી
 આગ્રહ છે. તેથી હમેસાં હું બીડું છું કે રમ્પે એક દહાડે મને
 પણ મારી નાખશે વાસતે માણસ જાતને મારવી ઘટે છે. પે
 લોં મુશાકર પછી સાપને ફેરવા લાગે કે એકની શાહુદીશા
 કમની પણ આપણે બીજા એક બે ને પુછી જોઈએ. બધા
 ય જો એવી શાક્ષી પુરશે તો પછી મારે તારા હાથે મરવું
 ખેંદતર છે, ત્રીયાંથી તેઓ આગળ ચાલતાં એક ઘરડી ગાય
 ચરતી જોઈ તેની આગળ પોતાનો બધો હવાલ કહો, ત્રી
 ચારે ગાય બોલી, માણસના શ્વભાવની હું રી વાત કહુંજ
 ચારે વરશો વરસ હું એકએક બચીયું જાયુંતી અને દુધ દેતી
 તેનું દહીં માખણ બી ખાઈ તેને બદલે જેવું તેવું મુકે ધા
 સ મને ખચરાંયું અને હવે હું ઘરડી થઈ તેથી ઘર ધણીના વી
 માર આજ કાલે કશાંધને ત્રીયાં વેચવાના છે વાસતે રે સા

પ એવ કતવની માણસને જીવતો જ્યા ન હતો આવી એ
 શાહુદીઆ સાપની તરફેણમાં ઉતરતાં પેલો મુસાફરતો ખી
 ચાએ ધભરાધ ગયો. ને પોતાના જીવની આશા મુકી. એ
 લામાં એક શીયાળ મળીયુ. તેણે મુસાફરને પુછીયું કે જે
 દોસ્ત આવડો કેમ મુઝાયોછે? બેહોશને લીધે મુશાફરતો કાં
 ધ બોલી શકીયો નહી. તીયારે તેની વતી સાપે કહ્યું કે
 “એ મુસાફરે મને આગમાંથી બાહાર કાઢે તેથી હું તેને ડાખ
 વા ચાહું છું” કારણ કેયુગુ ઉપર દોષ કરવો એ અમારો જા
 તી શ્રવભાવજી છે. શીયાળ બોલ્યું કે મને ઘણી નવાઈ લા
 ગેછે કે એણે તને આગમાંથી શી રીતે કાઢે? સાપે જવાબ
 દીધો કે “તેણે એક લાકડીને છેડે કાથળી બાંધી મારા ઉપ
 ર ફેંકી તેમાં હું ભરાયો એટલે તે બાહાર ખેંચી કાઢી.
 જો એજ કાથળી આ તેના ખભા ઉપર હજી છે. વળી શી
 યાળ બોલીયું કે તારા આંટલુ લાંબુ શરીર આ નાહાની સર
 ખી કાથળીમાં કેમ માય એ વાત કાંઈ માનમાં આવતી નથી
 નજરે જોઉંતો મનુ” તે વેળા પેલા સાપે મુસાફરને કહી
 યું કે તારી કાથળી નીચે નાખ. પછી શીયાળને પ્રતીત પા
 ડવા તે સાપ કાગળીમાં પેડા એટલે શીયાળે પેલા મુસાફ
 રને ધરાતરથી રામજાવ્યો કે “ઝટપટ એ કાથળીનું મોઢું ક
 દારીથી સખત બાંધી વાટમાં ફેંકી દે” એજ રીતે તે મુસાફ
 રે કરી પોતાનો જીવ બચાવ્યો.

(૭૯)

કીસો ૮૫ મો.

એક અકલમંદ જુઝે મશીદમાં બેસીને દરરોજ ધર્મ-પદ્ધતિ કરતો હતો. અને ત્રીયાં ભરાયેલી ટેળીમાં એક સપ્પસ તે ઊપદેશ વખતે બેસીને હમેશાં રહતો હતો. એક દહાડા તે ધમાપદેશ કે ખીજખીજને કહ્યું કે મારી વાતની અસર દિલમાં ધણી લાગવાથી તે રડે. તે સાંભળી ખીજખીજે તે રડનારને પુછ્યું કે “હમેશાં તને આ વખતે રડવું કેમ આવેછે? અમને તો કાંઈ રડવું નથી આવતું” જવાબ દીધો કે હું કાંઈ એ ઊપદેશ સાંભળી રડતો નથી. પણ મેં આ ગળ એક બોલડો પાળ્યો હતો. તેની ડાઘી આ ઉપદેશ કરનારની ડાઘી જેનીજ લાંબી હતી. તે જોઈને મને તે મરી ગયેલો માહારો બોલડો સાંભરવાથી રડવું આવેછે. !

કીસો ૮૬ મો.

એક સપ્પસ કોઈના ઉપર કાગળ લખતો હતો. અને તે કાગળ એક પાસે બેઠેલો આશામી મનમાં વાંચતો હતો. તેથી પેલો લખનાર કાગળમાં ચોતાનો છાનો ભેદ લખી શક્યો નહીં. છેવટે અકળાઈને તેણે કાગળમાં એવું લખ્યું કે એક બેવકુફ મારી પાસે બેઠાછે. અને આ કાગળ વાંચે. તે કારણથી હું કાંઈ મરમતી વાત લખી શકતો નથી” આ બુદ્ધિ લખાણ જોઈ પેલો પાસે બેઠેલો કહેવા લાગ્યો કે તું મને બેવકુફ જાણેછે? શા સારું તારો ભેદ નથી લખતો.

હું કંઈ તારો કાગળ વાંચતો નથી, તીવારે તે લખનારે કહ્યું કે જ્યારે તું મરે કાગળ વાંચતો નથી તીવારે તને એ રીતનું મારા કાગળમાં લખેલું શી રીતે માલમ પડ્યું !.

કીસો ૮૭ મી,

એક હકીમ જ્યારે કબરસ્તાનમાં કુલ સહવા જતો ત્યારે પોતાના માથા ઉપર એક ચાદર નાખી મેંડું ઢાંકીને જતો. એક દહાડો કોઈએ તેનું કારણ પુછ્યું ત્યારે જવાબ દીધો કે આ કબરોમાં સુતેલાં મહાંધી મને ઘણી શરમ આવેછે. કેમકે તેઓ બધા મારી દવાથીજ મરી ગયા છે. !

કીસો ૮૮ મી.

એક રોજ લાલપુજર્ગ પોતાના દોસ્તોની સાથે બાહાર ફરવા નિકળ્યો ત્યાં જતાં દુરથી જંગલમાં એક હાથી દેખાયો. ત્યારે તેની સાથેનાઓએ નવાઈથી ઝબકાઈને પુછ્યું કે મેહે રખાન મેહરખાની કરીને કહો કે આ શું છે? ત્યારે લાલ પુજર્ગે જાડો વિચાર કરીને કહ્યું કે બાઈઓ તમે શું કરતા એટલાબધા અચરજ થાઓછો એવો ઝાડ ઉપરનું જનવરછે, એણે જંગલમાંના ઘણા ઝાડપાલા તથા પાનડાં આપાંછે તેથી વધી ગયું છે. આવું સંબંધી બધાઓએ જાણું માનીને કહ્યું કે 'હા માહારાજ ખરી વાત.'

(૮૧)

કીસો. ૮૯ મો.

એક દહાડો લાલ ખુજર કેટલાક બોળા લોકની સાથે
રૂતામાં ફરવા નીકળ્યો. ત્યાં સડક સાફ કરવાનો મેટો
એક લંબ ગોળ પથર પડેલો જોઈ શોખનીએ પુછીયું કે હું
ધર માવતાર, માહારાજ તમારી પુણ્યાધથી અમને વાકેફ કરો
કે આ સું છે? તીયારે પોતે છાતી કાઢીને આવેલો દાહરો
મોલવા લાગ્યો:—

ખુજે સો ખુજે લાલ ખુજર,
ના ખુજે કોઈ ગ્યાની.
જુની હોકે આસમાનસે ગીરી.
આદ્લા નિયાંકી સુરમેદાની!!

કીસો ૯૦ મો.

કોઈ સખસે ખજરમાંથી માંખણ લીધું. તે ઊંચકી લે
ઈ જવા સાફ એક હેલકરીને પાવણું આપવું કરીને ઠરાવ્યો
તે હેલકરી પોતાના માથા ઉપર તે માંખણનો ધડો મુકી
ને પેલા માલધણીની પાછળ ચાલ્યો. ને ધણો ખુશી થઈને
દિલમાં વિચાર ફરવા લાગ્યો. કે આ મજુરીનું પાવણું
આવશે તેમાંથી એક ખતક વેચાથી લેઈશ. તે ખતક
ને જ્યારે ખચ્યાં થશે તે વેચીને એક મજાની ખકરી વેચા
થી લેઈશ. ને જ્યારે તે વાહાસે તીયારે તેનું કુધ વેચીશ.

તેમાંનું થેડું દુધ ખાઈને ખુશીમાં વખત ગુજરીશ. એક
કરતાં જ્યારે મારું ખડરાનું ટોણું વધશે તેને વેચીને
એક મોટી ગામ્મ લેઈશ. તે ટંકે સાતશેર આઠશેર દુધ કે
એ તે વેચવાથી હું મેટો પછાણદાર થઈશ. ને થોડા વખત
તમાં તે ગાયનાં વાછળં વાછડીઓ પણ વધી પડશે. તેને
વેચીશ તૈયારે કીમત સારી ઉપજશે પછી હું એક મોહોટો
ખાતખર કેહેવાદાર. વળતી કાંઈ મોટા કુળની એક સુંદર
સ્ત્રીને પરણીશ. એક બે વરસમાં મને છોકરાં થશે. પછી
હું કાંઈ કામ કાજ કરવાનો નહીં. ને ઘર આગળ આકેશ રા
ખીશ. તેઓ ખધું કામ ખજાવશે. ને હું મોટો ધણી થઈ
પડીશ. કાંઈવાર મારો છોકરો આવશે મને કેહેશે કે “મા
મા ચાલોને જમવા” તૈયારે હું ધુસ્શે થઈને કહીશ કે
જા, જા આવશું નથી આવતો” આવી રીતના લીચારથી
ચોતાનું માથું હલાવ્યું એટલે તેજ વખત પેસો માંખણનો
મહો માથા ઊપરથી પડી ગયો. ને ખધું માખણ ખરાં
ખ થયું તેરી માનવશીએ તે હેનકરીને એક બે શોઠીઓ જ
ડાવીને કહ્યું કે મારે માખણ કેમ ઢોળી દીધું? હેનકરીએ
જવાબ દીધો કે સાહેબ શું કરવા મારોછો. તમા
રે તે ફક્ત માંખણ બધું ખાણું મારતો ઘર ખાર છોકરાં
સાદું જતા રહ્યાં!

કોસો ૯૧ મો.

એકવાર સેખચલી એક ઝડપી ડાળી ઊપર બેસીને

તેજ શળી કાપતો હતો. એટલામાં કોઈ વટેમારગુ ત્રીયાં થઈને જતો હતો. તેણે કહ્યું કે ભાઈ જે ડાળી ઉપર તું બેઠાછે તેજ ડાળી કાપીશ ત્રીયારે તું પડીશ નહીં? ત્રીયારે સેખચક્કીએ જવાન દીધો કે રે જા શુભું ખુદ થઈ આવ્યો છેકે “હુ પડી જઈશ” એવી ખખર અગાઉથી તને પડેછે! હુ તું સાંભળી વટેમારગુતો ચાલતો થયો. થોડી વાર પછી પેલી ડાળી કપાઈને તે સાથે ગ્રાડ પરથી પેતે નીચે પડ્યો. ત્રીયાંથી બતાવળો બહીને પેલાની પછવાડે દોડીને પોકારવા લાગ્યો કે આ ખુદ આ ખુદ બોલો રહે, એમ કહેતાં કહેતાં તેની પાશે જઈને પુછીયું કે “મારૂં મોત કયારેછે. તે મને કહે ત્રીયારે પેલાએ ના પાડીને કહ્યું કે મોતની મને કાંઈ ખબર નથી. પણ રોખ ચક્કીએ ઘણા કાલાવાલાથી આગ્રહ કે સ્ત્રી તેથી છેવટ લાચાર થઈ પેલા રસતાના જનારે કહ્યું કે જે દહાડે તારા ડીલમાંથી લાલ દોરો નીકળશે. ત્રીયારે તું મરીશ” આ વચનને યાદ રાખીને પોતે ઘેર આવ્યો એક દહાડા તે કોઈ દરજીની દુકાને બેઠો હતો. ત્રીયાંથી લાલ રે સમને દોરો તેના ડીલે વળ્યો. તે રસતે ચાલતાં જોઈને ઘેર આવી પોતાની માને કહેવા લાગ્યો કે “મા, મા, હવે હું મરો જાઉં છું” એ રીતે એ ચાર વાર કહેવાથી તેની મા કંટાળીને બોલી. કે “જા પીટા મર” પછી પોતે રોખચક્કી કપરસતાનમાં ગયો ને એક જુની કપર નીચે ભરાઈને સુતો, અને માની લીધું “કે હું

મરી ગયો. તેજ રાતરે તે કપર આગળ રોહરમાં ચોરી કરવાના વિચારે પાંચ છ ચોર એકઠા થયા. તેમની છાતી છ પની ગોઠવણ સાંભળીને સેખચલી કપરમાંથી બોલવા લાગ્યો કે "યારો તમે ચોરી કરો છો. તેમજ હું પણ જીવતો છું તો ત્રીયારે ચોરી કરતો. આપું સાંભળી પેલા ચોર વિચારમાં પડ્યા ને માહોમાંહી ઠરાવ કર્યો કે એને પણ સાથે લો નહીં તો આપણી વાત ખીબાને કહી દેશે. એવું ધારી તે ને કહું કે ભાઈ તું કાણુ છે, ખાહાર નીકળ ત્રીયારે સેખચલી બોલ્યો કે હવે તો ખાહાર નહીં આપું હું તો મરીગયો છું. આપું સાંભળી પેલા ચોર હસ્યા ને કહ્યું કે નીકળ નીકળ હવે, જળી મોંડે બોલે છે. ને સાળા મરી તે શી રીતે ગયો છે! એમ કહીને તેને ખાહાર કાઢ્યો. ને બધા મળીને ચોરી કરવા કોઇના ઘરમાં જઈ ભરાયા ચોરોએ શોખ ચલીને કહ્યું કે પ્રથમ તું ઘરમાંથી કાંઈ બારે દાગીને બોળી લાવ. પછી તે અંદરથી એક મોટો પથરો ઉચકી લાવ્યો. ને કહ્યું કે ચાલો યારો હું મોટી સફર મારી આવ્યો છું, ચોરોએ જોયું તો મોંડું ભાંજ ધુંટવાનું એક કુંડું હતું. પછી શોખચલીને નીચે રાખીને અને બોલવાની મનાઈ કરીને બધા ચોર મેડ પટારો ફાડવા ચઢ્યા. ઘરના રસોડામાં ઊંડા કુખપાકનું તપલુ ચુલા ઉપર મુકેલું હતું તેમાંથી તે શોખચલી કુંડા મારી કુખપાક સીરાવા લાગ્યા. ત્રીયાં ઘડમાં એક ડાસી ચુલાબાણી મોંડું કરી શૂતે

હો હતી તે તેની નજરે પડી તીયારે પાતે વીચાશ્યુ કે હું
 દુધપાક ખાઉં તે જોઈને આ ખીચારી ડાસી પગુ ખાવા
 ને મારા સામી ટમટમી રહી છે. એવું સમજીને ઉભો ઉ
 નો દુધપાક પેલી ડાસીના મોંડાપર મુકીયો તેથી તે ખુમ
 પાડીને ચમકી ઉઠી તીયારે રોખચલી કહેવા લાગીઓ કે મા
 મને એકલાને સું કહેજે હું કાંઈ ચોર નથી મને તો મુખેડો
 આહીં પરાણે લેઈ આવ્યાછે ને ચોર લોક તો ઊપર ચો
 રી કરવા ચઢ્યાછે. રોખચલીએ આવી ગરખડ કરવાથી પેલા
 ચોર સપડાઈ ગયા. પછો ધનસાફની કારટમાં રોખચલી
 ને બેનકરીર ઠરાવી કાઢી મુકીયો ને પેલા ચોરને સજા થઈ!

કીસો હર મો.

કેટલાક હાથી વેચનારાઓ કોઈ ગામમાં એક હાથી
 વેચવા ગયા. ત્યાં લેનારા ચોતરફથી એકઠા થયા. એટલામાં
 લાલખુજગર ત્યાં આવીને આશ્ચર્યની સાથે ધારીધારીને તે
 હાથીભણી જોવા લાગ્યો. ત્યારે પેલા હાથી વેચનારા સમ
 જ્યા કે આ કોઈ મોટો પરખનાર છે તે કાંઈ ખાપણુ કા-
 દરો ખરો એવું ભણી યોગક રૂપીઆ હાથમાં લેઈ તેની
 પાસે આવ્યા. અને હજવે રહીં કહેવા લાગ્યા કે બાઈ
 વારેવારે હાથીમાં શું જુઓછો આવો એક વાત કહીએ.
 એવું કહી એકાંતે બોલાવી તેને લાંચ આપવાનો જોગવાઈ
 કરેછે એટલામાં લાલખુજગરે તેઓને કહ્યું કે હું કાંઈ નથી

જોતો પણ એટલું જોજીંધું કે એનું મોડું કેણી ગમછે
એને પુંછડું કેણી ગમછે કેમકે એજી તરફ સરખાં પુંછડાં
દેખાયછે! તે ખાતો કયાંથી હશે! ત્યારે તે પેલા સોદાગરો
એતી ગયા કે તે પુરો ખેડકુ છે. વળી લાલપુત્રગર પેલા-
એને પુછવા લાગ્યો કે ભાઈ સાહેબ એનું નામ શું? જવાબ
દીધો કે “એનું નામ હાથી.” ત્યારે લાલપુત્રગર વિચાર
કરને બોલ્યો કે “તમે મને જીકું સમજાવો છો. કેમકે
આવડા મોટા જાનવરનું આટલું નાહાનું નામ તે હોય!
હું માનું નહીં તો.” એવું કહી ત્યાંથી ચાલતો ગયો.

કીસો ૯૩ મો.

એક કાળને ત્રીયાં કોઈ સખસે જઈને કલું કે સાહેબ
તમારે ઘેર જે તાંબાની દેઘો છે તે મેહરખાની કરી આપો
કેમકે મારે ઘેર વીંચાછે તેથી વરામાં જોઈએ છે. વરો બીતીયા
પછી પાછી પહોંચાડી જઈશ. કાળએ તેને દેઘો આપી તે
પોતાને ઘેર લેઈ જઈ થોડા દહાડા રહીને તે દેઘોમાં ખીં
વધારેની નાહાની નાહાની દેઘો મુકીને કાળને ત્રીયાં તે પાછી
લાવ્યો. કાળએ પુછ્યું કે આ વધારેની દેઘો કયાંથી? જવાબ
દીધો સાહેબ તમારી દેઘોએ ખચ્યાં જાણ્યાં કાળએ તેને
ખેલકુદ જાણીને લોભને લીધે કલું કે વાર ભાઈ મુકીજા.
હું જાણું છું કે તું હમાનદાર છે. એવું કહીને તેને વિ-
દાય કર્યો. વળી થોડા દહાડા બીતીયા પછી તે સખસ પા

છો કાજને તીયાં આવી કહેવા લાગ્યા કે સાહેબ મારી માતી
 પરશી વાળવીછે વાસ્તે વરામાં તમારીદેધો આપો. કાજએ
 પોતાના માણુશને તુરત હુકમ કર્યો કે એને જેટલાં જોઈ
 એ તેટલાં વાસણુ કાઢી આપો તે સખસ પ્રથમનાં કરતાં
 ખમણી દેધો લેધ ગયો. તે લેધ ગયાને ઘણા દહાડા થયા
 પણ નહી પહોચાડવાથી કાજએ તે દેધોનો ઊંચરાણી કરી
 તીયારે તેણે જાન કાજને કહ્યું કે મેહેરખાન જાણવાને ધણી
 દિલગીરછું કે તે દેધો તો મરી ગઈ? કાજ ખોલ્યો કે
 એવકુદ કાંઈ દેધો તેમરતી હશે? તેણે જવાબ દેધો કે સાહેબ
 તીયારે દેધો કાંઈ ખચ્યાં પણ જાણતી હશે? આપો જવાબ
 સાંભળી કાજ શરમાઈ ગયો અને કશું ખોલી શક્યો નહીં!

કીસો ૯૪ મો.

એક છોકરીને તેનો મેહેતાજી નિશાળમાં હમેશાં કહેતો
 હતો કે તારા સ્ત્રિચરિત્રથી મને ડરાવતી નહીં. એક દિવસ
 તે છોકરી વાડામાં ગઈ અને ત્યાં ચરીત્રની પોથી વાંચીને
 પોતાના પગમાં એક કાંટો ખોરીને લોહી કાઢ્યું. અને મો
 ટે ઘાંટે ડચકાં ખાધ ખાધને રડવા લાગી. તીયારે મેહેતા
 જી તેને તીયાંથી ઉઠાડવા ગયો. અને ખકાવીને ઉઠાડેછે એ
 ટલામાં આસપાસના લોક દોડી આવ્યા ને છોકરીને વાડા
 માં રડતી ને તલવસતી મેહેતાજીની આગળ જોઈ તેથી
 શક લાવીને લોકો મેહેતાજીને ગડા પાકુ મારવા લાગ્યા.

એણે પેલી છોકરી માંડ બોલીને કહેવા લાગી કે અરે મહે
તાજને શું કરવા મારોછો હું પડી ગઈ ને કાંટો વાગ્યો તે
થી રડું છું. આણું સાંભળી લોકોનો મહેતાજી વિશે જ વહેમ
હતો તે જતો રહ્યો. તે દિવસથી પછી મહેતાજીએ તે છોકરી
કરીને કહેવાનું મુઠ્ઠી દીધું!

કીરો હપ મો.

એક સખસ હમરાં પોતાના હાસ્તોમાં બેરીને પોતાની
મોઠાઈ વિશેની ગયો માસ્થાં કરતો હતો. એક દહાડે ત્રીયાં
અથાણાની વાત નોકળી ત્રીયારે પેલો ગપી કહેવા લાગ્યો
કે યારો તમે બધાં અથાણાની તારીફ કરો તે ખરી પણ હા
લ તમ-સેવકના ઘરમાં મારા બાપના વખતનું જે અથાણું
છે તે એણું તો છે કે તમે જે તારીફ કરોછો તે તેવી આ-
ગળ રહે. એણું સાંભળી તે માંહીના એક દોરતનું દીલ
તે—જીપર ઘણું દોડ્યું તેથી બીજે દહાડે તે પોતાને ઘેર જઈ
પેલા ગપીને ઘેર એક પાત્રો મોકલ્યો ને કહેવડાવ્યું કે મ
હેરબાની કરી પેલાં અથાણામાંથી ઘોડુંક મોકલજો. ત્રીયા
રે તે ગપીએ પાત્રો ખાલી પાછો મોકલાવ્યો અને તે સાથે કે
હેવડાવ્યું કે બાઈ એ રીતે બીજાઓને મોકલાવતો હોત
તો મારા બાપ—વા વખતનું તો શું પણ માદારા વખત
નું પણ અથાણું મારા ઘરમાં રહેત નહી. વાસતે માફ કરજો.

(૮૯)

કીસો ૯૬ મો.

કોઇ સખસ એક ભણેલા પાસે ગયો અને કહ્યું કે
ભાઈ મને એક કાગળ લખી આપ. તેણે જવાબ દીધો
કે મારા પગ દુઃખે છે. ત્રીયારે તે કાગળ લખાવ
નાર બોલીયો કે ભાઈ હું કાંઈ તને મોકલવા નથી ચ
હાતો કે તું એવું ખાતું કહે છે. ફરી જવાબ દીધો કે તું
ખરું કહે છે ને તારી વાત સાચી છે. પણ જ્યારે હું કોઈનો
કાગળ લખું છું ત્રીયારે પાછો તે કાગળ વાંચવા માહરેજ જ
વું પડે છે શાથી કે મારે લખેલું ખોલ કાઢી વંચાતું નથી !

કીસો ૯૭ મો.

એકવાર કોઈ જીવનમગાર બાદશાહ પોતાના શહેરની
આશપાશ એકત્રો કરવા નિકલ્યો ત્રીયાં એક સખસને ઝાડ
નીચે બેઠેલો જોઈને પોતે પુછ્યું કે 'વાર આ શહેરનો બા
દશાહ જીવનમગાર છે કે અદલ? તે માણસે જવાબ દીધો કે
બાદશાહ ધણો જીવનમગાર છે. તે પોતાના જીવનથી રમયત
ને ફના કરી નાંખે છે. ફરી બાદશાહે પુછીયું કે તું મને
બોળાવે છે? જવાબ દીધો કે "નહી" પછી તેને કહ્યું કે આ
શહેરનો બાદશાહ હું છું. ત્રીયારે પેલો સખસ ધરજીને પુ
છેલા લાગ્યો કે આપ મને બોળાવો છો? બાદશાહે ના કહ્યું
ત્રીયારે તે બોલ્યો કે હું ફલાણા સોદાગરનો છોકરો છું ન

(૯૦)

મહીનામાં ત્રણ દહાડા દીવાની રંધ જાઈ છું તે ત્રણ દહાડામાંનો આજ પેહેત્રો દહાડો છે. આવું સાંઝળી ખાદશાહ પોતે ધુસ્સે નહીં થતાં બિલટો હરીને ચાલ્યો ગયો!

કીરો ૯૮ મો.

કોઈ કવી એક અમીરને ત્યાં ગયો ને તેની ઘણું એક તારીફ કરવા લાગ્યો. ત્યારે તે અમીર ખુશી થઈને કહેવા લાગ્યો કે મારી પાસે કાંઈ હાલ નેડું નથી પણ અનાજ ઘણું છે વાસ્તે કાલે આવે તો તને આપું. પછી કવી પોતાને ઘેર ગયો ને બીજે દહાડે તે અમીરને ત્યાં પાછો આવ્યો. તેને જોઈ અમીર કહેવા લાગ્યો કે શું કરવા આવ્યો? તું અજબ તરેહનો છે, તને કાંઈ અકલ નથી. તે મને તારી વાતથી ખુશી કહ્યો ને મેં તને મારી વાતથી ખુશી કહ્યો હવે એ અનાજ શાનું આપું. આવા વચન સાંભળી તે કવી શરમાઈને જતો રહ્યો!

કીરો ૯૯ મો.

એક આંધળો અંધારી રાતે હાથમાં ફાનસ અને ખાધે ઘડો લોહ ખજાર ભણી જતો હતો. રસ્તામાં સામા આવતાં કોઈ સખસે તેને પુછ્યું કે હુ ખેવકુર રાતને દહાડો તારે તો સરખાં છે. એમ છતાં તે દીવો હાથમાં ધસ્યો છે. તેનો શો ફાયદો? ત્યારે તે આંધળો હરીને કહેવા લાગ્યો કે

આ દીવા મેં મારે વાસ્તે નથી રાખ્યો પણ એતો તારા
લેવાને વાસ્તે છે કે અંધારામાં આમા અથડાવને મારો ધ
ડો ભાગે નહીં !

કીસો ૧૦૦ મો.

એક મુનશી હમેશાં પોતાના છોકરાને સમજાવતો કહે
તો હતો કે બેટા આ દુનીયાં ધણી ખરાબ છે. વાસ્તે તારે
તેથી ડીને ચાલવું કહેજે. છોકરો એમ જવાબ દેતો કે બા
પા જે વાંકો ચાલશે તેનેજ તે નડશે. પણ જો ઘોઘ પાંશ
રો ચાલશે તો તેને પણ શું દુનીયા નડશે ? એજ પ્રમાણે
તે બાપ દીકરા વચ્ચે ધણીવાર વાત ચીત થતી. એક દહાડે
તેના બાપે પોતાના એક નવો ઘોડો કે જેના ઉપર કદી
પલાણ માંડ્યું નોરોતું ને તે બાપ પાંને ખુબ મશત થયે
લો હતો તે મગાવીને પોતાના છોકરાને કહ્યું કે બેટા તું
એના ઉપર સ્વાર થા. હું જોજીંધું. ત્યારે છોકરાએ કહ્યું
કે ના બાપા તમારે બેસવું લાયક છે. અંતે છોકરાના ધણા
આગ્રહથી તેના બાપ તે ઘોડા ઉપર સ્વાર થયો. ને દે.ક
રો પાછળ પાછળ ચાલવા લાગ્યો. રસ્તામાં ધણાક લોક
તેમને જોઈને કહેવા લાગ્યા કે જુઓ ભાઈઓ આ કેવો
કમખત માણસ છે કે મોતને કાંઠે આચો છતાં પણ દુની
યાના સુખનો ચડસ મુકતો નથી. આ બીચારો જીવાન
છોકરો પાછલ ખાસડાં ધસડતો ધસડતો ચાલે છે ને પોતે આ

ધડો મોઠો ઘોડા પર સ્વાર થઇને જાય છે. આવાં લોકનાં
 માંકાં વચન સાંભળી તે મુનશી ઊતરી પડી છોકરાને ઘોડા
 પર બેસાડ્યો. ને પોતે ઘોડા પાછળ ધીમે ધીમે ચાલતાં લાગ્યે.
 ઘોડેકે જ્યાં એટલે વળી બીજા માણસો તેમને જોઇ બોલ્યા
 કે “ જુઓ આ કેવો કમખખતને નાદાન છોકરો છે કે પો
 તે સ્વાર થઇને બિચારા બુદ્ધ બાપને ઘોડા પાછળ દોડાવે
 છે. લોકના આવા બુમાટથી બાપને પણ બેસારી બન્ને જ
 છા સાથે ઘોડા પર સ્વાર થયા. ઘોડેકે ચાલતાં વળી કોઇ
 બોલ્યો કે આ કેવા બે નિરધ્ય આશામીઓ છે ” કે એક
 ઘોડા પર બે સાથે ચઢી બેઠા છે. આણું સાંભળી પછી બેઠે
 બાપ દોકરો ધોડથી ઊતરી પડ્યા. ને રાવતના હાથમાં લ
 ગામ સોંપીને પોતે પાછળ પાછળ ચાલ્યા. વળી આથે જ
 તાં કેટલાક લોક એક બીજામાં કહેવા લાગ્યા કે આ જુઓ
 કેવા મુરખ માણસ કે ધરના છતો ઘોડા ખાલી ચાલે છે
 ને પોતે તેની પાછળ ટાંટીઆ ધસે છે. સ્વાર થવાની સુઝ
 પડતી નથી ! વળતી મુનશીએ છોકરાને કહ્યું કે બેઠાં કે
 નીઆની જુખાનથી બગવાની કાંઈ બીજી તદખીર હાય તે
 કરો મને તો કાંઈ સુજીતું નથી. ત્યારે છોકરો લાચારીથી
 બોલ્યો કે બાપા તમે કહો છો તે ખરું કે કુનીઆ વાંક વિના
 પણ ડરાવનારી છે !

કોશી ૧૦૧ મે.

એક રાજ કોઇ સીદીને રક્તામાંથી એક આરશી જડી.

(૬૪)

તીયારે તે હાથમાં લેધને તેમાં પાતાનો ચહેરો જોવા લાગ્યો. તેની સીકલ ધણી ખરાબ ને ખદ નજર દેખાવા લાગી તથી તે આરશીને ફાડી નાંખી અને કહેવા લાગ્યો કે એની આંદર માણસની સીકલ ખરાબ નજર આવે છે તેથીજ કાઢ્યે નાંખી દીધેલી હશે.

કીસો ૧૦૨ માં.

મીસ્તર ટામ ગ્રામ સાહેબને ઘોડાનો ધણો શોખ હતો. એક દહાડા એક અરખી ઘોડા વેચાથી લીધો. એટલા માં મુનશી સદરોદીન સાહેબને સારૂ લગાડવા કહેવા લાગીયો કે આ ઘોડાનો ખીદમત કરનાર કાઢ પંજાળી હોયતો ખીદમત સારી થાય, એવું શાંભળતાં સાહેબે જમાદારને હુકમ કર્યો કે કાઢ પંજાળી ઘોડાની ચાકરી કરવા રહે એ વાને શોધી લાવ, જમાદારે ખહુ શોધ કર્યો પણ કાઢ પંજાળી મળ્યો નહીં. વીસ પચીસ દહાડા વીતી ગયા પછી મીસ્તર ટામગ્રામ સાહેબને તે વાત સાંભરી આચ્ચાથી જમાદારને કચેરીમાં ખોલાવીને પુછ્યું કે “પંજાળી ઘોડાવાળો મળ્યો કે નહીં? જવાબ દીધો, સાહેબ શોધુ છું તો ખરો પણ હજી સુધી મળ્યો નથી. ત્રીયાં મુનશી સદરોદીન પાસે બેઠેલા હતા તે રીસ ચઢવી કહેવા લાગ્યો કે “કિવા કમળત આદમીછે કે એક મહીના થવા આખો તો એ ઘોડાવાળો એને મળીયો નહીં, ત્રીયારે જમા

દાર પ્યોત્યો કે સાહેબ કમખત કહ્યાનુ હું દુઃખ ન થી લગાડતો તમે ઊપરી છો. ગમે તે કહે. પણ સાહેબની અમગળ ખર્ચ કહેવાની કાંઈ હરકત નથી. એવો ઘોડાવાળા ની સોધ કરવીછે કાંઈ મોલવી મુતરાી નથી કે એકને તેડે તો હજાર આવીને ઊભા રહે. ઘોડાવાળો તો મહીને બે મહીને હાથ લાગેતો લાગે વખતે ના પણ મળે. આણું સાં બળી પોતે સાહેબ હશી પડ્યો. અને સંઘળા કચેરીના ગાલવી મુનશીએ સંકેચાયા તેમાં વળી મુતરાી સદરોદીન તો ઘણાજ શરમાયો અને કશું પ્યોલી રાક્યો નહીં!

કીસો ૧૦૩ મો.

કોઈ સોદાગરનો છોડરો પોતાના પાપદાદાની સંઘળી દાક્ષત મોજ શોખમાં ઉડાવીને ખાલી થઈ ગયો. ને અરવ પાણીને સાફ દુઃખ પામવા લાગીયો. એક વાર તેણે વીચાર્યું કે મારા ઘરડાએએ સોદાગરી કરીને પછસા મેળવ્યાહતા વારતે મને લાગેછે કે હું પણ એવી રીતે પછીશા મેળવું. ઘરાવર સરખો પેલીછે. સહુને આપેછે તેમ મને પણ તે આપશે. એવો નીરધાર કરી પોતાનું ઘર વેચતું ચાર હજાર રૂપીઆ ઊપજ્યા તે લેઈ પોતાના પાપની વખતના ગુલામની સાથે સોદાગરી કરવા નીકળ્યો. તેઓ એક રોહર માં જઈ ચઢ્યા. તાંહાં ખજારમાં દુનીઆદારીના ખપની પધી વસ્તુઓ વેચાયછે. કોઈ દુકાનમાં એક સખસ ગાદી ઉપર

બેસીને વારે વારે બેસતો હતો કે હું શીખામણુ વેચું છું
 જેની ખુશી પડે તે ખરીદ કરે તીયારે પેટા સોદાગરનો
 છોકરો તેની પાસે જઈ એક હજાર રૂપિયા આપી કહેવા
 લાગીયો કે “આ કીમતના પ્રમાણમાં મને શીખામણુ
 કહો.” તેણે હજાર રૂપિયાનો ટોડો ધરમાં મુકી કહ્યું કે
 “જે નાહાનેથી મેં ટો ધરાવે તેને નાહાનો સમજીએ નહી.”
 સોદાગરના છોકરે પુછ્યું, કાંઈ ખીજી? જવાબ દીધો કે
 ખીજી રૂપિયા ખરચ ને લે, તીયારે ફરીથી હજાર રૂપિયા
 નો ટોડો આપ્યો. તેથી શીખામણુ વેચનારે કહ્યું કે કાંઈની
 એમ જોઈને ઢાંકવી. ફરીથી પુછ્યું હવે કાંઈ ખીજી? જ
 વાબ દીધો, કીમત ખરચાય તો લે. વળી એક હજાર
 રૂપિયા આપ્યા. ત્યારે તે બેઠ્યો કે જીખ લાગી હોય ને
 કાંઈ કહે તો હજાર કામ મુકીને ખાતું. બોથીયાર પુછ્યું કે
 વળી કાંઈ ખીજી? જવાબ દીધો, કીમત ખરચે તો ખીજી ધણી
 શીખામણુ આપવાની છે. આવું સાંભળી પાસે ખાકી ર
 હોતા એક હજાર રૂપિયા પણ આપ્યા ત્યારે પેટા બે
 થ્યો કે “એકદર રોઠની ચાકરી કરવી નહી” એ રીતે
 ચાર હજાર રૂપિયાની ચાર શીખામણો ખરીદ કરી ત્યાંજ
 લાચાર થઈને રહ્યો. ધધરનું કરવું એવું થયું કે તેની સા
 થતો ગુલામ તેજ રોહોનો ખાદશાહ થયો. એક દહાડો તે
 ખાદશાહની સ્વારી ફરવા નીકળી ને રસ્તામાં તે સોદાગરનો
 છોકરો ગરીબ ફકીર જેવો હાથે પગે તણુ દહાડનો બુ

આયો તરફ નજરે આપ્યો. તેને જોઈને બાદશાહ પોતાના
 માણસોને કહ્યું કે હું દરબારમાં દાખલ થાઉં ને પ
 હેલાં આ સમસને મારા મહેલમાં લાવો. હુકમ પ્રમાણિ
 માણસોએ તુરત તેને મહેલમાં તેડી આણ્યો. તે છોકરો અ
 દન પ્રમાણિ ત્યાં વસતવા લાગ્યો ત્યારે બાદશાહ પુછ્યું કે
 સાચું બોલ તું મને આજખેલે ? તેણે જવાબ દીધો કે
 આપ હુનીઆના પાળક અને રક્ષતવા ભાગ્યે છો.” વ
 ણી બાદશાહ ફરીને પુછ્યું ત્યારે પાણુ એવોજ જવાબ દી
 ઘો પછી બહુ ખુશી થઈને બાદશાહ તેને પોતાને વછર
 કસ્યો. એક દીવસ જનાનખાનામાં પોતે બાદશાહની પા
 ઇળ પાછળ જસો હતો ત્યાં તેના જોવામાં એવું આણુ કે
 એક દાસી રોહરના કોટવાળ સાથે દારના ઘેનમાં મરત
 થઈને પડેલીછે. તે વેળા વછરે ઝટપટ પોતાની કમરનોં કુ
 રાલો છોડીને તે બેઠીના ઉપર આઠડ્યો. બાદશાહ તે જ
 નાનખાનામાંથી મહેલમાં ગયો અને તે વછર પોતાને ઘેર
 ગયો. ત્યાર પછી પેલા બદકામ કરનારાઓની આંખો
 ઉઘડી ને જોયું તો બાદશાહ આંહીઆં આવી ગયો એવું
 માલમ પડ્યું તેથી કોટવાળ ત્યાંથી નીકળીને જલદીથી વ
 છરની દેવડી ઉપર હાજર થયો. ને પેલી કમળત દારી
 પોતાનાં વસ્ત્ર ફાડી ચોટલો છુટો મુકી જમીન પર આજો
 ટતી બાદશાહ કને જઈ કહેવા લાગી કે વછરના શા ભાર
 કે આપ અદાવતની દરાત નહી રાખતાં મારા અંગપર હા

થ નાખે અને મારી હુરમત લે અફસોસ છે કે તેનો કુશાલો
 મારા હાથમાં રહી ગયો ને તે પોતે નારીને નીકળી ગયો.
 વગેરે ઘણું વચન કહી પોતાના હાથ કાઢી પછાડા ખાઈ
 જમીન ઊપર પડી. તેની વાત સાંભળી, કુશાલા ઊપરથી
 વચરના વિરો ખરેખરો શક લાવી ધુસ્સે થઈને પાદશાહે
 વચરને પકડી મગાવ્યો. તેના આવતાં પહેલાં છાનો એક
 રોકો ફોજદાર ઊપર લખ્યો કે જે સખસ તારી કને આ
 ચીઠી લેઈને આવે તેનું માથું કાપી નાંખીને મારી તરફ મો
 કલાવજે. એમ કરવામાં કરો વિચાર કરીશ નહીં. નહીં
 તો તારું માથું જશે. પછી જેવો વચર આવ્યો તેવોજ
 પાદશાહે પેટ્રો કાગળ આપીને ફરમાવ્યું કે આ કાગળ
 ફોજદાર પાસે લેઈ જવો એ કાંઈ તમારું કામ નથી.
 પણ મને કોઈનો ઇત્યાદિ નથી વાસ્તે તમેજ જલદીથી લેઈ
 જઈને એનો જવાબ લાવો. તે રોકો લેઈને ચાલ્યો. એટલામાં
 એક અમીરે તેને તુરત જમી લેવાનું કહ્યું. ત્યારે વચર
 વિચારમાં પડ્યો કે કામ જરૂરનું છે ને અહીં ખાણુ પણ
 તઈવાર છે હું શું કરું પછી પેટ્રી શિખમાણુ યાદ આવી
 કે હજાર કામ મુકીને ખાણું. પછી તેણે ત્યાં જમી લેવાનો
 ઠરાવ કર્યો એટલામાં ઇસ્તર કુરપાથી એવો ખનાવ ખન્યો
 કે કોટવાળ પણ ત્યાંજ હતો તે ખુશીથી બોલ્યો કે મેહસ્માન
 આપ બેઠીકર જમવા બિરો હું આ રોકોનો જવાબ લાવી
 આણું છું ત્યારે વચરે તે કાગળ તેના હાથમાં સોંપ્યો અને

પોતે જમવા બેઠો. કાઠવાળ તે રૂઠો લેખને ફાજદાર તરફ ચાલ્યો. જ્યારે વછર જમીને ઉઠ્યો એટલામાં તો કાઠવાળનું કપાએકું માથું ખુમચામાં આવ્યું તે લેખને વછર ખાદશાહ પાશે ગયો. પછી ખાદશાહે તે માથું જનાનખાનામાં પેલી દારી પાશે મોકલાવ્યું અને કહ્યું કે જે રાખસે તને બે આપર કરી હતી તેનુંજ તે માથું છે. દારી તે જોઈને ખીલીની ને ચુપ રહી. પછી ખાદશાહે તે સધળો બેદ વછરને કહી સંભળાવી પુછ્યું કે મેં તારું માથું કાપવા મોકલ્યો હતો ને કાઠવાળનું કેમ કપાયું? તીકરે વછરે મુળથી માંડીને જ્યારે હકીકત જણાવી, અને વછર પાછું છોડવાની રજા માગી. ખાદશાહે કહ્યું કે હું તને કદી મારા વછર પાછામાંથી છોડનાર નથી. તે બોલ્યો કે આપ ખુદાનંતને યાદ હશે કે મેં આગળ ચાર શિખામણ વેચાથી લીધી હતી? ખાદશાહે જવાબ દીધો, હા મને સારી પેઠ યાદ છે. પછી ફરીને તે સોદાગરનો ખાળક કહેવા લાગ્યો કે મેં ચાર માંની ત્રણ શિખામણો તો અજમાવી અને આ ચોથી શિખામણ ખાકી રહેલી છે કે “એકદર ઉપરીના હાથ નો બે ચાકરી કરવી નહી.” વાસ્તે મને કાંઈ કહેશો નહી. સેવક “હરજેજ” માથું ગયે રહનાર નથી. એવું સંભળી ખાદશાહ રાર માઈને ચુપ થયો. અને પોતે વછર પાછું છોડી વિદાય થયો.

હીસે ૧૦૪ થો.

એક સખસે અફસાતુનને પુછ્યું કે તે તારી આટલી

જિંમર વાહાણમાં ગુજારીને ધણીક સફરો કરીછે તેમાં અચરજ બરેલી શીશી ચીજ તારા જોવામાં આવેછે? તેણે જવાબ દીધો કે “મેં” મારી જિંમર દરીઆમાં ગુજારીને મોટી અચરતી અને નવાઈ બરેલી ચીજ એજ જોઈ કે જ્યારે હું કીનારે સમાપ્ત ઉતર્યો, તે શિવાય દરીઆની અચરતી ખીલ કરીજ ને.ઈ નથી.!

કીસો ૧૦૫ મો.

કોઈ પાદશાહને ત્રીયાં એક દાનાવ વણર હતો. તે પોતાની વણરાત છોડીને પ્રભુની ભક્તિ કરવામાં તદ્દલિત થયો. પાદશાહે ખીજ જિમરાવાને પુછ્યું કે હવે વણર નથી આવતો એનું શું કારણછે? જવાબ દીધો કે સાહેબ તે તો આખી વણરાત મુકીને ધરવરનું ભજન કરવા બેઠાછે. આવું સાંભળી પોતે પાદશાહ એક દિવસ વણર પાસે ગયો. ને પુછવા લાગ્યો કે આ વણર મારી તરફથી તને શી હરકત થઈ કે તે વણરાત મુકી દીધી? જવાબ દીધો, પાંચ કારણોને વાસ્તે. તેમાં પહેલું એજે જ્યારે તું બેસતો ત્રીયારે મારે તારી ખીજમતમાં ઉભુ રહેવું પડતું. ને હવણું હું પ્રભુ ભક્તી કરું છું તે પ્રસંગમાં તેની આસાથી બેસવા પામું છું. ખીજુ એજે જ્યારે જ્યારે તું જમવા બેસતો ત્રીયારે ત્રીયારે મારે તુરી સરભર કરવી પડતી ને હવણું મને એવો પેદાના કરનાર મળ્યો છે કે તે ખાતોજ નથી પણ ઉસરો મને ખા-

(૧૦૦)

વાનું આપેછે. ત્રીજી એજ જ્યારે તું મુનો હતો તીયારે
મારે તારી એકી કરવી પડતી હતી ને હવે જેની હું ભક્તી
કરું છું તે જગદીશ તો મુતીવેળા ઊઝડો મને સંભાળેછે.
આયું એજ હમેશાં મને એવી દેહશત રહેતી કે કદિ લડાઈ
ભગશે તો તારા દુશમનોના હાથમાં મારે પકડાવાનો વખત
આવશે ને હવે હું એવાનો તાપ્પેદાર છું કે તે મરનાર નથી
અથવા કાંઈ તેના દુશમન નથી કે મને દુઃખ દે. પાંચમું
દારણુ એજ મને તારા તરફની પણ એટલી ધાસ્તી રહેતી
કે કદિ મારાથી કાંઈ ચુક ખતે તો તું તે માફ નહી કરે
પણ હવણાં પ્રાપ્ત થયેલો મારો વિશ્વંભર એવો દયાળું છે
કે મારાથી દહાડામાં હજારો અપરાધ થાયછે તો પણ તે
ક્ષમા કરેછે. આ રીતનાં વચ્ચરનાં વચન સાંભળી આદર્શ
ચોતે મુગે મોંડે આલ્થો ગયો!

કીસો ૧૦૬ ઠા.

એક દહાડો રોપ્પલીએ પોતાની માને પુછ્યું કે મ
ને કહે કે પારકી આતો સાથે દાસ્તી કેવી રીતે કરાય? મા
એ જવાબ દીધો કે દીકરા જે આરત ઉપર પોતાનું દી
સ લાગે તેની ઉપર એક કાંકરી મારી જોઈએ. પછી જો
તે હસે તો ભણીએ કે તે આપણી ઉપર આશક છે ન
જો તે ગાળો દ તો ફરિયા તેને નજરે પણ જોવી નહી.
આવું સાંભળીને તે એક પનથટ ઉપર ગયો. તીયાં ઉંચી.

કુંગરી ઉપર ઉભો રહીને જોવા લાગ્યો તો મોટા મોટા ઘર
નાં બધરાં પાણીનાં ખેડાં લેધ આવ જાવ કરેછે. તેમાંની
એક ખુબસુરત સ્ત્રીના ઉપર શેખચલીએ કુંગરી ઉપરથી એ
ક મોટો પથરો ગગડાવીને નાંખ્યો તે વાગવાથી પેલી ખિ
ચારી ઓરત બેશુધ થઇને અંતે મરી ગઇ. તેનું મોડું પો
હાણું અને આંખ ફાટી રહી ગઇ. તે જોઇ શેખચલી દોડ
તો જઇ પોતાની માને કહેવા લાગીયો કે મેં એક ઓરત
ની મરકરી કરી તેથી તે આડી પડીને ખુલ્લી આંખે હસ્યાં
કરેછે. એવું સાંભળીને તેની મા પેલી સ્ત્રી પાસે છાનીમા
નો દોડી આવી અને જુએછે તો તે મરી ગયેલીછે. ત્રીયાં
પાછો શેખચલી આવતાં પહોંચાં તેની માએ તે ઓરતને
પાસેના ખાડામાં ડાટીને એક મરેલી બકરીને શેખચલીના દે
ખતાં કુવામાં નાંખીને કહ્યું કે બેટા તારા પથરાના ઘાથી
આ મરી ગયેલી ઓરતને મેં આ કુવામાં નાંખેલીછે. ૫
છી ત્રીયાંથી શેખચલીને ઘેર તેડી ગઇ. ને છાપરા ઉપરથી
પતાંસા ફેંક્યાં તે વીણીને ખાતી વેળા શેખચલી પુછવા
લાગીઓ કે મા, આજ શું છે કે પતાસાનો વરસાદ વર
સેછે. જવાબ દીધો, બેટા આજ ધરમનો દહાડો છે
તેથી વરસેછે. બીજે દહાડે ગામમાં ડંડરો પીટાઓ કે ફલા
ણા વાણીઆની ઓરત કાલની ગુમ થઇછે તે વિશેની જ
ખરી ખબર આપશે તેને ધનામ મળશે. તે સાંભળતાં પો
તે શેખચલી દરબારમાં જઇને કહેવા લાગીઓ કે તે ઓરત

ન મેં મારી નાંખીછે! ને મારી માએ તેને કુવામાં નાખી
 દીધેલી છે. પછી સરકારે તેની માને પકડી મગાવી અને પુ
 છડું તો તેણીએ જવાબ દીધો કે સાહેબ એ છોકરો તો
 ગાંડો છે એના બોલવા પર રખે ભરૂંસો રાખતા. વળી
 એને પુછો કે તે એમરતને ક્યારે મારી નાંખીછે. આ ઉપ
 રથી સરકારે રોખચલીને, પૂછીયું કે તે ક્યારે મારી નાંખી
 છે? જવાબ દીધો કે “જો દહાડે પતાસાનો વરસાદ વરસ્યો
 તે દહાડે!” આ ઉપરથી એની માએ કહ્યું કે જુઓ સાહે
 બ એના બોલવામાં કાંઈ ઢંગછે? કાંઈ દહાડો પતાસાનો વર
 સાદ તે વરસે? આવી જુમાનીથી રાકતો ઉડી ગયો તોપણ
 દરબારે રોખચલીને કહ્યું કે વારૂં ને મરેલી સ્ત્રી જે કુવામાં
 નાંખેલી છે તેતું કાઢી ખતાવ. પછી સમજા લોક તેને લેઈ
 ચેલા કુવા ઉપર ગયા. બધાએ સમજાવીને રોખચલીને જ તે
 કુવામાં ઊતાર્યો ને કહ્યું કે જા માંહીથી કાઢી લાવ. પછી
 તે કુવામાં ઊતરીને માંહીથી કહવા લાગીઓ કે ભાઈ આ
 એમરતને પૂંછડું છે વારૂં? લોક સમજ્યા કે ચાટલો છુંતો હ
 શે તેને પૂંછડું કહેજે એવું ધારી બધાએ કહ્યું કે હા, હા છે.
 વળી તેને પુછ્યું કે તેને ચાર પગછે? તોઆરે વળી લોક સમજ
 થા કે બે હાથને પણ એ પગ સમજતો હશે તેથી કહ્યું કે
 હા હા ચાર પગછે. એ રીતે અંદરથી રોખચલીએ બકરી
 ની નિશાનીઓ કહ્યાં કરી પણ ઉપર વાલાએ ઊભડું સમ
 જાને હા, હા, કહ્યાં કર્યું. છેલ્લીવારે લોકો કંટાળીને કહ

વા લાગીયા કે હવે તું પંચાત મુંકીને ઝલેલો બાહાર કા
લ્ય. તીયારે શેખચલીએ પાણીમાં કુબકી મારીને બકરી
ખાંધે ચડાવી લોકોને કહ્યું કે જલદી હાથ લાંબા કરીને ત્યો
નહીં તો ખાલી નાંખી દઈ છું. પછી ઊપરથી દોરડાં નાં
ખ્યાં ને પોતે બકરી સાથે બાહાર નીકળ્યો તે જોઈને બધા
હસવા લાગીયા ને તેને ખેતકુક સમજીને છોડી દીધાં !

કીસે ૧૦૭ મો.

એક દીવસ લાલપુજાર પોતાના ભાઈબધા સાથે
ઝોમાસાની રતમાં બાહાર ફરવાને નિકળ્યો ત્યાં થોડેક વા
લતાં કાદવમાં એક હાથી ચાલી ગયો હતો તેના પગલાં
પડ્યાં હતાં. તે જોઈને સાથેના માણસો અચરજ પામ્યા
અને લાલપુજારને પુછ્યું કે માહારાજ આ શું હશે ?
અમારી અકલ કાંઈ ચાલી રાકતી નથી. પગલાં જેવું જ
છાયછે પણ એ તે કાનાં હશે ? ત્યારે પોતે સોખતીઓની
અકલ ઊપર દિલગીર થઈને કેહેવા લાગ્યો કે જો હું ન
હોતો આવી બાબતોના ખુલાસા કોણ કરત ! એવું ક
હીને આ રીતે એક દોહરો બોલ્યો—

જુજે તો જુજે લાલપુજાર, અવર ન જુજે કાચ,

પગમાં ધંટી ખાંધીને, હરણું કુદીયું હોય !

વાહવાહ જુઓ લાલપુજારે કેવું પારખ્યું કે પગે ધંટી
ખાંધીને હરણું કુદી ગયું છે તેનાં આવડાં મોટાં પગલાં પડેલાં છે

(૧૦૪)

કીસો ૧૦૮ મો.

કાંઈ અફીણી કેફની કુમમાં વાડામાં ગયો ને ત્યાં ડાહ્યું ખાઈને પડ્યો તેથી માથું સંઘસના ચુલામાં ને ટાંટીઆ ઉંચે રહ્યા. તેવામાં ચમકીને પોતાની ગાંડમાં અં ગુહા ધાલ્યો ને ખુમ પાડી પોતાની ઓરતને કહેવા લાગ્યો કે અરે જોતાવળી ચાલ મારો જીવ જતો રહેછે. ચોર લો કાએ માફ માથું કાપી નાંખું ને મેં મારા ગળામાં અં ગુહા ધાલ્યો છે. જો તે કાઢી નાખીશ તો મારા પ્રાણ નીકળી જશે. એવું સાંભળી તેની ઓરત ધરતું કામ છોડી સંઘસ ભણી દોડતી ગઈ અને જીએછે તો માથું નીચે ચુલામાં ને ગાંડમાં આંગળી ધ.લેલી છે. તે કાઢી નાંખી ખાહાર ઢસરડી લાવી ને જોરથી એક લપડાક મારીને કહ્યું કે લે પીટ્યા તારું માથું પાછું મેં સાંધ્યું. ત્યારે તે ખં ધાણી ચોકીને કહેવા લાગ્યો કે હા, હા, શાખાસ છે મારી દિલોઝન પ્યારી જો તું નહી હોત તો હું માથા વગરનો થઈ ફરતો ફરત !!

કીસો ૧૦૯ મો.

કાંઈ લીંબુનીચોડ એટલે લીંબુ નીચોવનાર સખસ હતો. તે પોતાના ગજવામાં હંમેશાં લીંબુ ને છરી રાખીને ફરતો. લોકને જમવાની વેળા થઈ હોય તેવી તક રાખીને

તે મુલાકાતમાં જતો હતો. જ્યાં તે ગયો હોય તેને જોઈ કાંઈ માંડ માંડ કહે કે “આવો ભાઈ જમીએ” તીયરે ખીસમલા કરી બહો ચઢાવીને ભાણામાં બેગો બેસી જતા. ને ગજવામાંથી લીંબુ કાઢી ઝડપરી કાપીને ખાવા લાગતો. એ રીતે એક મંડળીમાં જઈને હમેશાં પાટી આવતો હતો. એક દિવસ બધા મંડળીવાળાએ મનસુબો કર્યો કે “ભાઈ પેલો લીંબુ નીચોડ રોજ આવી આપણી મંડળીમાં ખાઈ જાયછે. વાસ્તે એક એવી જીગતી કરીએ કે એક રોજ આપણે તેને તાંહાં ખાઈ આવીએ.” એવું ધારી એકવાર મંડળીમાં ખાવાની આશાએ લીંબુનીચોડ આવ્યો તેને કાંઈએ અમરતુ પણ ખાવાનું કહ્યું નહીં ને તેના સામું જોયું નહીં. ત્યારે તે લાચાર થઈને ખજરમાંથી શેર આટો ઘેર લાવી એરતને કહ્યું કે રોટલી તથ્યાર કરચ. હવે મંડળી વાળાએ ધાર્યું કે ફલાણા વખતે તે જમવા બેસવા ના છે એવી તક શોધીને તેઓ બધા તેને ઘેર ગયા. ને કહેવા લાગ્યા કે ભાઈ અમે તો આજ ભુખ્યા છીએ વાસતે તારે તાંહાં જમવા આવ્યા છીએ. એવું સાંભળી પેલો લીંબુનીચોડ ધણો ગભરાયો. ને હજકથી પોતાની ખાવડીને કહેવા લાગ્યો કે આતો બેરારમા થઈને બેડાંછે ને ઘરમાં તો બે રોટલી શિવાય વધારે ખાણું છે નહીં. વા જ્ઞે એક એવી હીકમત કસ્ય કે તે રોટલો અમે બધા બેડા છીએ તાંહાં લાવ. ને પછી તું છોકરાંને ખુખરડાવ. એવો

સંકેત કરીને પછી જ્યાં પેલા મંડળીવાળા અને લીંબુનીચોડ બેઠલા છે ત્યાં તેની ઓરત રોટલી મુકી ગઈ. ન પાતા ના છોકરાને સ્સોડામાં રડાવા માંડ્યું ત્યાં લીંબુનીચોડ કહેવા લાગીયો કે બચ્ચાને શું કરવાને રડાવેછે. એને રોટલી કેમ આપતી નથી ? ઓરતે જવાબ દીધો કે હું રોટલી આપું છું તે લેતો નથી ને તમારા આગળની મોટી રોટલી માગે છે ” એવું કહીને છોકરાને વધારે રડાવ્યો. ત્યાં રે પોતે ધણો ધુસ્સે થઈને કહેવા લાગીયો કે શો અકરમી છે કે નથી ખાતો ને નથી ખાવા દેતો થું પડી આવ્યા ખાવા બેસ ” એમ કહી તે રોટલી ઉપર થુંક્યો. તે જોઈ પેલા મહેમાનો શમજ્યા કે આપણને ઠગવા આટલાં વાનાં કરે છે તેથી તેઓ થુંકને પણ લુછી નાખી તે રોટલી ખાવાને અડધા રહ્યા. અને કહેવા લાગીયો કે બાઈ તમે શું કરવા આટલા બધા એ બચ્ચા બેસ ધુસ્સે થાઓ છો ? એ કાંઈ સમજે છે ? ત્યાં લીંબુનીચોડ વધારે મીઠાસ ફરવી કહ્યું કે લે કમખખત તું નહીં ખાય કે નહીં ખાવા દે જ્યાં જે હોય ત્યાં એવું કરે છે તો જા આજ મારે આવું નથી ” એ રીતે યોલી પેલી રોટલી એકદમ હાથમાં લેઈ કટકે કટકા કરી છોકરા તરફ ફેંકી દીધો. ન પોતે બેઠીને ઉઠા થયો !

કીરો ૧૧૦ મો.

એક સપ્તમે રસ્તામાં કોઈ બીજો સપ્તમ મળ્યો

(૧૦૭)

ને પુછ્યું કે ભાઈ તમારું નામ શું ? જવાબ દીધો કે ત
મારો સેવક ગરીબ સાચાર મોહતાજી શેખ વહાજ એવો
જવાબ દેધ પછી પોતે પુછ્યું કે સાહેબનું નામ શું ? તી
યારે તે પોતાના દિલમાં વિચાર કરવા લાગીયો કે એણે તો
મને પોતાનું નામ નમનતાઈથી અને ગરીબીથી માન આપી
ને કહ્યું તો હવે મારે પણ એથી વધારે હલકાઈથી તેને
માન આપીને નામ કહેવું જોઈએ. એવું વિચારે છે એ
સામાં પેલાએ ફરીથી પુછ્યું કે સાહેબ બોલોની આપનું
નામ શું છે ? તીયારે તે બોલો કે હાક થુ, બિલાડીનું ધુ
મીયા શેખ નથુ ” આવું સાંભળીને તેની અકલ ઉપર પે
લો હસીને જતો રહ્યો!

કીસો ૧૧૧ મો.

એક દરવેશ વાણીઆની દુકાન પર ગયો. ને ઉતાવળથી
સોદો માગ્યો તીયારે વાણીઆએ તે દરવેશને ગાળ દીધી.
તેથી દરવેશ રીસ કરીને પેલા વાણીઆને એક ખાસડું
માર્યું. તીયારે વાણીઆ કાટવાળ પાસે ફરીઆદ ગયો. પછી
કાટવાળે તે દરવેશને બોલાવીને પુછ્યું કે તે શું કરવા
વાણીઆને ખાસડું માર્યું જવાબ દીધો કે સાહેબ એણે
મને ગાળ દીધી. તીયારે કાટવાળે કહ્યું કે આ દરવેશ તે
મોટી તકભીર કરી છે. પણ તું ફરીરહે વાસ્તે તને સજા નથી

૧. કંગાળ.

(૧૦૮)

કરતો જા ફક્ત એ વાણીઆને અરધો રૂપીઆ ગુનેગારી
આપ. તારે લાયક સજા એજ છે. તેજ વખતે પેલા દરવેરો
એક રૂપીઆ કાઢીને કાઠવાળના હાથમાં આપ્યો ને એક
પાસકું કાઠવાળના માથામાં મારીને કહેવા લાગીયો કે હું
એક રૂપીઆ ક્યાં વટાવા જાગી જ્યારે તારો ધનસાકુ એવોજ
છે તો અરધો તુ એ લે ને બાકીના અરધો એ વાણીઆને આપ!

કીશો ૧૧૨ મો.

એક ગાંડો ફકીર એક રોટ્કર માં ભીખ માગવા આવ્યો.
ને મોટા ગ્રહસ્થ લોકોની હવેલીઓમાં જઘને કહેવા લાગીયો
કે બાવા કાંઈ આપેછે? આ મોટી હવેલી શા કામની છે. કે
છ દહાડો બધી બળી જશે. કાંઈ ફકીરની આકરો બળવ.તી
યારે ગ્રહસ્થે ક્રોધથી કહ્યું કે બાવા તું તે ભીખ માગેછે કે.
લોકનાં ઘર બાળેછે. કાંઈ ભલમન સાધથી બોલ્ય કે કાંઈ
આપે. જવાબ દીધો કે શું ભલામન સાધથી બોલું, આંહી
પેટમાં આગ લાગીછે. આપતો હોય તો આપ, નહી તો.
જાહનમમાં* જાગ! એવું કહીને ચાલી ગયો. ને પેલા
ગ્રહસ્થ તેની બે પરવાજ જોઈને કાંઈ બોલ્યો નહીં.

કાંસો ૧૧૩ મો.

એક દિવસ કાંઈ બાદશાહ પોતાના શાહજાદાસાથે શી
કાર રમવા ગયો. ને ત્રીયાં ધણી ગરમી હતી તેથી પોતાનો

(૧૦૯)

ને કુંવરનો ડગસો કાઢીને સાથે એક મસ્કરો હતો તેને
એ ડગલા સોંપ્યા. ને હશીને પોતે પાદશાહ તે મસ્કરને
કહેવા લાગીયો કે હવે એક ગધેડાનો યોજો તારા ઊપર થ
ઓ. તેણે જવાબ દીધો કે “સાહેબ એક ગધેડાનો નહીં
એ ગધેડાનો” એવો હાજર જવાબ સાંભળી પાદશાહ મ
નમાં સમજીને રહ્યો!

કીસો ૧૧૪ મો.

કાંઈ દરવેરો એક સોદાગરનાં દરવાજા ઊપર જઈને
સવાલ કરીઓ કે ખાવા કાંઈ ફકીરને આપ. તીયારે ધરમાં
ધી જવાબ દીધો કે સાંધ સાહેબ યેગમ ધરમાં નથી. તી
યારે ફકીર પોદ્યો કે ખાવા હું કાંઈ યેગમને નથી માગતો
હું તો ફકડો રોટલી માગું છું.

કીસો ૧૧૫ મો.

એક ચીતારો પોતાના વતનથી ખીજા રોહરમાં જઈ
ને વધડું કરવા લાગ્યો. થોડી મુદત પછી તેના વતનનો
કાંઈ રહેવાશી તાંહાં ગયો. ને તેને જોઈ પુછવા લાગ્યો કે
તું હાલ શો ધંધો કરેછે? જવાબ દીધો કે વધડું. તીયારે
તેણે કરી પુછ્યું કે તે ચીતારાનો ધંધો શું કરવા મુક્યો.
ઉતર વાળીઓ કે “આ વધડકના ધંધામાં મારી જે કાંઈ
મુલ ચુક થાયછે તેને તો ખાખ છુપાવેછે. ને ચીતારાના ધં

(૧૧૦)

ધામાં તો મારી જે ચુક થતી તે સેહેજ જાહેર પડતી!" આ
વું સાંભળી તે પુછનાર મુઝી રહ્યો.

કીસો. ૧૧૬ મો.

કાંઈ ગરીબ કવિ એક અમીર પાસે ગયો. ન તેનાથી
એક વેંતના છેટે બેઠા. તેથી તે અમીર મોંઢું મચકોડી
ધુરસે થઈને પુછવા લાગ્યો કે "તારામાં ને ગધેડામાં કેટલું
અંતર છે? " કવીયે તુરત એવો જવાબ દીધો કે સાહેબ
એક વહેંતનું! અમીર આવી વાત સાંભળી ધણો સર
ભાયો ને પોતાની ઉંધતાઈને વાસ્તે માફ માગવા લાગ્યો!

કીસો. ૧૧૭ મો.

કાંઈ ખાદશાહે એક દાનાવને બોલાવીને કહ્યું કે "મારે
ધરાદો તને આ શહેરનો કાજી કરવાનો છે. તીયારે તે દા
નાવે જવાબ દીધો કે સાહેબ હું એ કામને લાયક નથી.
ખાદશાહે કહ્યું કે તું શું કરવા એવું જુઠું ખાલાવું કાઢે
છે? તીયારે ફરી તે દાનાવે જવાબ દીધો કે જે મેં આપની
આગળ કહ્યું તે સાચું છે કે હું એ કામને લાયક નથી.
તો આપ માફ કરો અથવા જો હું જુઠું બોલીયો તો
જુઠાને શહેરનો કાજી કરવો લાયક નથી. ખાદશાહ એવું
સાંભળી તેની દાનાઈ ઉપર ધણો ખુશી થયો અને તેને
વીસે શાખાસી આપી!

(૧૧૧)

કીસો ૧૧૮ મો.

એકવાર અકપર બાદશાહે ખીરબલને કહ્યું કે મારે વા
સતે એક એવો મહેલ તખ્તમાર કચ્ચ કે જેના થાંભલા ન
રહે જમીન ઉપર કે ન રહે આશમાનમાં. આકાશને ધરતી
ના અંતરીઆળ ભાગમાં મહેલ બાંધાવી આપ. વાઝ સા
હુબ" કહીને ખીરબલ ઘેર આવ્યો. અને ઘણી ફીકરમાં
પડ્યો. તેની દીકરી ઘણી ચતુર હતી. તેણીએ પોતાના પિ
તાને ચિંતાતુર જોઈને પુછી જોયું તો તેણે સમજાવ્યું જતાં
ત કહી સંભળાવ્યું. ત્રીયારે તે દીકરીએ ધીરજ આપી કે
હું કે એવી નજીવી વાત ઉપર શું કરવા આટલા ખર્ચા દીલગીર
થાઓછો. એવું કહી બજારમાંથી પાંચદશ પોપટ વોહોરી લા
વી. અને તેઓને એવું બાણતાં શીખવીયું કે " ઇંટો લા
વ, ચુનો લાવ, લાકડાં લાવ. એ રીતે બોલતાં શીખવી
યોડી મુદતમાં પોપટને તખ્તમાર કર્યા. પછી તે વીસેનો સં
કેત બતાવ્યા પ્રમાણે ખીરબલે તે ખર્ચા પોપટને બાહાદસા
હના મહેલમાં લઈ જઈ એક એરડામાં પુરીને બારણાં
બંધ કર્યાં. તેઓ માંહી અંતરાળ ઊડી ઊડીને બોલવા
લાગીઆ કે "ઇંટો લાવ, ચુનો લાવ, લાકડા લાવ." પ
છી ખીરબલે બાહાદસાહને તે એરડા કને તેડાવ્યો. તેણે ઉ
પર પરમાણે થતા અધર સખદો સાંભળી લીધા એટલે ખી
રબલે કહ્યું કે પરવર દિગાર તારો અંતરીઆળ મહેલ બાં

ધના સાથે બધા મીઝીઝી ઉંચા અધર જઇ તકમાર રહ્યા છે હવે કડીઝા મજુર સુતારોને ઉપર મોકલો તો કામ ચાલતું થાય! આવું સાંભળીને અકબર ધણો તાજુબ થયો ને ખીરબલને ધણી સાબાસી આપી!

હીસો ૧૧૯ મો.

કોઇ શહેરમાં એક બાદશાહનો એવો હુકમ થયો કે જેના ઘરમાં એક લાખ રૂપીઆ હોય તે પોતાના ઘર ઉપર એક ઝુંડા ચઢાવે. એ હુકમ પ્રમાણે એકે એક અમીર અને સોદાગરોને ત્યાં ઘરના મથાળે પાંચ પાંચ સાત સાત ઝુંડા ઊડવા લાગ્યા. તે જોઇને એક ગરીબ પોતાના ઘર ઉપર એકદમ પચાસ સાઠ ઝુંડા ઊરાડયા. તેથી શહેરના લોકોએ તેને ધણો તવંગર જાણ્યો. તેની પાસે ધણી દોલત જાણીને તેના ઘર ઉપર ધાડ મઠાવાનો અથવા ચોરી કરાવાનો ઇરાદો કરતા હતા. પણ કાંઈ ફાવતું ન હતું, કારણ કે બાદશાહ તેનું ઘર સંભાળવા ધણીએક પક્ષટણાને આશપાશ મુકી હતી. થોડીક મુદત પોતીયા પછી બાદશાહના શહેર ઉપર દુશમનની ફોજે ઘેરો ઘાલ્યો. તે સાથે લડવા બાદશાહને લશ્કર વધારવાની જરૂર પડી. ને ખરચ ધણું થયું. તેથી હુકમ ફેરવ્યો કે શહેરના શાહુકારોને ત્રીયાં જેટલી જેટલી દોલત છે તેનો અરધ હીકસો બાદશાહને મદદમાં આપવો. તેટલે થયા પછી જેમનાં તેમને નાણાં પાછાં સોંપવામાં

આવશે હુકમને માન કરી અમીર બિમરાવોએ કુંડા પ્રમાણે પોતાની પુંજીમાંથી અરધ ભાગ પહોંચાડ્યો. પણ પેલા ગરીબે તો એક રૂપીઆ પણ આપ્યો નહીં. તેથી પાદશાહે તેને પકડી મંગાવ્યો. ને કુંડા પ્રમાણે તેની પાસે દોલત ગણી અરધો ભાગ માગ્યો. તીયારે તે કહેવા લાગ્યો કે સાહેબ મારી પાસે કાંઈ નથી. આ કુંડા તો મેં પોતાને ઉપરથી માત્ર ગહસ્થ જાણાવાને દેખાડેખી ઉરાડ્યા છે. એવું સાંભળી પાદશાહે ધાણી તજવીજ કરી ને તેના ધરને તલાસ લીધો પણ કાંઈ મળીયું નહીં. છેવટે આશરે ૩૫૦ થી ૭૫) ની કીમતનો તેનો પરચુરણ સામાન જામુદોએ લાવીને પાદશાહ આગળ રજુ કર્યો. તે જોઈને પાદશાહ કહેવા લાગ્યો કે શી મુરખાઈ થઈ છે કે એના ધરનો જાપનો રાખવા વારતે જોટલા માણશોનો ખર્ચ થયો છે તેના હીસા ખમાં પણ કાંઈ મળું નહીં!

કીસો ૧૨૦ માં.

કાંઈ બેનકુક મુસલમાન વાણુકરને ચાર આંગળનો ગુલખદનનો એક કટકો જડ્યો. તે લેઈને વિચારે છે કે એ ધણી સારો છે. એનું પેહેરવા જોગ કાંઈ કાપડ અને એ વું તો નથી. એવું વિચારી મૂછી તેણે એક જાતના કપડુંને ચોરણા શિવડાવ્યો. અને તેના પર નાડા નીચે બે ગળતી વાચમાં દેખાય એવા પેલા કડકાને ચોંટાડ્યો. વળતી સાસરે

દેખાડવા સાથે મુલાકાતને મીશે ગયો. સસરાના ઘરમાં પેઢા
 ત્યાં તેને ખેસવાને પાટયો આવ્યો, ત્યાં પારો ઢાલીઆ ઢાળે
 લો હતો. તે ઉપર પોતાનો એક પગ ઉંચો મુકી પેઢા ગુ
 લખદનનો કડકો દેખાતો કરી બેઠા વાત ચીત કરતાં થેડી
 વાર રહીને ઘરમાં ઢાળ રાંધેલી હતી. તે તથા પીયાજ રોટ
 લી સાથે ખાવાને તે બેઠા. જમતી વખત પોતે ધુસ્સે થયો
 કે હું છેક સાસરા મુઠ્ઠી ચાલને આવ્યો ને મને પીયાજ
 ને ઢાળ ખવરાવી. આ વાતનો ઠપકો મારી બાઈડીને
 જઈને કહું. એવું ધારી બાજને ઢાળ બાજને ઢાળ મનમાં
 ગોખતો ગોખતો ચોલીયો. રસતે જતાં એક તળાવ આ
 વ્યું. ત્યાં પાણી પીતાં “પીયાજ ને ઢાળ” કહેવું ભુલી ગ
 યો. તેથી મોટે ઘાંટે રડવા લાગ્યો. કે પારો મારું કાંઈ ખો
 વાયું છે. એમ બોલી પાણીમાં ફાં ફાં મારવા લાગ્યો. તે
 ને જોઈ રસતે જનારા પણ પાણીમાં સોધવા લાગ્યા. ને
 સહુને એમ લાગ્યું કે ખિચારાનું કાંઈ ખોવાયું હશે તેથી
 રડેછે. તેવામાં એક જણે પુછીયું કે બાઈ મોંડથી બોલને
 તારું શું ખોવાયું છે. ત્યારે તે રડીને બોલી ઉઠ્યો કે મા
 રી બાણી કામની ચીજ હતી. એટલુંજ બોલતાં તેના મો
 ઢામાંથી બાજની દુરગંધ નીકળી. ત્યારે પેલા સખસે કહ્યું કે
 તું જરા દુર રહે તારા મોઢામાં નહીં પીયાજ પીયાજ
 મંખાયછે. આવું સાંભળી તે વણકર બોલ્યો હારે વાર સે
 જ ખુદ તારૂં બહું કરે. હવે મને મારી ખોવાયેલી ચીજ

(૧૧૫)

મળી. એવું કહીને ચાલવા માંડ્યું તીયારે રસતે જનારા
આએ ધણી તજવીજથી પુછ્યું તેથી તે વણુકરે બધું બધા
ન કરી બતાવ્યું તે શાબળી બધા ખડખડ હસ્યા. ને તેના
મંથામાં છકડ મારી ચાલતા થયા !

કોસો ૧૨૧ મો.

નારખલને અમીર ખુસરો સાથે હમેશાં ટપા ટપી
ચાલતી હતી. એક રોજ બેઠા જણા અકબરસાહેબ સાથે બા
અમાં ફરતા હતા. ત્યાં પેટમાં ખોગાડને લીધે ખીરખલથી પા
દી જવાયું તીયારે અમીર ખુસરો પાદસાહેબને કેવા લાગ્યો
કે કૃપાનાથ જીઓ આ ખીરખલ કેવો મુરખ છે. કે આપની
પણ અદખ રાખતો નથી. એ શું કરે વાંછીઆની જાન
જ એવી હોય છે. આવું સાંભળી ખીરખલ લજવાઈને એક
ગામડામાં જઈ સંતાયો. બાહાદશાહે તેના ધણો સો
ધ કરાવ્યો પણ ખીરખલને કાંઈ પતો લાગ્યો નહી. તીયારે
અમીર ખુસરોએ બાહાદશાહે એવો યુક્તી બતાવી કે પરવર
દીગાર આસ પાસના ગામડામાં એકેકી બકરી તોળી તો
બીને હાંકી મુકા ને દરએક ગામના મુખીને જાહેર કરો કે
થોડી મુદત પછી હું તે બકરી પાછી મંગાવી બેઠરા. તેટલા
માં તે બકરીના શરીરનું વજન વધતું આણું થતું ન જો
હોય. જો એમ થસે તો સીક્ષા કરવામાં આવશે. પછી
બાહાદશાહે એ પરમાણુ કરવાથી જે ગામમાં ખીરખલ ર

(૧૧૬)

હો હતો તે ગામના પટેલ રડીને કેહેવા લાગીઓ કે બાહાદ
સાહના આવા હુકમને લીધે બકરીને ઝાણુ ખવરાવાનુંએ
નથી તેમ તેને ભુખીએ રખાતી નથી. તીયારે ખીરબલે પટે
લને જીગતી બતાવી કે બકરીને આપ્યો દહાડો ચરતી મુક્ય
ને સારી પેડે બરદાસ્ત રાખ. અને સાંજ પડે તીયારે તેની
આગળ એક વરૂ બાંધ તેથી તેનું આખા દહાડાનું આ
ધેણું સોસાધજશે. તેથી તે બકરી વજનમાં જેટલીની તેટલીજ
બેહોરો. એ રીતે પટેલે કહ્યું, પછી થોડા દહાડા પછી બા
હાદસાહે બધેથી બકરીઓ મંગાવીને જાખી જોધ તેમાં ડા
ધ વધતીને કોધ જોછી થઇ. પણ પેલી બકરીતો તોલમાં
બરોબર હતરી. તીયારે બાહાદસાહે ધારણું કે ખીરબલ તેજ
ગામમાં છે. પછી તલાશ કરીને તીયાંયી તેડી મંગાવીઓ. ખી
રબલ પોતાની સાથે શોના રૂપાના ભાત ભાતનાં દાણા
મગાવીને લાવેલો હતો, તે વિશે વખાણુ કરીને બાહાદસાહે
આગળ બોલીયો કે કરૂપાનાથ આ ઝાડ બીજનાં હું સાં
વખાણુ કરું. પણ તે બીજ એવી જગામાં રોપવાં કે જે જ
ગાને માલીક કોઇ દહાડો પાદોહોય નહી. ને હું ધારું
છું કે અમીર ખુસરો એ કામમાં નથી. વાસતે તેની જ
ગા આ બીજ રોપવામાં મારુંક આવસે. બાહાદસાહે કબુલ
કરીને અમીર ખુસરોનું ઘર ખોદાવીને તીયાં ખેતર કરી
પેલાં બીજ રોપાવ્યાં. થોડા દહાડા વીતીયા પણ બીજ ઊગી
નીકાળ્યાં નહી તીયારે બાહાદસાહે ખીરબલને પુછીયું કે સા.

(૧૧૭)

કારણથી ઝાડ ઉગી શક્યાં નહીં? જવાબ દંધા કે હે પૃથ્વી
નાથ અમીર ખુશો વીરો ધારતા હતા તે ખોટું પડ્યું. એ
પણ પાલેલો હશે ખરો. ખાહાદશાહ આ વાત સાંભળી
ને ખડ ખડી હશે!

કીસો ૧૨૨ મો.

કોઇ રોહરનો રાજા હતો, કે જેની માનું નામ ધા
ળી હતું. તે રાજાની પાસે એક મસકરો રહેતો તેની મા
નું નામ કાળી હતું એક વાર તે રાજા પેલા મશકરાને સાથે
લેઇ ખાગમાં ફરતો હતો ત્રીયાં એક ગધેડો એક કાળી ગધેડી
ઊપર ધણી મશત થયો, ને જોઇ રાજાએ મસકરાને ક
હ્યું કે રે જો કાળીના ઉપર શી ખાહારછે મશકરાએ જવાબ
દીધો કે પૃથ્વીનાથ તમારે મનથી કાળી પણ તેના મનથી
તો આ વેળા ઘાળી છે! એવું સાંભળી રાજા ચુપ થઇ જ
યો, ને ફરીથી તે વાત સંભારી નહી.

કીસો ૧૨૩ મો.

એક દહાડો એક ખાહાદશાહ પોતાના વજીર સાથે બેસીને
ખજુર ખાતો હતો ને ખજુર ખાધને બધા ઠીલા વજીરની ભ
ણીકેંકતો હતો, તે ખાધ રહીને ખાહાદશાહે વજીરને હસતે મો
ડે કહ્યું કે રે વજીર તું ધણી ખાધો છે, આટલો બધો તે
ખજુર ખાધો કે જેના ઠળીઆનો તારી પારો મોટો બગલો

(૧૧૮)

થયોછે. વળરે ધોરે રહીને જવાબ દીધો કે કરપાનાય આપ
કહોછો તે ખરી વાત છે પણ તમારા જવો એવી મેં કુ
નીઆમાં કાંઈ ન જોયો કે ખજુર ખાઓ છો તો ખાઓ
છો પણ તેના ઠળીઆએ પાછા કાઢતા નથી!

ક્રીસો ૧૨૪ મો.

એક દીવસ સીકંદર પાદશાહ પોતાની કચેરીમાં એ
મીરિને કહુવા લાગ્યો કે હું કાંઈને કદી ના ઊમેદ કરના
ર નહીં. મારી પાશે જે માગે તે બક્ષીસ કરવાનો. તીયા
રે તે કચેરીમાંથી એક અમીરે ઊઠીને અરજ કરી કહ્યું કે
એ મારા આવંદ મેહરખાની કરી મને એક રૂપિયા આપ
સીકંદરે જવાબ દીધો કે પાદશાહોની પાદશાહીમાંથી છેક
હલકી રકમ માગવી એ બાબતુ યેવકુફી ભરેલું છે. તીયરે ફે
રીને અમીરે કહ્યું કે સાહેબ તારી પાદશાહીમાંથી એક રૂ
પિઆ આપવો ઘણો હલકો લાગેછે તો હું માગું છું કે
મેહરખાની કરી તારી આખી પાદશાહી મને બક્ષીસ કરીદે.
સીકંદર બોલ્યો કે પ્રથમ જે તે મને અરજ કરી તે મા
રી પાદશાહીમાંથી બપસવાને લાયક નથી. ને ફરીથી તે જે
છરહું તેવી બક્ષીસને લાયક તું નથી અને એ બે અરજ
માં તું સપડાયો વાસ્તે તને કાંઈ ચોગ્યરીતે આપવું પણ
મઠીત નથી. એવું સાંભળી તે અમીર ઘણો સારમીદા થયો
ને કાંઈ બોલી શક્યો નહીં!

(૧૧૯)

ક્રીસો. ૧૨૫ મો.

કોઇ પાદશાહ એક મરાકરા ઉપર ધણો કોખો ને હુકમ કર્યો કે તેને હાથીના પગ તળે ચીરાવી નાંખવો. તીયારે તે મરાકરો રડીને કહેવા લાગ્યો કે રે મારા સાહેબ હું ધણો ગરીબને દુખજોધું તેથી હાથીના પગને લાયક ન થી. હું આ હીરામણ પોપટના પગને લાયક છું. ને જે તારી આગળ વજર ઉમેલોછે તે એવો પુટ છે કે એનું હાડકું પણ હાથીના પગમાં ખુંચરી નહીં. તીયારે, પાદશાહ તે વજરની તરફ જોઇ હરીને કહેવા લાગીયો કે આ મરાકરો શું કહેછે? વજરે જવાબ દીધો કે સાહેબ તું મેહરખાની કરીને એ કમખખતને માફ કર્ય નહીં તો એ મને કંઈક નુકરાનીનાં નાખરો. એવું સાંભળી તે પાદશાહ પેલા મરાકરાની વાત ઊપરથી હસ્યો. ને તેના અપરાધ માફ કરી ઉલટો શીરપાવ ખખરાયો!

ક્રીસો. ૧૨૬ મો.

એક નવાખ એક મરાકરા ઊપર ધણો ખુશ રહેતો અને દરોજ તેની મરાકરી કરતો. કોઇવાર તે મરાકરાયે નવાખની મરાકરી કરી તેથી નવાખ ધણો ધુરસે થયો ને હુકમ કે 'રીઓ કે ફરીથી મારી નજર આગળ નહીં' આવવું તેથી તે મરાકરો રોહર ખાહાર કરતો ફરે. તેને નવાખની આગ

જા જ્યાંનો શોખતો ધણો થતો પણ જીવ શકાતું નહીં એક દહાડે તેણે એવી જીગતી કરી કે પોતે છેક નાગો થઈને મુળાની એક ઝુંડી કમરે બાંધી ને તેમાંનો એક મુળો જાંડમાં ઘાલ્યો. ને પાંચ સાત બકરાં આગળ ગયો. તે બં કરીએ મુળા ઉપર દોડી આવી પોતે આગળને પાછળ બકરાં દોડ્યાં જાય. એ રીતે પાંચ દશ બકરાંનું ટોળું દોડાવતો તે એકાએક નવાબની કચેરીમાં દોડી આવ્યો બકરાના સામે હાથ કરીને પાદશાહને કહેવા લાગ્યો કે સાહેબ તું કાપેલો છે તેથી તારી રહીયતમાંનું કોઈ અદમી મારી સાથે પોલતું નથી. પણ તે બેગાં આ જાનતરો પણ મને જંપવા દેતાં નથી. વાસ્તે મારો ઇતિસાફ કસ્ય કે આ બકરાં મારી પછવાડે દોડે નહીં. આવો કઠંગો દેખાવ જોઈ તથા તેની અરજ સાંભળી નવાબ હસ્યો ને તેની તકસીર માફકરી!

કીરો. ૧૨૭ મો.

એક દહાડે એક મશકરો મરધાને કહેવા લાગીયો કે તું ધણો નીમકહરામ છે કેમકે જે માણસો તને પાળીને પોતાના ઘરમાં રાખે છે તેઓ જ્યારે તને પકડવા આવે છે ત્યારે તું નારી શું કરવા જાય છે? જો કે હું જંગલનું પક્ષી છું તો પણ થોડા દીવરામાં પાળનાર માણસને વાસ્તે હું શીકાર લેઈ આવું છું. હું કોઈ કોઈ વાર ગમે તેટલો દુર ઉડી જઈ છું તો પણ પાળનાર મને પોલાવે છે કે

(૧૨૧)

તુરત પાછો આવું છું. આવું સંભળી મરઘાએ જવાબ આપીને બદલે પુછ્યું કે કોઈ દહાડો મરઘાની પેઠ તમારી જાતના શકરને કપાતા ને મરાતા જોયાછે? અમારી જાતનાં પંખીના જીવી તમારી જાતના પંખીની દશા થતી જો તું જીએ તો મારા કરતાં વળી વધારે નારો !

કીસો ૧૨૮ મો.

કોઈ કામેલ રાખસ પાદશાહનો ધણો માનીતો હતો. ને તેને એવી ટેવ હતી કે રોજ બેઠા બેઠા ડાઢીના વાળ તોડ્યાં કરે. એક દહાડો પાદશાહ ધુસે થઈને કહેવા લાગ્યો કે જો તું હવેથી એવી રીતે કરેશ તો મોટી સજાને પામીશ. આવી દશાતને લાંબે તેને ડાઢીના વાળ ચુંટવાનું કામ બંધ કર્યું. થોડા દિવસ પછી કાંઈ તેણે પરાક્રમનું કામ બજાવ્યું તેથી પાદશાહ ધણો રાજી થઈને કહેવા લાગ્યો કે માગ જે માગે તે આપું. તેણે જવાબ દીધો જે હે પ્રથવી નાથ મને મારી ડાઢી ચુંટવા દ. બીજું મારે કશું જોઈતું નથી ! એવું સાંભળી પાદશાહ હસ્યો ને કહ્યું કે જ્યારે તારી એવીજ ખુશી છે તો જા મેં તને એજ આપીયું.

કીસો ૧૨૯ મો.

કોઈ બદસીકલનો સખસ એક વૈદ્ય પાસે જઈને કહેવા લાગ્યો કે સાહેબ મને એક ખરાબ જગો પર ગુમડું

(૧૨૨)

થયું છે તે જગા તને દખાડી રાકતો નથી વૈદ્યે તેને મોંડા તરફ જોઈને કહ્યું કે તું જુઠું બેલે છે કેમકે તારા એહરા ઉપરતો કાંઈએ દખાતું નથી ! કેહવાને મતલબ એક તારી ખરાબ જગામાં અને તારા એહરામાં કરો તફાવત નથી.

કીસો ૧૩૦ મો.

કોઈ અદૃશ્યે પોતાના ચાકરને કહ્યું કે જ્યારે તું સ વારના પોહોરમાં બે સાથે બેઠેલા કાગડા જીએ તેજ વખતે મને જાહેર કરજે કેમકે તે કાગડાનું જોડું જોયાથી મારે આખો દહાડો ખુશી બરેલો જશે. એક દીવસે તે ચાકરે એક જગા ઉપર બે કાગડા બેઠેલા જોયા તેજવેળા જઈને પોતાના રોંઠને ખખર કરી. ને જ્યારે તે અદૃશ્યે બાહાર આવીને જોયું તો એક કાગડો બેઠેલો દીઠા ને બીજો તો બે ડી બેસેલો હતો. તે જોઈ પોતે ધણે ધુસે થઈ ચાકરને આપકે આપકે માથો થોડી વાર પછી તે રોંઠને વાસ્તે જિ અને ત્યાંથી કાંઈ સારું બેઠું આવી. ત્યારે પેલા ચાકરે કહ્યું કે આ મારા ખાવંદ જો તે એક કાગડો જોયો તે તને ભાલ થયો પણ કદી સાથે બે કાગડા જોવામાં આવી હોત તો મારી પેડે આપકનો તું પણ માર ખાત!

કીસો ૧૩૧ મો.

એક દીવસ કોઈ કાજીએ કીતાબમાં વાંચ્યું. કે જે

(૧૨૩)

માણસનું માથું નાહતું ને ડાઢી લાંબી હોય તે નીર ભાગી ને ખરો મુરખ જાણવો. હવે તેજ કાજની દાઢી લાંબી અને માથું નાહતું હતું. તેથી તેણે દીલમાં વિચાર્યું કે માથું તો મોટું કરી સકતો નથી પણ ડાઢી ટુંકી કે ૩. એવું ધારી તે વખત પર કાતર સોધી પાણુ જડી નહી તેથી લાચાર થઈને પોતાની અરધી ડાઢી મુઠીમાં પકડીને ખાકીની અરધી ડાઢીને ત્રીયાં પરો ખળતા દીવા કને ખાળી ને ટુંકી કરવાના મનશુએ લેઈ ગયો. દીવાની જ્વાલ લાગતાં તેની ડાઢી સળગી ઊઠી તેથી અરધી ડાઢી જે હાથે પકડી હતી તે હાથ દાઢવા લાગ્યો. તેથી ધભરાઈને પકડેલી ડાઢી મુકી દીધી. કે તમામ ડાઢી ખળી ગઈ ત્રીયારે કાજ ધણે પસતાઈને કહેવા લાગીયો કે કીતાબમાં લખીયું છે. તે પરમાણુ છે.

કોસો ૧૩૨ મો.

કાજ સખસે સ્વપનામાં રોતાનને જોયો ને જોરથી એક લપડાકે મારી તેની ડાઢી પકડીને કહેવા લાગીયો કે અરે કાફર તુંજ મારો દુશ્મન છે ને માણસ જાતને ડરાવાને આવી મોટી ડાઢી રાખે છે એવું કહી વળી બીજો તમારો કડકડાવીને માચ્યો. એટલામાં આંખ ઉઘડી ગઈ તો પોતાની ડાઢી પોતાના જ હાથમાં જોઈને તથા ગાલ ઉપર પોતાનો પોતેજ તમારો ખાધો જોઈને પોતાના વિશે પોતે હરી પડ્યો.

(૧૨૪)

કીસો ૧૩૩ મો.

કાઠી સ્વાર એક ગામમાં ગયો. ત્રીયાં સાંભળું કે ચોર ઘણા છે. પછી જ્યારે રાત પડી ત્રીયારે પોતાના ઘોડાવાળાને કહેવા લાગીયો કે જા તું ઉંઘ ને હું આંહી જાગું છું કેમકે તારો મને વિશ્વાસ નથી. ઘોડાવાળાએ જવાબ દીધો જે એ ખુદાવંત એવી અનુગતી વાત કેમ ખોલો છો. “હું પડ્યો પડ્યો ઉંઘું ને મારો સરદાર જાગે” એમ કદિ હું નહીં કરવાનો. આપ સાહેબ ઉંઘો ને હું જાગું છું. પછી તે સ્વાર ઉઘ્યો ને એક પોહોર રાત્રી વીતીયા પછી ઉઠીને ઘોડાવાળાને પુછવા લાગીયો કે તું શું કરે છે? જવાબ દીધો. “સાહેબ હું મોટા વિચારમાં છું કે પ્રભુએ પાણીની ઊપર જમીન શી રીતે પાથરી હશે! સ્વારે કહ્યું કે હું ખીહીઉં છું કે રખે ચોર ઘોડા લઇ જાય ને તેની તને ખપ્પર ન પડે. જવાબ દીધો—સાહેબ તમે કાળજે કરાર રાખજો કે હું સારી પેઠે એકશી રાખું છું. તે સ્વાર ફરીથી સુતો ને વળી અરધી રાતે જાગીને પુછવા લાગીયો કે અલ્યા ઘોડાવાળા તું શું કરે છે? જવાબ દીધો—હું એવા અંદાશમાં છું કે પ્રભુએ વગર થાંભલે આકાશને કેવી રીતે થાંભાવ્યું છે! સ્વાર ખોલ્યો કે ભાઇ તારાથી હું ડરું છું કે રખે ને ચોર પોતાનું કામ સાધી જાય. ઘોડાવાળો કહ્યું કે ચોર શી રીતે આવી શકશે હું જાગું છું. વળી સ્વારે એવું કહ્યું કે જો તારી મરજી.

(૧૨૫)

હાય તો તું સુધળ હું જાગતો રહું. તેણે જવાબ દીધો-સા
હેમ મને જાંઘ નથી આવતી આવું સાંભળી વળી સ્વાર
સુતો. ને જ્યારે થોડીક રાત પાકી રહી ત્રીયારે તે ઉઠીને
ઘોડાવાળાને પુછવા લાગીયો કે કેમ તું શું કરે છે? તે બોલ્યો
કે સાહેબ હું ધણો ફીકરમાં પડ્યો છું કે ઘોડો તો ચોર
લેઈ ગયા પણ તે ઘોડાનું જીન, લગામ, તથા તોખરો
મારે જાયકવો પડશે કે આપ સાહેબ ઉચકશો.?

કીસો ૧૩૪ મો.

એક પાદશાહ જોષીને પુછ્યું કે હજી મારી ઉંમરનાં
કેટલાં વરસ પાકી છે? જોષીએ જવાબ દીધો કે દશ વરસ
પાકી છે. ફક્ત દશ વરસ હવે જીવવાનું બાણી પાદશાહ ધણે
ચાંતાતુર થઈને માંદો પડ્યો. તેનો વજીર ધણે વિચારવંત અને
જીગતી વાળો હતો તેણે પેલા જોષીને પોતાના પાદશાહ આગ
ળ બોલાવીને પુછ્યું કે તારી ઉંમરનાં હજી કેટલાં વરસ ખુટે
છે? તે બોલ્યો કે વીસ વરસ. પછી વજીરે તેજ વખતે તકવાર કા
ઢીને પેલા જોષીનું માંથું પાદશાહના દખ્ખતાં ઉડાવી દેધું. તેથી
પાદશાહ ધણે ખુસી થયો. ને વજીરની તદખીર ધણી વખાણી
ને ફરીથી કાઢવાર જોષીના બકિય વચન પર ભરૂશો
રાખ્યો નહીં.

કીસો ૧૩૫ મો.

કાઠ રાખસ રસ્તે જતાં ધણે ભુખ્યો થયો. તેણે

ત્યાં તળાવને કાંઠે એક આરખને બેઠો બેઠો ખાણું ખાતાં જોયો. તે આરખની પાસે જઈને પેલો રાખસ કહેવા લાગ્યો કે હું તારા ઘર તરફથી આવ્યો છું. આરખે પુછ્યું કે મારાં ખાયડી છોકરાં સહુ ખુશમાં છે? તેણે જવાબ દીધો કે હા, સારી પેઠે છે. આવી ખુશ ખમર સાંભળીને તો પોતે આરખ નીચું જોઈ ખડુ નીશ્ચીંતપણે ખાવા લાગ્યો. ને પેલા સમાચાર કહેનારની ભણીતો ફરીને જોયું નહીં. તોયારે તે રાખસ ફરીને તદ્દખીર બિઠાવી બોલ્યો કે અરે એ આરખ આ જે કુતરો તારી કને બેઠેલો છે તેના જેવો જ તારો કુતરો હતો જો છવતો હોત તો, આ હું સાંભળી આરખે ખાવાનું મુકી પુછ્યું કે મારો કુતરો શાથી મરી ગયો વા? તે બોલ્યો કે તારા ઊંટનું હાડકું આવ્યાથી. તોયારે વળી આરખે ચીંતાથી પુછ્યું કે મારું ઊંટ શાથી મુવું? જવાબ દીધો—તારી ઓરત મરી ગઈ ને પછી કંઈએ તેને ધાસ દાણા નીરચો નહીં તેથી. ફરી વધારે દીલગીરીથી પુછ્યું કે મારી ઓરતને શું થયું? જવાબ દીધો કે તારા છોકરાના મરણ શોકથી રડી રડીને અંતે પથરાથી પોતાનું માથું છાતી કુટી કુટીને. વળી મોટી હાલકે ખાધને પુછ્યું કે મારો છોકરો સાથી મરી ગયો? તે રાખસે કહ્યું કે તારું ઘર કુટી પડ્યું તેમાં છોકરો ચ ગદાઈ મુઓ. આવી રીતે આરખે પોતાના ખાણા ખ રાખીને હવાસ સાંભળ્યો તેથી ખાવાનું તાંહાંનું તાંહાં પડ

(૧૨૭)

તું મુઝીને અંગ બનુત લગાવી પોતાના ધર તરફ રહતો કે
બાળનો ચાલ્યો ને પેલા રાખસે આવી હીકમતથી તેનું
તાંહાં પડ્યું રહેલું ખાણું નીરાંતે ખાણું !

કીસો ૧૩૬ મો.

કોઈ સખસ એક નગરમાં ઘોડો ચોરવા ગયો. ત્યાં
કામ એવું બન્યું કે તે પકડાય ગયો, ત્યારે ઘોડાના ધણી
એ ચોરને કહ્યું કે જો ઘોડા ચોરવાની હીકમત તું મને દે
ખાડે તો તને છોડી મુકું તીયારે તે પ્રમાણે બતાવા ચોરે
કપુત કંઈ પછી ઘોડા આગળ જઈને તેને ખુટેથી છોડયો,
ને લગામ બાંધી તે ઉપર સ્વાર થયો. પછી તે ઘોડાને પ
વનની પેઠે ધસારાખંધ દોડાવીને કહેવા લાગીયો કે જુઓ
અમે આ પરમાણે લોકના ઘોડા લઈ જઈએ છઈએ, એવું
કહીને ઘોડા સાથે નાહો પકડવાને માણસો તેની પાછળ દો
ડીયાં. પણ તે પછી હાથ લાગીયો નહીં.

કીસો-૧૩૭ મો.

કોઈ ગરીબ આદમીએ પોતાની પાસે એક ઘોડા રા
ખ્યો હતો. એક દીવસ તેને તદખીર મુઝી આવ્યી, એવું
કહ્યું કે ઘોડાને તબેલામાં ખાંધીયો પણ અવજો ખાંધો એ
દલે એ રીતે કે ઘોડાને ઠકાણે પુછડી આવીને પુછડીને ઠ
કાણે મોંડું આવ્યું. પછે ગામમાં જાહેર ખખર ફેરવી કે

(૧૨૮)

શાહેમો એક અનઅન્ય તમાસો જેવો હોયતો કે ઘોડાનું માથું પુછડીને ઠકાણે અને પ્રંછડી માથાના ઠકાણે આવી છે. એવું સાંભળી અચરતી ભરેલો તમાસો જોવા ધણા લોક એકઠા થયા ને જે રાખશા હલામાં પેસી જોવા જ્વાને કહેતો તેની પાશેથી તે ઘોડાવાળો ઠગવ પ્રમાણે ૫ ઘણા લેધ અંદર પેસવા દેતો. જે માણસ અંદર જઈને જોતો તે ઝખવાણો પડી પાહાર નીકળી આવતો ને કાઢને કહેતો નહીં!

કીસો ૧૩૮ મો.

અક ઓરત કાજી પાશે જઈને ફરીઆદ કરવા લાગી કે ફલાણા મરદ માહારા ઉપર જીવન કરીને મને ખરાબ કરી. પછી કાજીએ તે માણસને યોલાવીને પુછીયું કે આ ઓરત ઉપર શું કરવા બદ નજર કરી? તે મરદ ના મુકર ગયો. તોયે કાજીએ હુકમ કસ્યો કે જા તું આ ઓરત ને દશરૂપીઆ ગુનેગારીના આપ. તીયારે તે મરદ લાચાર થઈને કાજીના હુકમ પ્રમાણે તે ઓરતને રૂપીયા આપ્યા. જ્યારે તે ઓરત ઘેર જવા લાગી ત્યારે કાજીએ પછી પલા મરદને કહ્યું કે હવે જા ને તારા રૂપીઆ તે ઓરત પાસેથી પાછા લેધ લે એવું સાંભળી દોડતો જઈતેણે ઓરત પાશેથી જીલમથી રૂપીઆ લેવા માંડ્યાં પણ તે લેધ સકીયો નહીં. ત્યારે ફરીથી તે ઓરત કાજી પાશે આવીને કહેવા લા

(૧૨૬)

ગી કે જુઓ વળી આ મરદ મારી પારીથી જીલમ કરી રૂ
ખીઆ પાછા માગેછે પણ હજી મેં એને આપીઆ નથી જો
આપનો હુકમ હોયતો આપું. કાજીએ કહ્યું કે આ રાખસ
પોતાના રૂપીઆ જોરથી લેધ શક્યો નહિ તો તારી ખુસી
વગર તારી સાથે બદ કામ કેમ કરી શકીયો? તું જીમ બો
લીછે, જા એના રૂપીઆ એને પાછા આપ ને હવે ફરીથી
એવું ખાલી ફીતુર ઊઠવતી નહિ!

કીસો ૧૩૬ મો.

કોઈ રાખસ એક પાદશાહની પારો ગયો. ને કહ્યું કે
રાતે તારી ફાજમાનો કોઈ મરદ જીલમથી મારે ઘેર આ
વી મારી છુંડીને બગાડી. ત્રીયારે પાદશાહે કહ્યું કે જો
તે રાખસ ફરીથી તારા ઘરમાં આવે તો તેજ વખત મને
ખબર કરજે પછી બીજી રાતે પણ પેલો રાખસ તેના ઘરમાં
ફરી ગયો. તેથી તે ઘરધણીએ પાદશાહને ખબર કરી એટલે
પેલે પાદશાહ હાથમાં તલવાર લેધને તેની સાથે ચાલ્યો.
જ્યારે તેના ઘરમાં આવ્યો ત્રીયારે પ્રથમ દીવો ખુઝાવી
નાંખ્યો. ને પેલા આવેલા માણસને કતલ કર્યો. ને ફરી
થી દીવો મજાવીને પેલા મારેલા માણસની સીકલ જોઈ
ખુદાનો આભાર માની તે ઘરધણીને કહ્યું કે જે ખાણું
હાલ તારા ઘરમાં તલવાર હાથ તે લેધ આવ, ત્રીયારે તે
ઘરધણી ભાવ્યો તે પાદશાહે બહી ખુશીથી ખાધું, તે ઘરધ

ણી નવાધથી પુછતા લાગ્યો કે હે પુરધવીનાથ આનું કારણ શું છે કે પ્રથમ આવતાં વારમાં દીવો ખુજવીને તે માણ રાતે માસ્યો. ને જ્યારે આપે તેનો એરો જોયો ત્યારે ખુદાનો આભાર માન્યો ને કવખતે ખુશીથી ખાણું ખાધું? આ વિશેનો પાદશાહે જવાબ દીધો કે મેં આગળ ધાર્યું હતું કે મારા પુત્ર વગર કોઇની એવી તાકાત નથી કે પારકા ઘરમાં જીલમથી દાખલ થાય. માટે પ્રથમ એટલા સારૂ ખત્તી ખુજવી કે જે મારા પોતાના કુંવરનો એહેરો જોઇશ તો હેતને લીધે હું તેને મારી શકીશ નહીં. ને ફરીથી દીવો મગાવી મરનારનો એહેરો જોતાં ખુશી થયો કે તે મારો કુંવર નહીં હતો. વળી જ્યારે તું મારી પાસે ફરીઆદ આપ્યો તે વેળા મેં દીલમાં પણ લીધું હતું કે જ્યાં લગણુ એવા નિર્લજ્જ પુરધવે મારું નહીં ત્રીયાં સુધી ખાવું નહીં. તે કારણથી હું ધણો બુખ્યો હતો માટે મેં ખાણું મગાવીને આ કવખતે ખાધું.!

કીસો ૧૪૦ મો

કોઈ રજપુત ધણે, અફીણી હતો. તે એક દલાડો પરગામ ગયો રસ્તામાં એક મજલ ઉપર જઈ ઊતર્યો. ત્રીયારે ત્યાંના લોકોએ આવીને કહ્યું કે આઠકોર સાહેબ આંહી ચોરી ધણી થાય છે. તમે એકસાધથી રહેજો એવું આંખળી તે બંધાણી આપી રાત જાગીયો. અને એ આંખળેલી ચોરીની વાત તેના દીલમાં તે દિવસથી ખુબ

ઠી ગઈ. તેથી વારે વારે તેને ચોરીની જ ઝંખના થવા માંડી. વાહાણું વાતાં ત્યાંથી ઘોડાપર બેસી આગળ ચાલવા લાગીયો. ત્રીયાં રસ્તે કેફની કુમમાં ઝીકું ખાઈ લોકને પુછવા લાગીયો કે એ બાઈ એ બાઈ મારો ઘોડો કયાં છે? જ વાખ દીધો કે ઠાકોર સાહેબ ઘોડા ઉપર તો બેસીને જાય છે. વળી બીજો ઘોડા કયો! તે જોઈને પોતે બોલ્યો કે વાત ખરી પણ ચોકમાઈ કરવામાં આપણું શું જાય છે?

કીસો ૧૪૧ મો.

કાંઈ શહેરમાં એક અકીણને છ છોકરા હતા. તેમાંના ત્રણ છોકરાને સાથે લેઈ મોટા તેહેવારના મેળામાં ગયો. ત્રીયાં ઘણી બીડ જોઈને જણા પડવાની બીલીકે એક છોકરાને ખંધોત્રે બેસાડ્યો. બીજાને કેડ ઉપર તેડ્યો અને ત્રીજા એકને આંગળીએ વળગાડી આધો એક જગા ઉપર ઉભો રહ્યો. ત્રીયાં તેને અકીણની કુમ ચઢી ગઈ. વળી એવામાં તે મેળામાં મોડું તોફાન થયું તેના ધુધાટથી તે ચમક્યો અને જાણે પોતાની ખાંધ ઉપરનો છોકરો નથી એવું જાણી ધણો ગભરાયો. પછી રડતો કુતો કેટલાજ પાસે આવે તેની કડવા લાગીયો કે 'હાથ હાથ મારો છોકરો ખાવાયો' કાટવાળે પુછ્યું કે તમારે કેટલા છોકરા છે? જવાબ દીધો કે છ છે તેમાંથી એક ખાવાયો. ને પાંચ રહ્યા. એ બે સાંબળી કાટવાળે ઢંઢેરાવાળાને સાથે એકલ્યો કે ગામ

માં જાહેર કરો. તે અફીણી પણ પોતે પેલા ઢંઢેરા વા
જાની સાથે આપો દીવસ શહેરમાં ફર્યો. એમ કરતાં જ
યારે સાંજ પડી તીયારે ના હોમેદ થઈ રડતો ધર તરફ ચા
લીયો. ગભરાપેલા મનથી જેવો જતાવળો ધરમાં પેસવા
ગયો તેવીજ પારણાની શાખ પેલા ખાંધ ઉપરના છોકરા
ના કપાળમાં વાગી તેથી રડવા લાગ્યો. તીયારે અફીણી
ખોદ્યો કે હાથ કમુ ખખત, નાદાન, હું તારે સાફ તમામ
શહેરમાં રખડીયો ને મને રડાવીને તું રડીયો, તે કરતાં
પહેલોજ કેમ રડ્યો નહીં કે હું આટલો બધો ખવાર થાત
નહી. આવી વાત સાંભળીને એક સમજુએ કહ્યું કે ભા
ઈ આ કહેવત પ્રગટ છે કે છોકરું કેડમાં ને ઢંઢેરા શહેરમાં !

કીસો. ૧૪૨ મો.

એક અમીર હમેશાં પોતાના ચાકરને કહેતો કે મારે
સાફ ખજારમાંથી એક ને હાથ લેધ આવ. તે જાકર
ખીચારો હાટ હાટ રખડતો પણ એ વસ્તુ હાથ લાગતી
નહી. ને દરરોજ ખાલી અમરડામણુ કરવી પડતી. આ વા
તનો મરમ જાણીને કોઈ એક નટખટ માણસે નાંહાની કે
લડીમાં એક વીંછી પકડી લાવી મુક્યો ને તેનું મોઢું બંધ
કરી તે કુલડી પેલા ચાકરને સોંપી. અને કહ્યું કે તું માંદી
હાથ પાલતો નહી. જેણે એક, હાથ, મગાવ્યાં હોય
તેના હાથ માંદીથી કાઢી લેવા દજે. પછી તે ચાકર કુલડી

લેખ અમીર પાસે આવ્યો ને કહ્યું કે સાહેબ આપે જે મંગાવ્યું છે તે આ કુલડીમાં છે કાઢી દ્યો. અમીરે હસીને કહ્યું કે “જોઈ શું લાવ્યોછે?” એવું કહી અંદર આંગળી ધાલી તેવાજ વીંછીએ આંકડો માચ્યો. તેથી ઓચીતો ઓય, ઓય કરવા લાગ્યો. ત્યારે ચાકરે ધીમે રહીને કહ્યું કે કરપાનાથ હાય હાય પણ એમાંજ છે. એવું સાંભળી તે અમીર પોતાની બેવકુફી ઉપર શરમાયો ને ફરીથી એવું કહી મરાકરીનું બોલવું ભુલી ગયો !

કીસો ૧૪૩ મા.

એક દીવસ અકબર પાદશાહે ખીરખતને કહ્યું કે બ જળદનું કુખ લાવી આપ. જવાબ દીધા કે વાર સાહેબ. એવું કહીને ઘેર આવ્યો ને બિદાસ થયો. તેને દોલગીર જોઈને તેની ચતુર દીકરીએ પુછ્યું કે પોતાજી આજ કેમ બિદાસ છો? ખીરખતે પોતાની સમજી હકીકતથી દીકરીને વાકેફ કરી. તે સાંભળી દીકરીએ દીલાસો આપી કહ્યું કે શું કરવા ફીકર કરોછો હું બજળદનું કુખ તમને લાવી આપીશ. તે કાલે લેખ જજો. પછી અરથી રાત ગઈ તીયારે તે દીકરી ઘોડાંક કપડાંની ગાંસડી બાંધીને ફરીઆ કીનારે ગઈ કે જ્યાં ફરીઆઈ મહેલમાં પોતે અકબર પાદશાહ પોઢ્યો હતો. તે મહેલ નીચે પાણીમાં જોરથી પોતે કપડાં ઝીંકવા લાગી. તેના ધુંધાટથી પાદશાહ બગી બેઠ્યો

અને ખારીએથી પુછવા લાગ્યો કે તું કાણ છે ? આટલી રાતે કપડાં શાનાં ધુએછે ? જવાબ દીધો કે ખુદાવંત તક સીર માફ કરો તો કહું. પાદશાહે કહ્યું બેલાશક કહે. ત્રીયારે તેણીએ કહ્યું કે સહિય હું એક ગરીબ ઓરત છું ને મારા મરદ આજ રાતમાં છોકરો જન્મેયોછે. તેના કપડાં ધોવા આવીશું. આવું સાંભળી પાદશાહ તેની મુરખાઇ ઉપર હસ્યો ને કહ્યું કે શું મરદ તે વળી છોકરો જન્મતો હશે ? તેણીએ જવાબ દીધો કે શું ત્રીયારે બળદ તે દુધ દેતો હશે ! આવું શુકતી વેણ સાંભળી પાદશાહ સુપ થયો. ને બીજે દહાડે ખીરબલના આગળ બળદના દુધની વાત સંભારીજ નહીં !

કીસો ૧૪૪ મો.

એક કસબામાં કોઇ પટેલને ત્યાં પાણી પીવાના પથરના એક મોટા માટલામાં એક ભેરો માથું ધાલ્યું નૂતે પાછુ કાઢતાં શીંઝડાં અટક્યાં તેથી માંથુ ખાહાર નીકળી શકીયું નહીં. લોકોએ 'સાત પોતાની ખુધી પરમાણે ધણી ઉપાય કર્યા પણ કાંઈ વળીયું નહીં. ત્યારે તેમના એક ડાહ્યો બેલ્યો કે બાઈ તમે લાખ તદખીરો કરશો પણ તે માથું નીકળનાર નથી માટે તમે લાલખુજરને બોલાવો. પછી પંચના પટેલે તેકં મોકલ્યું ત્રીયારે તે લાલખુજરે મોઢા દમામથી ઉંટપર બેસીને આવ્યો. ને દરમ્યાન

માં પેસતાંજ હુકમ કસ્યો કે દરવાજો બાગી નાંખ્યા કે માફ હું અંદર આવે. પછી દરવાજો બગાવીને માં હી આવ્યો ને ત્રીસાં બેંચનું માથું માટલામાં જોધ કેહેવા લાગ્યો કે હું મુરખો છું મરી જશ. ત્રીયારે તમારી સી વલે થયો? થું જોયા કરોછો. ઝડ લેધ બેંચનું માથું કાપી નાંખ્યા, લોકોએ તેમ કરવાથી માથું છુટું થઈ માટલામાં પડી ગયું વળતી લોકો કેહેવા લાગ્યા કે માહારાજ માથું તો માંહી પડી ગયું ત્રીયારે પોતે હરીને કહેછે કે હાહ તે હું જાણું છું, હવે આ માટલું બાગી નાંખ્યા. એટલે હ વળાં એ માથું એની મેજે બાહાર નીકળસે? આ પરમાણુ કરવામાં હજી તમે અબાણુ રહી ગયા. તો હવે કયારે આવી હીકમતો શીખવાના? હું તો આજ છું ને કાલ નથી. ત્રીયારે કેટલાક કેહેવા લાગીયા કે માહારાજ પ્રભુ તમ ને ખમા કરે. હવે અમે તો રહયા પણ કાંઈ તમારા છો કરાએને હાંશીઆર કરે કે અમે ગરીબને આવે વખતે કામ લાગે. એવો આશીર્વાદ દેધને પેલું માટલું બાગી નાંખીને માથું બાહાર કાઢીયું.

કીરો ૧૪૫ મો.

કોઈ સખસ હમેસ પોતાના દેસ્તના છોકરાને મુરખીની માફક ધણીએક શીખામણુ દઈ સમજાવતો હતો ને કેહેતો હતો કે “માફ દુરાચારથી દુર રહીએ ને સ્ત્રીની સંગત કદી કરીએ” ન

હી. કારણ કે રાંડોના ઇસકમાં મોટા ભલજલા આદમી ફ
ના થઈ ગયાછે. એ ચડમ કેવો ખરાબછે. તે તું જો કે
ગાંધી પછરા જાય. ને દુનીયામાં ચરચા થાય. તેમજ
વળી અંતે ધરમ રાજને તીયાં નીચુ જોડું પડે," એ રી
તે તે ધણી ધણી શીખામાયુ દેતો હતો. ને આ છોકરાને
બદ ચાલનો ધારી તેના મીતરોને તથા સગાવાલાને તેના ન
હી છતાં અવગુણ કહેતો હતો. તેથી તે છોકરો ધણો દીલ
ઝીરીમાંને વિચારમાં રહેતો. ને પોતાના મન સાથે કહેતો
કે "હું પ્રભુ હું કશામાં નથી ને મારા મળતીઆ શુ કરવા
મને ટોકેછે. ને મારા પાપને પરદેશ કાગળ લખવાની ધા
સતી દેખડ છે. એક દીવસ તે છોકરો કાઠ મંડળીમાં
ગયો. તીયાં પેલા શીખામાયુ દેનાર સખરા વીરો સાંભળીયુ
કે તે ધણો બદકેની ભરેલો છે ને ફલાણી રાંડને તીયાં પ
ડ્યો. રહેછે. આવો તેની અપકીરતી સાંભળી તે છોકરાએ
એવું ધારીયું કે આ ઊડતી વાત ખોટીછે. આમ કદી હો
ય નહી કેમકે જે ખીજને શારી શીખામાયુ દે તે પોતે તે
એવો ખરાબ હોય?" આ રીતે પોતાના દીલ સાથે રામા
ધાત ફરીયું છતાં પણ ધડીએ ધડીએ તે છોકરાને એ વાત
ધણી ખુશી આવતી. તેથી ફરી એવો ઠરાવ કસ્યો કે લોક
તેને ફલાણી રાંડને તીયાં પડી રહેવા વીરો કહેછે તે ચાલ
જોજી. તો ખરો કે તે સાચું છે કે જુઠું. પછી પોતે તક
રાખીને તીયાં જઈ જોયું તો પેલા શીખામાયુ દેનાર સખ

શના ખોળામાં એક રાંડ બેઠેલી છે! તે જોઈને છોકરે મલા
મ કરી તીપરે તે ઘણો શરમાયો અને તેનો એરો ઘણો
ફીકો પડી ગયો. પછી લાચાર પણ છોકરાને પુછવા લાગી
યો કે કેમ ક્યાંથી આવા? સારી પેઢ તો છો.? છોકરે જવા
બ દીધો કે સાહેબના હકમાં આસીરવદ આપું છું ને ધ
ણા દહાડા થયા આપની મુઝાકાત થઈ ન હોતી તેથી રાં
ડની સોખત નહી કરવા વીરો આપના મુખથી સીખામણ
પણ હમણાની સાંભળવામાં આવી નહેતી વાસને મેહેર
ખાની કરી સેવકને કાંઈ શીખામણ આપો આવાં મરમ
ભરેલાં વાવક સાંભળી તે શપ્થ ઘણોજ શરમાયો. ને પો
તાનું માથું નીચું કરીયું તીયાં પેલાં છોકરે જાતી વેળા કે
ત્યું કે મેહેરમાન સાહેબ “મસાલચીનો ઉજરા ખીજને દ
ખાયછે પણ પોતે તો અંધારામાં ડોકરો ખાવછે” એટલું
કહી તીયાંયા ચાલતો થયો.

કીસો ૧૪૬ મો.

કાંઈ સખસ એક દોસતને પોતાને ઘેર મેમાન તરી
કે લઈ ગયો. તીયાં વાતમાં વાત નીકળી કે સ્ત્રીનાં ચરોત્ર
અડળ છે તેથી પેણા ધર ધણી કેહેવા લાગ્યો કે ભાઈ પ
રમેશ્વરનો પુરી કુરપા હોય તો સ્ત્રીઓના ફાંસામાંથી બચી શ
કાય. પછી પેણા મેમાન કેહેવા લાગીયો કે બધો સાહેબ
એ શી વાત છે કે સ્ત્રીના ફાંદમાં મરદ આવે. જો મર

૬ દોંરીઆર હોય તો રાંડ ઝપ્પ મારેછે. આવી મગફળી
 ની વાત પેલા ધર ધણીની ઓરને સાંભળીને કંઈ બોલી
 નહી. થોડીક વાર પછી ધર ધણીએ પોતાના ફાસતને કહ્યું
 કે સહેમ જરા તમે બેસો મારે બાહાર કામછે.
 ત્રીસાં જમ આપું છું એવું કહી પછી પોતાની ઓરત
 પાસે જમ કહેવા લાગીયો કે આ મારો જે દોરાત આવે
 લોછે તેણે મને ધણું ઉપકાર કરેલા છે વારને ઉતાવળી ર
 સોધ તમઆર કસ્ય. ને તજવીજ તેને જમાડજે. હું બા
 હાર જમને આપું છું એવું કહીને તે ઘરથી ગયો. હવે
 તેની આંખે પોતાનું ચરીતર લડાવા માંડીયું. હાથમાં શાક
 સમરવા એકે છરો પકડી પેલા મેમાનનુ માક જોધ ધ
 ણી ધણી રડવા લાગી ત્રીસારે મેમાને પુછીયું કે બાધ શું
 કરવા તું આટલી ખરી રડેછે? આંખે જ્યાંપહીંધો કે બાધ
 તમારી ખીસતી જીવાની અને આ છરો જોધને મને ધ
 ણી દયા આવે છે કે તમે આખા કુટુંબને પાળનાર આજ
 મોટા સંકટમાં આવી પહોંચેછો” ત્રીસારે તે ગમરાધને ફરી
 પુછવા લાગ્યો કે બાધ તું આ શું બોલેછે. કાંઈ સમજ
 પડતી નથી. વાસ્તે ખુલાસાથી કહે. ત્રીસારે તે ઓરત બો
 લી કે બાધ આપણે એહરો જોધ મને ધણી દયા આ
 વેછે. મારા અભાગીઆ ધણીની એવી ખુરી ચાલેછે કે કો
 ણે જાણે અંતે એની કેવી ગતી થશે ! કેમકે તમને આ
 જ ધરમાં આણ્યા એજ પ્રમાણે ધણીએકને ધરમાં તેડી લા

વી ખવરાવી દારૂ પાછને આ છરો તેના માંથામાં ફેરવીને
 મારેછે ને તે મરી ગયા પછી લુગડાં ધરેણાં ઉતારી લેધ
 પોતાની પાસે રાખેછે. વાસ્તે મને આ છરો જોઇને રડવું
 આવેછે. આવું સાંભળી પેત્રો મેમાન ખોચરો ધણી ગમ
 રાપો ને કપડાં પેહેરીને ચાલતો થયો. થોડક દુર ગયે એ
 ટલે પેત્રો ધરધણી ધરમાં આવ્યો. ને પુછ્યું કે મારો દા
 રૂત ક્યાછે ? આંખે જવાબ દીધો કે તેતો કોઇ ખેતકુદ જ
 વો જાણાયો કેમકે હું શાક સમારતી હતી તે વેળા તેણે જોવા
 ને મારી પાસે છરો માગ્યો તીયારે મેં કહ્યું કે રહેા જરા
 શાક સમારતી આવું છું એટલામાં રીસાઈન જતો રહ્યો તી
 યારે તે ધરધણી કોધ કરી ખેલ્યો કે રાંડ તે જવો તે
 જી. માગ્યો તેવો કેમ છરો આવ્યો નહી. લાવ મારા હાથમાં
 એવું કહી જલદી હાથમાં છરો લેધ પોતાના દોસ્તની પાછ
 જ દાડ્યો ને આધેથી હાક મારી પેત્રો છરો જીવ્યો કરી દ
 ખાડ્યો ને કેહેવા લાગ્યો કે ભાઈ લો જુઓ આ છરો ત
 મે શું કામ રીસાઈ જાઓછો ? હવે જ્યારે પેલાએ વેગળે
 થી છરો જોયો તીયારે તો પેલી આંનું કહેવું સાચું માની
 વધારે નાસવા લાગ્યો. જેમ જેમ તે આગળ નાસતો જ
 યછે તેમ તેમ પેત્રો ધરધણી પાછળ પાછળ દોડતો જ
 યછે. જ્યારે બેઠો એકઠા થઇ ગયા તીયારે પેલા મેમાને
 ધાંટો કાઢી કહ્યું કે ખખડદાર જો હવે તે મને માસ્યો
 તો રસ્તામાં આટલા બધા લોક સાદેદીછે. પછી ધરધણીએ

(૧૪૦)

પુછ્યું કે ભાઈ તને મારી ઝોરતે કાંઈ કહ્યું તો નથી ?
આમ શા વાસતે બાળી જાય છે લે જો આ છરો. તેણે
જવાબ દીધો કે ભાઈ તારી ઝોરતે મને કાંઈએ કહ્યું ન
થી. હું તારે ઘેર આવતાં સારી પેઠે ધરાયો હવેથી લાખ રૂ
પીઆ આવે તો પણ કદી તારે ઘેર આવું નહીં !

કીસો ૧૪૭ મો.

કોઈ ફકીર મોટી તકસીરમાં આવ્યો ન તેને કોટ
વાળ પાશે લેઈ ગયા. તે કોટવાળ પોતે જાનતો હપસી હ
તો. તેણે હુકમ કરાવ્યો કે આ ફકીરનું મોંડુ તમામ કા
ળુ કરી ગધેડા ઉપર બેસારી આખા રોહિતમાં ફેરવવે. તી
યારે તે ફકીર બોલ્યો કે 'કોટવાળ સાહેબ માફ મોડું અ
રથુ કાળુ કરાવ નહીં તો ગામના રેહવાશીઆ મને જોઈને
સમજશે કે પંડે કોટવાળ ગધેડે ચઢ્યો છે આવી વાત સાં
ભળી કોટવાળ હસ્યો ને તકસીર માફ કરી.

કીસો ૧૪૮ મો.

કોઈ પાદશાહ પોતાના ખાજમાં બેઠેલો હતો. ત્રીયાં એક
માણસ હાથમાં પંખી લેધને ઉભેલો જાયો. પાદશાહે તે
ને પોલાવીને પુછીયું કે આ પંખી મને શું કરવા દખાડે છે
જવાબ દીધો કે મારા આવંદમે એક આદમી સાથે આ
પના મુનારકી નામ ઉપર સરત બકો હતી. તેથી આ

(૧૪૧)

પંખી હું જીવો તે તારી આગળ ભેટ કરવા આવ્યો છું પાદસાહ ધણો ખુશી થયો ને તે પંખી લેઢને પાતા ના માણસને સોંપ્યું. વળી એ તરણુ દીવરા પછી ખરૂં પંચુ લેઢને પેલો સખસ આવ્યો ને કહ્યું કે હે પૃથવીનાથ આ ખરૂં પણુ હું તારા નામ પર જીતીઓ તેથી તરે વા સને લાવ્યો છું પાદસાહે તે પણુ ખુશી થઈને લીધું. ત્રીયા ર પછી તીજ વેળા પેલો સખરા એક બીજા રાખરાને પોતાની સાથે લેઢને ખાલી હાથે આવીને ડાંભા ત્રીયારે પાદસાહે પુછીક કે આજ કાંઈ મારે વાસતે નહીં લાવીયો? તેણે જવાબ દીધો કે સાહેબ આજ તો મેં તારા નામ ઉપર એ હજાર રૂપીઆની સરત ખરી હતી તેમાં હું હાથ્યો છું તેથી આ માણસ રૂપીઆ લેવા આવ્યો છે. પાદસાહે આવી વાત સાંભળી હર્યો. ને બેહજાર રૂપીઆ અપાવીને કહ્યું કે હવેથી મારે નામે કરી સરત ખરી તો ના જો હારીશ અથવા જીતીશ તો હું આપીશ નહીં ને તારી પાશેથી લેઢસ પણુ નહીં.

ક્રીસો ૧૪૯ મો.

કોઈ સખરી એક દરવેસ પારો જઈને તરણુ સવાલ પુછીયા. તેમાં પેલો એ જે શું કરવા તમે એવું કહેછો કે “ધરવર સરવ જગાએ છે” કારણ કે તે કોઈ જગાએ જાયતો નથી. બીજો સવાલ એ જે માણસને તકરીરને

માટે શું કરવા શીક્ષા કરેછે? કેમકે જે કાંઈ થાયછે. તે ઇશ્વરથી થાયછે. માગુશયી કાંઈ નીપજતું નથી. જો માણુમથી નીપજતું હેત તો તે પોતાને વારને સાફ કરત. ત્રીજો સવાલ એવો કે જાહાનમની આગમાં રોતાનને શી રીતે બાળેછે? કેમકે તે રોતાનની પેદાશ તેજ આગમાંથી થએલી છે. જો આગમાં આગને બાળે તો તેમાં શી અશર થવા ની? આગમાં અગ કદી ઘડેજ નહી. આવી રીતના વાણુ સવાલ સાંભળી ફકીરે એક મોઢુ ઢેપુ પુછનારના માંથામાં માથું તેથી તે સખસ રડતો રડતો કાણ પારો ફરીઆદ ગયે. ને કહ્યું કે ફક્ષાણુ ફકીરને મેં તરાણુ શવાલ પુછીયાતે ના કાંઈ જવાબ નહી આપતાં બિલકુલ એક માટીનું ઢેપું જોરથી મારા માંથામાં મારીયું. કે જેથી માફ માંથુ હજુ દુખેછે. ત્રીયરે કાણુએ દરવેશને બોલાવીને પુછીકે કે તેં સા વારતે સવાલના જવાબ નહી આપતાં તેને ઢેપુ મારીયું? દરવેશો જવાબ દીધો કે તે ઢેપુ એના શવાલનો જવાબ હતો એ કહે છે કે ઢેપાથી મારા માંથામાં દરદ થાય છે તે દરદ મને દેખાડે કે તે કયાંછે? તો પછી હું તેને ઇસવર બતાવું. બીજુ એ કે તે તારી પારો સું કરવા ફરીઆદ આપ્યો? જે થયું તે ઇસવરથી થયું છે મારાથી કાંઈ થયું નથી. મારી શી તાકાત છે. તરીજુ એ જે તે સખસની પેદાશ માટીમાંથી છે તો તેને માટીનુ ઢેપુ શી રીતે વાઝી શકયું ને તેથી કેમ દરદ થયું? આવા જુગતી બરેલા

જવાબ સાંભળને પેલો પુત્રનાર સખસ ધણો લાચાર થઇ
અયો. તેમજ તે કાજ પાણુ આવા જવાબ સાંભળી ધણો
ખુશી થયો.

કીસો ૧૪૦ મો.

એક ખુદીશાળી સખસ કાઢ રોહરમાં ગયો ત્રીયાં સાં
ભળીયું કે આંહી એક ધરમાતુ માણસઠે, ને તે મુસાફરો
ની ધણી ખરદાસ રાખેછે, આવી નામના સાંભળી પેલો
ખુદીશાળી પોતાના જીના લુગડાથી તેને ગર ગયો. ત્રીયાં તે
નો કાઢએ ભાવ પુછીયો નહી એટલુ પણુ કાઢએ ના કે
હું કે તમે ખેરો. તેથી તે ખીચારે પોતાના દીક્રમાં
નીરાશ થઈ જિતારા પર આવીયો. પછી ખીજે દહાડે નવો
પોશાક ભાડે લઈ તે મોટા ઠાઠ માઠથી પેના ધરમાતુને ઘે
ર ગયો ત્રીયારે તેણે તેનું ધણું સનમાન કર્યું અને પોતા
ની પારો ખેશાચ્યો. અને તેને વાશતે નાના પરકારની રસો
ઈ તદ્દઆર કરાવી. જ્યારે તે મુસાફર જમવા ખેઠા. ત્રીયા
રે પરથમ એક કાળીઓ હાથમાં લઈ પોતાના પોશાક ઉપ
ર મુકીયો તે જોઈ પેના ધરમાતુએ પુછીયું કે સાહેબ આ
મ શું કરવા કરોછો? જવાબ દીધો કે હું ગએ કાલ જી
નાં વસ્ત્ર પહેરી આવીયો ત્રીયારે માફ તમારે ત્રીયાં દેખાણ
પડીજી ન હેતું તો ખાવાનું તો કયાંથીજ મળે. ને આ
જ હું સ.રાં કપડા પહેરીને આવીયોહું તેને લીધે આટલી

(૧૪૪)

બધી મારી શરભરા થાય છે. માટે હું ધારણું કે આ જમણું છે તે આ મારા નવા પોશાકને માટે છે. કાંઈ મારે માટે નથી આવું સાંભળી તે ધરમાતુ માણસ ધણો લાચાર થયો અને માફ માગી.

કીસો ૧૫૧ મો.

કાંઈ પાદશાહે પોતાના દુશ્મન ઉપર ફોજ મોકલી ને તે ફોજ દુશ્મનના હાથમાં કબજા થઈ. ત્રીયારે ફોજમાંના એક માણસ ઊતાવળો પાદશાહ પાસે આવ્યો ને કહ્યું કે આપની ફતેહ થઈ. એવી ખુશ ખબર સાંભળી પાદશાહ ધણો રાજી થયો. એ દાહાડ પછી પોતાની ફોજ દુશ્મનને કબજે થયાની ખબર પાદશાહને પોહ્યા. ત્રીયારે પાદશાહે પ્રથમ જુદી વધામણી ખાનાર સખસને સજા કરવા નો ઈરાદો કર્યો. ત્રીયારે તે માણસ કેહેવા લાગ્યો કે આ મારા આવંદ હું સજાને પાત્ર નથી કેમકે મેં એ દાહાડ તને ખુશમાં રાખ્યો. વસ્તે તું આણધટતું શું કરવા કહે છે. આવું સાંભળી પાદશાહ ધણો ખુશી થયો ને સજાને બદલે ઊલટો તેને શીરપાવ આપ્યો.

કીસો ૧૫૨ મો.

કાંઈ કંજુસે પોતાના દોસ્તને કહ્યું કે મારો પારો એક હજાર રૂપીઆ છે. ને આપણે શહેરની બહાર એક જગ્યામાં દાટી આવીએ. ને આ વાત તારા વગર હું ખીજા

(૧૪૫)

કાઠને કહેવાનો નથી એવો વિચાર કરી રૂપીઆ લેઈ એક
જાણી સેહેરની બાહાર ગયા ને ત્યાં એક ઝાડની નીચે ઘાટ્યા.
થોડા દહાડા પછી પેલો કંજુસ તે ઝાડ નીચે ગયો ને જો
યું તો ત્યાં પોતાના રૂપીયા ડાટ્યાની નીશાનો જોઈ નહી
તેથી પોતે નકી કર્યું કે મારા દાસત વગર ખીજો કાઠ લે
એ નહી. હવે જોહું એને પુછીશ તો તે કમુત્ત કરવાનો નહી.
એવો વિચાર કરી છાનો ખાનો પોતાને ઘેર આવ્યો ને
પોતાના દાસતને ઘર આગળ બોલાવી કહેવા માગ્યો કે ખો
લ મોટી નાણાની રકમ મારી પારો આવ્યાં છે. વાસતે તે
પણ જાણે આવે પણ પેલા ઝાડ નીચે ઘાટી આવીએ. જો તું
કહેતો હોયતો આવ નહીં ને કાલે જઈએ, એવું સાંભળી
પેલો દાસત પરથમની ઘટેમી રકમ જે પોતે લેઈ ગએલો
હતો તે પાછી ત્યાં જઈ તે દીવસ ડાટી આવ્યો. તેજ રાત્રે
એકથી પોતે કંજુસ ઝાડ નીચે જઈ તે હજારની રકમ કા
ઠી માવ્યો અને પોતાની જુગતી ઊપર ધણે પુરી થયા.
ને ફરીથી એવા કાઠ દાસત ઉપર વિસવાસ રાખ્યો નહીં ?

કીસો. ૧૪૬ મો.

કાઠ પાદશાહે એક લુહારને કહ્યું કે મારે વાસતે બખ
તર તૈયાર કરીને ભાવ જ્યારે તે તમઆર થયું ત્યારે તે
પાદશાહની પાસે લેઈ ગયા પાદશાહે તે બખતરને અજમાવવા
લેઈ જમીન ઉપર ધુંકી તમજારના એક ઝટકાથી કાપી નાં

(૧૪૬)

ખથું પછી પાદશાહ હુહારને કહ્યું કે જો હવેથી આવું બનાવી લાવીશતો તારા થડ ઊપર માંથુ રહેવું મુશ્કેલ પડશે. એવું સાંભળી ખીચારો હુહાર ઘેર ગયો. અને પોતાની આંધાક દીકરીને તે સંબળી હકીકત કહી સંભળાવી તયારે તે દીકરીએ પોતાના બાપને હીમત આપીને કહ્યું કે તમે ખીજી બપ્પતર બતાવો. તે હું પોતે પહેરીને પાદશાહ પાસે જઈશ પછી જ્યારે તે બપ્પતર તઈયાર થયું તીયારે તે છોકરીએ પોતાના અંગ ઊપર પહેરી હાથમાં ઉઘાડી તલવાર લેઈ પાદશાહ પાસે ગઈ. ત્યાં અદખથી પાદસાહેને પોતે કહેવા લાગી કે હવે આ બપ્પતરની અજમાયશ કરો. પાદશાહ પોલ્યો કે તે બપ્પતરને અંગમાં કેમ પહેરીયું? જવાબ દીધો કે એ મારા આવંદ બપ્પતરની અજમાયશ અંગ ઉપર કરવાની છે પણ નથી કાંઈ જમીન ઉપર કરવાની કે તું તે કાપી નાખે. જમીન ઉપર તેની અજમાયશ થતી નથી વાસ્તે હું પહેરીને આવી છું આવાં બાહાદુરીનાં વચન સાંભળી પાદશાહ ધણો ખુશ થયો ને ઇનામ આપીયું.

કીરો. ૧૫૪ મો.

દાનાવ લોકમાં કહેવાય છે કે પાદસાહ સુલતાન મહમદ અયાજ નામના મુલામ ઉપર દીક્ષામ્નથી આશક હતો. તેથી તેના અમીર ઉમરાવો અયાજ ઉપર ધરખા કરતા હતા. એક દિવસ સંબળા અમીરે પાદસાહેને કહ્યું કે .

(૧૪૭)

અચાજ હમેશા અપના અજ્ઞાનામાં જાય છે. તીર્થાં જવાનું
એને શું કારણ છે? પાદશાહે કહ્યું કે જ્યાં સુધી હું મારી
નજરે જોઉં નહીં તીર્થાં સુધી કોઈનું કહેવું મારું નહીં.
જીજ્ઞે દહાડે જ્યારે તે અચાજ અજ્ઞાનામાં ગયો. તીર્થારે તેએ
એ પાદશાહેને અપ્પર કરી ને પાદશાહે ખારીમાંથી ધીરે રહી
ને જોયું તો માંહી પોતે અચાજ પેટી ઉઘાડીને જીનાં ફાટે
લાં કપડાં કાઢીને પહેરે છે. એવું જોઈ પાદશાહ અંદર ગયો
ને પુછ્યું કે એવાં કપડાં શા વાસ્તે પહેરે છે? તે ગુલામે
જવાબ દીધો કે હે પુરથવીપાળ જ્યારે હું તારી મુખારક આ
કરીમાં નહોતો તીર્થારે એવાંજ કપડાં પહેરતો. ને તારી
ખીજમતમાં આવ્યા પછી મને અવાં સારાં કપડાં મળે છે.
તેટલા વાસ્તે હું રોજરોજ મારો આગલો પોશાક પહેરીને
કાઢી નાખું છું કેમકે મારો આગળનો હવાલો હું બીસરું નહીં
જ્યારે પાદશાહે આવું સાંભળીયું તીર્થારે તેનાં ધણાં વખાણ
કરીયાં ને તેનો હાથ પોતાની બગલમાં ધાલીને બહાર આવ્યો
ને તેનો ધણો મરતવો વધારીયો.!

કીસો ૧૫૫ મે.

કોઈ માંહી હમેશાં નદીમાંથી માંછલાં પકડી બજારમાં
વેચતો હતો. એક દહાડે એક અજ્ઞાન તરેહની માંછલી
તેની બળમાં આવી. તીર્થારે તેણે વિચાર્યું કે આ માંછ
લી ને જો હું બજારમાં વેચીશ તો મને બે પદશાથી વ.

ધારે મળશે નહીં, માટે તે પાદશાહ આગળ જઈ બેઠા ક
 રું તો તીર્થાંધી છનામ મળશે. તેવું વિચારી તે પાદશાહ
 આગળ ગયો ને તે માંછલી બેઠામાં મુકી. તે જોઈ પાદશા
 હ ધણી ખુશી થયો અને હુકમ કર્યો કે એને એક સો રૂ
 પીઆ છનામ આપો. એ વખત વછર ત્યાં હાજર હતો તે
 જો પાદશાહને કાનમાં કહ્યું કે એક માંછલીને સાઈં આટલા
 પધા રૂપીઆ આપવા યોગ્ય નથી તીર્થારે પાદશાહે જવાબ
 દીધો કે મેં રૂપીઆ આપવાનો હુકમ કર્યો તે હવે ન
 આપીએ તો ધણી રૂજેતી થાય. તીર્થારે વછરે કહ્યું કે એ
 માંછીને આપ પુછો કે “ આ નર છે કે માદા ” જો તે
 “ નર ” કહે તો આપ માદા માગજો ને તે “ માદા ”
 કહે તો આપ નર માગજો તો પછી તેના જેવું બીજું માં
 છણું તેનાથી લાવો શકારો નહીં. ને એ બાહાને આ છના
 મ આપવું બધે રહેશે. પાદશાહે વછરની જીજ્ઞાસી પ્રમાણે
 માંછીને પુછ્યું કે આ માંછલી નર છે કે માદા ? તીર્થારે
 તેણે જવાબ દીધો કે પ્રત્યવીનાય એ નરે નથી ને માદા
 એ નથી એતો બોલ્યો કે ! આવું સાંભળી પાદશાહને બ
 હુંજ હસવું આવ્યું ને ઉભટા સો રૂપીઆ નહીં આપવા
 ન બદલે બસો રૂપીઆ છનામમાં આપ્યા. !

ક્રીસ્ટો ૧૫૬ એ.

એક વાર કાઈ કવિથી મોટી તકરીર થઈ તેથી પાદ
 શાહે મારાને હુકમ કર્યો કે મારા દખલમાં એવું માંધું કાં

(૧૪૯)

પી નાખ. તે વખત મોતની દેહરાતે તે ધુરજના ભાગ્યે તો
ચારે ત્યાં અમીરે કહ્યું કે કેવો હીમકારો ને ના મરદછે
કે તું એક મરવાથી આટલો ખધો ખીલીએછે. કવિએ જ
જાણ દીધો કે અમીર સાહેબ જો તમે એવા મરદછો તો મ
ને બહાડીને મારી જગા ઉપર તમે બેસો. પાદશાહ તેના
હાજર જવાબ સાંભળી ધણે પુશી થયો અને હસીને તેના
મુનો માફ કર્યો. !

કીસો ૧૫૭ મો.

એક સખસ હમેશાં છ રોટલી ખરીદ કરતો હતો. એ
ક દીવસ તેના કોઈ દાસ્તે પ્રછયું કે રોજ તું છ રોટલીઓ
લેઈને છું કરેછે ! જવાબ દીધો કે એક રોટલી હું રાખું છું
ખીલી નાખી દઉં છું. બે રોટલીઓ પાછી આપું છું. ને બે
ઉછીની આપું છું. તેના દાસ્તે કહ્યું કે હું તારી વાતનો સા
ર સમજતો નથી તું સાફ બોલ. તેણે કહ્યું કે જે રોટલી
રાખું છું તે હું ખાઈ છું. ને એક નાંખી દઉં છું તે મારી
સાસુને આપું છું. ને બે પાછી આપું છું તે મારા મા બાપ
ને ખવરાવું છું. ને ને બે ઉછીની આપું છું તે મારાં બા
ળકને ખવરાવું છું !

કીસો ૧૫૮ મો.

જ્યારે તખ્તુસ્ત્રામ પાદશાહ-હિંદુસ્થાન ઉપર ચઢ્યો કે
'શી રતેહ પાગ્યો, તીયારે ત્યાંના ચાલકે મવહઆ તેઝબા ન

(૧૫૦)

કહ્યું કે સાંભળનામાં આવ્યું છે કે આ દેશના ગવઘઆ ધણા સારાછે. તે પ્રસંગમાં એક આંધળો ગવઘઓ ત્યાં આવીને ગાવા લાગ્યો. તેનું જ્ઞાન સાંભળી પાદશાહે ખુશીથી કાંધ રૂકમ આપવી ધારી. વળતી પાદશાહે તેનું નામ પુછ્યું. ત્રીસ રે તેણે જવાબ દીધો કે મારું નામ દોલત. પછી પાદશાહ તેની મરાકરી કરવા સારું કહ્યું કે શું દોલત પણ આંધળી છે ? ત્રીયારે આંધળાએ જવાબ દીધો કે જો દોલત આંધળી ન હોત તો તે આંધળા પાંગળાને ઘેર શું કામ આવતું. પાદશાહ તેનો આવો બોલ સાંભળી ધણો ખુશી થયો ને તેને ભારે શીરપાવ આપ્યો.

હીસો ૧૫૮ મો.

કોઈ બે ગરીબ ભાઈઓ કમાવાને પરદેસ નીકળ્યા. રસ્તામાંથી એક મોહોર ભરેલી કાથળી જડી. તેમાં વળી બે લાલ હતા. નાહાના ભાઈએ કહ્યું કે મારી આસા આટલેથી પુરી પડી. માટે હવે હું તો પાછો ઘેર વળીશ. મોટા ભાઈએ કહ્યું કે હું ફુનીઆની રોલ કરવાનો ધરાવે રાખું છું, એવું કહી પેલી મોહોરોના બે હીસા પાળીને વેંદેચી લીધા. ને નાહાના ભાઈને સોંપીને કહ્યું કે મારી ઓરતને આપજે. જ્યારે તે નાહાનો ભાઈ ઘેર આવ્યો ત્યારે પોતાના ભાઈનો હીસો તેની ઓરતને આપીઓ. પણ મેં હું લાલ આપીશું નહીં. જ્યારે પણ વરસ પછી પેલો મોટો ભાઈ

પરદેશથી ગેર આવ્યો. ત્રીયારે પોતાની સ્ત્રી પાશે તે લા
 લ જોવામાં આવ્યું નહીં. તેથી ભાઈને પુછીયું તો તેણે
 જવાબ દીધો કે તે લાલ એ તારી ઓરતને શોંપીયું છે.
 તેણે કહ્યું કે મને તો નથી આપીયું નાના ભાઈએ કે
 હું કે મારી ભાભી જુદું જાણે છે. પછી તે મોટા ભાઈ પો
 તાની ઓરતને ધમકાવા લાગ્યો, ત્રીયારે તે ઓરત મારની
 બીકે નાશીને કાજ પાસે ગઈ, ને પોતાની બધી હકીકત કા
 હને કહી સંભળાવી. કાજએ બેઠને તેણી મંગાવ્યાં, પછી
 પ્રથમ તે નાહાના ભાઈને પુછી કે જ્યારે તે તારી ભાભી
 ને લાલ સોંપી કે ત્રીયારે કોઈ પાશે હતું? જવાબ દીધો હા
 સાહેબ બે માણસ હાજર હતા, કાજએ કહ્યું કે
 તેઓને બોલાવ ત્રીયારે તે નાહાના ભાઈ ઘેર ગઈ થો
 ડાં પદશી આવવા કરી જુદી શાહીદી પુરવા બે
 માણસને લાવ્યો. ને તેઓએ પેલાના કહવા પરમાંણે જુદી
 શાહીદી પુરી આવા પુરાવાથી કાજએ મોટા ભાઈને હુકમ ફ
 રમાંવ્યો કે જા તારી ઓરત પાસેથી તે લાલ લેજે. આવો
 હુકમ સાંભળી પેલી ઓરત રડતી કુટતી પાહાદશાહ પાશે
 ગઈ. ને પોતાના ઉપર ગુજરેલો સંધળો જીલમ ખોલીને કે
 હો. પાદશાહે કહ્યું કે કાજ પાશે શા વાસતે પ્રથમ ફરી
 આવે ગઈ નહીં? જવાબ દીધો કે સાહેબ હું પ્રથમ તો ત્રી
 વાંજ ગઈ હતી પણ કાજએ ખરાખર ધનશાક કહ્યો નહી
 • પછી પાહાદશાહે તે બેકે ભાઈઓને તથા પેલા બે સાહીદી

(૧૫૨)

એને બોલાવીને જુદા જુદા ભેળા રાખ્યા. ને તે ચારેના હાથમાં મીણુના કટકા આપીને કહ્યું કે જેવું લાલ હતું. તેના આકારના આ મીણુના કટકા બનાવી લાવો. તે બેડુ ભાઈએતો લાલનો નકસો ખરોખર કરી લાવ્યા ને પેલા બે હાહાદીઓ જે આકાર બનાવી લાવ્યા તે લાલના આ કારથી છેક જુદો ઘાટ બન્યો. પછી પાહાદરાહ પેલી એર તને કહ્યું કે તું પણ આ મીણુ લેઈને લાલનો આકાર કર્ય. તેણીએ અરજ કરી કે પૃથ્વીનાથ આપની બુઝીએ કે હી સ્વપનામાં પણ તે લાલ જોયું નથી વાસતે શરીર તે બનાવી શકું. આવી તજવીજ ઉપરથી પાહરાહ સાહીદી એને સજા કરીને કહીયું કે જો ખરૂં બોલશે તો બચશે નહીં તો જીવથી મારી નાંખીશ. ત્રીયારે લાચાર થઈને શાહીદીએ માન્યું કે સાહેબ અમે શીખ્યા ઉપરથી જુદી સાહીદી પુરવા આવ્યા છીએ એવું સાંભળી પાહરાહ પેલા નાહના બાઈને કોરડાનો માર મરાવીઓ તેથી તેણે કપુષ કહ્યું કે મેં તે લાલ ચોરાવી રાખ્યું છે ! પછી પાહરાહ કાઠ ઉપર ધણો ધુમ્સે થયો ને કહ્યું કે શા વાસતે ખરાખર એકસાઈથી ઇનસાફ કર્યો નહી. વળતી તે લાલ પેલી એ રતને શોંખાવ્યું.

કીસો ૧૬૦ એ.

કાંઈ જુવાન એક જુદા મરદને હજાર મોહરો સાં

પીને પરદરા ગયો, જ્યારે તે જઘને આવીઓ તીયારે પોતા
 ની આપેલી મોઢેરો પાછી માગી પાણુ પેસો ખુદો ના મુક
 ર ગયો, ને કેહેવા લાગીઓ કે મને આપીજ નથી. આવો
 ચોર દાનતનો જવાબ સાંભળી પેસો જુવાન માણુમ કાણ
 કને ફરીઆદ ગયો. કાણએ તે ખુદ માણુસને બોલાવી
 ને પુછીયું કે આ જુવાને તને કાંઈ નાણું આપ્યાંછે? જવા
 બમાં તેણે ના પાડી. પછી કાણએ પેસા જુવાનને પુછીયું
 કે તારા કોઈ સાહેદીછે? જવાબ દીધો કે ના સાહેબ. વળી
 પેસો ધરડા પોતાને નાંણું નથી પોહાચ્યાં તે વીરો સોગન
 ખાવા બિઓ થયો, તે વેળા પેસો જુવાન મોઢા પોકારથી
 રડીને કેહેવા લાગો કે અરે ઓ કાણ સાહેબ એ જુઝાને
 રોગન ખાવાને કરી રહેસત લાગવાની નથી વળતી કાણ
 એ લાંબો વિચાર કરીને પુછીયું કે જ્યારે તેં નાંણું એને
 આપ્યાં તીયારે તમે કીહાં હતા? જુવાને જવાબ દીધો કે
 સાહેબ એક ઝાડ નીચે મેં એને નાંણું ગણી આપીયાંછે
 આણું સાંભળી કાણ બોલીયો કે ત્યારે મું કરવા એમ
 કહેકે કે કોઈ સાહેદી નથી. જે ઝાડ નીચે નાંણું આપી
 યાંછે તેજ ઝાડ તારી શક્તી પુરશે. તું જા જઘને એ ઝાડને
 કહેકે તને કાણ બોલાવેછે. જુવાને કહ્યું કે ઓ સાહેબ એ
 ઝાડ તે તારી કને શી રીતે આવશે? પછી કાણએ પોતા
 ની મોઢેર તેના હાથમાં આપીને કહ્યું કે આ મોઢેર તે
 ઝાડને દખાડીને કહેજે કે કાણ તને બોલાવેછે. તેજ વખત

તે જાડ તારી સાથે આવશે. પછી તે જુવાન કાણની મા
 હાર લેધને ગયો. અને કાણના કહ્યા પ્રમાણે કહ્યું તો
 પણ તે જાડ તો કાંઈ બોલ્યુંએ નહીં અને સાથે પણ આ
 બુનું નહીં તેથી ખીચારો જુવાન દીલગીર થઈ કાણ પાસે
 માછો આવીયો ને કહ્યું કે સાહેબ જાડ તો કાંઈ આવીશું
 નહીં વળતી કાણએ કહ્યું કે જાડ ન આવ્યું તો રહ્યું પ
 લુ તને આટલી ખધી વાર કેમ લાગી? તેણે જવાબ દીધો
 કે સાહેબ તે જાડ તે કાંઈ આંહી પડ્યું છે ગાઉ બેન છે
 ટે છે આવું સાંભળી પેલો ધરડા બોલી ઉઠ્યો કે બે ગા
 ઉને છેટે સાનું છે. આસરે ગાઉ દાઢકને છેટે છે. આ રીતે
 બેઉ જણાની બોલ ચાલ ઉપરથી કાણ ચેતી ગયો. અને
 કહેવા લાગ્યો કે અરે ખુશ તે જાડ વાચુ રૂપે આવી મા
 રા કાનમાં સાહીદી પુરી ગયું કે આ જુવાને તેની છાયા ત
 જે તને નાંણા ગણી આપીયાં છે” માટે તે પાછા આવ
 તીયારે ખુશો વીલે મોઢાડ કહેવા લાગીયો કે સાહેબ તમે
 જાડની સાહેદી ખતાવોછે તે પક્ષપાતથી છે બાકી એ તાતંક
 દી શંભવે એની નથી. તીયારે કાણએ કહ્યું કે તારૂં જાડની
 સાક્ષી તો જુદી પણ હું તને પુછું છું કે જ્યારે તે એ
 નાં નાંણાં એ જાડ નીચે લીધાં નથી તીયારે તને એ જાડનાં
 છેડાની શી ખબર આ સવાલનો જવાબ આપતાં તે ધરડા
 ખંધાઈ ગયો તેથી કાણએ બે આખર કરી તેની ખાશીથી
 પેલા જુવાનને નાંણાં પાછા સોંપાયાં.

(૧૫૫)

કાંસો ૧૬૧ મો.

કાંધ જીરતે જતી હતી તેને જોઈ એક આદમી
મોહ પામ્યો. ને તેની પાછળ લાગ્યો. ત્રીયારે તે સ્ત્રીએ કહ્યું
કે રે મરદ તુ મારી કેડ સું કરવા આવેછે? મરદ જવા
બ દીધો કે હું તારી જીપર આશક થયોહું આવો મતલ
બ શાંભળી પેલી ઓરતે જીગતીથી કહ્યું કે તું મને જોઈ
આટલો બધો સું મોહી જાયછે. મારી બેહેન મારા કરતાં
ધણી ખુબ સુરતછે ને તે પાછળ ચાલી આવેછે. આવું સાં
ભળી તે મરદ ત્રીયાંથી પાછો ફર્યો ને ત્રીયાં એક બદશીકલ
ઓરત આવતી નજરે પડી તેથી ના ખુશ થઈ પાછો પ્રથમની
ઓરત પાશે આવી પોહાચ્યો ને કેહેવા લાગીયો કે શું કર
વા તું જીકું બોલી, પાછળ આવતી ઓરતતો ધણી કે
દંડપીછે. ત્યારે આ ચંચળ સ્ત્રીએ જવાબ દીધો કે તું પ
ણ કાંઈ સાચો આસક કરીયો નહી જો તું સાચો આસક
હોતો કાંઈ પણ રીતે મને મુકીને ખીજી જીપર જાન નહી.
' વાસ્તે જા જોવી હું જીકો તેવો તું પણ જીકોછે આવું
જીગતી બરેણું બોલવું સાંભળી તે અંધાઈ ગયો ને ત્રીયાં
થી પાછાં ફરવું પડ્યું!.

કાંસો ૧૬૨ મો.

એક વખત કાંધ પાહાદસાહ એક કવિ જીપર ધણી
ધુરસે થયો. ને મારાને હુકમ કરીયો કે મારી હજુરમાં

(૧૫૬)

એને મારી નાંખો આવો હુકમ સાંભળી પેટ્રો મારો તબ
વર લેવા ગયો તે પ્રસંગમાં પેટ્રો કવી આગલ ઉમેલાં
માણસોને ગંભીરાધથી કેહેવા માગીયો કે બાધઓ થું નો
માં કરોછે, જલદીથી મારા માડા ઉપર લપડકો મારો માર.
નાર તલવાર લેધનિ આવે તેટલામાં પૃથવીનાથને ખુસી કરો
આવું સાંભળી પાહાદસાહ હરયો ને તેનો યુનો માફ કર્યો.

કીસો. ૧૬૩ મો.

કોઈ પાહાદસાહને એવું સવપનું આવ્યું કે જાગ્રિ
તેના શાખળા ઘાંત પડી ગયા. જાગ્યાપછી તેણે એક જોષીને
બોલાવીને તે સ્વપનાનું કારણ પુછ્યું. જોષીએ જવાબ દીધો કે
સાહેબ તારાં બાળ ખચમાં સગાવામાં સહુ તારા પહેલાં મરી
જશે. એવું સાંભળી પાહાદસાહ ધણે કોપીયો ને તે જોષીને
કેદ કર્યો. પછી કોઈ ખીજ જોષીને તેડાવીને સ્વપનાનો હ
વલ પુછીયો પછી તેણેતો એવો જવાબ દીધો કે તપાનાથ તું
ખુશી થા કેમકે તારાં છોકરાં છઠ્ઠમાં અને કુટુંબીઓનાં કરતાં
બારીકમર ધણી ભાંખી છે. એવું સાંભળી પોતે પાદસાહ
ધણે ખુશી થયો ને તે જોષીને ધનામ આપીને વીદાય કરીયો.

કીસો. ૧૬૪ મો.

કોઈ પાહાદસાહ ભગ્ગમાં હાર પામીને ન.સતો હતો.
તેટલામાં દુસમનની ફાજમાંના એક સીપાહીએ તેને પકડીયે

(૧૫૭)

પણ એજખીઆ નહી કે તે પાદશાહ છે. પછી તે સીપા
 ધ પોતાનો સામાન પાહાદસાહને માથે ઊંચકાવીને ધર તર
 ફ ચાલ્યો. રસતે જ્યાં મુકામ કરીયો તીયાં સામાન ઉતારા
 વી પેલા સીપાધએ પાહાદસાહને ઘોડાકે ચોખ્ખા આપી કે
 હીધું કે જા રાંધી ખા. તે વેળા પાદશાહ ધણો બુખ્યો હ
 તો તેથી તે એક તોલડીમાં પેલા ચોખ્ખા નાંખીને ચુલે ચડ
 વી ને પોતે આથો જઘને ખેઠા. એવામાં એક કુતર આ
 બુખું તે ચોખ્ખા રાંધેલી તોલડી મોડામાં ભરાવીને નાસી
 ગયું! તેજોઈ પાદશાહ ધણો હસવા લાગ્યો. ત્યારે પેલો
 સીપાધ ગુસ્સે થઈ કહેવા લાગીઓ કે એ કમખખત કુતર
 તારે હાંદણું લેઈ ગયું તેથી તને દીલગીરીને બદલે હસવું
 કેમ આવેછે? આ સવાલનો જવાબ પાદશાહે કરો આવ્યો
 નહી. જ્યારે ફરીને પેલા સીપાધએ ચાખખા મારી મારીને
 પુછવા માંડ્યું તીયારે પાદશાહ કહેવા લાગીયો કે બાઈ
 મારો એક વેળા એવી હતી કે જ્યારે હું શીકાર જતો
 તોયરે સેંકડો ઊંટ ભરીને મારા બખરથીખાનાનો સામા
 ન સાથે ચાલતો હતો. ને આજ મારી એવી વેળા છે કે
 એક મુઠી ભરીને ચોખ્ખા રાંધી ખાવાની દશા આવી તેમાં
 અધુરામાં પુર કુતર ખાવા રતું નથી તે જોઈમને હસવું
 આવે છે. “આવું” સાંભળી સીપાધએ એજખીયો કે તે
 • પાદશાહ છે પછી લાચારીથી માફ માગી પોતે સીપાઈ ચા
 ભતો થયો.

(૧૫૮)

કીસો ૧૬૫ મો.

કાંઈ પંખી એક ઝાડ ઉપર બેઠેલું હતું. તેને જોઈને એક પાદશાહ પોતાના અમીર ઊભરાવેને કહ્યું કે જુઓ હું આ પંખીને એક તીરથી મારી નાંખું છું. એણે કહ્યું તે તીર કમાન હાથમાં લીધાં. ને જોયો તીર ફેંકીયો તેણે જ તે પંખી ઉડી ગયું ને પાદશાહ પોતાનું નીશાન ચુકીયો તેથી શરમાવા લાગીયો ત્યારે તેની સાથેના અમીરોમાંથી એક અમીરે પાદશાહને ખુશી કરવા સારું કહ્યું કે આહા જુઓ પાદશાહ પહેલું તો ધાસ્યું હતું કે એ પંખીને મારું પાણુ પછી તે ત્યારા પ્રાણી ઉપર દયા ઉપજવાથી પોતાનો તીર જાણી જોઈને ચુકાવ્યો ને તે પંખીને માર્યું નહીં!

કીસો ૧૬૬ મો.

એક નરક કાંઈ અજાણી મીઠસસમાં જઈને બેઠો. ત્યાંના માણસોએ તેને સીપાઈ પાસે ધક્કા મરાવી ખાહાલ કાઢ્યો તે વેળા ત્યાંનાં ઝંઘાક માણસ તેને ઠપકાથી કહેવા લાગીયા કે જો પ્રથમથી સમજીને મીઠસસમાં ન પેઠા હોત તો કેવું સારું. હવે તને ઊઘાડી મુક્યો તીયાર તારી શી આપડ રહી, તીયારે તેણે લોકને જવાબ દીધો કે બેસી રહો ને એત્રી શી તમારી મોટી મીઠસસછે. આ કરતાં સરસ મોટાં વજીર પાદશાહોની હજારો મીઠસસોમાંથી ધક્કા

(૧૫૬)

અને થપડો ખાધને હું ખાહાર નીકળેલો છું તેવી મીઠસંસો
માંથી મને વાગતા થકા તમે જોયા હોય તો અચરજ પામી
જાઓ. !

કીસો ૧૬૭ મો.

અકબર પાદશાહ અયાજ નામના ગુલામને દીલો
જાનથી ચલાતો. એક દહાડો તેનું રૂપ જોઈને ધણો ખુશી
થયો. ને પુછવા લાગ્યો કે આ મારા પરમપ્રિય તું ખરું
ખોલ્ય કે દુનીઆમાં તારા દીલની અબીલાખા કાંઈ ખાકી
રહી છે? તેણે જવાબ દીધો કે કરપાનાથ તારી દોલતથી
દુનીયામાં સઘળી સામગ્રી હાજર છે પણ હજી સુધી એક
એરતો મારા મનમાં રહી ગયો છે જો આપણો હુકમ હો
યતે અરજ કરું. પાદશાહે કહ્યું કે તારો અમરત જેવી વાંછી
થી મારું દોલ મીઠું કર. ને ખોલ. ત્યારે અયાજે કહ્યું કે
ખાવંદ હું કદી નાશી ગયો નથી. એટલી ઉમેદ મારા દીલમાં
રહી ગઈ છે. પાદશાહે કહ્યું કે જે જામેદ તું રાખે છે તે કસ્ય
આંવું સાંભળી પોતે અયાજ નાશીને કોઈ ભંડારીના ઘ
રમાં આપ્યો દહાડો સંતાઈ રહ્યો. પણ પોતે અકબર
શાહ તેના વિજોગનું દુઃખ ખમી શક્યો નહીં તેથી તેને મ
નાવી લાવવા પોતાના વજર ઉમરાવોને મોકલ્યા તેઓ
એ જઈને ધણી રીતે કુસલાવી કાલાંવાલાં કર્યાં પણ તે યુ
. લામ આવ્યો નહીં ત્યારે પાદશાહ બાચાર થઈને કહેવા લા

ગીયા કે જે કાંઈ મારા ચારા અચાજને ભાવે તેને મોટું
 ધનામ આપું. એવું સાંભળી એક ખીજો ગુલામ તે અચાજ
 પાસે જઈને મુઝે મોંડે ભાત મુકી મારી કહેવા માગીયો કે
 ચાલ જિતાવજો તને પાદશાહ પોલાવેછે. તીયારે અચાજ
 બોલ્યો કે બાઈ હવે શું કરવા મારેછે હું કાંઈ તારી સાથે
 આવવા ના કહુંકું? એવું કહીને મુઝે મોંડે પાદસ હ પાસે
 આવ્યો. પછી પાદશાહ તેના આવ્યાની ખુશ ખમરમાં
 પેલા ગુલામને શીરપાષ આપ્યો. !

કીસો ૧૬૮ મો.

કાંઈ સખસના પેટમાં દુખ્યું તેથી તે તડકડતો હતો
 તેટલામાં તેને કાંઈ યાદ આવ્યાથી ચારથેર પટેલ પાણીમાં
 ખાફીને ખાવા માગ્યો તીયારે તાંયાં જોવા બરાચેલા લોકો
 તેને એવું ખાતો જોઈ કહેવા માગ્યા કે આ મુરખ તું
 આ શું તારા મોતનું આપડ તારા હાથે કરેછે ! આ પટેલ
 પેટના દરદ ઉપર જોરના જોવાછે. તે દરદીએ જવાબ દીધો કે
 રે જાઓ જાઓ જ્યાં સુધી તમારા આગળ કહીશ નહી
 તીયાં સુધી તમે સમજવાના નહી. અથે કાલે મેં ધાતું
 ખાતું હતું. તે સમયે મારી છાતી ઉપર એકડું થયુંછે. તે
 નીચે ઉતારવા સાફ આ પટેલ ખાઈકું કે તેના ખોળથી
 છાતીએ અટકેલા ખીરાક નીચે પેટમાં ઉતરે !

(૧૬૧)

ક્રીસો. ૧૬૯ મો.

કાઘ યેવકુદ્ધ આભરી એક વધદ પાસે ગયો. ત્યારે વધદે ધુપ દેધને પી જવા તેને સાર એક નાહાના કાગળ ના કટકા ઉપર મંત્ર લખવા માંડ્યો. તે જોધને પેસો રોગી માણો કરકળીને ઘોલી ઉઠ્યો કે અલ્યા હે વધદ તું ખુશા મતીઆ છે, તું મેકું જોધને વાત કરનાર છે. તું આ કોંગ ને ધુતારાપણું લેધ બેઠા છે. કેમકે મને ગરીબ જોધને સમાર જેટલા કાગળના કટકા ઉપર આંકડા પાડી આપેછે. આણું સાંભળી વધદે જાણ્યું કે આ કોધ મુરખનો સરદાર છે. પછી તેની મુરખાઈ ઉપર હશીને એક મોટો કાગળ લેધ તે ઉપર યંત્ર ચીતરી આપ્યો. તે લેધને ઘેર જઈ પેસો યેવકુદ્ધ બકાળીને પી ગયો !

ક્રીસો. ૧૭૦ મો.

કાઘ સખસ બપોરી વેળા એક વધદને ત્યાં ગયો ને પોતાની તખીયતનો હેવાલ કહ્યો પછી વધદે કહ્યું કે આજ તો હવે આશડ પીવાનો વખત વીતી ગયો. કાલ સહવારે એક સીસામાં તારો પીશાબ લેધને આવજો કે તે જોયાથી તારો સધળો રોગ મને માલમ પડશે. એણું સાંભળી તે રોગી ઘેર ગયો. અને તેજ રાતમાં તેની આરતની પાણુ ત ખીયત બગડી તેથી તે મુરખે દીલમાં વીચાર કરીને કહ્યું કે

(૧૬૨)

સાંભળે છે ? ફરીથી તારે સાડ વધદને તાંહાં કોણુ જશે. પેલો મોટો સીસો લાવ. તેમાં હુંએ પીશાખ કર્ણુ અને તું પાણુ તેમાં પીશાખ કર્ણુ! પછી તે બેડ જણાએ પેલા સીસામાં વારા ફરતી પીશાખ કર્ણુ. ને સહવાર થાતાં હાથમાં તે સીસો લેધને વધદને ત્યાં જઈ તડકામાં પીશાખ દેખાડવાં લાગ્યે. ત્યારે પેલો વધદ અચરતી સાથે વીચાર માં પડી તે ફરદીને પુછવા લાગ્યો કે ભાઈ શું તને આટલો ખધો પીશાખ છુટેછે ? તેટલામાં પોતે બેલી બોલ્યો કે અરે એ વધદરાજ મેહરબાની કરો સારી પેક નીચા પહોચાડી જાજો. કેમકે જે નીચે છે તે મારો પીસાખ છે અને ઊપર છે તે મારી આરતનો છે ! આરતનો પીશાખ ભેગો લાવવાનું પાણુ કારણુ એકે તેની પાણુ તખીયત ખગડેલી છે. તેથી મેં ધારણું કે ફેરા ભેગો ફેરો અને વધો વારે વારે આપને કોણુ તરફી આપે ! આણું સાંભળીને પેલો વધદ તેની બેવકુફી ઊપર ઘણો હસ્યો. અને ઘટતી દવા આપીને તેને વીધાય કર્યો !

કીસો ૧૭૧ મો.

એક છોકરો નાહાનપાણુમાં નાહાની નાહાની ચારીએ કરતો. તેની મા પાણુ તેવું કરવાથી ખુશી રહેતી. ને મફતના નાંણાં અને ધરાણાં ધરમાં આવવાથી તેણીએ છોકરાને કાંઈ દીવસ વાચ્યો નહી. એમ કરતાં તે મોટી મોટી

(૧૬૩)

ચોરીઓ કરવા સીખ્યો. એક વાર તે ચોરીમાં પકડાયો
તેથી પાહાદસાહે તેને ફાંસી દેવાનો હુકમ કરીયો. ત્રીયારે
તે છોકરો કેહેવા લાગ્યો કે હું પૃથ્વીનાથ તું મને ફાંસીએ
.ચલાવે તો બહે પણ મારા દીલની એક ઊમેદ રહી જાય
છે તે પાર પાડે તો સાચું પાહાદસાહે પૂછીયું કે જો હિમેદ હો
ય તે કહી નાખ, ત્રીયારે તે ખોલ્યો કે મારી મા સચે છા
ની એક વાત કરવાની છે. પછી પાહાદસાહે તેની માને તે
ડાવા એટલે છોકરાએ પાશે ખોલાવીને કહ્યું કે અરે આ
મારી વાહાલી મા હવે હું આ દુનીઆમાંથી જાઉં છું. પ
ણ તારા હેતનો સ્વાદ ચાખવા માફ દિલ આતુર છે મા
ટે જો એક વખત તારી અમૃત સરખી જીભ મારા મોડા
માં ધાડે તો તેની મીઠાસથી તારા મેળાપનો સંતોષ પા
મું. એવું સાંભળી તેની માએ પોતાની જીભ ખાહાર કા
ડી છોકરાના મુખમાં ધાલી તેનીજ તે છોકરે જોરથી કરડી
ને બે કટકા કચ્યા. આણું જોઈ પાહાદસાહે અચરજ
થઈ કારણ પૂછવા લાગ્યો ત્રીયારે છોકરે કહ્યું કે હું અન્ના
દાતા આજ જે આ હું ફાંસીએ જાઉં છું તે એની જીભ
ને લીધેજ. જ્યારે ખાળપણમાં હું કાંઈ વસતુ ચોરી લા
વતો ત્યારે તે વખાણ કરતી પણ એવું ખોડું કામ કરવા
ને કાંઈ દીવસ પોતાની જીભે સીખામણ દેતી નહી. જો
એમ કહ્યું હોતતો હું આજ આ દશાને પામત નહી!
. પાદશહે આવી વાત સાંભળીને તેનો અપરાધ માફ કર્યો

(૧૬૪)

ને કહ્યું કે ફરીથી આવી ચોરી કરતો નહીં!

ક્રીસો. ૧૭૨ મો.

કેઠ ઝકલવાને પાદશાહને કહ્યું કે ઇલમની દાલત
એની છે કે તેથી પાદશાહી મળેછે. ને વગર ઇલમનો પાદશા
હ ફકીર થાયછે. આવુ સાંભળી પાદશાહે તે કહેવતની
અજમાયશ કરવા સાર પોતાના એક સાહાબદાને કેઠ સા
રા હુનરી માણસના હાથમાં શોષી અને જણાવ્યું કે મા
ત્ર તેને નાના પ્રકારની હુનર કળા સીખવવી. ખીજા શા
હાબદાને હમેશાં એસ આરામમાં અને ખાનપાનમાં ખુશ
રાખતો. તેને જે જે ઈચ્છા થાય તે તે પોતે પુરી પાડતો
પેલા છોકરો દીનપર દીન પોતાનો ઇલમ વધારતો ગયો.
ને ઇલમના પ્રતાપે ઘણો નેક અને ખુબી વંતો થયો. જો
તાના ઇલમ તથા હુનરનો વાવટો દાનાધનિ મેદાનમાં ફેરા
ડીયો. ને ખીજો કુવર તો રાજ્ય વધભવના છકમાં ઘણો
અભિમાની અને ખરાબ રાવભાવનો થયો. તે કેઠ ડાહ્યા
અને બીવેકીની સીખાગણ્યે ખાતરમાં ગણાતો નહી. જ્યા
રે ભિમરે પોહાડ્યા તીયારે ખને છોકરા જુદે જુદે ખુલક
ફરવા નીકળ્યા. પેલા ઇલમી છોકરે પેતાની સાથે ખુસત
કે સીવાય ખીજુ કાંઈ રાખ્યું નહી. ને ખીજો છોકરાએતો
પોતાની સાથે ઘણીએક દાલત તથા ખીજો સરસામન રા
ખ્યો. આ રાજ્ય વધભવી છોકરાએતો પરદેશમાં જઈ તીયું .

(૧૬૫)

જીવારી તથા ડંગારા લોકોની દાસતી કરીને ટુંકી મુદતમાં પોતાની માલ મીલકત તથા ખીજો તમામ સમાન ઉડાવી દીધો. અને અતે કરજદાર થઈને લેહણદારના હાથે કે દુષ્માનામાં ગમ્યો. પેલો ધલમ સોપેડો છોકરો કે.ધ સેહરના રાજાની કબેરીમાં ગમ્યો. રાજાએ તેને કળા કુશળ અને સુખ લક્ષણ વાળો જોયો. તેથી પોતાની પાસે ખેસાડીયો. અને દિન-પર દિન તેની હોંસીઆરીનો ચઢતી કળા જોવામાં આવવાથી રાજાએ એક મોટો મહેલ ખંધાવી આવ્યો. છેલી પોરે તે રાજા તેના સ્વરૂપ અને સદા ચરાણ ઉપર મોહ પામી પોતાની કુંચરી સાથે પરાણાવ્યો. ને મોટા મરતખા સાથે વજીર ઉમરાવો સહીત ફોજ શોંખી ને તેના શહેર તરફ વાજતે ગાજતે વિદાય કર્યો. તેનો પિતા સામેથી ફોજ આવતી જોઈ ગમરાયો ને જાણ્યું કે કોઈ દુશ્મનની ફોજ આપણા ઉપર ચઢી આવેછે. તેની ખબર કાઢતાં કોઈ ધન ખીએ આવી આશીરવાદ આવ્યો કે પાદશાહ મહામત તું કંઈ ચિંતા કરતો માં. એતો તારો પુત્ર આવેછે. એવું સાંભળી પોતે બહોળા ખુશી થયો. ને પોતાના અમીર ઉમરાવોને ધામ ધુમથી સામેલેવા મોકલ્યા. અને મોટા સનમાનથી તે પુત્રને પોતાના પિતાના મહેલમાં લાવ્યા. પછી પાદશાહે તેને ખુશીની સાથે પોતાના ખાજામાં ખેસાડીયો. અને હમેશાં તેને પોતાની પાસે રાખી આનંદમાં દિન ગુજરવા લાગ્યો. તેની કુંચરીઆરી તથા સંકુકાઈ માલમ પડવાથી પોતાની રાજ્ય

ગાદી તેને સોંપી- પેટ્રો મોજરો ખવાજો છોકરો તો હજી સુધી
ખંધી ખાનેજ પડેલો હતો. પોતાનો ભાઈ આવી દશામાં
આવેલો ખખર પડતાં તેનું દેવું પતાવી ખંધી ખાનેથી
છોડાવી પોતાના શહેરમાં તેડી મગાવ્યો. આ ખનાવ ઉપરથી .
પાદશાહે નિશ્ચય કર્યો કે લક્ષ્મી માણસને ખરાબ કુરેછે
અને વિદીઆ હુતર રાજ્ય લક્ષ્મીની વૃદ્ધિ કરેછે એમાં
કાંઈજ શક નથી. !

કીસો ૧૭૩ મા.

કોઈ મહેતાજી હમેશાં જ્યારે નિશાળ છોડતો ત્યારે
એક છોકરાને ઘેર જતી વેળા કહેતો કે “તારી માને મારીસ
લામ કહેજે.” તે છોકરો તેજ રીતે પોતાના ખાપના દેખતાં કહેતો
હતો. એક દહાડો તે સ્ત્રીએ પોતાના ધણીને કહ્યું કે મહેતા
જીને મારી સાથે કરી ઓળખાણ નથી તે છતાં નીત્ય મને
સલામ કાઢાવેછે. આ ઉપરથી તેની ખદ્દાનત હોય એવું
લાગેછે. વાસ્તે તેને કોઈ રીતે ચાનક આપવી ધટેછે. એવું
ધારીને કહ્યું કે આજ રાતના હું એ મહેતાજીને બોલા
વું છું તે ઘરમાં આવે તેવાજ તમે બાહારથી તેની પાછળ
આવો ન જવો વખત જુઓ તેવું કરજો. તેના ધણીએ
તે વાત ઝાપુલ કરી. પછી તે સ્ત્રીએ પોતાના છોકરા સાથે
દાહાબું કે આજ તારા મહેતાજીને મારી સલામ બોલજે.
અને કહેજે કે તમેને રાતના બોલાવ્યાછે, જ્યારે છોકરાએ

(૧૬૭)

નિરાળે જઈ મેહેતાજીને આ પ્રમાણે કહ્યું ત્રીયારે તે મેહે
તાજી તો રાજ રાજ થયા. ને તાલાવેલી લાગી કે કયારે
રાત પડે. પછી રાત પડી ત્રીયારે મેહેતાજી તે આરતને ઘેર
રાયો. તેને માન સાથે પાન સોપારી આપીને બેસાડ્યો.
તે મોડું મલકાવી પાન સોપારી ખાયછે અને હાથ વિના
દની વાત કરવા માંડે છે એટલામાં આરતના મરદે આવી
ખારણમાં દેવાં ત્રીયારે તે મેહેતાજી ધણો અભરાયો ને ના
સરનો ઉપાય પુછ્યો. ત્રીયારે સ્ત્રીએ કહ્યું કે નારી જવાને
તો હાલ ખીજો રસ્તો નથી આ મારી લુંડીના ફાટો સા
હજો પડ્યો છે તે પહરીને આ ધંટી ઉપર દળવા બેસો.
જ્યારે છોકરાનો ખાપ જોઈ જાય ત્રીયારે તમે જતા રહેજો.
પછી તે પ્રમાણે લુંડીના વેસ ધરી મેહેતાજી ચાલ્યા દળવાને
બેઠા. જ્યારે તે સ્ત્રીનો આવંદ ધરમાં આવ્યો ને મેહેતાજીને
દળતો જોઈ આરતને પુછવા લાગ્યો કે શું આ રાંડ
હજી ઘોડાના ચણા દળી રહી નથી? જવાબ દીધો કે જરા
કામમાં રોકાઈ હતી તેથી હવણું બધા દળી નાખશે- ત્રીયારે
ધરધણી પુસે થઈ કોરડો હાથમાં લીધો ને કહ્યું કે “રાંડ
આખો દહાડો રઝળતી ફરે છે ને રાત પડે છે ત્રીયારે દળવા
બેસે છે. ખખરદાર હવે પુરું દળ્યા વગર ઉઠી તો” એવું
કહી બીસ પચીસ કોરડા લગાવી દીધા આ રીતે બિચારો
મેહેતાજી જીવરથી કોરડાનો માર ખાતો જાય ને મુઝે મોડ
દળતો જાય આવી હાલતમાં આખી રાત મુજરી જ્યારે

(૧૬૮)

પાછલી રાત રહી તીયરે મેહતાણને પેલી સ્ત્રીએ કહ્યું કે હવે તમે જાઓ એતો ઉંઘા, એટલું સાંભળતાંજ તે મેહતાણ જીવ લેધને નાઠો. ને ફરીથી સલામ કહેવરાવવી ભુલી ગયો. !

કીસો ૧૭૪ મો.

કોઈ મેહતાણ નિરાળ ભણાવતો હતો. પણ કોઈ દ હાડો છોકરાઓને છુટી આપતો નહી. તે ઉપરથી છોકરા ધણા અકળાયા અને બધાએ મળી એવો સંપ કસ્યો કે ગમે તે રીતે આજ રજા લેવી. એવો નીરધાર કરી તેઓ માંથી પ્રથમ એક છોકરે આર્વાને મેહતાણને કહ્યું કે "સાહેબ આજ કાંઈ આપ ઉદાસ દખ્ખોછે તે શું છે? મેહતાણએ જવાબ દીધો કે " કાંઈ નહી " વળી થોડીવાર રહીને એક બીજો છોકરે આવી કહ્યું કે આજ આપની ત બીયત કેમ છે ? જાણે તમારો ચેરો ઉતરી ગયેયો જ છાયાછે. મેહતાણએ કહ્યું કે કાંઈ નથી, મારી તબીયતતો સારી પડેછે. વળી થોડીવાર રહીને ત્રીજો છોકરે આવી કહ્યું કે એ મેહતાણ સાહેબ આજ શું છે કે આપનું મોઢું ઉતરી ગયુંછે. કેમ સારાતોછો ? બે ત્રણનું બેલવું મળ તું આવવાથી મેહતાણ મનમાં ગજરાયો એટલામાં એથે છોકરે આવી દહેરાતથી પુછ્યું કે સાહેબ શું છે આજ કાંઈ બે કરાર જેવા દીસેછો! જો તેવું હોય તો હજારો કામ પડતાં મુકી કાંઈ આવડ કરો. કેમકે તમારો ચેરો રોજના

(૧૬૯)

કરતાં ધણોજ ફીકો મામમ પડેછે. આવુ સાંભળીને તે વ
ખી મહેતાજી ધણો ધભરાયો ને છોકરાઓને છુટી આપીને
તાપડોખ વહાલને ઘેર ગયો !

કીસો ૧૭૫ મો.

કોઇ ગ્રહસ્થની સ્ત્રીને ગામના કાટવાળ સાથે દોગતી
હતી તેથી પોતે કાટવાળ પેલી સ્ત્રીના ધણીનો વખત ચુકા
વી હમેશાં તેના ઘરમાં આવતો, કેટલાક દહાડા પછી તે
કાટવાળના છોકરા સાથે પણ પેલી સ્ત્રીની દોસતી લાગી.
અને હમેશાં ખાપ દોકરો એક બીજાથી છાના ઘરમાં આ
વતા એક દીવસ તે છોકરો આગળથી આવ્યો ને વાતચી
ત કરવાં લાગ્યો એટલામાં કાટવાળે આવી ખારણું ઠોક્યું
લીયારે તે સ્ત્રીએ પેલા છોકરાને એક ઓરડામાં સંતાડ્યો.
ને પછી કાટવાળને ઘરમાં લીધા. થોડીવાર પછી તે સ્ત્રીના
ધણીએ ખાહારથી આવી ખારણું ઠોક્યું તેથી ત્યાં કાટવાળ તો
ગભરાયો. પછી પેલી સ્ત્રીએ જુગતી ખતાવી કે અરેતું ખી
હીશ નહી. હું કહું તેમ કશું એક હાથમાં મોટી ડાંગ
લેધને માંડથી ઘોલતો જા એ કમખખત જો મારા હાથમાં
આવેતો મધુ ભાગી નાખું ” એ રીતે ધંમપછાડ કર
તો અને ગાળો ભાંડતો હું ખાણું ઉઘાડું કે તું ખાહાર
નીકળ. ને તને પુછેતો તેના કાંઈ જવાબ હતો નહી. અને
એમને એમ ખડખડતો આવ્યો જજે. પછી કાટવાળે તે રી

(૧૭૦)

ત કચ્છુ. આવો ખનાવ જોઈ પેટો ધરધણી ગભરાયો. અને પોતાની સ્ત્રીને પુછ્યું કે આ શું છે કે કોટવાળ ધુ સે ઘઈ ગાળો હતો આપણા ધરમાંથી નીકળ્યો. સ્ત્રીએ જ વાપ દાંધા કે તેના છોકરે કાંઈ તોફાન કચ્છું હશે તે ના. શી આવી આપણા ધરમાં ભરાયોછે. એ વાત કાંઈએ તેને કહી હશે તેથી ખોળવા આવ્યો હતો પણ મેં તે છોકરાને આપણા ઓરડામાં સંતાડ્યોછે તે તેના પાપના જોવામાં આવ્યો નહી તેથી કરકળતો ખળખળતો પાછો ગયો. ત્યાં સતે હવે તમે સમજાવીને તે છોકરાને આપણા ધરમાંથી કાઢો કે તે તેને ગમે તાંહાં જાય. પછી સ્ત્રીના કહેવા પ્ર માણે વાત સાચી માની ધરધણીએ તે છોકરાને સમજાવવાને વિધાય કર્યો.

કીસો. ૧૭૧ મો.

એક સખસ ધણો ખુબ સુરત હતો. પણ તે પ્રારબ્ધના યોગે કરી ઘેરોજગાર હતો. કાંઈ તેના એક મુનશી દોરત કે જે ધણો નટખટ અને સંસારી હાલતમાં સુખી હતો તેના આગળ રડીને પેટો સખસ કહેવા લાગીયો કે ચાર કાંઈ કુદિત ખતાવ કે જે કરવાથી માફ મુજરાન ચાલે. તીયારે મુનશી હરીને કહેવા લાગીયો કે કેઈની ખુબ સુરત અને મહાચંચળ સ્ત્રીને જોઈને આંખનો ઈસારો કર્ય કે તને તે પસંદ કરશે ને તીયારી તારો રોજગાર ચાલશે કેમકે તું

ધણો રૂપાળો અને ફાંકડી સુરતનો છે માટે તારું ગુજરાત
 ચાલવાને કોપર મેં જે રીત ખતાવી તેજ છે. તે ખિચારા
 એ ભોળ પણથી ખરું માર્ગને અગાળથી તેજ મુનમીની
 દેખાવડી રૂઝિને જોધને પોતાની આંખનો ધસારો કચ્ચો
 તેથી તે સ્ત્રી તેના પર મોહ પામી અને તેને ઘરમાં બોલા
 વીને તેની આગળ નાના પ્રકારના પદાર્થ ખાવા મુક્યા.
 અને તે સાથે મન મેળવીને જતી વેળા તેણીએ પેલા પુર
 પના હાથમાં એ મોહારો આપીને કહ્યું કે કાલે દર
 વાગતે આવજો. તે સખસ દીલમાં ધણો ખુશી થયો. અને
 જઘને પેલો મુનમીની જ્યાં દરબારમાં ગયો હતો. ત્યાં જઈ
 તેને પોતાના ખરો દરશત જાણી ધરખરની નીશાંની સુધાં
 વાંત કહી સંભળાવી, અને બોલ્યો કે ભાઈ આખી છંદ
 જી લગી હું તારા કરેલા ગુણનો ખદસો વાળી સકવાનો ન
 થી. કારણ કે મારી પડતી દીશામાં તારી સીખામણ મને ખડુ
 કામની થઈ પડી ને કાલે દસ વાગતે ફરીથી જઘસતે મુન
 મીં પોતાના ઘરની નિશાંની મળતી આવીજોઈ મનમાં જરા
 સંકોચ થયો. અને પોતે પણ ખીજે દહાડે દર વાગતે ઘેર ખ
 ખર કાઢવા જવાનો ધરાદો રાખીઓ પછી ખીજે દહાડે થ
 થો એટલે ફરાવેલા વખતે પેલો ખુબ શુરત જીવાન તે સ્ત્રી
 ને ત્યાં ગમ્યો. તેટલામાં તે સ્ત્રીએ પોતાના ધણીને (મુન
 મીને) આવતો જોયો તેથી પેલા ચારને તાખડતોખ ખુરસી
 ની ઉઠાળ બેસારીને પોતે ખુરસી પર બેસી ધાખરાના ઘેરથી

(૧૭૨)

તેને સંતાડીયો. પેલો મુનશી વગર બોલે આવી પેલાને બ
ધા ધરમા ખોળીને પોતે જતો રહ્યો. તેના ગમ્યા પછી તે
સ્ત્રીએ પેલાને ખુશી તળેથી કાઢી તે સાથે રંગ ભોગ ક
રી વીદ્યમ્ કરતો વેળા એ મેહિરો આપીને કલ્પું કે કાલ
ખાર વાગતા ખ.મુ ખાં આવજો. કરીથી પેલો શખ્શ જઈ
ને મુનશીને કહેવા લાગીઓ કે ધાર તે સ્ત્રી ધણી અકલતા
બીછે કે જ્યારે હું ગમ્યો એટલામાં તેનો પતી ખાહારથી આ
વ્યો તીયારેમને ખુશી હેઠળ બેસાડીને ધાધરાના ઘેરથી ઢાં
કી દીધો ધર ધણીના ગયા પછી મારી સાથે મોજ માણીને મ
ને એ મેહિરો આપી આવતે કાલ ખાર વાગ્યા નો વ.અદો
કરીયો. તીજે દહાડે ઠરાવ પરમાણે ને શખ્સ તી
યાં ગમ્યો. તેવી તકમાં મુનશીને ઘેર આવતો જોઈ સ્ત્રીએ
પેલાના આશકને ગોદડાંની અંદર લપેટી લીધો. ને સે
વાળેલા ગોદડાને એશીકાની પેડે ઢોલીઆપર રહેતા દીધું.
તે મુનશીએ આવી અચરજ ભરેલી નજરે એ તરફ જોઈ
પેલી જે ખુશી ઉપર બેઠેલી હતી તેનો ધાધરો ઉચકી જોયું
પણ તીયાં કે.ઈ હતું નહીં. તેથી લાચાર થઈ પાછો ગયો. ને
પેલો યાર રે.જની પેડે ગમત કરી એ મેહિરો લેઈને વળી
મુનશી પાસે ગમ્યો. ને કલ્પું કે રે ભાઈ આવજો. મને
ગોદડામ્ લપેટી રાખ્યો હતો ને તારી શીખામણે હવે મા
રી પાસે ધણી મેહિરો ભેગી થશે. ને કાલે તે તરણ વા
ગતે બોલાવોછે. એવું સાંભળી તે મુનશીનું લોહી ઉકળી .

આવ્યું ને આંખમાં રોશ ભરાયો પણ લાચાર કાંઈ ખોલી
 સકીએ નહીં. વળી એથે દહડ પેલો સખરા ઠરાવેલા વ
 ખતે ગયો. તેટલામાં જ્યાં પોતાના (મુનશી) પતીને આ
 વતાં જોયો. ત્યારે જલદીથી પેલા જીવાનને ધરમાના કુવા
 ની માંહી ગોખલામાં પગ મુકાવી ઊભો રાખીએ ને કુવા
 ઊપનું ઢાંકણું બંધ કરી દીધું પોતે મુનશી ધાભરો ધાભ
 રો ધરમાં આવીને સારી પેઠે નજર ફેરવી એ તરફ જો
 વા લાગીએ તીયારે તેની આંખ પર ખોલી કે પારા પતી આ
 જ આવડા ધાભરા કેમ પડ્યા છે? તીયારે મુનશીએ કહ્યું
 કે રાંડ ખેલ તારા ચારને કીયાં સંતાડ્યોછે? ત્યારે તેણીએ
 મુનસીના સાંગી કુંચી ફેંકીને કહ્યું કે પેલી પેટીની અંદર છે.
 તેણે પેટી ઉઘાડી જોઈ તો માંહી કાંઈએ દીધું નહીં તેથી
 લાચાર થયો ને બધે ખુણે ખોચરે નજર કરીને જતો રહ્યો
 પછી પેલી આંખ પર પુશ્પને કુવામાંથી કાઢી તેની સાથે સારી
 પેઠે ગમત કરી ને બે મોહારો આપીને વીદા કરીયો. વળી
 તે બિચારાંએ આવીને મુનસીને કહ્યું કે આજ તો તેનો ધ
 ણી આવી પહોંચ્યો. તે વેળા મને કુવામાં અંતરાળ ઊ
 ભો રાખી ઊપર ઢાંકણું દીધું હતું. ને વળી મને આવતે
 કાલ ચાર વાગતે ખોલાવ્યોછે. પછી તે સખરા ચાર વાગ
 તે ગયો એટલામાંજ પેલો મુનસી પણ એકાએક ચાલીને
 આવતો હતો. તે જોઈને પેલા ચારને પેટીમાં ધાલ્યો. પછી
 ધરમાં આવી મુનશીએ ધંપછાડા કર્યા ને કહ્યું કે

(૧૭૪)

બોલ તારો ચાર કીવાંછે? આરત ધર્મે રહીને બોલી કે આજ
ચાર પાંચ દહાડાથી તમરો કાંધ ડાગળી ખરી હોઆ એવું
જણાયછે. ચાર શો ને વાત શી એ શું પડાછો; લો આ
કુંચા પેટીની અંદર ચાર છે તે ઉઘાડીને જુઓ. તોયારે
મુનશી ચીડાઇને બોલ્યો કે રાંડ જ્યાં તું ચારને શાંતાડેછે
તે જગા મને કાંધ કેહવાની છે? તું ધરમાંથી નીકળ હું આપું
ધર ખાળી નાખું છું પછી જે જગામાં તેને સંતાડેલો હ
શે તે જગામાં તે ખળી મરશે. તારે તે સ્ત્રીએ કહ્યું કે ત
મે તમારૂં ધર ખાળશો તેટલા સારૂ કાંધ મારો સામાન પ
ણ ખજવા દહરા કે? એવું કહી હેલકરીને બોલાવી પેલી પે
ટી તથા ખીજો શામાન ઉચકાવીને જોડેના ધરમાં લેઇ ગઇ
તીયાં પેલી આરને પેલા જુવાનને બાહાર કાઢીને પુછીયું કે
તું ખરૂં બોલ આ આપણે હેવાલ બાહાર જઇને કોઇને કે
હેછે? તેણે જવાબ દીધો કે એક મારા મુનશી દાસતના સિવાય
ખીજ કોઇને પણ આ વાત હું કેહતો નથી. એવું સાંભળી તે
સ્ત્રી બોલી કે હાય કમખત્ર તે તો મારો આવદછે. હવે તું
ફક્ત આજનો હેવાલ જઇને કેહજે પણ હવે પછીના હેવા
લ તેને કેહતો નહી. પછી પેલા જુવાને જઇને બધી ખીના
કહી કે હું પેટીમાં હતો ને તે પેટી મજૂર બાહાર બચકી
લેઇ ગયો. આ પરમાણે બધું કહ્યું તે સાંભળી મુનશી પો
તે લાચાર થઇને સ્ત્રીની ચાલ ઉપર પશ્તાવા લાગીએ. ને
કરીથી તેના દાસતે તેને કશી એ વિશેની હકીકત કહી નહી!

(૧૭૫)

હીસો ૧૦૦ મો.

કેઈ પાહાદશાહને તીર્થાં વીવા હતો તેથી રાજ ના ચરંગ ચાલતો. એક દીવસ તે મીજલસમાં પાહાદસાહ અ મીર ઉમરાવો અને પાહાદશાહનો કુવર વગરે યેઠલા છે. તેમજ વજીરની દીકરી પણ પડદે નાચ જોવાને યેઠલી છે. આખી રાત નાચરંગની ધુન મચી રહી તે વખતે પાહાદ શાહનો કુવર ઘણો ખુસીમાં બેસાડને દિલમાં વીચારે છે કે મારો વખત એશઆરામમાં ગુજરેછે ખરો પરંતુ એક મને મોટી અડચણ છે કે સરવે રીતે હું સત્તા ચલા વચ્ચને લાયક છું. ને હવે મારો પીતા પણ ધરડો થયો તો પણ મને તે રાજ સત્તા સોંપતો નથી. વારતે યેઠતર છે કે એ મારા પીતાને મારી નાખું ને હું પોતે પાહાદશાહ બનું. એક તરફથી વજીરની દીકરી વીચારે છે કે મારો વખત શો મોજસોખમાં ગુજરેછે પણ હું ઘણી દીલગીર છું કે આ વહી મોટી થઈ તોપણ મારો પાપ હજી વર યોગતો ન થી. મારી જીવાની પુરી થવા આવી અને આવી વેળાના દીવસ સ્વામી વગર ગુજરેછે. તે કરતાં યેઠતર છે કે પ્રભુ પ્રસન્નતાને સાથે વધરાગ પામી જંગલમાં ફરતી ફરે તો હી કે કે પછી આવા ગાનતાનના સ્વર સાંભળીને હૃદયું આ જીવું ન પડે. આ રીતે રાજકુવરે અને વજીરની કુવરીએ પોત પોતાના દીલમાં નીશ્ચય કર્યા, આ પ્રસંગમાં ત્યાં

(૧૭૬)

જે રામજીની ગાતી હતી. તે આખી રાત ધણી નાચ કરવા
થી થાકી અને તેની મેહેનત પ્રમાણે તેને કાંઈ મલ્લુ નહી.
તેથી નીરાશ થઈને નાચના પથાણામાં તેનો ઉપડતો પગ ધી
મો પડવા માંડીયો તીયારે તેની પાછળ બેઠલો. ગવદાઓ
સારંગીના સુરમાં સમજાવા લાગીઓ કે “રાત ધણીતો ગ
ઈ અને થોડી રહી હવે તુ ધીરી પડીશ તો તારી બધી મેહે
નત ફોકટ જશે. વારાતે ધીરજ રાખ, આપણું ઇનામ કાં
ઈ જનાર નથી સપુરીનું ભાડું ઈશ્વર આપશે.” આવા
સાંભળી પેલી રામજીની જોશમાં આવી અને ઉલટ ભેર
નાચવા મંડી. એક તરફથી પેલા પાહાદશીહનો કુંવર શાર
ંગીમાં ગયાતો ધીરજની શિખામણનો સબ્દ સમજી ધણી
પુશી થઓ ને વિચાર્યું કે “એ ખરાખર કહેછે, કમકે હવે
મારો પીતા આખર અવશ્યામાં આવેલોછે વાસ્તે થોડા દ
હાડા ધીરજ ધરવી બેઠેતરછે. આવી શિખામણ મળવાની
પુશીમાં પોતાનાં હાથે એક અમુલ્ય વિંટી હતી તે પેલી રા
મજીની આવી. ખીજી તરફ પેલી વજીરની દીકરી કે જે
વધરાગ લેવા ધારતી હતી તે પણ સારંગીના સબ્દ સમ
જીને વિચારવા લાગી કે એ કહેછે તે ખરૂંછે. કમકે હવે
ધણા ગયા અને થોડા (દહાડા) રહ્યા હવે જરૂર મને મા
રો ખાપ કાંઈ સારે ફકાણે પરણાવ્યા વગર રહેશે નહી. વા
સ્તે સપુરી રાખવી ઠીકછે. આવા વિચારની પુશીમાં પે
તાના ગળામાં જે મોતીનો હાર હતો. તે કાઢીને પેલી રામ

(૧૭૭)

જાણીને આખો. એક બાજુએ ત્યાં કાંઈ જમાદારના છે
કરો બેઠેલો હતો તે આ રીતે રામજીની આપતાં જોઈ ધ
ણા ધુરુર થયો. ને જાણીને પોતાના બાપને એક લપડાક મારી
કહેવા લાગ્યો કે તું કાંઈ રામજી? ત્યારે તે જમાદારે તે છોકરા
ને જલદીથી પોતાની ખાંધ ઉપર બેસાડીને મીજલસ વચ્ચે નાચવા
લાગ્યો ત્યારે તે મીજલસમાના લોકે પુછ્યું કે તને તારા છોક
રે લપડાક મારી અને તેથી તું તેને ખાંધે ચઢાવીને નાચ
છે તેનું કારણ શું ? જમાદારે જવાબ દીધો કે સાહેબો મ
ને એક મોટી ખુશી પેદા થઈ તે એ રીતે કે મુળમાં મારી
કસુર છે કે મેં મારા છોકરાને હુનરકળા કાંઈ શિખ્યાં નહી
તેથી તે મુરખ રહી ગયો. આતો ઠીક છે કે એક લપડાક મારી
પણ એજ વખત કદિ મારું માથું કાપી નાંખત તો પણ તેના
કંઈ વાંક ગણાત નહી. !

કસો ૧૭૮ મો.

કાંઈ ધુતારો બાજુગર એક સોદાગરને કહેવા લાગ્યો
કે સાહેબ હું રૂપાનું સોનું કરી શકું છું. જો તારી મરજ
હોય તો અજમાયશ કરી લે. તે સોદાગરે પછી એક રૂપા
ના કટકો આપી કહ્યું કે આનું સોનું બનાવ. તીયારે બા
જુગરે કહ્યું કે એ એમ નહી બને. જ્યાં એકાંત જગા હો
મ ત્યાં બેસી મંત્રજાયા કરવી પડે છે. તીયારે પેલા સોદા
ગરે એક પાસેની એકાંત જગા બેસવા આપી. ત્યાં તે ગ

(૧૭૮)

યો ને થોડીવાર પછી બાહાર આવીને પેલો રૂપાનો કટકો ઉ
ઠાવી પોતાની પાસેના સોનાના કટકો દેખાડ્યો તેથી તે
સોદાગર અચ્ચરજ પામ્યો. ને તે ખરે કીમીયાગર છે એવું સ
મજ્યો? તેને પોતાના ઘરમાં લેઈ જઈને મોટા માનથી કં
લાવાલા કરી કહેવા લાગ્યો કે હે જોગેશ મારા ઉપર દયા
કરો ને મારી પાસે જે રૂપાના દાગીના અને રોકડાં નાંખ્યાં
છે તે સોનાનાં કરી આપો તીયારે તે ઠગારાએ કહ્યું કે મને
એક વસતી વગરની ધલાયદી જગા આપ. ત્યાં હું મારાં
ધુપધ્યાન ચાલતાં કરું. સોદાગરે કહ્યું કે વાર માહારાજ હું
આપના હુકમને તાબે છું ” એવું કહીને વસ્તીથી વેગ
ળું એક ઠંકાણું હતું ત્યાં તેડી જઈ પોતાની બધી માલ
મતા તેના આગળ મુકી. પછી તે ધુતારાએ કુંડ ખનાવી ના
હાથ ઘોઘ ધુપદીપની ધામધુમથી આસનવાળી મંતર બોલ
વા માંડ્યા. ખિચારા સોદાગરે જ્યારે તેને આવો પોતાની
કિયામાં મચેલો જોયો તેથી બરેશો રાખી પોતાને ઘેર સુ
વા ગયો. તે ઠગે મથરાત્રીએ જોયું કે જજમાન તો ઘેર
નીદ્રામાં પડ્યો અને હવે આ વેળા આ જગમગે ખીજું
કોઈએ નથી. આવો લાગ જોઈ પેલી માલમતા સંમેટીને
નાશી ગયો. પેલો સોદાગર સહવારમાં ઊઠીને આવ્યો અ
ને જુએછે તો એ જગામાં રૂપાણું સોણું તો ન જોયું પણ
સુતું પડેલું જોયું !! તેથી રોધને રહ્યો.

(૧૭૯)

કીસો. ૧૭૯ મો.

એક સખસધણા આજમું હતો. તેથી તેને કોઈ ચાકરી રાખતું નહીં. એક દહાડા તે કોઈ વેપારીને ત્યાં ગયો. ને કહ્યું કે સાહેબ મને ચાકરી રાખો. વેપારી બોલ્યો કે ભાઈ તું શું ચાકરી કરીશ; તારું નામ દુનીઆમાં જાણીતું છે કે તું આજમું છે. તેણે જવાબ દીધો કે સાહેબ દુનીઆમાં તો દીવાની છે આહાય તે બોલે. પણ મને મહીના બે મહીના રાખો ને મારું કામ જોઈને પગાર આપજો. પછી પેલા વેપારીએ તેને ચાકર તરીકે રાખીયો. એક દીવસ રાતરે તે વેપારીએ ફરમાવ્યું કે જોને ખાહાર વરસાદ વરશે છે? તેણે ત્રીયાં બેઠે બેઠે જવાબ દીધો કે હા સાહેબ વરસે છે. ત્યારે વેપારીએ પુછ્યું કે તું મારી આગળ બેઠે છે ને તે ખાહાર ડાકીજીં કચ્ચા વગર શાથી જાણ્યું કે વરસાદ આવેછે? તેણે ઉત્તર આપ્યો કે સાહેબ હવાણાં ખાહારથી આવેલી એક ખીલાડી મારી કને થઈને ગઈ તેનું શરીર બીનું હતું! પછી તે વેપારીએ પાંડે ખાહાર જઈ જોયું તો વરસાદ હતો નહીં. તેથી ધ્રુસે થઈને કહ્યું કે તું જીતું બોલ્યો. વરસાદ કયાં છે? તેણે વળી જવાબ દીધો કે સાહેબ શું હું વરસાદ જોવા રહ્યો છું તારું ખીજી કામ હોય તે ખતાવ આવાં તેવાં કામ કરવાના નહીં. !

કીસો. ૧૮૦ મો.

કોઈ ગ્રહસ્થને ત્રીયાં એક આજમું ચાકર રહ્યો. એક

વાર રોઠ તેને કહ્યું કે જા રૂલાણાને જોઇ આવ તે ધર
 માં છે? તીયારે નહી જતાં તેણે જલદીથી એવો જવાબ
 દીધો કે ના સાહેબ તે ઘેર નથી. એવું સાંભળી રોઠ કહ્યું
 કે વાર, પછી ખીજે દહાડે કહ્યું કે જા બજારમાં જઈ
 કેરીઓ લાવ. ચાકરે જવાબ દીધો કે સાહેબ હું વાર છું કે
 આજ મળશે નહી, તીયારે રોઠ ધુસ્સે યદને કહ્યું કે હું તને
 જે કામ બતાવું છું તેનો તપાસ કર્યા વિના આગળ આગ
 બળી માંડી વાળે છે ને કામ બજારનો નથી. જો તારાથી ચાકર
 રી ન બની શકે તો સુખેથી રજા લે. તીયારે તે ચાકરે
 દીનતાથી જવાબ દીધો કે સાહેબ હું ગરીબ માણસ છું. જો
 આવ મને ચાકરીમાંથી કાઢશો તો હું ભુખે મરીશ. મારા
 બાળ બચ્ચાંની સંભાળ તમારા વિના ખીજો કોણ કરે એવો
 છે. આવું સાંભળી રોઠને દયા આવી ને તેને ચાકરીમાં
 રહેવા દીધો. થોડા દહાડામાં રોઠાણી ધણી માંદી પડી તેથી
 રોઠ તાકીદથી પેલા ચાકરને કહ્યું કે ઉતાવળો જઈને વધદને
 બોલાવી લાવ. તીયારે તે આગસુ પોતાને ઘેર જઈને 'સુધ
 રહો. પેલા રોઠની સ્ત્રીનાં ગુજરી ગઈ ને તેને બાળી આવ્યા.
 પછી પેલા આગસુ ઉંઘમાંથી ઉઠીને સાંજનો રોઠને ઘેર
 આવ્યો ને કહ્યું કે સાહેબ વધદનો ઘરમાં નથી. હું બેસી
 બેસીને ઘાકયો ને છેવટે આપના ઠપકાની દહેશતે પાછો
 આવ્યો જો આપની ખુશી હોય તો તેને ઘેર પાછો જઈને
 બેસું ને જ્યારે તે બહારથી આવે કે તેડી લાવું. ત્યારે.

(૧૮૧)

તે ધરધણી ધણો ધુસે થઇ બોલ્યો કે સાળા નાદાન સહવાર નો ટાલ્યો હતો તે સાંજે આવ્યો. તે છોકરાની મા તો મરીએ ગઇ અને તેને બાળીએ આવ્યા. હવે તને શું કામ સાંપુ ! જ્યાં જલદી જવાનું કહીએ છીએ ત્યાં મડદા ની પેઠે જાયછે. આવાં તે ગ્રહસ્થનાં વચન સાંભળી પેલા આળસુ ચાકરને ચીડ ચઢી અને તેણે કહ્યું કે “ સાહેબ આટલો બધો ધુસો માં કરો. તમો મરો કે તમારી ધણી આણી મરો પણ શું હું મારી ચાલ મુકવાનો? એમ કહીને ચાલતો થયો.

કીસો ૧૮૧ મો.

કાંઈ ગરીબ માણસ પોતાના બાળકને નાહાનું મુકીને મરીણુ પામ્યો. પછી તેની સ્ત્રીએ પોતાના ધાવણા બાળકને ઉછેરવાને ધણી મેહનત લીધી. પોતાનો સરસામાન વેચીને પણ છોકરાને ખુબ ખવરાવ્યું પીવરાવ્યું અને મોટો કર્યો. છોકરો પુખ્ત ઉમરમાં આવ્યો તેવામાં તો ધરમાં ખાવા ની ધણી તંગાશ પડવા માંડી તેથી તેની માએ કહ્યું કે બેટા હવે તું મોટો થયો. માટે કાંઈ કમાઈલાવે તો સાફ કે જ્યો આવડતું પેટ ભરીએ. તે છોકરો ધણો ચંચળ અને બુદ્ધિશાળી હતો તે માતાનાં વચન સાંભળી અને પોતાની દસા વિચારી, નાણાની રકમ હાથ કરવા પ્રભુનું નામ • દેહ ખાહાર નીકળી પડ્યો. ત્રીયાં રસ્તામાં પાહાદરાહનો

ખજનો લાધેલાં ઊંટ જતાં જોયાં. તે ઉંટોની સંભાળ સારૂ
આગળ પાછળ ધણું એક હથીઆર ખંધાં માણસો ચાલ
તાં હતાં. તે છોકરાએ ચાકીદરોની દૃષ્ટી ચુકાવતો વચમાં
થી એક ખજનો ભરેલું ઉંટ કાઢીને લાગલો પોતાને ઘેર લેધ
ગયો. ને એક મોટું ઊંટ ભોંયડું હતું તેમાં પેલા ઊંટને
ઊતરીને મારી નાંખ્યું ને ખજનો લેધ જુગતીથી ત્યાં સંતા
ડ્યો અને ખપ પ્રમાણે વાપરવા લાગ્યો. જ્યારે પાદશાહને
ત્યાં ઉંટ ગણાયાં ત્યારે તેમાં એક ઉંટ ઓધું થયું. હવે
પેલો છોકરો ખીજે દહાડે કચેરીમાં હકીકત સાંભળવા ગયો,
તેમાં પાદશાહ પોતાના અમીર ઉમરાવો સાથે ઉંટના ચોરને
પકડવાની તદખીરમાં હતો એટલામાં એક અમીર ઉઠીને
કહેવા લાગ્યો કે એ કામ ગુણકાઓ વગર ખનવાનું નથી.
કેમકે એ ધણું ચરિત્રવાળીઓ હોયછે. પછી પાદશાહ પોતા
ના શહેરની તમામ ગુણકાઓને તેડાવી અને હકીકતથી વાકેફ
કરી. તેઓમાંથી એક મહાકળા પ્રવીણ ગુણકા બોલી કે પૃથ
વીનાથ તું બેફીકર રહે. મારામાં એટલું બધું ધરવરે
ચાતુર્ય મુકેલું છે કે હાકિમતના હથીઆરથી વખતે આકાશ
નું મણુ પેટ ચોરી નાંખું! આવું સાંભળી પાદશાહ ખુશી
થયો અને હુકમ આપ્યો કે જા જેમ અને તેમ એ ચોરને
રોધી લાવ. પછી તે ગુણકા સલામ કરીને બાહાર નીકળી.
આ હેતુસ પેલો છોકરો પંડ સાંભળીયા તથા જોયો. પછી
પાતે ઘેર આવી પોતાની માને કહ્યું કે અખરદાર કાંઈ કાંઈ

કુંદ કરીને ધરમાં આવવાનું કહે તો તેને સાફ ના કહીને પે
 સવા દેખા નહી. ને કાંઈની આગળ કાંઈ કહેતી ના. એ
 રીતે માને સમજાવીને તે છોકરો ધરમાંથી બહાર ગયો. હવે પેલી
 ગુણકા મહેલે મહેલે અને ગલીએ ગલીએ કલ્પાંત કરતી
 અને રડતી ફરવા લાગી. અને મહેલે બોલતી હતી કે
 સાહેબો પ્રભુને વાસતે મુંજ ગરીબના એક કુમળા બચ્ચાને
 જાન બચાવો. જો કાંઈ જરા ઈંટનું માંસકે લોહી આપોતો
 તે મોતના કાંદાથી બચે અને એ રાવાય તેને મોતથી બિધારવા
 નું બીજું ઓપડ કાંઈજ નથી. એવી જુજ વસ્તુ નહી
 મળવાથી મુજ રાંકનું બચ્ચું મારણું જાયછે. એ પ્રમાણે
 બોલતી બોલતી રાતની વેળા પેલા છોકરાના ધર આગળ
 આવી. છોકરાની માએ જ્યારે તેને આજુ અને કાલા
 વત્સા કરતી જોઈ ત્યારે ધ્યા આણીને પેલા ઈંટના માંસને
 એક કટકા લોહીથી ગળગળતો લાવીને તે ગુણકાને આપ્યો.
 તેણીએ પોતાના હાથમાં લેઈ તે કટકા બીપરનું લોહી ધીરે
 રહી પેલાના બારણે ઓપડ્યું કે જેથી સહવારમાં ધર ઓ
 બખાઈ આવે. એ રીતે નીશાન કરીને તે પાદશાહને ત્યાં
 ગઈ. થોડીવાર પછી પેલો છોકરો જ્યાં ગયો હતો ત્યાંથી
 ઘેર આવ્યો. ને બારણા બીપર ચઢતાંજ લોહીના થાપો મા
 રેલો જોયો. તેથી ધણો દિલગીર થયો. પછી પોતાની માને
 ધૂમકાવીને પુછતાં સઘળી હકીકતથી માહિત થઈ પેલા ઈંટ
 નું લોહી લેઈ રાતો રાત રહેરનાં તમામ ધરના બારણે

થાપા માસ્યા. છેક પાદશાહના મહેલ સુધી એ રીતે કરી
 -કાઢનું ઘર લોહીના ડાઘ વગર ખાલી રાખ્યું નહી. બીજે
 દહાડે સહવારમાં ગુણકાના કહેવા પ્રમાણે પાદશાહે પોતાના
 સ્વારોને તેની સાથે મોકલ્યા. ને બધાને સમજાવ્યા કે જે
 ના ખારણા ઉપર લોહીનો ડાઘ હોય તેને પકડી લાવવો તી
 ચારે તેઓ દરખારમાંથી નીકળતાંજ પ્રથમ દરખારના ખારણા
 ઉપરજ લોહીનો ડાઘ દીઠા. તેમજ આશપારના ઘરોનાં ખારણાં
 પણ લોહીની નીશાની વાળાં જોવામાં આવ્યાં. તેથી તે સ્વા
 રોએ પાદશાહને ખબર કરી કે કરપાનાથ લોહીના ડાઘ વ
 ગર કાઢનું દ્વાર ખાલી નથી ! વાસતે કયા ઘરવાળાને પ
 કડી લાવીએ ? એવું સાંભળી પાદશાહ ઘણો અચરજ પા
 ય્યો. ને ચોર પકડી શકાયો નહી. બીજે દહાડે પાદશાહ કે
 ચેરીમાં બેઠા. તીહાં પેત્રો ચોર પણ કચેરી જોવાને મીષિ
 હકીકત સાંભળવા આવેલા હતા. પોતે પાદશાહ અમીર ઊ
 મરાવોને કહેવા લાગ્યો કે જેને ચોરોના ચડસ પડચોછે તે
 ચોરી કસ્યા વિના રહેશે નહી માટે કેટલીક મોહોરો રસ્તા
 ઉપર પથરાવો ને એ તરફ ચોકી પેરો રાખો જે સખસ નીચો
 મમીને પોતાનો હાથ મોહોરો તરફ લગાડે તેને તુરત મા
 રી કને-પકડી લાવજો. પાદશાહના હુકમ પ્રમાણે વચ્ચર ઉ
 મરાવોએ રસ્તામાં મોહોરો પથરાવી. આવી હકીકતથી પેલો
 ચોર તો ઘણો ખુશી થયો. ને ધડીએ ધડીએ જુદા જુદા વેશ
 બદલી મોઢા જોડા પહેરીને તે જોડાને તળીએ ધણું મીઠું

ચોપડ્યું. ને વારે ધડીએ પેલી પાથરેલી મોહિશિના ઉપર આવ જાવ કરાને તે જોડે વળગાવી વળગાવીને ઘેર લેધ ગયો. ખીજે દહાડે પાદશાહે તે મોહોરે જોખાવી જોધ તીયા ને તેમાં ધણી ઘટેલી માલમ પડીને ચોરતો હાથ લાગયો નહી તેથી પાદશાહ ધણેા નવાઈમાં પડ્યો પછી ખીજે દહાડે કચેરી વચે એક પાનનું ખીડું મુક્યું ને કહ્યું કે કોણ મરદ છે કે એ ચોરને પકડી આણે. ત્યાં તે ચોર પણ હાજર હતો. તે પ્રસંગે સો સીપાઈઓના ઉપરી એક જમાદાર હતો. તેણે પાદશાહને કુરનસ ખાજવી તખ્તને ખોરો દેધ કહેવા લાગીયો કે પૃથ્વીનાથ જો હુકમ હોયતો તારો ચોર પકડી લાવું. એવું કહી મુજે મરડીને પેતું ખીડું ઉઠાવીને ચાવી ગયો. તે તખ્ત પાદશાહ તેની હીંમત ખી તારીફ કરવા લાગયો. ને કહ્યું કે સુખેથી તું એ કામ સીદ કર્ય. પછી તે જમાદારે પોતાના હથીઆર બંધ ૧૦૦) સો સીપાઈઓ સાથે શહેરના એક દરવાજા ઉપર છાવણી નાંખી પછી પેલો ચોર તીયાંથી પોતાને ઘેર ગયો. ને ખાહાણુનો વેશ લેધ પોથી હાથમાં લીધી. વળતી પેલા જમાદારના તથા સીપાઈઓના ઘર આગળ સુકન જોધ કહેવા લાગીઓ કે આજ રાતે તમે સહુ સાવચેતથી રહજો કેમકે તમારા ઘરના મરદો જે પાદશાહને તીયાં રીપાઈ છે. તેઓ સરખા ચોર પકડવા ગયા છે. અને આવતે કાલે સવારમાં દેખત, રાક્ષસ તથા ભુત પલીત કરામણી અને ભયંકર આ

(૧૮૬)

જાતી ખનાવી આવશે ને તેઓ પોતાનું તથા તમારું નામ
નીસાન કહીને ખધા દાખલા પુરશે પણ તમારે ખારણું ઊ
ધાડવાં નહીં જો હાડશે તો મારવાં જશે. વાસતેજો
કદી તમારાથી ખને તો તેઓને માર મારીને કાઢી મુકજો.
તે લોકોએ એવું સાંભળીને પરથમથી ઘટો પથરા અને ડંગો
રા લાવીને ધરમાં મુકી છાંડ્યાં. પછી તે ચોરે ઘેર જઈને
આસરે સોથી પણ વધારે મળના કળી ચુરમાના લાડવા ખ
નાવ્યા ને તેની માંહી ધંતુરાનાં ખીયાં નાખ્યાં. તે લેઈને જ
યાં પેટો જમાદાર સીપાઈએ સુધાં પડ્યો હતો ત્રીયાં લા
ડવા વેચવાને મંચે ગયો. તે ખધાઓની આશપાશ “કળી
ચુરમાના લાડવા” એ રીતે પોકારવા લાગીએ. ત્રીયારે તે
માંથી એક સીપાઈએ ધપો મારીને કહ્યું કે “અમે કાફર ધ
ધર હમ ચોર પકડનેકું આયે હે વાહ! તું લકુ ખેચનેકું કે
સા આયા હું?” એમ કહી તેને જોરથી લાપોટ મારી. ને એક
પછી એક લાડવા લુટવા લાગીયા વળતી જમાદાર સુધાં ખધાએ
અકેકો લાડવો વેંહેચી ખાધો ને પેલાને કાઢી મુકીયો. તે ચો
રે ત્રીયારચું કે હવે થોડી વાર પછી તે લોકો કેફની ઝુમમાં
પડશે. તથી તેણે મેરા, સાબુ, કોમ્મલા, અને એરંડીહિ એ
ટલી ચીજો એકઠી કરીને એક ઘડામાં ભરીને અચ્ચા કાત
રે સહીત પોતે ત્રીયાં આવ્યા ને જાયું તો ખધા કેફમાં
ખેશુક્ય થઈ પડલા છે. પછી તેણે હથીઆર કપડાં કાઢી
લેઈને તેઓને માથે જણ્યા જેવા કરીયા! જે સારાં કપડાં

હતાં તેનો ગાંસડો ખાંધીયો. ને પાકીનાં બધાં ખાળીં ના
ખ્યાં કે ફરીથી કોઈ પહેરવા પામે નહીં. પછી
એક ખાળુએથી અરાતરા તથા કાતરથી કોઈની આખી ને
કોઈની અરધી ડાઢી મુછ મુંડી તથા કાતરી કે જેથી
બધા સીપાઈઓ કદરૂપા ખનીયા તેમાં અધુરામાં પારો
રાખેલો વીચીતર રંગ તેઓના મોડા ઊપર લપરડ્યો એટ
લે તો ખરે ખરી ખુબી આવી રહી! પછી તોયાંથી પોતાને
ઘેર આવતો રહ્યો. જ્યારે પેરોઢીયું થયું ને તે સીપાઈઓ
ની કેફ જરા જરા ઉતરી તોયારે પોતાનો હસવા લાવક હા
લ ખનેલો જોઈ લંગોટીની જગા ઉપર હાથ ઢંકી પોત
પોતાના ધર તરફ દોડ્યા આ તરફ ધરનાં માણુરો તો
ખરામાણુના કેહેવા પરમાણુ સાવધ ખતી રહેલા હતા. જેવા
સેઓ ભુતપીસાચના જેવા ખતી આવ્યા કે કોઈએ ઇટ ને
કોઈએ પથરો જેમ જેને કાવ્યું તે હાથમાં લઈ લઈ માર
વા લાગીયા તેથી તેઓમાંનો કોઈનો હાથ, કોઈનું માંથુ,
કોઈનો જગ ને કોઈનું મોઢું ભાગી ગયું. સીપાઈઓ નીસાનીઓ
આખી આખીને ધણીએ સમજાવે કે અમે તો આપણા ધ
રના ફલાણા છીએ. તોએ કોઈ તે ગણુગારતું નહીં. જ્યા
રે દહાડો ધણો ચઢ્યો ત્યારે પાદરાહને એ વાતની ખખ
ર થઈ ને ખીજા આદમીઓ મોકલી તેઓના ધર ઊઘડા
વી માંહી દાખલ કરાવ્યા. પછી કેટલાક દહાડા સુધી તો તે
ઓએ પોતાના મુખ ડાઢી વગરના કાપરચીતરાં મોડાં

કાઠને દબાડ્યાં નહીં. જ્યારે પાહાદસાહે આવી રીતનો માહા મસતાન ચોર જાણ્યો તેથી તેને જોવાની મનમાં થઈ જીમેદ રહી. અને ફરીથી મીજલસ ભરી એક પાનનું ખીડું મુકીયું. ત્યાં કાટવાળ હાજર હતો. તેણે પોતાની મરદમના વખાણ કરી પાદશાહના તખ્ત ઉપર ‘ચુંબન કરી કહ્યું કે’ હે કુપાતાય તારા પ્રતાપની છાયાથી આજ હું ચોરને પકડીને બેઠી તથા જંજીર સાથે તારી પાશો લાવું’ એવું કહી ખીડું ખાઢને તોલાથી ચાલ્યો. તેણે પોતાનો ચખતરો હથીયાર સહીત કુલ તથા સરાખના ૧૨૦૦ રંગબે રંગી સીસાઓથી સણગારી દીધા. પછી પોતાના સીપાઇઓને વેગળા કરીને રાતે આપ એકલો હથીયાર સજીને મુછોપર તાર દેતો બેઠો. હવે પેલા ચોરે જાણ્યું કે આજ તાજુ ભક્ષ હાથ લાગીયું છે. એવું ધારી ભાત ભાતનાં ચીર તથા શણગાર પેહેરી પેતે નવજોખના ઝીનો શ્વાંગ ધારણ કર્યો. તેણે એક હાથમાં રૂપાનો થાળ પકડ્યો કે જેમાં કુલ, કંકુ, નાળીયેર; પાન સોપારો, વગેરે સામગ્રી ભરી હતી અને બીજા હાથમાં સજ્જતી બતી લેધને સુંદર દેવાંગનાની પેઠ રૂંમજુમ કરતો ને મધુર કંઠે રાગ ગાતો એવી લટકાથી ચાલ્યો કે કાટવાળ તો જોતાંજ મોહો પાંખી ગયો. અને કે હવે લાગ્યો કે આ મારી પયારી જાન તું આટલી રાતે કે યાં જાયછે? જરા મારી પાસેતો આવ. તેણે લટકાથી કહ્યું કે વાહ વાહ કાટવાળ તમે પણ એવી નજર રાખો છો કે

† પીવાને દાહ.

(૧૮૯)

હું તમારી પાસે સી રીતે આવું મારે દરે જવાનો વખત પડી જાય છે. હાવ ભાવ ભરેલા હાવી રીતના બોલ સાંભળી કોટવાળ તેના ઊપર લોભાયો. ને જોયું કે આવો એકાંત નો વખત ફરી કયારે મળશે. એવું ધારી પોતે ચપ્પતરા પરથી હેઠા ઊતર્યો. અને તેના હાથ પકડી આસકતપણામાં દીન વાણીએ સમજાવી ચપ્પતરામાં લેધ ગયો. તાંહાં તે એરે વાંકો ચુંકો થઇ સટકથી બોલી કોટવાળને કામ બ્યાકુળ કરીયો ને પુછ્યું કે કોટવાળજી, આ રંગ રંગના સીસા શાના છે? જવાબ દીધો કે પ્યારી જાન, એ પીવાનો દારૂ છે. ફરી એરે કહ્યું કે મને તે પાઓ, વાર હું જોઈં તો ખરી કે કેવા લાગે છે, કોટવાળ બોલ્યો કે હે મારી પ્રાણાધાર તારું નાજીક ને કામજ કાજજીં એ બીધાથી કુમજાઇ જાય ને ડાઘ લાગે. એ રીતે ધણું કહ્યું પણ માન્યું નહી. ને છેલીવારે તે એરે એક મોટો બાલો ભર્યો ને કોટવાળને કહ્યું કે મને આ પીવા દો, કે નહી તો તમે મારા હાથનો બાલો પીઓ. આવાં વચન સાંભળી તે કોટવાળ મનમાં ધણો કુદ્યો ને જાણ્યું કે જીવથી જીવ જોડાયો માટે માશુકના હાથનો બાલો પીધા વગર કેમ ચાલે ! એવું ધારી તે સરાખ પી ગયો. જ્યારે એરે જોયું કે તે કેકમાં ચકચુર થયો છે તીયારે નખરાંથી પુછ્યું કે આ બધું લોહોલગું શું પડેલું છે? જવાબ દીધો કે મારી પ્યારી એક ચોર પકડવાનો છે અને આ તેના

(૧૯૦)

પગમાં ધાલવાની બેડી છે. આ હાથ કડી અને આ ગળા
માં ધાલવા જંજીર છે. ત્યાં ચોરે કલ્હું કે વાફં તમે
મને બેડી પહેરાવી ગળામાં સાંકળ નાંખી બંધન કરો જોડોં
હું કેવા દખાઉં છું. કાઠવાળ બોલ્યો કે મારી પ્યારી એતો તારા
નાજીક શરીરને એમ લગાડ માટે ન પહેરાય. એ કેવી રીતે પહેરાય
છે એવી બાણવાની તારી મરજી હોય તો હું પડે તે બેડી,
જંજીર પહેરી દખાડું. પાણુ તને તો પહેરવા ન દેજોં આણું
સાંભળી ચોરે કલ્હું કે વાફં સાહેબજીને સાફં દખાય તેમ
કરો. પછી પોતે કાઠવાળે ગળામાં જંજીર અને પગમાં
બેડી પહેરી. એટલે તુરત ત્રીયાં તાણુ પડેલું હતું તે બેડી
પર વાશીને કુંચી પાસે રાખી. અને દારૂનો એક બોજો
ખાલો સમજાવીને ચોરે તે કાઠવાળને પાથો તેથી તે કેફમાં
છેક બેભાન થઈ ગયો. એટલે ત્રીયાં ચપ્પતરામાં જે જે હજી
આર વગેરે સામાન તથા નગદ નાણું હતું તે અને કાઠવા
ળનો પોશાક કાઢી લેઈ તેને નાગો કરી બેડીમાં રાખી એ
રીતે બધું લેઈને જતો રહ્યો! વાણુ વાણું કે પાદશાહે કાઠવા
ળને ચપ્પતરે ચોરની ખખર કાઢવા માણુસો મોકલ્યાં. માણુ
સોએ આવી હાલત જોઈ જઈને પાદસાહેને કલ્હું કે સાહેબ
કાઠવાળ પડેજ બેડી જંજીરના બંધનમાં પડેતો છે. પછી
પાદશાહે તે કાઠવાળને તેવીને તેવી હાલમાં ઊંચકાવી મગા
વ્યો. અને તેની દશા જોઈને હસ્યો. પછી બેડી જંજીર
કપાવી કાઠવાળને છુટો કર્યો. કાઠવાળે પોતાની મુરખાઈ

(૧૯૧)

ભરેયો ફજેતીના હેવાલ કહ્યો નહી. અને પોતે પાદશાહ તે
ચોરને જોવાની ઊમેદમાં રહ્યો. ખીજે દહાડે ફરીથી ક
ચેરીમાં ખીક મુક્યું. સાંજ પડી ત્યાં સુધી કોઈએ
તે ખીક કડખીયું નહી. પછી છેવટે શરમના
મારે વજરે પાદશાહને આશીશ આપી તે ખીક ઉઠાવ્યું.
ને કહ્યું કે હું કરપાનાય તારા પ્રતપે તે ચોરને પકડી
તારી પાશે લેઈ આવીશ. વળતી તે વજર એક લાખી
ઘોડાને જવેરાતથી સણગારીને હથીઆરખંધ તેના ઉપર સ્વા
ર થયો. ને સેહેરની આસપાસ ફરવા લાગ્યો. નેટલામાં પેલો
ચોર લાગ જોઈ એક ફાટો ટુટો સાદ્યો પેહેરી, કંગાળ દળનારી
ડાશીનો સ્વાંગ ધરી એક ઘંટી લેઈ શહેરની બાહાર થોડ
દુર જઈ દળવાને ખેડો. ત્યાં રાતની વખત વજર જોસમાં ઘોડો
દોડાવી તેની પાસે ગયો. ને પુછ્યું કે આટલી રાતે તું આંહી શું
કામ કરેછે! ડાસીએ જવાબ દીધો કે હું એક ગરીબ દળના
રી ધરખાર વીનાની છું. ને આંહી પાસેના ગાંમડામાં એક સીપા
હમા ઘોડો થાકીને આવ્યો છે તેને માટે દાંણા દળ્યું.
ફરીથી પુછ્યું કે તે સપ્પસ કોણુ છે ? ને ક્યાં ગયો છે ? જ
જવાબ દીધો કે કોઈ પડાણુ છે ને તમને આવતા જોઈ હવ
ણાંજ મારી પાસેથી આવ્યો ગયો. તે ઉપરથી વજર તે ત
રફ ઘોડો દોડાવી ચો તરફ રખડીને પાછો આવ્યો ને કહ્યું
કે ત્યાં તો કોઈ નથી તૈયાર ચોર બોલ્યો-વારી જાજો હ
વાણાંજ તે મારી પાસે બેઠેલો હતો. તે તમને જોઈને ના

(૧૬૨)

શી જાય છે ને મને આવીને તાકીદ કરે છે કે જલદીથી દા
ણા દળી આપ. હવાણાં તમે આપ્યા કે તે આંહીથી ખસ્યો,
એ રોતે કહી વજરને બહુ રખડાવ્યો. છેવટ વજરે કંટાળી
ને વિચાર્યું કે શું એ તે કોઈ ભુત પ્રેત કે રાક્ષસ હશે
કે દળનારી પાશે વેળા કવેળા આવી બેસે છે. ને જ્યારે હું
આવું છું, એટલે ઘેબ થઈ જાય છે! એવું ધારી પેલી દળ
નારીને કહ્યું કે તારી સાડી મને પહેરવા આપ. અને મા
શે પોશાક તું પહેર. ને ઘોડ સ્વાર થઈ આંહીથી વેગળો
જા ચોર બોલ્યો કે સાહેબ હું ખુદી ચોર ત મારાથી ઘોડ
કેમ બેસી સકાય કદી પડી જાશે તીયારે? વજર ધુરો થ
ઈ બોલ્યો કે ખસ તકરાર ન કર ગમે તેમ બેસ અને
તારી સાડી મને આપ. નહીતો તને મારી નાંખીશ. પછી
ચોરે પોતાની સાડી કાઢી આપી તે પોતાનો મરદાષ પો
શાક બિતારીને પહેરી અને ખુદી કાશીની પેઠ દાંણા દળવા
બેઠા પેલો ચોર તેનો પોશાક ઘોડ સ્વાર થઈ ઘેર આવ્યો.
ખિચારા વજરે ચોર પકડવાની બિમેદમાં આપી રાત ધંટી
ફેરવી. જ્યારે વાહાણુ વાયું તીયારે પાહાદશાહને તે હકીકત
માલમ પડવાથી વજરને પેહેરેલી સાડીએ ધંટી સુધાં કચે
રીમાં તેડાવ્યો અને તેની એવી હાલત જોઈ ચોરની
હાંશીઆરી ઉપર તાજીબ થયો. વળી ફરીને બીજે દ
હાડે પાનનું બીક મુકીયું ને તે બીક સાંદાંજ સુધી
કાઢી બિઠાવ્યું નહી. જ્યારે પાહાદસાહે જોયું કે બીક એ

(૧૯૩)

મનુ' એમ પડી રહ્યું ત્યારે છેવટ પોતેજ ઊઠાવીને ખાધું. અને ધણી શાણગરોલા ઘોડા પર હથીયારખંધ સ્વાર થઈ સાંજનો ચોરને પકડવા નીકળ્યો. ચોરે પણ જાણ્યું કે આજનો પંડ પાદશાહ પકડવાને નદી કીનારા તરફ નીકળ્યો છે. તેથી તેણે એક ફાટેલી સાડી પહેરી ધોખાણુનો ધાંગ ધરી આરા ઊપર કપડાં ધોવા લાગીયા ત્રીયાં પાદસાહેનો ઘોડા દુરથી આવતા જોઈ એક કાળો ઘડા ઊંધાવાળી પાણીમાં તરતો મુકીયો. તે આંધારામાં માણસના માંથા જેવો દેખાવા લાગ્યો. જ્યારે પાદશાહ કને આંખીને પેલી જગત ધુતારી ધોખાણુને પુછવા લાગ્યો કે તું આટલી રાતે કાનાં કપડાં ધુએછે ? તેણીએ જવાબ દીધો કે સાહેબ એક ધરાકને ત્રીયાં પેરાણો આવેલોછે તે સહવારે પોતાને દશ જવાનોછે તેથી આટલી રાતે તેનાં કપડાં ધોવા આવવું પડ્યુંછે, ફરીને પાદશાહ પુછ્યું કે આંહી કાંઈ આદમીને આવતાં જતાં જોયોછે. ? જવાબ દીધો કે કશ્વનાથ કાંઈએ આવ્યું જાયું તો નથી પણ એક ચોર જેવો માણસ હવાણાં આંહી બેઠેલો હતો તે તમને આવતા જોઈ પાંણીમાં ઊતરી પડ્યો ને જીવ્યો તે પેલો તરે પાદશાહેને પેલો ઘડા માણસ ના જેવોજ લાગીયો, તેથી ઘોડા ઊપરથી ઊતરી પોતાનો પોશાક કાઢ્યો ને પેલી ધોખાણુને કહ્યું કે આ પોશાક તથા મારો ઘોડો પકડીને તું ઊભી રહે હું નદીમાં તે માણસને ઝાલવા પડ્યું. ચોરે જવાબ દીધો કે ના સાહેબ એ

(૧૯૪)

ઘોડા કદિ મને લાત મારે કે ખચકુ ભરે વાજતે મારાથી પ
પકડાય નહીં. ત્યારે પાદશાહે ઘણી ધમકાવીને તેને કપડાં
તથા ઘોડા સોંપ્યો. ને પોતે પાણીમાં પડ્યો. જ્યારે તે
નદીના વેહેનમાં ધડની પાછળ જરા વધારે આઘો ગયો
એટલે પેલા ચોરે કહ્યું કે મહે કરપાનાથ વધારે આગળ જતા ન
હીં, પાણી ધાતું ઊંડુ છે. આપના ચોર ગુલામનો કીનરે
હાજર છે તે આ ઘોડા લેઈને જાય છે.” એટલું કહીને પા
દશાહના આવતા આવતામાં ઘોડા પર ચઢીને સપાટામાં
ધર તરફ આવતો રહ્યો. પોતે પાદશાહ નીરાશ થઈને પો
તાને મહેલે આવ્યો ગણા ઘણા અંદેસા કરવા લાગ્યો
ને તે ચાલાક ચોરને જોવાની ઉમેદમાં રહ્યો. બીજે દહાડ
કચેરી ભરીને સોગનખાઈ કહ્યું કે જે સખસ આ ચોર છે
તેની અકલ તથા ખાહાદુરી ને ખલોહારી છે, જો તે સં
ખરા પોતે મારા ખોલવા પર ભરસો રાખી પો
તાની મેળે આવી મારી આગળ હાજર થાય તો તેને
મોટા માન સાથે ભારે સીરખાવ આપી મારી ફાળનો સીર
દાર કરું જ્યારે પાદશાહ એ રીતે ખરાદીલથી સોગન સાથે ખો
લ્યો તે વખત તે ચોર ત્યાં હાજર હતો તે ખહાર પડી તખતને
“ખોસો” દહા કહેવા લાગ્યો કે મુઠવીનાથ તારા ચોર હું
પોતે છું, અને આશા છે કે જેવું ખોલ્યો છે તેવું પાળીશ
નહી તો મછી ખાવંદના કદમ નીચે જાત હાજર છે એટલું
કહી ખધી નીચાંતી પુરીને ચોરેલી માલમતા લાવીને રખાડી

(૧૯૫)

ખાદશાહ તેની નાની ઉમર અને મોહાટાં કામ જોધ ધ
જોજ ખુશી થયો અને પોતે બોલયો હતો તે કરતાં વધારે
ધનામ આપી તેને સેનાપતી કર્યો!

કીસો ૧૮૨ મો.

કોઇ બખીલને કુતરે કરડ્યો તેથી તેને લોકો કહેવા
લાગ્યા કે બાધ કુતરાના દાંત ધણા ઝેરીછે; તું હરાન થઇશ.
માટે એક રોટલી તે કરડ્યાની જગ્યાએ ખાંધ ને તે બે ધડી
પછી છોડીને તે કુતરાને ખવરાવ કે જેથી એનું ઝેર ઊતરે.
આપું સાંભળી તે બખીલ બોલ્યો કે વાહવાહ મારો હું
તો તમને દાસ્ત બાણુતો હતો પણ તમે તો મારા મોટા
દુશમન નીકળ્યા. કેમકે જો આજ હું એ કુતરાને એક
રોટલી ખવરાવીશ તો વળી બીજે દહાડે મને રક્ત ચાલવા
નહી દેને ફરી ફરી રોટલી ખાવાની લાલચે તે મારું આપું
અંજ દાંડરડો ખારો !

કીસો ૧૮૩ મો.

એક ખુદા આદમીને રસ્તામાં છોકરાઓ ધણા ચીડા
વતા હતા તેથી તે રોજ તેઓને માળ ભેળ દબને ચાલ્યો
જતો. એક દિવસ પોતાના ઘરમાંથી બહાર જવા નીકળીયો
તે પ્રસંજમાં ફળીજી છોકરાઓથી મુઠું હતું ને તે ખુદાને
તીયાં કાઢીએ ચીડવ્યો નહી તીયારે પોતે મોટો ઘાટો કાઢીને

(૧૯૬)

બોલવા લાગ્યો કે શું આજ અળવીતરાં અને ચપાવલાં છોકરાં ખાં મરી ગયાં કે કાંઈ નજરે નથી આવતું. !

કીસો ૧૮૪ મો.

કાંઈ સપ્તમ ધણો ખખીલ હતો. તેના એક દાસ્તદારે તેના ઘોડો ખાહાર જવા સાડ મગાવ્યો. ત્રીયારે તે ખખીલ કહેવરાવ્યું કે ભાઈ આપનો શુકન હું પાછો ફરવી શકતો નથી. કેમકે તમે મારા દિલદાર દાસ્તછો. હવે તેમજ મેં મારા ઘોડાને પણ પારા ખાળકની પેઠે પાળેલો છે. વાસ્તે તમે મારી એટલી વાત કબુલ કરો તો ઘોડો તમારી ખીજ મતમાં મોકલાવું. તે એકે અરથે રહેતે તમે ઘોડા ઊપર ખેળીને જાઓ. ને અરથે રહેતેથી તમે તે ઘોડાને ખાંધ હુપ ર ઉચકીને પાછો લાવો. શાથી જે આપે રહેતે ચાલતાં ઘોડા થાકી જાય. ને વળી એ વિશે મારા ઘોડાવાળાને પુછી શા એવું હોય તો સુખેથી તમે લામાંથી ઘોડો મગાવી લેવો. સેવક તમારોજ છું. !

કીસો ૧૮૫ મો.

કાંઈ એરત ધણી ખદજત અને હસમજાદી હતી. તે પોતાના ધરનાં માણસોને રોજ લાત મુકી ને ખાસડાંથી મારતી હતી તેથી કાંઈએ તેના ધરમાં ટકતું નહી. એક દહાડે તે મેંડાની ખારી ઊપર શાલુગાર કરીને બેઠેલી હતી. તેને

(૧૯૭)

જોધને એક જુવાન આશક થયો. તેથી તેના ખારણા આગળ ફકીરી લેત્ર બેઠા. ત્રીયારે તે ઓરતે તેને ધરમાં બોલાવી ને કહ્યું કે જો તું મારી સાથે એક કરાર કરે તો તારી સાથે પરાણું. તેણે કહ્યું કે આ મારી જાન તું કેહે તે કબુલ છે ત્યારે તેણીએ કહ્યું કે રોજ સાંજને સહવાર મારા હાથ નાં પચીશ ત્રીશ ખાસડાંનો અને સાવરણીનો માર ખાય અને ગાળો ખમે તો હું પરણવાને રાજીબું કેમકે મારે એવી ટેવ છે કે જેને લીધે કોઈએ મારા ધરમાં ટકતું ન થી. આ રીતે માર ખાવાનું પાણુ આશકીપણામાં તે પુરો કબુલ કર્યું. તેથી ભોકા તેને ઠપકો દેવા લાગ્યા કે હું હાથ પુરા શું કરવા હાથે કરી ખળાપામાં પડેછે. તું સાંભળ—જ્યારે તે બદળત ઓરતને તાંહાંથી બધા આદમીઓ મોર ખાધ નાહા ત્યારે તેના ખારણા આગળના એક ઝાડમાં અંજલ નામનો મોટો વધતાલ રહેતો; તેને તે રાંડ માર મારવા માંડ્યો તેથી તે દેવ પાણુ કંઠાળીને નાશી ગયો ને તે કયાં ગયો તેની ખબર પડતી નથી. આવું સાંભળી તે પુરો લોક ને જાપ દીધા કે યારો એના ઉપર મારો પ્રાણુ ખુરખાંન છે તોપછી તેના હાથનો માર ખમવો રો વધારેછે; એવું કહી પેત્રી ઓરત સાથે લગ્ન કર્યું. અને તે ઓરત હમેશાં પોતાની ટેવ પ્રમાણે સહવારમાં ઉઠતાં વાર ખસડા મો માર મારવા લાગી. જ્યારે મારતાં ખાસડાં ફાટી ગયાં ત્યારે સાવરણીનો માર મારવા લાગી એમ કરતાં એક દીવસ

(૧૯૮)

તો તે સખસ મારથી ધણો ધભરાયો અને ઇસકની મળ એક દહાણમાં બુલી ગયો. તેથી રાતરે છાનોમાનો ખીબા રોડરમાં જતો રહ્યો ત્યાં સાંભળું કે પેલો અંજલ નામનો વધતાલ બાદસાહની છોકરીના દિલમાં ભરાયો છે. તે ધણાએક ઇલમીં થાક્યા પણ નીકળતો નથી તેથી પાદશાહુ ઢંઢેરો ફેરવ્યો કે જે એ બુતન કાઢશે તેની સાથે તે સાહાબદી પરણાવીશ તે બુતનું નામ સાંભળીને પેલો પુરુષ પાદશાહને ત્યાં ગયો. ને કાલ કરાર કરીને કહેવા લાગ્યા કે સાહેબ હું એ પીશાયને કાઢું છું. તે સાંભળી પાદશાહ ખુશી થયો. લોક તો હસવા લાગ્યા કે ભલા ભલા જાદુગર થાક્યા ને હવે આનું બાકી રહી ગયું છે. પછી તે પુરુષ પાદશાહની દીકરી પાસે ગયો. એટલે તે દેવ બોલ્યો કે અરે તું આંહી કેમ આવ્યો? તેણે જવાબ દીધો કેયાર હું તો નારીને આ બોધું ન મારી પછવાડે પેલી ખાસડાં મારનારી ઓરત પણ આવે છે. વાસ્તે મને તો આંહી રીવાય નારી જવાની ખીજ જગા મળે એમ નથી. તારે ગમે તીયાં તું નારી જા હું તો આંહીજ ફર્યો છું. તે પીશાય પેલી ઓરતનું આવડું સાંભળી ધુજ થર થરીને બોલ્યો કે ચાર એ કે મખખત ઓરત મારું નામ સાંભળીને આંહી પણ આવવા ચુકી નહી. અરે શું કરું મને ક્યાંહી સુખે જઈ બેસવા દેતી નથી. એટલું કહી પેલી શાહાબદીના દિલમાં થી નીકળીને નાઠા. તેથી કબુલત પ્રમાણે પાદશાહ પોતી ની દીકરીને તે પુરુષ સાથે પરણાવી. !

(૧૯૬)

ક્રીસો ૧૮૬ મો.

કાંઈ વાણીએ દેવની મુરતી ધરમાં રાખીને હમેશા ધુપ દીપ નીવેધથી તેની પુજા કરતો હતો. તે વાણીઆને એ છોકરા હતા. તેમના એક ગરીબ ને બીજો મશ્તાન હરા મી હતો. પેલો ગરીબ છોકરો તો રોજ તેના આપની પેઠ દેવની પુજા કરી પ્રસાદ ધરાવે. અને પેલો હરામી તો દેવને ધરાવેલો જે કાંઈ પ્રસાદ હોય તે ખાઈ જાય ને પુજા કરવાને બદલે તે દેવને એ તરણુ ખાસડાં મારે તથી તે દેવ કંટાળ્યો ને તેના આપને કહ્યું કે વાસ્તવ તારા હરામીને ન હતો તારા ગરીબને ખાઈશ. તીયારે પેલા વાણીએ જવાબ દીધો કે તું ગરીબને શું કરવા ખાઈશ. ખા પેલા હરામીને કુ જે તને કુ:ખ દેછે. આવું સાંભળી દેવ બોલ્યો કે જો હરામીને ખાવાની મારામાં સત્તા હોત તો રોજ તેના હાથ નાં ખાસડાં શું કરવા ખાત !

ક્રીસો ૧૮૭ મો.

કાંઈ સાહાજદાર ધરના કલ્યાણથી કંટાળીને પોતાની આંતરે લેઈને બીજા સેહેરના પાહાડસાહ પારો ગયો ને કહ્યું કે મને ચાકરી રાખ્ય. પાહાડસાહે પુછ્યું કે તું શું કામ કરીશ? જવાબ દીધો કે જે ક્ષેત્રથી નહીં થાય તે હું કરી શકું! પછી પાહાડસાહે તેને પોતાની બીજામતમાં રાખ્યો ને તેની અકલ અને દોષીઆસી સાંભળી પ્રશ્નો પુરી થયો.

વજીરને ઉમરાવો કરતાં પાણી તેને મેઠે ઘરજે પોહોચાડી
 ઓ. તેથી વજીર, કાજી, કોટવાળ અને મુક્તી * તેના જી
 પર અદેખાઈ કરવા લાગ્યા ને વખત જોઈને પાદાદશાહ
 ને કહ્યું કે પૃથ્વીપાળ પેલો સખશ ના હક ખેડા પગાર
 ખાપછે. ને કાંઈ કામ કરતો નથી. વળી તેની એવી કબુ
 લાત છે કે જે કામ કાઢી નહીં અને તે પોતે કરશે. હવે
 આપણા ખજાનામાં એક લાલ છે તેનો જોડા કાંઈ પાસે
 છે નહીં. માટે તે પરાપરાનું ખીજી લાલ તેનો પાશે મંગાવો.
 અને જીઓ કે તે લાવી સકેછે. એવું આંખળી પાદાદશાહ
 પેલા શાહાજાદાને લાલ શોધી લાવવા વાસ્તે કહ્યું તીયારે તે
 જીવાન પોતાને ઘેર જઈને તે કરતાં સરસ ખીજાં ધણાં લાલ
 લેઈ પાદશાહ પાસે આવ્યો તે જોઈ પાદશાહ ધણો ખુશી થ
 યો. ને હતી તે કરતાં ચાહના વધી. તેથી પેલા કોટવાળ વ
 જીરતો વધારે ખજા લાગ્યા, ને તેને રોહિરમાંથી દુર કરવા
 ના વીચારમાં હતા. એક દિવસ ચારે જગ્યાએ મનશુઓ
 કરીને કહ્યું કે કંઈપાનાથ એ જીવાન ધણા કામનોછે. ને
 એના જેવો ખીજો સમસ મળવો મુસકેલ છે. તેની પા
 સે જે મંગાવીશું તે લાવશે. આજ્ઞીન સુધી “હુલક”
 જાનવર કાંઈ પાદાદશાહ દીકું નથી તે જો કદી તેની પા
 સે મળાવો તો દુનીઆમાં એક નામ રહી જાય! તીયારે પા
 દાદશાહ તેને કહ્યું કે હુલક જાનવર લાવ. તે શાહાજાદા કે,

દી કાને નહી સાંભળેશું નામ સાંભળી ધણો ચીંતાતુર થ
 હ પોતાને ઘેર આપ્યો. ને વીચાર્યું કે જંગલે જંગલ ર
 ખડીને તે જનવાર શોધી લાવું. તેની સ્ત્રી ધણી દાનાવ અ
 ને ખુશીશાળી હતી તેણીએ પોતાના પતીના એહેરો ઉદાર
 અને ચીંતાતુર જોઈને હેવાલ પુછ્યો. તૈયારે તેણે પોતા
 ની સ્ત્રીને કહ્યું કે કાલ, કોટવાળ, વણર અને મુક્તી તે
 આ ચારે જણા મારા ઉપર અદ્વિખાધ રાખેછે. ને તેમના
 કેહેવાથી પાહાદશાહે હુલક જનવર મગાવ્યું છે કે જે જન
 વર કાંઈએ જોયું કે સાંભળીયુ પણ નથી. તે જનવર
 જ્યાં શુધી મારે હાથ નહી લાગે ત્યાં સુધી પાહાદશાહેને
 મારૂ મોડુ ખતાવાશે નહી. આવું સાંભળી તેની સ્ત્રીએ
 હીલારો દેહ કહ્યું કે હે સ્વામીનાથ તમે શું કરવા ફીકર કે
 રૌંછો. હુલક જનવર આ શહેરમાં ધણું છે. તમારે પર
 દશ જવાની શી જરૂર છે. એ જનવર આંહીથી હું તમને
 પકડી આપીશ. એવું કહી પોતાના ધરની ચાર અંધારી
 કોંટડીઓમાં ચાર ખુંટાં દટાવ્યા તથા લાલ, લીલો, કાળો,
 અને પીઝો એવા ચાર જુદા જુદા રંગનું ૩ પીંજીને
 ચારે કોંટડીઓમાં પથરાવી મુક્યું ને ચાર મડા ગોળના શી
 રાના મગાવીને માંહી ગુંદર નાંખી તદયાર કરી રાખ્યા પ
 છી પોતે શોળ સાચુગાર શહીત વાળેવાળ મોતી પરોવી અ
 પસરાની પેઠે ઝવેર જડીત ખુરશી ઉપર ચઢી અદ્વિખામાં એ
 ડી. એટલામાં ખુમધામથી કાલની સ્વારી નીકળી. કાલ

ની નજર પેલી ઓરત ઉપર પડતાં વારમાં મુરછા પાછને
 તેના ઉપર મોહ પાડ્યો. એવી તકમાં તે ઓરતે એક કા
 ગળના કટકા ઉપર કાઠ તરફ લખી મોકલ્યું કે કાઠ સા
 હેખ હું જાણું છું કે આપનું ચીત મારામાં ચોટ્યું છે.
 અને તેથી તમને કળ વળતી નહીં હોય. માટે જો મરજી
 હોય તો રાતના દસ વાગતાં મારી બાણી પધારવું
 આવી ચીઠી વાંચી કાઠ ધણે ખુશી થયો. ને ધડીઆળ
 કને રાખીને વખત જોવા લાગ્યો. કે કયારે દશ વાગે ને
 ચંદ્રમુખીની મુલાકાત કરે એટલામાં ચોડીકવારે કાઠવાળની
 પાણી સ્વારી આવી ને તે નવ જોખના સ્ત્રીને જોઈને હાથો
 નીચો થયો. ને દીલમાં ધારવા લાગ્યો કે જો મને વહારની
 દેશત નહોતતો જીવન કરીને પણ આ પરીના ધરમાં પેસત.
 આવી રીતે તેની ઇસક બરેલી નજરજોઈ પેલી દાનાવ ઓરત
 તે એક ચીઠી મોકલી કે કાઠવાળ સાહેબ હું આપની મુલા
 કાતની ધણી બુખી છું. વાસ્તે આજ રાતના અગીઆર
 વાગતાં જરૂર મારે ઘેર પધારજો. આવી ચીઠી વાંચી કાઠવા
 ળ ધણે ખુશી થયો ને પોતાને મોટો નસીબદાર સમજવા લા
 ગ્યો કે વગર મેહનતે મારી આશા પાર પડી. તે પણ ધ
 ડીઆળ પારો રાખીને અગીઆર વાગ્યાની રાહ દેખતો હ
 તો. એટલામાં મુક્તીની સ્વારી મોટી ધામધુમથી તે રસતા
 પર આવી પહોંચી. તે પોતે ખુશરગ માણસની પેઠે મોટી
 નુંરાની ડાઢી સાથે હાથીના હોદે બેઠેલો હતો તેણે પણ તે

સાણગારેલી સ્ત્રીને જોઈને ભરામણની પેઠે તે પુતળીની પુત્ર કરવાની ઉમેદ દીલમાં રાખી એટલામાં તે આ તે પણ તેના ચહેરા ઉપર મોહનો ઝળકાટ જોઈને ખાર વાગતે આવવાની તેને ચીઠી લખી, જાણે મફતની દાલત હાથ લાગી એવું સમજીને તે મુક્તી પાણ વાગેલા મૃગની પેઠે તડકડવા લાગ્યો. ને ખાર વાગવાની તધયારી હતી એટલામાં ત્રીયાં વજરની સ્વારી મોટી ધામધુમથી નીકળી તે પ્રસંગમાં પેલી નવજોખના સ્ત્રીએ હાવભાવનાં કટાક્ષ કરી પોતાના મુખ પર ધુમટો તાણ્યો. એવા મોહમાણ્યથી વજરનું કાંજ જીવી ધાધ ગયું. અને પોતાની સ્વારી તે જગા ઉપર જીવી રાખી. પછી વિચારવા લાગ્યો કે આ કીયા સ્વર્ગની અપસરા છે! અક્સોસ કે આ વખત હું પાદશાહ ન થયો નહીં તો આ પ્રસંગે આવેલું મોહાશ જ્યાં દેત નહીં. પણ કાંઈ ચિંતા નહીં કદિ જાન જાય તો શું! એવું વિચારે છે એટલામાં તે સ્ત્રીએ હસીને ચીઠી મોકલાવી કે વજર સાહેબ ધંધર ધરજાને ધન્ય છે કે આજ આપણી એક ખીજની નજરને એકઠી કરાવી! જેવી તમારા મનમાં મારા વિશે પ્રીતી છે તેવીજ મારી પ્રીતી તમારા વિશે સમજજો. ને કુર પા કરીને એક વાગતે મારે ત્રીયાં પધારજો. આવી મીઠા વચન ભરેલી ચીઠી વાંચી વજર ધણો હરખાયો. અને પોતાનાં આગીય ઉપર વારણાં લેવા લાગીયો કે વખરે મેહનતે મારી કામના પુરણ થઈ એ પ્રમાણે ચરે જણા ખીજાં

કામકાજ મુકીને વખતની વાટ જોતા હતા. ને એવી ચટપટીમાં હતા કે આજનો વખત આટલો બધો લાંબો કેમ થયો છે વાહ! હવે પ્રથમ દશ વાગીયા કે પોતે કાજ મોટા કુમાકપી પેલી સ્ત્રીના ઘરમાં ગયો. ને ત્યાં જોયું તો તેરતન ઝવેર જડીત પુરસી ઉપર બેઠી છે. વળી જેમ ચંદ્ર મંડળની આશપાસ તારા સોબે તેમ તે સ્ત્રીની ચારે તરફ દાસીઓ સોબી રહી છે. કાજને આવતો જોધ પુરસી પરથી ઝડ ઉઠીને તેણીએ પોતાના કોમળ હાથે કાજનો હાથ પકડીઓ અને ત્રીયાં જોડે એક સોનાની પુરસી હતી તે પર સનમાન કરીને ખેસારીઓ ને લટકે મટકે ખપ્પર અંતર પુછવા લાગી. પ્રથમથી કાજતો તેના રૂપમાં દીવાનો થયેલો હતો જેને વળી આવા પ્રસંગમાં તો તે પુરો દીવાનો થયો. અને ભાત ભાતની કુનીઆની મળ અને રંગ રાગની મદીરા તેના આગળ મુકી. તેનવ જોખના એ રતન જડીતર ખાસામાં બે ચાર વાર ભરીને મદીરા પાન એવી રીતનું કરાવ્યું કે આગળ પાછળની નીતીની વાત બુલી જઈ કાજએ હાથ નાંખવા માંડ્યાં ત્રીયારે તે પ્રતીવરતા સ્ત્રી કહેવા લાગી કે કાજ સાહેબ હજીતો આખી રાત પડી છે આટલી બધી બિતાવળ શું કરવા કરોઝો જો બિતાવળ કરો તો દારી પારો બેઠલી છે તેથી આપણા બેની કુરમત જશે. એવું ખીરજનું વચન કહી કાજના જીવને થોભાવ્યો. તો પણ કાજતો

તલ પાપડ થઇ રહ્યો હતો. તેનું અંતઃકરણ ઊછાળા મા
રતું હતું અને તે પલંગ પર જવાની તાકીદ ધણી કરતો હ
તો. એટલામાં કોટવાળ પોતાનો વખત તપાસીને આવ્યો
ને ખારણુ ઠાક્યું. આ પ્રસંગમાં પોતે કાજ દારૂની કેંમાં
ચકચુર હતો તે ધભરાઈને પુછવા લાગીઓ કે “ખારણુ” કે
છું ઠાક્યું? તીયારે ભડકી હાથ એવો ડાંગ કરીને તે સ્ત્રી
બોલી કે હાથ હવે શું કરે? મારો દારૂત કોટવાળ આવ્યો
તે મને ને તને મોતની પથારીમાં મુલાકરો ને આપણી
પ્રથમનો દારૂતીનું ખેતર બેળીને ધુળધાણી કરશે. આવું
સાંભળી કાજ ધણી ગભરાયો ને નાસવાનો ઊપાય પુછ્યો
તીયારે તે સ્ત્રીએ કહ્યું કે તમે ધભરાશો માં મેં આગળથી
જ જીવતી કરી રાખીછે. —તમે ઝટપટ લુગડાં કાઢી નાંખી
આ ગોળનો શીરો શરીરે ચોપડો ને રૂની માંદી લપેટાઈ
જાઓ પછી હું તમારા ગળામાં દારૂં બાંધી રાખું છું. જો
કદિ તે પુછશે તો કહીશ કે મારો મરદ એક જાનવર પકડી
લાવ્યોછે કાજએ પણ પોતાને બચવાનો એજ ઊપાય જોયો.
તેથી લાચાર થઇ એકદમ પોશાક ઉતારી શીરો ચોપડી
લાસ રૂમાં રમદાળાયો. પછી પેલી સ્ત્રીએ એક ચ્યારડીમાં દારૂ
રડા બતી જાનવરની પેઠ ખુટાસાયે મજબુત બેંચીને બાં
દ્યો. ને ખારણુ ઊઘાડી કોટવાળને ઘરમાં લીધો. તેને પણ
દારૂની કેં કરાવી ચકચુર કર્યો. તે કામ વિકારની મસ
તીમાં આવી સ્ત્રી ઊપર હાથ નાંખવા જતો હતો પણ પે

સી ગંભીર રૂબાવની અસતરી છેટે રહીને થોભાવતી હ
 તી. એટલામાં મુશ્તીજી આપ્યા ને પારાયું ઠાક્યું તેથી
 કાઢવાળ બાણો ધભરાયો. ત્યારે તેને પાણુ કાઢની પેઠે સ
 મભાવીને કપડાં ઉતારાવી દીધે ગોળ આપડાવી લીલા રૂનાં
 ઢગલામાં આજોઢાપ્યો ને બધે બંધ જકડીને બીજી કાઢડી
 માં ખુંટા સાથે મજબુત બાંધી રાખ્યો. ને પેલા મુશ્તીને
 ધરમાં લીધો. મુશ્તી પાણુ આંખોના આપેલા મદીરાના પીવા
 લા અજત જેવા બાણી પો ગમ્યો. અને ખુબ ચકચુર થ
 યો. ને ચુંબન કરવા મોડે આગળ બેઠ જવા ભાગીઓ તી
 ચારે પેલી ગુણુ શીયળ આં છેટે રહી કહેછે કે મુશ્તીજી શું
 કરવા આટલી બધી ઉતાવળ કરોછો બધી આખી રાત
 આપણી છે. એવું કહી આટકાચો એટલામાં વજરે આવી
 પારકું ખડ ખડાવ્યું. તીયારે મુશ્તી બાણો ધભરાધને પુછ
 વા ભાગીઓ કે એ કાણુછે? જવાબ દીધો કે મું તમને ખ
 ખર નથી! એ તો પાણુસાહનો વજર છે આવું સાંભળી
 મુશ્તીજી કાભવાલા કરી કહ્યું કે રે મારી દીલગજન મ
 ને કાંઈ સંતાડ નહીં તો હવે હું ઢગરવાનો નથી તીયારે તે
 અસતરીએ પેલા બેડની પેઠે તેને પાણુ કાળા રૂમાં લોટ પો
 ટ કરી જુદી કાઢડીમાં મજબુત ખુંટા સાથે બાંધી લીધો. ને
 વજરને ધરમાં આવવા દીધો આવતાં વારજ વજરે પેલી
 નવ જોખનાને જામી પડવાનો વીચાર કચ્ચો તીયારે તેણી
 એ કહ્યું—સાહેબ ઉતાવળ કરવામાં કાંઈ ફાવ્યદો નથી. વા

(૨૦૭)

સતે આવે. બેરો ને તમારા માનવંતા પગલાંથી મીઠલ
સને પાવન કરે. પછી આપણે મોજ મળની કેફ કુસતી
કરીએ. તે વજર વગર દારૂએ તેની દોસ્તીના દારૂમાં મસત
હતો તેથી તે પોતાનું દોલ થોભાવી શકતો નહીં ને વારે
વારેને ધડીએ ધડીએ પેલી શુકુમાર સ્ત્રીને આલીંગન કરવા
ને આહતો હતો તેથી તે સ્ત્રીએ દોલમાં વીચાર કરીયો.
કે એને એક કલાક થોભાવો મુશકેલ છે. તેથી તેના ખંને
હાથ રોકવા માટે ગંજીપાની ખાજ માંડી. ને કહ્યું કે, આ
પણ એક ધાવ રમીને પછી પલંગ પર પોઢીશું, એ રીતે
સમજાવીને રમાડતી ગધ ને મદીરાના પીયાલા પાતી ગધ.
એટલામાં તેનાં કઠ્ઠા પરમાણે તેનો પતી બે વાગતે આ
બો ને જીવું તેણે ખારણું ઠાકણું કે પેલી સ્ત્રી બેઠી હાથે
છાંતી કુટવા લાગી ને કહ્યું કે હવે હું શું કરું. આપણા
જીવનો લેનાર જમડો આવ્યો. વળી મારા ભાવણની એવી
ખરાબદેવ છે કે પર પુરસના સંધમાં મને જીએતો મારું
ને તે પુરસનું એકાએક ખુન કસ્યા વગર રહે નહીં.
તે આવીને આ પેલા ખારણામાં ઝીણી નજરે જીએછે.
આણું સાંભળી તે વજર રાથર વથર થઈ પુઝવા લાગીયો—અ
રે આસી હવે હું શું કરું? સ્ત્રીએ કહ્યું કે તું ફીકર માં
કસ્યા. મારી સાથે આવ એવું કહીને તે કાટડીની અંદર
જોઈ ગઈ. ને તેના શરીરે જાળની રશી ચોપડી પીળા રંગમાં
લોટાવ્યો ને પછી ખુટા સાથે જકડીને ખાંધી લીધો. વળતી

(૨૦૮)

વારાકરતી ચારે જાણાની પાસે જઈને કહેતી હતી કે તમે કાંઈ ફીકર કરતા નહી. હવેજાં મારે ધણી ખાહાર જરો એટલે તમને છોડી મુકીનેએ આરામની મઝા આપું છું. તેઓ લાચાર થઈને જનવરની પેઠે ખુંટા સાથે સહવાર સુધી ખંધાઈ રહ્યા પછી અજવાળ થતાંજ પેટો મરદ તે ની સ્ત્રીના કહ્યા પ્રમાણે પાદશાહ પાસે ગએ ને કહ્યું કે સાહેબ તારા મોટા ભાગ્યની મદદથી પેલાં જનવરો હાથ લાગ્યાં છે. પણ તેવાને તારી કચેરી સુધી લાવવાં ધણાં કઠિણ છે. કેમકે તે ખડુ મસ્તીખોરાં, હરામખંદાં ને ચાલ ચલણ નાં વાંકાં છે વાસ્તે તારી ફાજ મારી સાથે મોકલ અને તે ફાજને તથા ફાજના સરદારને ફરમાવ કે તેઓ મારા હુકમ પ્રમાણે વરતે. અને હું કહું તે રીતે એ હુલક જ નવરોને પકડી લાવે. પછી પાદશાહે તેના માગ્યા પ્રમાણે એક ફાજ તેના હસતક કરી તે મરદ ફાજ સહીત પોતાના ઘર તરફ આવી પોહ્યાં. ને પેલા ચાર જાણના ગળે ખાંધેલા દારૂના છેડા પકડી ફાજના માણસ એવીને લેઈ ચાલ્યાં. પેલા ચારે જાણા મનમાં ધણા શરમાયા અને ફજેતીથી લાચાર થયા. અને એમ જાણ્યું કે જો સઘળાં માણસોની પેઠે ચાલીશું તો લોકો એજ ખરો અને હુરીઓ કરશે ! તેથી જાણી જોઈને વાંકા ચુકા ચાલવા લાગીયા. વાંકા ચુકા નહી ચાલવાને ફાજના આદમી ચાપુક મારતા ધસરડી ધસરડી દરબારમાં લાવ્યા,

ત્યાં પેલા જીવાન શાહજાદા વિનતિ કરી કહેવા લાગ્યા કે પૃથ્વીનાથ હુલક જનવરો તારી ખીજમતમાં હાજર છે. ગ ધ રાતે તે ઊડીને જતાં હતાં તેમાંથી એકને પદ્મે તારા ન સંખે ચાર હાથ લાગ્યાં પાદશાહ તે જોધને અચરજ પા મ્યો. ને ઝોળખી રાક્યો નહીં. પછી હજીરના માણસોને હુકમ કર્યો કે કાજ, કોટવાળ, મુક્તી અને વજીરને યો લાવી લાવો કે આ જનવરો આવ્યાં છે તે જુએ. ત્યારે જા સુદા તેઓ ચારેને ઘેર ખખર કાઢી પાછા આવ્યા અને કે હેવા લાગ્યા કે કંઈપાનાથ એતો ક્યાંહી નથી. તેઓ ગઈ રા તના બાહાર ગયા છે તે હજી આવ્યાજ નથી. પછી પાદ શાહે પેલા શાહજાદાને પુછ્યું કે આ હુલક જનવરો શું . ખાય છે ? તેઓ કયા રહે છે ? અને તેઓની પ્રકૃતિ કેવી છે ? તેણે જવાબ દીધો—પુરંધીનાથ એ પોનાની કરણીના ફળ ખાય છે. ફળેતી અને ચરવાના જંગલમાં રહે છે. ને તે મની પ્રકૃતિ તેમના ઉપર ખૂબ પાણી રેડવાથી માલમ પ હો. આવી રીતની ખીના પાદશાહના સમજવામાં ખરાખર આ વી નહી. પછી ત્યાં બીસીઓને હુકમ કર્યો કે પાણીની ખખારો તે જનવરોના ઉપર છોડો કે તેઓની પ્રકૃતિ માલ મ પડી આવે. વળતી બીસતી લોક પાણી રેડવા લાગ્યા તે થી પેલું જીવા જીવા રંગનું રૂ ઘોવાધ ગયું ને તેઓનાં એ હેરા તથા શરીર ખુલ્લાં દખાધ આવ્યાં તેથી ઘણા બજવાધ ગયા. ને એક હાથ મોઝ ઉપર ને બીજો હાથ ધંદ્રી ઉપર

(૨૧૦)

લોકી ડોકાં નીચાં કરી દોરડાનાં બાંધ સહીતી ઝૂંબી રહેતાં.
આવો નવાઈ ભરેલો ખનાવ જોઈ પાદશાહ જરા હસ્યો આ
ને કાંઈક દિલગીર પણ થયો ને પછી તેઓને છોડી મુક્યા.
સઘળા હેવાલથી પોતે જાણીતો થયો તેથી પેલા શાહજાદા
ની ઝીની અડલ અને દાનાઈનાં વારંવાર વખાણુ કચ્છાં
ને તે શાહજાદા ઉપર પણ અત્યંત ખુશી થયો. તેને પો
તાનો વજર ઠરાવ્યો. પેલા ચારે જણા શરમના માઆ
પોતાના ઘરમાં જઈ ભરાયા. ને ફરીથી પોતાનું ફજેતી બ
રેલું મેકું કાઢને દખાડ્યું નહીં.

કીસો ૧૮૮ મો.

એક દિવસ અકબરશાહે ખીરખલ તરફની કાંઈ હરકત
જોઈને ઠપકા તરીકે કહ્યું કે શું તું આંધજોછે, જોતો ન
થી ? ખીરખલે જવાબ દીધો—સાહેબ મને એકલાને આંધ
જો શું કરવા કહેછે તારું બધું ગામ આંધજું છે. પાદશા
હ બોલ્યો, નહી હું આંધજા ધણા પોડા જોજિંધું ને તું
ગામનું નામ દેછે વારતે જ આંધજાઓની ટીપ કરી લાવ
જો આંધજા ધણા નીકળશે તો ઠીકછે નહીં તો તને છ
વથી મારી નાખીશ. જવાબ દીધો—વાર સાહેબ એટલું કે
હાને પાદશાહના દરવાજા આગળ છાંણુ એટલું કરીને પોતે
ખીરખલ છાંણુ થાપવા બેઠા. ને એક લખનારાને પાસે બે
સાડ્યો. કચેરીની વખતે વજર, ઊમરાવ વગેરે દરબારમાં જ

તાં તથા બીજા લોક રસ્તે જતાં ખીરખલને છાંણ્યાં થાપતો જોઈ પુછતા કે આ શું કરેછે ? ત્યારે તે ખીરખલ પેલા લખનાર મુનશીને કહેતો કે તેઓનાં નામ લખતો જા. એ રીતે બધા પુછનારાનાં નામ લખાવીને પાદશાહ પાસે લેઈ ગયો. ને જઈને કંદ્યુ-પુરવીનાથ એક કલાકમાં આટલાં બધાં નામ લખી લાવ્યો છું જો હુકમ હોય તો આપો દિવસ બેશીને તમામનાં આંધળામાં નામ લખી લાવું. પાદશાહ આવા રમુજ ભરેલા વચન ઊપર ધણી રાજ થયો ને ખીરખલને ધનામ આપીયું.

કીસો ૧૮૯ મો.

કોઈ સોદાગરનો છોકરો જંગલના વચમાં પોતાના કાફલાથી વખુટો પડ્યો. ને ઘણી તરશો થયો. તીયારે ચારે દીશાએ ઘોડો ફરવી પાણી ખોળવા લાગ્યો. ત્યાં દુરથી એક બાગ નજરે પડ્યો. તે તરફ પોતાનો ઘોડો દોડાવ્યો. ત્યાં જઈને જોયું તો એક નાના પ્રકારના ફુલ ઝાડનો બાગ ખીલેલો છે તેનાં મધ્ય ભાગે એક ખેડી બાંધણીનો સુંદર બંગલો દેખી રહ્યો છે. તેમાં એક પરી સરખી ઓરત ધણીજ કુટી રતન જડીત ખુરશી ઊપર ખેડેલી છે. જ્યારે તે નવ જો બનાએ આ ઘોડે દ્વારને દુરથી આવતો જોયો ત્યારે પોતે સામી ગઈ ને તેનો હાથ પકડીને પોતાના રંગ મેહેલમાં લાવી. પછી પોતે માથાં મોહી ખતથી કેહવા લાગી કે આંહી

કરી ફિકર ચિંતા કરતો ના, સુખેથી આરામ કરી તારા
 દિલને ખુશી કર્ય. હું તારીજ છું. એવું કહીને ભાત ભા
 તના ભોજન તથા રંગરંગનાં માયા પાણી આગળ લાવી મુક્યાં.
 ને બેઝે જણાઓએ પોતાનો થોડોક વખત એશઆરામ
 થી ગુનાર્યો. પછી પેલો સોદાગર કહેવા લાગ્યો કે ઓ
 મારી ખારી દિલજન મારી છાતી ઉપર પાછાડના સરખી
 તારી જુદાઈ લાગેછે. પણ શું કશું લાચાર છું. ને જો છ
 વતો રહું છું તો ફરીથી તને આવી મળીશ. ને તું મેહર
 ખાની કરી મારી યાદગીરીને વાસ્તે માઈ નામ લખી લે.
 એવું સાંભળી પેલી સ્ત્રી હસી. ને ઉઠીને મોઢા મોઢા પે એ
 પડા લાવીને તેની આગળ મુક્યા. અને કહ્યું કે એની અ
 દર તાઈ નામ લખ ત્યારે તે એ પડા ઊઠેલીને જોવા લા
 ગ્ગે તો તેમાં લખો નામ લખેલાં જોવામાં આવ્યાં. પોતા
 ના જેવા પણ ઘણાક નામ લખી ગયેલા જોઈને અચરત
 થઈ પુછવા લાગ્યો કે આ નામ શનાં છે ? પેલી સ્ત્રીએ
 જવાબ દીધો કે સાંભળ હું એક પાદશાહની કુમારી છું મા
 રા ઉપર એક છત આશકે તેને મારો પુરો વિશ્વાસ
 નથી તેથી આ જંગલમાં માણસોથી મને વેળળી રાખીછે ન
 રોજ આંહી તારી પેઠે બુલા પડેલા પાંચ દશ મરદ આવી
 મળેછે તેઓ યાદ દાસ્તને સાઈ પોતાના નામ નાંધી જા
 યેછે. પણ હું કાઈને આજખતી નથી. જો એક એ પડો તો

(૨૧૩)

નામની ચાલીથી ભરાઈ ગયો છે ને ખીજો પુરો થવા આવ્યો છે. તારું નામ પણ લખવું હોય તો લખ. આટલાં નામ છે તેમાં વળી એક વધારો આવું સાંભળી તે સોદાગરનો છોકરો શરમાઈને નામ લખ્યા વગર જતો રહ્યો !

કોસો ૧૯૦ મો.

આપણા હિંદુસતાન માંહેલા એક પ્રાંતમાં કોઈ પાદશાહને ત્રીયાં “મનવા” નામનો એક ભાંડ હતો. તે ધણી ઢોંગી અને નટખટ હતો. તે હમેશાં પાદશાહને તરેહ તરેહના રવાંગ ધરી ઢોંગ કરતો તેથી પાદશાહ તેને ધણી ચાહતો. તેટલા સાડ વજર તથા ઊંચાઈની અદખાઈ કરતા હતા. એક દહાડે મનવા ભાંડ પાદશાહને અમીર ઉમરાવો સહીત પોતાને ઘેર ભક્ત આપવા લઈ ગયો. ને જ્યારે સધળા પોતાના જોડા પગમાંથી કાઢીને મનવા ભાંડને ત્રીયાં મીઠાલસમાં બેઠા ત્યારે તે મનવાભાંડે હળવે રહી સધળા ઓના જોડા ઉચ્ચકાનીને સંતાડ્યા. ત્રીયાર પછી તે મીઠાલસમાં તરેહ તરેહની મીઠાઈ તથા ભાતભાતનો મેવો લાવ્યો. ને સધળાઓને જમવા સાડ અરજ કરવા લાગ્યો. ત્રીયારે સધળા અમીર ઉમરાવો કહેવા લાગ્યા કે ઓ મનવાભાંડ તે આટલી ખધી તસદી શું કરવા લીધી? ત્રીયારે તે હાથ જોડી કહેવા લાગ્યો કે સાહેબ એ સધળું તમારા પગર પાત્રું પુણ્ય છે, આવું સાંભળી ખધા બોલ્યા કે એમ કહે

વાચ? પણ ભાઈ એ સધળી તારી લાયકી છે. પછી જ્યારે
 મોજલસ વેરાઈ અને સધળા ઊઠીને પોત પોતાના જોડા
 સંભાળવા લાગ્યા તો ત્યાં એક જોડો ન મળે. ત્યારે ખ,
 ધાએ મનવા ભાંડને પુક્યું કે ભાઈ અમારા જોડા ક્યાં
 છે ? ત્યારે તેણે હાથ જોડી કહ્યું કે સાહેબો તમોને ખબર
 ર નથી ! મેં તે અગાઉથી કહેલુંજ હતું કે સગળી સામ
 ગ્રી તમારા પગરખાની પુન્યાધયી છે. આપું સાંભળી સધળા
 સાચાર થયા ને પાદશાહની પાલખી સાથે ઉઠાડે પગે જવું
 પડ્યું. આવી છેતરામણથી અમીર ઊમરાવોને ધણું ખાટું
 લાગ્યું. તેથી દિલમાં ડાઘ રાખીને એક દિવસ જોખવાઈ જો
 ધને પાદશાહને કહેવા લાગ્યા કે હું જરિખ પરવર આ મ
 નવો ભાંડ રોજને રોજ જીના હોંગ કરી રીજવેછે પણ ફાં
 ધ અદબુત નવા હોંગ ધરીને આપણને ખુશી કરતો નથી.
 આ રીતે અમીર ઊમરાવોની અરજ ઊપરથી પાદશાહે મ
 નવાને નવો સ્વાંજ લાવવા ફરમાવ્યું. વળતી એ વાતને યો
 ડા દિવસ વીત્યા પછી એક દાહાડો મંદવાડને ખાહાને ધર
 માં પડી રહ્યો ને પાદશાહને ત્યાં કહેરાવ્યું કે “મનવો
 ભાંડ ધણી માંદો છે. હવે એ ખચે એમ જણાતું નથી”.
 આવી ખબર સાંભળી પોતે પાદશાહ ધણી દીલમીર થયો
 અને દરરોજ તેની ખબર અંતર પુક્યા લાગીયો. એમ
 કરતાં એક દીવસ એવી ખબર ફેલાઈ કે મનવો ભાંડ મરી
 ગયો ! મનવાભાંડના જે પાંચ સાત સામીત હતા તે તેના

નામનું પુતળું ખનાવી મડદાની પેડ લેઈ જઈ નદી કાંડે
 ખાળી આવ્યા. વજીર, અમીર ઊમરાવો વગેરે સરવેને
 નક્કી થયું કે ખીચારો મનવોભાંડ મરી ગયો. અને ખા
 મનમાં રાહ થયા કે ખજા રળી. એ વાતને માસ એ એક
 થયા એટલે તે મનવાભાંડ પોતાના શરીર ઉપર બહુની
 લગાવી કપાળે તથા હાથની આંગુળાંગુ ટીલાં ટપકાં કરીને
 એક મોઢી ઠોપી પેહેરી અને જળામાં રક્ષાની ધણી મા
 ળાઓ ધાલી. પછી એક મોઢા સાંઢીઆ ઉપર કાઢીઓનો
 સાજ નાંખી, સ્વાર થઈને હાથમાં મોઢો ધંટ લીધો.
 આવા આડંબરથી અમીર રાતને સમે વજીર તથા ઊમરાવ
 કે જે જાતના હિંદુ હતા તેઓના કુળીઆમાં જઈને ધં
 દુનો અવાજ કરવા માંડ્યો. ને પોતાનો ડાળ મહારવજી
 ના સરખો ખતાવા લાગ્યો. પેલા વજીર ઊમરાવો પાંચ
 એમજ સમજ્યા. અને જાણ્યાં કે આ ભોળાનાથ કદી
 કાપા કરે તો કહલાસપુરી જોવાને ખની આવે. એવી ઉમેદ
 રાખી હાથ જોડી કેહેવા લાગ્યા કે માહારાજ અમારા ઉ
 પર દયા કરો અને આપની કહલાસપુરીના દરશન કરાવો.
 ત્યારે તે વરધારી ભાંડ મોડું ખંધ કરીને એમ કહેવા લા
 ગીયો કે જિંહું, જિંહું, દુર રહો તમારામાં માધીક પદાર
 થની વાસના રહેલી છે. ત્યારે તેઓ બોલ્યા કે માહારાજ
 કાપા કરીને ખતાવો કે માયાની વાસના કેમ રળે? અને
 કહલાસપુરી કેવી રીતે મળે? જવાબ દીધો કે આ અપરા

ધીમ્મો તમારામાં પૈશા ટકાની ગંધ ધણી છે વાસ્તે તમા
 રાથી કંઈલાસમાં કે વર્ધકુંઠમાં જઈ શકાવાનું નથી. જો
 જવાની આશા રાખતા હો તો ધન્યરના નામ ઊપર તમા
 રી પુણ્ય પુણ્યદાનમાં વાવરી દો. માયાથી વેગળા થશો
 તો પછી હું કાલે રાતરે કંઈલાસમાં તેડી જવા સારૂ આં
 હી આવીશ એવું કહીને તે ચાલતો થયો. વાહાણું વાહું
 એવે તે સંઘળાઓએ પોતાનો ખજાનો ધરમદાનમાં ઊડાવી
 દીધો. અને પોતાના ધરખાર તથા વાડી વજીરૂ સગા સં
 ખંધીને શ્વાધીન કર્યા. અને પછી પાધડી પોશાક પેહેરીને
 કંઈલાસમાં જવા તૈયાર થયા. એમ કરતાં દીવસ આયમી
 અરધી રાતનો સમય થયો કે ગયા દીવસની પેઠ પેટ્રો ભાંડ
 પાછો તેવાજ આડંબરથી તાંછાં આવી ખડો થયો. ત્રીયારે
 પેલા અમીર ઊભરાવો પાસે આવીને નમસ્કાર કરીને કહે
 વા લાગ્યા કે હું મહાદેવ હવે ત્રપા કરો. ત્યારે મહાદેવ
 હા બોલ્યા કે અરે પાપીઓ દુર રહો હજી પણ તમારામાં
 માયાનો પારા છે. આવું સાંભળી તેઓ આહાહા કરી
 પુછવા લાગ્યા કે મહારાજ અપરાધ ક્ષમા કરી કહો કે
 હજી અમોએ શી માયા રાખી છે? જવાબ દીધો કે આ
 શરીરે પોશાક પેહેર્યા છે એ પણ માયા કહેવાય, અને એ
 વા પોશાક પેહેરીને કંઈલાસમાં જવાય નહી, વાસ્તે કપડાં
 કાઢી નાંખો. અને બધાય એકેકા લુગડાનો પાટો તમારી
 આંખે બાંધો. કેમકે કંઈલાસનો રસ્તો ચર્મચક્ષુએ દેખાડી

(૨૧૭)

શકાય એવો નથી ! પછી મહાદેવજીની આસા પ્રમાણે તમામ નવસ્ત્રા થઇ આંખે પાટા બાંધી ઝિમા રહ્યા. એટલે કહ્યું કે તમે બધાય એક બીજાની ખાંધે હાથ મુકો. અને મારા વાહનની પાછળ પાછળ હારખંધ ચાલ્યા આવો. એવું કહીને વજીરના હાથમાં આપણાની પુંછડી પકડાવી અને એક બીજાની ખાંધે વળગી ચાલવા લાગીયા. આખી રાત વીરીને પોહોર દહાડો ચઢ્યો ત્યાંસુધી કાંટા અને ટેકરા ટેકરીવાળી ખરાબ જગામાં તેઓને રઝળાવ્યા. જ્યારે ચાલતાં પગમાં કાંઠા વાગતા ત્યારે “એ ભગવાન અરે દધવ” કરી કરીને બુમો પાડતા હતા. ત્યારે પેલો ભાંડ કેહતો હતો કે છાંના રહો, એ રશ્તો એવોજ છે. મોડે બોલશો તેમ કંઈલાસનો પંથ લાખો થશે. એ પ્રમાણે તેઓને રઝળાવીને દશ વાગતાં પાદશાહની કચેરીમાં બળદ અને વજીર ઉમરાવ સહીત ચાલ્યો આવ્યો. અને પાદશાહને નમ્રતાથી કહેવા લાગીયો કે સાહેબ સલામત. આજે ધણે દહાડે નવો શ્વાંઝ આપની સમક્ષ કરી લાવ્યો છું. આવો અદ્ભુત શ્વાંઝ જોઈને પાદશાહ તથા કચેરીના લોક ખડખડીને હસવા લાગીયા. પછી વજીર વગેરેની આંખેથી પાટા છોડાવી નાંખ્યા ત્યારે તેઓ ધણા સરમાઈ જઈ પોતાના હાથથી આગળ પાછળની અદખ લાંકી છોકે ભાચાર થઈ ગયા. અને કચેરીમાંથી નાઠા તે ફરીથી પોતાના મોડાં કાંઈને દખાડ્યાં નહી, માણસને ઘટારથ છે કે પોતાનાથી

(૨૧૮)

ગમે તેવો દુઃખમન નખળો હોય તો પશુ તેથી ખીલાતા રહે
લું ને દીલમાં ડાઘ રાખવો નહીં !

કીસો. ૧૯૧ મો.

એક અફીણી દરજી કાઢ સોદાગરને ત્રીયાં સીપાઇગીરી
ની ચાકરી કરવા રહ્યો. એક દહાડો પેટ્ટો શોદાગર જબદો
થી ખાહાર જવાનો હતો તેટલા મારે તેણે સીપાઇને ફરમા
વ્યું કે ઝટપટ દોડનો ધડીઆળીને ત્રીયાં જા. ને ચોકશી
રીતે પુછીઆવ કે ફેટલા વાગ્યા છે. પછી સીપાઇએ જબને
ધડીઆળીને પુછ્યું ત્યારે ધડીઆળીએ જવાબ દીધો કે બે
માં બે મીનીટ ઓછા છે. એવું સાંજળીને તે સેઠ પારો આ
વ્યો અને તેને ખીજા કાઢ સાથે વાત કરતો જોઈને કેફ
ની જુમમાં બીંતને ઓઠંગણે હાથ ધરી એટલામાં
શોદાગરે તે સીપાઇને એદીની પેઠ જાહેરા જોઈ પુછ્યું કે
શું જાગે છે. ધડીઆળીને ત્રીયાંથી શી ખબર લાવ્યો? તે એ
કને બોલી જાયો કે સાહેબ ગજમાં બે તથુ ઓછા
છે. જો મારા કહેવા પા. વિશ્વાસ ન આવે તો ખીજા પા
સે વેતરવો

કીસો. ૧૯૨ મો.

કાઢ ધુતરો જ્યારે ગરીબને લાચાર થઈ ગયો ને
પારો કાંઈ ખાવાનું રહ્યું નહીં ત્રીયારે તેણે એવી જુમતી

કરી કે ઝાંટનાં લોડાં વીણી લાવી તેના ઉપર શોના રૂપા
ના વરક ચઢાયા. વળતી એક ખુમચામાં ભરોને તે ખુમ
રમાં જઈ વેચવા બેઠા ને મોં ઠંડાણે રાખી ગંભીર વા
ણીથી કહેવા લાગીયો કે “માઘએ ક્યાં સુતી હું” આ ચી
જની તારીફ કર, મારા મેહરબાનો મારે મુગા રહેલું એક
તરછે” ખાતરી છે કે મારા કહેવાથી નહીં માનો પણ ખા
શો ત્રીયારે જાણુશો! આવી રીતના બાધાશુ પર ભરૂશો રા
ખી લોક પાંચ પાંચ રૂપીએ અકેકે લીંડું જીપાડી ગયાને તે
સખરા પોતાની ધુર્ત વીણાથી કમાયો. કેટલેક છે કે માણ
સના બેલમાં ને લાકડાના પોલમાં કાઢવેથી નીકળીયું નથી!

કીસો ૧૬૩ મો.

કાઠ મુસલાને એક કાજીને રમજાન મહીનામાં ખા
તા જોયા તેથી કહ્યું કે “સાહેબ તમે બીજાએને તો વધે
જી કરોને નસીબત કરોછો કે રમજાન મહીનાનાં રોજાં રા
ખવાં માણસને ઘટારત છે? એવું કહોછો પણ તમે પોતે
તો રોજો રાખતા નથી તેનું કારણ શું? કાજીએ જવાબ
હીધા— રે એવકુક તું નથી જાણતો શું હું” ધરમ સમ
જનાર થઈને કીસડું ચાલીશ? જો આ સરેડનો નકી હીસા
ખ સાંભળ! પ્રથમ જ્યારે મેં ચાંદ જોયો ત્રીયારે એક રો
જો રાખીયો હતો. હવે એક છેલ્લો રોજો રાખીશ. આમ

પાસના રોજ થયા બે, પાકી રહ્યા અઢાવીસ તે વચમાં
થો ક્યાં જવાનાછે! પેલો સખસ કાજીની જુગતી ભરેલી
વાત સાંભળી ચાલતો થયો.

કીસો ૧૯૪ મો.

ઢાઢ દીલીવાને ધુરતપણાથી ઘણી દાલત મેળવી હ
તી. પણ તેને કાંઈ ફરજ હતું નહી તેથી તે દીલગીરી
માં રહેતો. એમ કરતાં ધરવર કરવાથી તેને એક બેટો
થયો. તેને ઘણા ભાડથી પાળી પોષાને ઉછેર્યો. પછી તે દી
લીવાનતો મરી ગયો અને પાછળ છોકરાએ તેની રાધણી દા
લત એસઆરામમાં ઊડાવી નાખી. અને છેક એવી દશા
ને પામ્યો કે કાંઈ ખાવાનું પણ પારો રહ્યું નહી તીયારે
લોકોએ તેને કહ્યું કે હે કમખખત તારા ખાપના કાતીયા
ની મીઠાઈ ખવરાવ ભણાય એટલે ખવરાવાય તેટલું પણ તે
રાખ્યું નહી! એવું સાંભળી તે છોકરે મનમાં રાખ્યું ને ર
ફતે ચાલતાં પગરમાં જ્યાં મીઠાઈ વાળાની દુકાન આવે
તીયાં પગમાંથી જોડા કાઢીને ખાપનો કાતીઓ ભણવા લાગ્યો
લોકોએ તેને કહ્યું અલ્યા એવકુદ હલવાઈની દુકાનો જેઠને તું
શું ભણેછે? જવાબ દીધો કે રાહુઓ હલવાઈની દુકાનને
જ્યાં જોડેછું તીયાં ખાપનો કાતીઓ† ભણું છું! મુશલમાન
માં કેહેવત ચાલેછે કે “હલવાઈ કી દુકાનપર નાનીકા કાતીયા”

કીસો ૧૬૫ મો.

કોઇ બાહાદશાહની હજુરમાં તેના દીવાને દરબારના ગા
ડીવાનની કાંઇ કસુર આવવાથી બાહાદશાહના દેખતાં કપડાં
દેખને કહ્યું કે હું કમ'ખખત તું શું કરે તમારી જાતજ એ
વી હોય છે. ગાડીવાન, ને ગધેવાન ખરાખર. જેનામને છેડ
“વાન” આવેછે. તે સધળા હરામજાદા અને કમ અકલના
થાઅછે આવુ માંભળી તે ગાડીવાન ખોલ્યો “આપ જે ફરમા
વેછો તે ખરૂં સહેબ દીવાન!” આ રીતનો ગાડીવાનનો
હાજર જવાબ સાંભળી પોતે બાહાદશાહ ધણો ખુશી થયો.
અને દીવાન ખિયારે સરમાધ ગયો.

કીસો ૧૬૬ મો.

કોઇ રાખશાની શીવતાં શોય ખોવાઇ ગઇ તે રસ્તામાં
આવીને સોધવા લાગ્યો. ત્રીયારે લોકોએ પૂછીયું કે ભાઇ
તું શું ખોજે છે? તેણે જવાબ દીધો કે ભાઇઓ ધરમાં
કપડ સીવવા ખેડા હતો ત્રીયાં મારી શોય પડી ગઇ તે હું
અહીં સોધું છું! લોકે કહ્યું અરે મુખ્ય તારી શોય ધરમાં
ખોવાઇ અને બાહાર આવીને ખોજેછે તે ક્યાંથી જડશે. જા
ધેર જાધેર શોધ કે ત્યાંથી મળે. વળી તેણે જવાબ દીધો
કે ભાઇઓ મારા ધરમાં અંધાર પડેછે તેથી હું અજા
બામાં શોધું છું!!

(૨૨૨)

કીસે. ૧૯૭ મો.

કોઇ શખસે એક આંધળાને કહ્યું કે ભાઈ તેં કદી ખીર ખાધીછે? ત્યારે આંધળો પૂછ્યું કે ખીર કેવી થતી હશે? જવાબ દીધો—સફેત દુધ જેવી. ફરીથી પૂછ્યું—દુધ કેવું સફેત હશે? જવાબ દીધો—ભિજળું ખગલાની પાંખ જેવું. ફરીથી પૂછ્યું—ભાઈ ખગલું કેવું હશે? તૈયારે તે શખશે પોતાનો હાથ ખગલાની ડોકી સરખો વાંકો કરીને કહ્યું કે ખગલું આવું થાયછે. તે ઉપર પોતાનો હાથ ફેરવીને જોયું અને કહેવા લાગ્યો કે ભાઈ તારે ગમેતો મારી નાખ પણ મારાથી તો કાંઈ ખવાય નહીં. આવી ખીર ખાતાં મારા ગળામાં ભરાઈ રહે!

કીસે. ૧૯૮ મો.

કોઇ આંધળાને લોકોએ એક કદરૂપી અને કઠોર અવાજની સ્ત્રી સાથે પરાણાવ્યો. તેના કઠોર અવાજ સાંભળી તેના મુખ ઉપર પોતે આંધળો હાથ ફેરવીને કહેવા લાગ્યો કે તારો અવાજ આવો કઠોર અને ખીલામણોછે તેથી તારી સીકલ પણ ખરાબ અને ડરામણી હશે ખરી. પેલી સ્ત્રીએ જવાબ દીધો કે હું સ્વામીનાથ હું મારું જોખન અને રૂપ કેને દેખાડું શું કરું મારા કરમે તમે સુરદાસ મળ્યા. ખાકી મારી ખુખસુરતીની આગળ તો સરદુતમ

(૨૨૩)

નો ચંદ્ર પણ લજવાયછે! આ વાત સાંભળી આંધળો પો
કે પોકે રડવા લાગ્યો. લોકોએ તેને પુછ્યું કે ભાઈ તું આ
રહ્યો બધો શું કરવા રડેછે? તેણે જવાબ દીધો કે ભાઈયો
હું મારી આંખને રડું છું કે ઇશ્વરે મને આંખો આપી
નહીં. જો આપી હોત તો મારો ખુબસુરત પરી જાત મા
શકના એહેરો જુઓત. ત્રીયારે લોકોએ કહ્યું કે ભાઈ તું પ્ર
ભુને પાડ માન કે તારે આંખો નથી. જો હોત તો તે
ને જોતાં રડી રડીને તું આંધળો થાત એવી એ ખુબસુરતછે!

કીસો ૧૯૯ મો.

કાંઈ શખસ પોતાની જાંનિ ભરજીવાનીમાં મુકી ૫
રજીશ ગયો. અને ત્રીયાં ધણી મોજ મજામાં પડ્યો; તેથી ધ
રની જાંનિ છેક ભુલી ગયો. ધરધણીએ પોતાને છેક પિસા
રી એવું જાણીને તે ધણી ઉઘાસ ધધ અને રીસમાં પોતા
નાં પતિને એ રીતે કાગળ લખ્યો કે “ હુ પ્રાણનાથ જે દિ
વસથી તું ગયોછે તે દિવસથી મને અન્ન જળ ભાવતું નથી
અને રાતરે સુખ એનથી જાંખ આવતી નથી. અને હું ખ
ઈ કહું છું કે તારા વગર હું રાંડી રાંડ થઈને બેઠી છું. એ
રીતનો ધર તરફથી આવેલો જાંનિ પત્ર વાંચીને ધણી રડા
ખીટ કરવા લાગ્યો. લોકો તેને પુછ્યું કે ભાઈ શો કાગળ આ
વ્યોછે? અને આરહો શું કરવા રડેછે? તેણે જવાબ દીધો.
યારો તમે પુછતા ના મારી પુરી કમખખતી આવીછે.

અરે હાય મારી ઓરત રાંડી. તીયારે લોકે હશીને કહ્યું કે ભાઈ તું તો આંહી હયાત બેઠાછે. ને તારી ઓરત તે રી રીતે રાંડી ! તેણે જવાબ દીધો—તમે બધા કાઢે છો તે ખરું પણ મારી સ્ત્રીએ કાગળમાં લખી જણાવીયું એ પણ કાંઈ ખોટું હાય !

કીસો ૨૦૦ મો.

કાંઈ સોદાગર ધણી દુર્બળ દશામાં આવી પડ્યો. તે નો એક જુનો મીઠા સારી હાલતમાં હતો. તેણે પોતાના દોસ્તને લાચાર બનેલો જોઈને બહુ ફીકર કરી. એક દિવસ પેલા સોદાગરને દયા લાવી કહ્યું કે ભાઈ તને નિરૂપ્ય મી બેઠેલો જોઈને હું ધણી દીલગીર છું. વારતે મારી પાસેથી થોડાંક નાણાં લે અને ફલાણા રાજના મુલકમાં હાલ સુખડની ધણી તંગીછે. તીયા સુખડનાં ગાડાં ભરાવી જા અને તારૂં નસીબ અજમાવ. એવું કહીને પોતાને પધ્ધતિ સુખડ ખરીદ કરાવી ને તેને તીયાં મોકલેા ! તે બીયારો સોદાગર પણ તીયાં સુખડ લેઈ ઉમેદગર જઈ પોહોચ્યો. પરંતુ બીજા દશાવરોમાં પણ એજ રીતે ખખર પડી કે ફલાણા રાજના મુલકમાં સુખડની ધણી અછત છે. તેથી એ તરફથી તીયાં સાથે લગી સુખડ આવી પડી અને તે કારણથી ભાવ ધણી મેળો પડી ગયો આમ થવાથી પેલો બીયારો સોદાગર ધણી ઉદાસ થયો. અને પોતાના કપાળ ઉ

પર હાથ મુકીને પગતાવો કરવા લાગ્યો. ખીજા વેપારીઓની સુખડ આશાપાશના ગામડાઓમાં ખપો ગઈ. વળતી થોડાક દાહાડા વીત્યા પછી તે સોદાગર પોતાના દીલ સાથે એવો વિચાર કરવા લાગ્યો કે હવે મારી સુખડ ચઢતા ભાવે ખપ વાને એક રરતો છે; તે એક જો આ મુલકનો રાજા મરે તો સુખડનો ભાવ ચઢે, કેમકે રાજાના મડદાને ખાળવામાં સુખડ શિવાય ખીજાં લાકડાં કામ નથી આવતાં બધી રધય ત પણ તેવા વખતે સુખડ ખરીદ કરી રાજાના મડદાને ચઢવેછે, આવી ધારણાથી રાત દાહાડો એજ દુઆ માગતો હતો કે ક્યારે શહેરનો રાજા મરે. એવા વિચારમાં કેટલાક દિવસ વીતી ગયા. એક વાર તે રાજાની સ્વારી તેની કુડા નના પારણા આગળ થઈને નીકળી તે પ્રસંગે રાજાની નજર પેલા સોદાગરના ઊપર પડી કે તુરત રાજાનું દીલ ગુસ્સામાં આવ્યું ને તીલાં વજ્રરને જણાવ્યું કે આ મુશાકર કાણુછે? અને એનું મોડું દીકું ગમતું નથી અને મારી એવી મરણ છે કે એકદમ એને મારી નાંખો. વજ્રર ધણી દાનાવ અને પ્રુદ્ધિશાળી હતો. તેણે ગંભીરાઈથી રાજાને કહ્યું કે સાહેબ આપનો હુકમ છે તો એને મારતાં શીવારછે! પણ તું રાજાછે, અદલ ધનસાકનો ઉપરીછે. એ ને વગર તકશારિ મારી નાંખીએ એ ધણું ખોટું છે. એમ કીધે કાંઈ પરદેશી ફરીને આપણા મુલકમાં આવશે નહીં. વાસ્તે આપ ધીરજ ખરો, આપણે એને હરેક તદખીરથી તકશીર

માં લાવીને મોતને તામે કરીશું. એવું કહી ત્રીયાંથી સ્નારી સ
 હિત વજીર પાદસાહચાલી નીકળ્યા. ખીજે દહાડે વજીરે પો
 તાના શેહરમાંના એક વેપારીને યોલાવીને કહ્યું કે તું પેલા
 પરદેશી સોદાગર સાથે દારાતી કસ્ય. ને જોકે તે કાણુંછે,
 કયાંથી આવ્યોછે. ને તે શી જિમેદ રાખેછે. એ રીતે તેના સધ
 જો ભેદ લેધ - આવ. વજીરના વચન અંગીકાર કરી વેપા
 રીએ તે સોદાગરની સાથે થોડા દિવસમાં દાસતી કરી દી
 ધી અને લોખુતા રશની પેઠે તેના ભેગા હળી ગયો. ખ
 ને જાણા એકાંતે યેશીને એક ખીજના સુખ કુખની વાતો
 કરવા લાગ્યા. સોદાગરે પોતાની સગળી હકીકત જાહેર કરીને
 કહ્યું કે માર હવે તો રાજના મરાણની હું વાટ જોઉં છું. જે
 તે મરે તો મારી સુખડની ખરીદી થાય. વેપારી આ સોદા
 ગરના દીલની છુપીકિમેદ જાણી ગયો અને તેણે તે વજીરને
 જાહેર કરવું વળતી વજીરે દેશી વેપારીને કહ્યું કે તું એક
 ના એ રૂપીઆ આપીને એની પારોથી તમામ સુખડ ખરી
 દી લે અને એને ખુશી કર કે જેથી એની તુચ્છ ધારણા કુ
 ર થાય પછી વેપારીએ વજીરના ફરમાવ્યા પ્રમાણે તેને ખ
 મણાં નાણાં આપીને સુખડ લઈ લીધી. તેથી તે સોદાગર
 ધણો ખુશી થયો ને પોતાનો માલ ચઢતે ભાવે ખપવાથી
 રાજના હકમાં આશીરા માગવા લાગ્યો. ને ખોલ્યો કે વા
 ર રાજને તથા તેના રાજ્યને પ્રભુ આબાદ રાખે. કે એ
 ના વખતમાં આવા મોટા વેપારી પડ્યા છે, કે જેઓ ૫

(૨૨૭)

રદેશી સોદાગરોની કદર પીછાણીએ. એમ કરતાં વચમાં થો
ડા દોવસ ગુજસ્થા એટલે ફરીને રાજાની શ્વારી તેની કુ
કાનના ખારણા આગળ આવી પોચી, ત્યાં રાજાની દ્રષ્ટી
પેલા સોદાગર ઉપર પડતાં દિલમાં દયા ઉપજી અને વ
જીરને કહ્યું કે તું આ ખીચારા સોદાગરને મારી નાંખવા
નું કશું જાણાનું સોધીરા નહી. ખીચારો પરદેશી નાહક
મરે તેમાં શું હાંસલ છે. પોતે વજીર એ વાત સાંભળીને
ધણી ખુશી થયો ને રાજા પણ તેના ઉપર ધણી પ્રસ
ન્ન થયો. અરે મીત્રો આ ઉપરથી જુઓ કે સામાના દીલ
ની પોતાનું દિલ સાક્ષી પુરે છે. અને વળી કહેવત છે કે દા
નત એવી ખરકત.!!

કીસો ૨૦૨ લો.

એક ધોખીના ગધેડા કપડાના યોજો ઉચકચાવી જમ
મી થયો. તેના જમને કાગડાએ ચાંચો મારવા લાગ્યા.
ત્યારે તે ધોખીએ તેના જમને ઢાંકવા સાર વાધનું ચામકું
ઓઢાડીને છુટા મુક્યો. તે ગધેડા લોકોના ખેતરોમાં પેસવા
લાગ્યો અને ખેતરના માલીક તેને વાધ સમજીને તેનાથી વે
ગળા નાશવા લાગ્યા. તેથી તે લીલાં ધાન ચરી ચરીને ખુખ
મસ્ત થયો. એક દહાડે કાંઈ હરણે તેને વાધ જાણીને ના
સવા માંડ્યું ત્યારે તે ગધેડાએ કહ્યું કે તું ખીહીનો નહી,
હું કાંઈ વાધ નથી. ને તારી સાથે દોસ્તી કરવા આહાજીંધું.

પછી હરણે તેને ગધેડા આજખીને દોરતી ખાંધી. ન તે
 ખન્ને બે ફીકરાં થઇને લીલી હરીઆળીનાં ખેતરોમાં સ્વછંદ
 પણે ચરવા લાગ્યાં. એક દહાડો ખેતરમાં ચરતાં ચરતાં પેલો
 ગધેડા ખુશીમાં આવવાથી ભુંકવા લાગ્યો, ત્યારે તેનો ભ
 ચંકર અવાજ સાંભળીને પેલા હરણે નાસવાની તક્યારી કરી.
 ત્યાં ગધેડાએ પુછ્યું કે ભાઈ તું સાચું કહે આતું મળતું
 લીલું ખેતર મુકીને સરકવાનું કેમ કરેછે? શું કાંઈ મારા
 માં ચુક પડી કે દોરતી તણને ભયછે? હરણે કહ્યું કે નરે
 ભાઈ હું તો કાંઈ નાસતો નથી પણ ચાર તારો મીઠાશ ભ
 રેલો અવાજ મારા દીલમાં તીરની પેઠે ઉતર્યો. વાહ વાહ
 તારા રંગીન અવાજથી ખિચારાં ખુન્નખુન્ન પંખી પણ શરમા
 યછે. આવાં વેણ સાંભળીને પોતે ગધેડા મનમાં ખુન કુલ્યો
 અને કહ્યું કે ભાઈ આટલા દીવસ હું નહોતો જાણતો કે
 તમે પણ ગાનનના ધલમનો શોખ રાખોછો. જો એવી
 ખખર પ્રથમથી હોત તો હમેશાં તમને મારું મધુર ગાયન
 સંભળાવત. વાહ હવે ખની તેખની પરંતુ હવેથી હરખખત
 ગાળને તમારું દીલ ખુશી કરીશ. ચાર ઢુનીઆમાં હું ધાંગો
 કસ્યો પણ મને એવો કાઈ મળ્યો નહી કે જેને મારો
 પોતાનો ગાયનનો હુનર દખાડું પછીતીયાં પેલું હરણ ગધે
 ડાને સોગનદેહ પુછવા લાગ્યું કે ભાઈ ખરું કહે તારો જો
 સ્તાદ કોણછે? જવાબ દીધો કે આગળ કાંઈ કાંઈ વખત,
 મારા ધણીની સાથે કપડાંની ભાદી ઉચકી નદી કીનારે જતો

ત્યાં ખાડા ખાધામાં દેડકાંઓ તરેહ તરેહના રાગ રંગથી
 સ્વર કાઢી પોતાની મંડળીને ખુશ રાખતા ત્યાંથી ઘણી મે
 હેનતે આ ગાયનનો હુનર હું શીખ્યો છું આ વાત સાંભળીને
 • પેલું હરણ ખડખડ હચ્ચુંને કહુવા લાગ્યું કે સાખાશ,
 સાખાશ, એવા મોઠા વીણાવાનની સોખતમાં રહ્યા તેથીજ
 આવી ગાયનકળાની માહીતી મેળવી! હવે ચાલો આપણે
 ઘેર જઈએ ત્યાં નીરાંતે તમે ગાજો ને હું સાંભળીશ, ગ
 ઘેડા પોલ્યો કે ભાધ જો ઘર આગળ નીરાંતે સાંભળશે તો
 હું તમને સારાં સારાં ધુપદ,લાવણીઓ ટપ્પા, રેખતા વગેરે
 નાના પ્રકારનાં ગાયન ગાઈ સંભળાવીશ. તો પણ હાલ આં
 હી તમારી આગળ ધીરેધીરે કાંઈ થોડું ધાગું ગાવું જોઈ
 એ! હરણે જવાબ દીધો કે ચાર જો તું હવણું ગાઈશ તો
 તારા ભેંદનો પડદો ફુટશે અને ગાયનની ખુખીતો ક્યાંહી ની
 ફળી જશે! આ વખતનું ગાવું તારા હકમાં સાફ નથી.
 એવકુફ ગધેડો આ હરણનો દાનાઈ ભરેલો ઇસારો સમજી
 શક્યો નહીં અને મનમાં ધારણું કે જો હું આ વેળા
 નહીં ગાઉં તેએ મને જાણશે કે ગાયન વીણામાં હુશીઆર
 નથી. એવું ધારી તે પોલ્યો કે ચાર ગાનારના જેટલી સાંભ
 ળનારને તો કાંઈ મહેનત નથી માટે હું ગાતાં થાકતો નથી
 ને તું સાંભળતાં કેમ કંટાળેછે? એટલું કહીને ઉંચી રાંડે
 મોંડું પોહાણું કરી બુકવા લાગ્યો, તેનો કઠોર અને લાંબો
 અવાજ સાંભળી ખેતરનો ઘણો હાથમાં ડાંગ લેઈ દોડી આ

(૨૩૦)

વ્યાં તે વેળા પેલું હરાણુ તો ઝડપથી કુદીને નાસી ગયું.
અને પેલાં બેકુતે ખીચારા ગધેડાં બાધનાં ડાંગતી હાડકાં
રંગી નાખ્યાં !

ક્રીસો ૨૦૨ જો.

એક દીવસે કાઠ બેવકુદ સપ્પસે સાંભળીયું કે જે કાઠ
ગુલેસ્તાન વાંચીને સારી પેઠ સમજે અને તે લખ્યા પરમાણે
વરતે તો તે વહર અથવા પાદશાહ થાય. એવું સાંભળી
ને તેણે બાર વરસ સુધી મહેનત લેધને તે ગુલેસ્તાનની બ
ધી પોથી પાઠ કરી. એ રીતે શીખી રહેતાં જ્યારે સાંભળ્યા
પરમાણે કાંઈ કુળ હાંસલ થયું નહીં ત્યારે તે ગ્રંથ કર્તાને
હજારો ગાળો દવા લાગ્યો ને પોકારીને કહેવા લાગ્યો કે એ
કાઠ ભુલ્યો હજારો થઈ ગયોછે કે ખાલી આદમીએને વેહેમ
જળમાં નાંખીને ફસાવેછે એવું જેના તેના આગળ કહે
વા લાગ્યો. એક દીવસ તે સપ્પસ સંસારના તાપથી બાણા
અકુળાયો અને પોતાની કરેલી મહેનત ઉપર બાણા ત્રેધે
ભરાયો ત્યારે જંગલમાં જઈને એક ઝાડની ડાળીએ પેલી
પાંચીને બાંધીને તેમાંના બોલે બોલ વાંચતાં તે ઉપર લાત
મારી થુંકવા લાગ્યો. અને ફાવેતેમ ખડવા લાગ્યો. વળી
કહેતો કે રે રાંડ પોથી તારી પાછળ મારી અરધી બાંમર
ગુજરી ગઈ પણ મારી આશા પાર પડી નહીં તો હવે જો,
તારા હવાલ કરું તે! અને એમ ક્રીધે હવેથી કાઠ કુની .

(૨૩૧)

આમાં ઠગારો નહી. એમ બોલીને તે પોથીમાંનાં પાના ફા
ડીને નીચે નાખતો જતો અને તે ઉપર લાત મારી 'થુંકતો
હેવામાં ઇશ્વરનું કરવું એવું ખ.થું' કે ત્યાં એક ફકીર આ
વી ચઢ્યો. તેણે પુછ્યું કે યાર આ તું શું કરેછે? જ્યાં
દીધો શેખશાદી જેવા ધુતારાના નામ ઉપર થુંકું છું. એવું
કહી પાનાનાં કટકા કરી પવનમાં ઉરાડવા મંડ્યો અને મર
જ માફક બોલવા મર્યો. ત્યારે પેલા ફકીરે કહ્યું કે બાધ
ફકત પોથી વાંચ્યાથી કે સમજ્યાથી માણસ વજર કે પાદશા
હ થતો નથી પણ તેમાં લખેલાં વાક્ય પરમાણુ વરતવાથી
થાયછે. હવે જો કે તે ખાર વરસ સુધી એ ગુલેસ્તાન પો
થી શીખવા પાછળ મહેનત કરી પણ તેમાં લખ્યા પરમા
ણુ વરત્યો નહી એટલુંજ નહી પણ વળી તે પોથીમાંના
અમુલ્ય વાક્યની તથા તેના ખનાવનારની એ અદખી કરીતો
કહે તારી આશા શી રીતે ખાર પડે! આણું સાંભળી પેલો
સખસ ધણે શરમાયો અને મુંગે મોડેઘેર જતો રહ્યો.!!

કોસો ૨૦૩ જો.

એક ખેવકુદ સખસ હમેશાં પોતાની ઓરતને કહેતો
કે આ મારી દિલજન તારા વગર મને જરા એન પડતું ન
થી વળી ખરૂં કહ્યું કે પરબુ નકરે ને જો કદિ મારાં પ
હેલાં તારૂં મરણ થાયતો પછી મારાથી જીવતુ રહેવાય નહીં?
મારા પરાણ તારા પરાણ સાથે મેળવું, એવું રોજ સાંભ

જતાં એક દિવસ તેની અજમાયશ કરવા તે ઓરત પોતાના ઓરડામાં છાનીમાની સવાચક થઇ સુતીને તેના મરદને ખાદ્યારથી ધરમાં આવતો જાણી પોતાનો ચાલતો ફાસ બાંધ કર્યો. અને મડદાની પેઠ પડી રહી. જ્યારે તે મરદ પાશે આવ્યો અને જુએછે તો ઓરતને મુએલી દીઠી તેથી તેના હાથ, પગ, મેઢું માંથુ ફેરવી ફેરવીને જોવા લાગ્યો પણ જીવતી હાય એવી કરી નીશાની દીઠી નહી ત્યારે તે બોલવા લાગ્યો કે હાય મારી પ્યારી મારાથી જુદી થઇ હવે હું એને ક્યારે મળીશ! આવું સાંભળીને ઓરતનેતો હસવું આવ્યું. તેને હસતી જોઇને પેટો મરદ પોતાનું કપાળ કુટીને કહેવા લાગ્યો કે શાં મારાં કમનશીબ છે કે જીવઆણવાની કુંચી મારી પાસે છતાં મેં મારાં કુટુંબ પરિવારને મરવા દીધાં! જો આ કુંચીની આગળથી ખપ્પર હોત તો મરવા દેત નહીં!

કીસો ૨૦૪ થો.

કોઇ શહેરનો તુરફજંગ નામનો એક નવાબ હતો તે હંમેશાં નાચ રંગતા એશ આરામમાં જીંદગી ગુજારતો. ધનસાધનું તથા ફરીઆદનું કાંઈ કંકાણું મળે નહીં જીલમગારો મન ગમતો જીલમ ગુજારતા હતા. એ શહેરના બીજા કોઇ રાજવંસી અંગરેજ પોતાની ફાજલઇ ફતેહ કરવાને બઢી આવ્યો. તેણે ચારે તરફથી કોટ કીલ્લો ઘેરી

લંધા અને તોપના ગોળાનો માર ચલાવવા માંડ્યો. આ
 વખત પાસેના માણસોએ નવાખને ખબર આપી કે ખુદાવ
 ત ધણી ખમા મથાપર દુસમન ચઢી આવ્યો અને આપ
 • જિા કીલો ઘેરીયો. તોપના માર પડી રહોછે વાશતે તેનો કાં
 ધ ધલાજ કરવો જોઈએ. આવી ખબરના પરસંગમાં પો
 તે નવાખ ખુશ કેઈની ખુમારીથી ચકચુર બનેલો હતો. તેથી
 તે ખબર કરનારને કહેવા લાગીઓ કે “ચાલ્યુ દુર જા, ટક
 ટક મા કર. સુદરખુંદા અને ફરખુંદા નામની ગુણુકાઓને
 તાયફા ઉઘો કર તેમના મધુર ગામનના અવાજથી તોપના
 અવાજ મારા સાંભળ્યામાં નહી આવેને આવ્યો આવ્યોશુ કરે
 છે એ દુસમનની સી તાકાત છે કે મારા કીલામાં પગમુકો” આ
 મ કહેછે એટલામાં પાંચ સાંત ગોળા મેહલ ઊપર આવી ખુરજ
 ને ઉડાવી નાખ્યાં. ત્યારે પોતે નવાખ ગમરાધને ઉઠીયેને કહેવા
 લાગો કે રે બાહાદુરખાં, દેલાવરખાં, હીમ્મતખાં, મરદાનખાં,
 સમશોરખાં, શોરખાં નસરજંગ, ફતેહજંગ ચાલો બધા જા
 દી કરો. ને હથીયાર ખાંધી દુરામનને ફતેહના હાથ દેખાડો.
 આવું સાંભળી તે લડવધઆ તેજ લગાડી પોત પોતાના હ
 થીઆરને ધસવા લાગ્યા. ને જેઓની પાસે તલવાર નહી
 હતી તેઓ સીકલીગરને ત્યાં ખરીદ કરવા ગયા. કેટલાક
 પોતાની ખંડુકો સજ કરાવા ગયા. આગ લાગે ને કુવો
 ખોદવાની પેટે બધા આમ તેમ દોડા દોડ કરવા લાગ્યા.
 જ્યારે અરધું શહેર ખેદનખેદન થઇ ગયું ત્યારે નવાખના

બધા જોડા હથીઆર ખાંધી ખાંધીને કોટના પુરજા ઉપર
 ચઢી ગયા. અને ત્યાંથી તેમના જોવામાં આવ્યું કે દુશ
 મન તોપ તથા પાંદુકની ગોળી વગર ખીન્નું કાંધ મારતોજ
 નથી એમ જાણી બધા પાહાદુરો ગભરાઈને નવાખ તુરફે .
 જંગ પાસે ગયા. ને કહ્યું કે આ પુદાવંત દુશમનના શા
 ભાર છે કે આપણા શહેર પર ફેટેલ કરે. પણ આ વખ
 તે અમારી પાસે દારૂ ગોળી નથી. જો હોય તો હવાળાં
 તેને તમારો દુખાડીએ. એવું સાંભળીને નવાખે શીપેશા
 લારજ ઉપર હુકમ મોકલ્યો કે હાલને હાલ ખજનો બધા
 હીને માણસોને દારૂ ગોળી ખરીદ કરવા ખરચ આપે.
 હુકમ વાંચીને શીપેશાલારે ખજનચીને ફરમાવ્યું અને સારા
 સારા સીપાઇઓને એ એ રૂપિયા અને પાકીતાઓને સુ
 રાસરી ચાર ચાર આના અપાવ્યા. વળી તેઓને પગાર
 આપવાનો વાવદો છૂત થયા ઉપર રાખ્યો. પછી ત્યાં લડ
 વાઇઓને કહ્યું કે જાઓ ખજારમાંથી જલદી જઈ આના
 એ આતાની ખપ પ્રમાણે દારૂ ગોળી લેઈ આવો. સર
 કારના ખજનામાં ખોટ આવે તેવું કરેલો નહીં ને તાકીદ
 થી રાત્રીને નશાડો. પેલા લડવઇઆ દારૂ ગોળી લેવા ખજ
 રમાં ગયા અને જુએછે તો બધું ખજાર ખંધછે ને લોક
 નાશી ગયેલા છે. તેથી તેઓ બીમા બીમા વિચાર કરેછે

(૨૩૫)

એટલામાં સામેથી દુશમન કીલ્લાનો દરવાજો ભાંગી અંદર
આવ્યો. તે વેળા નવાખ તુરફેજ ઘોડા ઉપર સ્વર થઈ
નાહો. ત્યારે ત્યાં સઘળા ખાલદુર લડવઘડ્યા લાચાર
પણે હાથ ધરીને કહેવા લાગ્યા કે યારો મોટી અ
ફસોસની વાત છે કે આપણા સરદાર નાસી ગયો.
જો આપણા હાથમાં એવે વારની પણ દારૂ ગોળીહોત
તો આ દુશમનની ફોજને મળ દેખાડત. આપણા શહેરને
તો એ શું જીતત પણ ઊલટો એનો મુત્રક આપણે છીન
વો લેઈ નવાખને હસ્તક કરતાં એવું સાંજળી સમશેરખાં
ને ગુસ્સો ભરાયો. તેથી તેણે પોતાના પાકીટમાંથી થોડા
થોડા દારૂ અને એવે ગોળીઓ બધાયને આપી. વળતી ક
હું કે ખંડુકની જામગરીઓ સજંગાવી લાવો. જ્યારે જામ
ગરીઓ સજંગાવી ત્યારે મુછ ઉપર તાર દેઈ છાતી ખાહાર
કાઢી લજકારો કરીને લસ્કરની સામે ધસ્યા. પછી કટાએ
લી ખંડુકના કાન ઉપર ખરીઆન મુકી તે ઉપર વારે વારે
જામગરી ફુકીને દેખાવી તેથી ખરીઆનનો દારૂ ફક્ત ઉડી
ગયો ને ખંડુક તો છુટી નહીં! એટલામાં સામા દુશમન
લાગ તપાશી એક ગોળો ફેંક્યો તેથી સમશેરખાં સુધ ગયા.
ને દેલાવરખાં નાસી ગયા. ને તેઓ નાસતાં નાશતાં કહેવા
લાગ્યા કે ચાલો યારો કાફર સાથે નહીં જડવું એજ બેહેતર છે!!

કીસો ૨૦૫ મો.

એક અફીણી કાઢ સુખાને ત્યાં સીપાઈગીરીની ચાક

(૨૩૬)

રીમાં રહ્યો. એક દહાડે પરોઢીએ લસકરને ચાલવાની વકી થઇ. તે વેળા પેલો અફીણી પાણુ ગાભરો ગાભરો ઊઠીને એક ભીંતની સામે પેશાબ કરવા બેઠો. તે પેશાબની ધાર ભીંત સાથે અથડાવાથી તેના છાંટા તે અફીણીના મોંડા ઉપર ઉડ્યા. તેથી તે પોતાના સરદાર ઉપર ગુસ્સે થઇને બોલવા લાગ્યો ‘‘કે શું સરદારની પાણુ અંકલ ગઇ છે કે આ બી વરસાદની ઝડીમાં લસકરને કુચ કરવા ફરમાવે છે’’ !

કીસો ૨૦૬ ઠા.

એક જણે બે ચાર આદમીઓને જમવાને નોતર્યા. પરંતુ જમાવાની વેળાએ તો દશ વીશ આસામી આવ્યા. તેથી ઘરમાં જોરજુરુંદાર રાંધેલું હતું તે સમયે તેઓએ પાર મુક્યું ને પેલો ખીચારો ધરધણી આખી રાત પોતાનાં બાળ પચ્યાં શુધાં ભુખ્યો રહ્યો. ખીજે દહાડે સવારમાં છોકરાંએ કહ્યું કે આ પિતાજી આ એક કહેવત તમે સાંભળી છે કે ‘‘ત્રણ બેલાવ્યા ત્રીયારે તેર આવ્યા, જુઓ આં હીની રીત. બાહાર વળા ખાંધ ગયા. ને ઘરનાં ગાંધે ગીત’’!

કીસો ૨૦૭ મો.

કેળ નામનો એક મહા વિધવાન થઇ ગયે છે તેને કુતરા ધણા વાહલા હતા અને હમેશાં પોતાના પાળિલા કુતરાઓની આશ પાશ બેસી રહેતો. એક દાહાડો તે કુતરા

(૨૩૭)

ઝોની કને બેઠેલો હતો. ઝેવામાં ઊરફી નામનો ઉસતાદ તી
યાં આવી પહોંચીયા. તેણે હસીને ફેળને પુછ્યું જે આ સા
હુબખાદનાં શાં નામછે? ત્યારે ફેળએ ઉત્તર દીધો જે એ
• ઝેનાં નામ ઊરફીછે! તેજ વખત ઊરફીએ કહ્યું કે એ ના
મ મુ'તારક છે એવું સાંભળી ફેળ સરમાધ ગમ્મો કારણ
કે તેના બાપનું નામ મુ'તારક હતું અને આ પ્રમંગે ઊર
ફીના કહેવા પ્રમાણે પેલા કુતરાઓનું નામ મુ'તારક ઠરીયું!

કીસો ૨૦૮ મો.

કોઈ પાટીદારની પડાસમાં એક કુંભાર રહેતો હતો.
તેનો એક ગધેડો હતો તેણે તોફાની હતો ને રોજ વારે
વારે ભુક્યાં કરતો. તેથી પેલો પાટીદાર ધણો કંટાળીને રા
ત્ર દહાડો પરમેશ્વરની પ્રારથના કરતો કે આ ગધેડાને મોત
આપ કે જેથી મારા કાન કુટતા રહે. એટલામાં તેજ પા
ટીદારનો જવાન બળદ એકાએક મરી ગમ્મો. ત્યારે તે પાટી
દાર આકાસ ભણો મોડું કરી પોલવા લાગીએ કે ભલા
ભગવાન આટલા દહાડાથી તું આખી અટીનું રાજ કરેછે
પણ હજી તને ગધેડાની કે બળદની ઝોળખાણ નથી!!

કીસો ૨૦૯ મો.

એક રાખસ દરીઆમાં કુપતો હતો, તે ત્રીયાં કીના
રા ઉપર બીજા ઉભેલા આદમીને જોઈને ખુબો પાડવા લા

ગયો કે અરે યારો મને જલદીથી કાઢો નહીંતો આખી દુનીઆ કુમરો. આખી દુનીઆ કુમરાની દસતે લોકે તને ખેંચી કાઢ્યો અને પુછીયું કે ભાઈ તને એકને દરીઆમાં થી કાઢત નહીં તો આખી દુનીઆ કુમ કરીને કુમન? ત્યારે તેણે જવાબ દીધો જે તમે બધા ખરે ખરા બેવકુફ છો. શું આવી કહેવત નથી સાંભળી કે “આપ મુજે પીછે કુમ ગઈ દુનીઆમાં.”

કીસો ૨૧૦ મો.

એકવાર એક ઠંડાણે જુદા જુદા દેશના લોકની મંડળી ભરાઈ હતી. ત્રીયાં એક સમરકંદનો રહેવાશી મોટી ડાઢી વાળો પોતાના દીકરાને તેડીને ગયો ત્રીયાં દેશ દેશના મેવાના બખાણુ યતાં હતાં. તે સાંભળી પેલા સમરકંદીનાં છોકરાએ કહ્યું કે મારા મુઝકમાં એક તરાહની દ્રાક્ષ થાયછે “તેને રીશખાખા” કરી કહેછે, તે સરવે દરાક્ષ કરતાં ચઢતી હોય છે. હવે તે મીઝલસમાં એક ખુરાસાનનો રહેવાશી પણ એ ઠંડો હતો, તે બોલીયો કે મારા દેશમાં એક જાતની દરાક્ષ પાકે તેનું નામ “ખાહે ગુલામ” કહેવાયછે તે તમારી રીશખાખા કરતા ધણી સરસછે! હવે જાણુ કે રીશખાખા ડાઢી અને ખાખા એટલે ખાખ તથી પેલાના બોલવાનો અરથ એવો થયો કે દરાક્ષનું નામ ખાખની ડાઢી તે સાંભળી પેલા ખુરાસાનીએ મેહોણુ મારતું કે તારા ખાખની ડાઢી કરતાં ખાહે ગુલામ એટલે રોવકના ખુશીઆ સારાછે!

(૨૩૯)

કીસો ૨૧૧ મો.

કોઈ મુગલ બાળપણથી હિંદુસંતાનમાં આવીને મેટા થયો એક દિવસ તેને ઘેર નાચ પડતો હતો ત્રીયાં નાચકા એવો ટપો ગાતી હતી કે “રંગીલી છખીલી ફલહન”* આવા પ્રસંગે ભરાગેલી મીઝલસમાં પેલા મુગલને કોઈ જીવાનીઆયે પુછ્યું કે મીયાં સાહેબ આ જે ગાયછે તે તમે સમજો છો? ત્રીયારે તેણે ફરશી બાપામાં કહી સંભળાવ્યું કે હા હું સમજી છું આટલા વરસથી હિંદુસંતાનમાં રહું છું ને કેમ ન સમજું. એના ગાવામાં જે છખીલી રંગીલી આવે છે તેનો અરથ “છ ખીલાહીઓ રંગેલી” એવો થાયછે.

કીસો ૨૧૨ મો.

કોઈ પાદશાહને ત્રણ આરતો હતી. તેઓમાં એક તુ નામ જાંહાં બેગમ, ખીજી તુ નામ હયાત બેગમ અને ત્રીજી તુ નામ ફના બેગમ હતું. એક દિવસ કોઈ ફરિ આવીને પાદશાહને એવો સવાલ કર્યો કે તરણમાંથી તારી એક બેગમ મને આપ. એ વિશે પાદશાહ મહેલમાં જઈને પરથમ જાંહાં બેગમને પુછ્યું તયારે તેણે એ વાં જવાબ દીધો—

* પરણેલી કન્યા.

(૨૪૦)

એત.

તો પાદશાહે જાંહાંની જાંહાં જે દસ્ત મદેહ ! !

કે પાદશાહે જાંહા રા જાંહાં પકાર આપદ.

એટલે કહુ કેતું જાહાનનેા આવંદ છે. વાસને પોતાના હાથથી જાહાનને એતોના કેમકે જાહાના પાદ શાહને જાહાન ધણી કામ આવસે. આપું સાંભળી પછી પાદસાહે પોતાની હયાત બેગમને પુછી જોયું ત્યારે તે પણ નીચે પરમાણે એત બોલી.

જ્યાં ખુસ અરત વલેકીન હયાત મીઆયદ

વગર હયાત નખાશાદ જાહાન ચીકાર આપદ.

એટલે કહ્યું કે જાન શારીછે પણ હયાત જોઈએ જો હયાત નહી હાયતો જાંહાંન શા કામની. આપું સાંભળી વળતી ફના બેગમને પુછતાં તેણીએ પણ નીચે પરમાણે એત કહી સંભળાવી—

જેહાનો હયાતો હમે એ વફાશત

ફનારા નંધેદાર આખર ફનારત. ૨

એટલે કહ્યું કે જાંહાંન તથા હયાત એ બન્ને એવફાર છે પણ તું ફનાનાને જોતો રહે. કારણ કે આખરે ફના છે. આ રીતની ત્રણેની ત્રણે એતો પાદશાહે પેલા ફકીરકને જમ કહી સંભળાવી. તે સાંભળીને ફકીર ધણો ખુશ થયો.

૧. ફુનીઆં ૨. ઠકાણા વગરની.

(૨૪૧)

ને તેણે કહ્યું કે બાદશાહ તમારી બેગમો તમને મુખા
રકે હોજો. મારેતો જે પરિક્ષા કરેલી હતી તે પુરી થઈ!

કોસો ૨૧૩ મો.

કોષ ડોશીની દીવાળી નામનો એક દીકરી ધણી ખુ
બસુરત અને રૂપાળી હતી. દર્ધવજોગે તે ધણી માંદી થઈ
ગઈ. તેથી તેની ઘરડી મા બહુ ઊદાસ થઈને તેની પયારી
આગળ બેસી રહેતી અને વારે ઘડીએ બોલતી કે “ એ
મારી વાહાલી લાડકી મારો પ્રાણ તારી ઉપર કુરબાન હો
જો. ” વળી રોજ સવારમાં ઉઠીને હાથ અક્સોસ કરી પ્ર
ભુ પાસે માગતી કે “ હું કરતાર આ મારી લાડકડીની
અલાખલાને દુર કર અને જીવવાથી ઠંડાજેલી મુજ સરખી
ડોશીના જીવ તેને પદને લે. એ રીતે પોતાની બેટીના હ
કમાં સાફ થવાનું માગતી. એક દિવસ એવો બનાવ બન્યો
કે તેની ગાય ચરવા ગઈ હતી ત્યાંથી જોવી આવી તેવી ધ
રના રસોડામાં પેઠી ત્યાં એક ઉધમાં ખાવાની લાલચે મા
થું બાધ્યું તે શીંગડાને લાંબે માંહીનું માંહી ભરાઈ રહ્યું
તેથી અકબીયાને ઉધ સુધાં રસોડામાંથી ગાય બહાર નિકળી
અને ઘરના આ ખુણેથી પેલા ખુણે ભટકવા લાગી. એકા
એક આ ભયંકર બનાવ પેલી ડોશીની નજરે પડ્યો તેથી ધ
ણી ખોહીની અને સમજી કે લોક જે કહેછે તે આજ જ
વ લેતાર જમડો હશે અને તક્રિ તે મારી દીવાળીના જી

(૨૪૧)

મ લેવા આવેલોછે પણ જો તેના જાણવામાં નહીં આવેતો કાઢને બદલે કાઢનો જીવ લેઈ જશે એમ ધારી કહેવા લાગી કે અરે ઓ આકાશથી ઊતરેલા જમડા હું કાંઈ દીવાળી નથી. હું તો ગરીબડી ડોશીધું. ને તું જોનો જીવ લેવાને આવ્યોછે તે દીવાળી દીકરી તો આસપાસમાં પથારીએ સુતીછે ત્યાં જા અને રપ્પે મારા સામે આવતો!

કીસો. ૨૧૪ મો.

એકવાર અકબર પાદશાહે ખીરખલને કાંઈ વાત પુછી ત્યારે તેણે એવો જવાબ દીધો કે જે જવાબ પાદશાહે પોતાના દિલમાં ધારેલો હતો. તે સાંભળી પાદશાહે કહ્યું કે મારા મનમાં પણ એમજ છે. ત્યારે ખીરખલ બોલ્યો કે હજારત એતો એમ છે કે “ (સો શાણાનુ એક મત) પાદશાહ બોલ્યો કે વાર આવી કેહેવત પણ ચાલેછે કે “ (કે પાળે કેપાળે ખુદી) ” ત્યારે ત્યાં ખીરખલે વીનંતી કરીને કહ્યું કે પૃથ્વીનાથ ખરજી હોય તો એ વાતને અજમાવી લો. પછી પાદશાહે તે વાત અજમાવાને ખીરખલને ફરમાવ્યું. તેથી ખીરખલે રોહરમાંથી સો ખુદિશાળીને તેડાવ્યા અને મધ્ય રાત્રીની વેળાએ પાદશાહની સમક્ષ એક ખાલી હોજ ખતાખીને કહ્યું કે ભાઈઓ પરપ્તીનાથનો એવો હુકમ છે કે આ વેળાએ તમારે બધાંયને એકઠો કુધનો ઘડો ભરી આ હોજમાં રેડવો, આવો પાદશાહનો હુકમ ખીરખલ

(૨૪૩)

ના મુખથી સાંભળતા પેલા સો વિદ્વાનોએ પોત પોતાના દિલમાં એવું ધાસ્તું કે જ્યાં નવાણુ ઘડા દુધના પડશે તે માં મારો એક પાણીનો ઘડો રી રીતે જણાઈ આવશે ! એમ વિચારી રાતરે દરેક જણે પાણીના ઘડા લાવી પેલા હોજમાં રેડ્યા. વળી સવારમાં ખીરમલે પાદશાહને દેખાડ્યું તો હોજમાં લગારે દુધ ના મળે, ત્યારે પોતે અકબર શાહે પેલા વિદ્વાનોને પુછ્યું કે તમે શું સમજીને મારો હુકમ ન માન્યો અને દુધને બદલે પાણીથી હોજ ભર્યું ! ત્યારે બધાએએ હાથ જોડી જોડીને વારા ફરતી કહ્યું કે કહાનાથ ચાહાય તો મારો કે ઊગારો પાણુ સેવકના દીલમાં એવું આવ્યું હતું કે જ્યાં નવાણુ ઘડા દુધના આવશે ત્યાં મારો એક ઘડો પાણીનો કયાં માલમ પડવાનો. એવી વાત સંપ્રજાઓના મુખથી એક સરખી સાંભળીને પાદશાહે ખીરબલને કહ્યું કે જે કાંને સાંભળતાં તે આજ આપે જોયું કે (સો શાહાણુઓનું એક મત !)

કીસો ૨૧૫ મો.

કાંઈ ઉસ્તાદ પાસે એક છોકરો તાલીમ લેતો હતો. પેલો ઉસ્તાદ મીઝા અફીણી હતો. જ્યારે તેનું અફીણુ ઉતરી જતું ત્યારે તેને ઢાંધ આવતી. જો તેના વખતમાં કાંઈ તેને કાંધે કહે અથવા શાગરીત કાંઈ બોલ પુછે ત્યારે તે ગુસ્સે થઈને બહો ઠપકો આપતો. વળી વિચારે શાગરીતને

(૨૪૪)

હમેશાં એવી તાકીદ આપતો કે જો ફરીથી કોઈવાર મારા
 વગર પુછવે કાંઈ પણ વાત કરી અથવા મને સુતેલો જ
 ગાડ્યો તો મારતા મારતા ચામડી ફેાડી નાખીશ ! આ
 સાબળી શાગરીતોએ તોખા કચ્ચા ને કહેવા લાગ્યા કે હવે
 ફરીથી હરગીસ એવું કામ નહીં કરીએ, એક દિવસ રાતે
 ઊંડાદંડ દીવો પાતાની સામે મુકીને સાગરીતોને પદાવ
 તો હતો. તેટલામાં તેને એક કદમાં ઝોકું આવ્યું તેથી તે
 ની પાગડીનો છેડો દીવા ઉપર પડી સળગવા લાગ્યો. પાગ
 ડી અરધી સળગતી આવી અને તેના તાપની જ્યારે આં
 ચ લાગી ત્યારે ચાંકી પડ્યો અને સાગરીતોને કહેવા લા
 ગ્યો કે અરે બેવકુફો પાસે બેઠા બેઠા તમે મારી સળગતી
 પાગડી જોતા હતા ને મને કેમ ન જગાડ્યો? એવું કહીને
 તેણે બધાયને એક એક લપડાંક મારી ત્યારે ખીચારા શાગ
 રીતો રડીને કહેવા લાગ્યા કે તમેજ અમોને પ્રથમથી વા
 ચ્ચા હતા કે “સુતી વખતે મને જગાવતા નહીં; અને વ
 ગર પુછવે અમ સરખા મોટા આગળ એક અક્ષર પણ
 બોલવો નહીં! કેમકે તે બે અદબીછે” એવી આપેલી સી
 ખામાય યાદ રાખીને અમોએ આપ સાહેબજીને જગાડ્યા
 નહીં. ઊંડાદંડએ કહ્યું કે (લા હુલ વલા કૌવત) મેં કાંઈ
 તમોને એવી મનાઈ નાહોતી કરી કે સામે કાંઈનું નુકશાન
 થતું હોય તો તેને ખપ્પર આપવી નહીં ને બેઠાં બેઠાં
 જોયાં કરવું. !

(૨૪૫)

કીસો ૨૧૬ મો.

એક મુસ્લાંજી જ્યારે પોતાના લોકો સાથે રીસાનો તૈયાર કરેલો કે હું પરદેશ જતો રહીશ. એક દીવસે કાંઈ કારણથી ધણો ગુસ્સે થઈ પોતાનો જે “લો હવે હું” આ જતો રહ્યું “એલું” કહી તેના ધરની પાસે એક મસીદ હતી તેમાં જઈને તે બેસી રહ્યો. એક જણ તેને જોયો તેથી તે જોનારે પુછ્યું કે મુઝાં સાહેબ તમે તો શહેરમાંથી જતા રહ્યા સાંભળ્યા હતા ને? તૈયાર મુસ્લાંજીએ જવાબ દીધો કે બાધ તેં આવી કરેલ નથી સાંભળી કે “મુઝાંકી દોડ મશીદ તક !”

કીસો ૨૧૭ મો.

જોનામાં નાદરશાહ પોતે દીલ્લીમાં આવ્યા તેવામાં તેમના લડકરમાં કેટલાક મુગડો હતા. તેઓ શહેરમાં તમાશો જોવા નીકળ્યા. તેમાંના એક જણને ધણી ભુખ લાગી તેથી ત્યાં કોઈ સાબુત્રાળાની દુકાન પર સાબુના મોઠાં મોઠાં ચકતાં જોઈ તેણે દુકાનદારને કહ્યું કે ધાર આ પનીરની ચકતી આમાંથી એક ચકતી મને જલદી આપ હું ધણો ભુખ્યો છું. પેલા સાબુત્રાળાએ કહ્યું કે અરે આ કાકા સાહેબ એ તો સાબુ છે પનીર નહોતી” ત્યારે પેલા મુગડે આંખ ફેરવી કહ્યું

કે રે ભડવા તું જીકું બોલેછે. ભાવ ઝટ સાવ પછી તે દુકા
નદારે જાણ્યું કે હધ્યાને! કુટો પુરે પાંશરે માનનાર નથી
તેથી સાંજનું એક મોડું ચકતું તેને આપીયું. તે મુગલે લે
તાં વાંત તેમાંથી ભાગીને એક મે.ટો કડકો મોડામાં મુક્યો
અને ચાવતાં ચાવતાંમાં તેના હોઠ ફાટ્યા અને જીભ સોરા
ધ ગધ તેથી ગભરાઈને બોલ્યો કે અરે અરે મોડું ખળી ગ
યું. એવું સાંભળી. ત્યાં ઉભેલા ખજારના લોક ખડ ખડીને
દશવા લાગ્યા. ને તેને બધાએ મળી કહ્યું કે કેમ મીશનું
સાહેબ આ પનીરની મજા તો ખુબ ચાખી! આણું મસ્કરી
ભરેલું વચન સાંભળી શરમાઈને ડોક નીચી નમાવી ચા
લતો થયો. !

કીસો ૨૧૮ મો.

કોઈ મુગલ પોતાના દેશથી પહેલ વેહેરો હિંદુસ્તાનમાં
આવ્યો હતો. તે ચઉટામાં ફરવા નીકળ્યો ત્યાં એક કાઠી
આણુ જાંખુનો ટોપલો લેધને વેચવા બેઠી હતી. મુંઝે
ફુલ્યું કે અરે બાધ આ મેવાનું નામ શું? તેણીએ કહ્યું કે
એને જાંખુ કહેવાય. આ વખતે જાંખુ ખાવાને મન તો લ
લચાયું પણ તે મુગલ પાસે પછશા હતા નહી. પછી તે
જાંખુના આકારને સરતમાં રાખી ફરતો ફરતો એક વાડીમાં
આવી ચઢ્યો. ત્યાં એક મોડું જાંખુડાનું ઝાડ હતું. તે
નીચે કેટલાંક જાંખુ ખરી પડેલાં હતાં તેમજ તે જાંખુના થ

(૨૪૭)

ડમાં બે ત્રણ ભમરા બેઠલા હતા. તેમનો આકાર પણ પ્રાચીન
કરી જાંબુને મળતોજ હતો તેથી તે મુગસે જાંબુની જોડે
પેલા ભમરાને પણ વીણી લીધા. તે ખીચારા હાથની ચ
ચટીમાં દબાયાથી ખડું ગણગણવા લાગ્યા તીયારે તે મુગલ
બોલ્યો કે અરે રાંડના જાંબુ હવે તમે ગુણગુણ કરો કે
પ્રગુપ્રગુ કરો પણ એકેને હું છોડવાનો નથી. i

કીસો ૨૧૯ મો.

કાંઈ એક ગહશ્યની એવી ટેવ હતી કે જ્યારે પોતાના
ચાકરો બપોર ગુમે થાય તીયારે તેઓ ખિચારાને ખુબ મા
રે. વળતી બે ચાર ધડી વીતે એટલે દરેક ચાકરને પાંચ પાંચ
સાત સાત રૂપિયાની મતા આપે. એક દિવસ કાંઈ કસુર
પડવાથી તે ગહશ્યે પોતાના બધા ચાકરોને ખડુ મારમારી
બે હાલ કહ્યા. આ પ્રસંગે તીયાં કાંઈ તરાહીત આદમી
હમિયો હતો તેણે પેલા ચાકરોને સાનમાં સમજાવી કહ્યું કે
તમે આ રોડના હાથનો રોજ મારખાઓછો તીયારે શું તમને
ક્યાંહી બીજે દેકાણે ચાકરી નથી મળતી? આવું સાંભળી
તેઓમાંથી એક જણા બોલી ઉઠ્યો કે ભાઈ તે આવી કહ
વત નથી સાંભળી કે (“કુજણી ગાયની બે લાતોએ સારી”) !

કીસો ૨૨૦ મો.

કાંઈ એક નવાખતે કેટલાક રજપુતો ખંડણી ભરતા હતા
તેઓમાંથી જેટલાએ ખંડણી ભરતાં આનાકાની કરવા માં

હી તેથી તેઓનાં ગામ પર ફ્રેજ મોકલીને લુટ કરાવી. એવા લુટના પ્રસંગમાં એક મુગલ સીપાઈ કાંઈ ગ્રહસ્થના ઘરમાંથી આવેલા સાઈ રોટલીઓ તથા કઢી બરેણું હાંલુ ઉચ્ચકી લાવ્યો. પછી એક ઠકાણે બેસીને રોટલી ખાવા લાગ્યા અને પેલા હાંલામાંની કઢીની ઓળખાણ નહીં પડવાથી તે શળેકડા વતી લેઈ સુંધવા માંડી. તેના થડમાં થઈને કાંઈ હિંદુસ્તાની જતો હતો. તેણે પેલા મુગલને પુછ્યું કે કહો મીરજાનું શું આવ્યોછે? મુગલે કહ્યું કે ચાર આ રોટલી તો મારા ઓળખવામાં છે પણ જે આ હાંલામાં છે તે ઊપર જરા શક નેવું છે. જાણે કાંઈ નાહાનું છોકરું ચરકેલું હોય એવું લાગે છે. !

કીસો ૨૨૧ મો.

કાંઈ આરબને બે લુંડીઓ હતી. તેમાં એક ખૂબ સુરત હતી પણ તેને મરદનો સંગ થયેલો હતો. ને ખીલ કાચી કુંવારી કે જેને કાંઈ પણ પુરૂષનો હાથ અડકેલો નહોતો પરંતુ તે ઘણી બદસુરત હતી. તે બન્નેને બજારમાં લેવવા સાઈ લેઈ ગયો. ત્રીયાં એક ખરીદદાર આવી પહોચ્યો તેનું દીલ પેલી કુંવારીની તરફ લલચાણું ત્રીયા રે પેલી પુરૂષના સંગવાળી લુંડી બોલી કે અરે શેઠ મારા માં ને એનામાં ફક્ત એક રાતનોજ તકાવત છે. એવું સાંભળતાં બોલવામાં યુક્તિવાળી અને સ્વરૂપમાં પુરૂડી જોઈ

(૨૪૯)

તે ખરીદદારનું મન તેના તરફ ખેંચાવ્યું. અને તેને લે
વાનો ઠરાવ કસ્યો એટલામાં પેલી કુંવારી બોલી બહી કે
“ સમેકદર ૧ હજાર વરસ કરતાં સરમછે !

કૌસો ૨૨૨ મેર.

કાંઈ ફકીર એક મસીદમાં બેસીને ભાંગ ધુટનો હતો.
તેને કાંઈ હપસોએ પોતાના ઘરના મેડાની ખારીએથી જો
ધને કહ્યું કે ઓ અધરમી આ ઘર ખુદાનું છે ને માથું ન
માવાની જગાએ ત્રીયાં તું ભાંગ ધુટવા બેઠા છે ! ત્રીયારે તે
ફકીરે માથું ઉંચું કરીને કહ્યું કે માફ કસ્યો આ ખુદા તા
લા. ઇપકાનું ફળ જાણવાને તું આરસીમાં જો કે કેતું
મોડું કાળું થયું છે !

કૌસો ૨૨૩ મો.

કાંઈ ખાદશાહ પોતાના શહેરમાં સ્વારી સાથે ફરવા નિ
કળ્યો તેને જોઈ તમામ રકબતે સલામ કરી પણ ત્યાં જો
બેલા પાટીદારના એક છોકરે સલામ કરી નહીં. તેથી ખા
દશાહે જામુદો પાસે પકડાવી કેદ કસ્યો. આ વાત આખા
શહેરમાં ચાલી. તેથી પેલા છોકરાનો મોટો ભાઈ દોડતો
દોડતો ખાદશાહ પાસે આવ્યો અને કહેવા લાગ્યો કે સાહે

૧ મુસલમાની રજા મહીનાની ૨૭ મી તારીખની રાત.
એ લોકમાં એનો મહીમાં ઘણો ગણાયછે.

ખ મારા ભાઈને છોડી દા એતે સલામ કરવામાં શું સમ
 જે. આ તમને સલામ છે અને તમારા પેટની કુંડને પણ
 સલામ છે! આવું સાંભળી બાદશાહને તો સલામ નહીં
 કરનાર ઉપર જેટલી રીસ ચઢી હતી તેના કરતાં આ પેટ
 ની કુંડને સલામ કરનારા છોકરા ઉપર વધારે ખોટું લાગ્યું
 તેને પણ કેદ કર્યો. આવી ખપર આ છોકરાંઓના ખાખ
 ને પડવાથી તે લથડ પથડ ચાલતો બાદશાહ પાસે આવ્યો
 ને હાથ જોડીને કહેવા લાગ્યો કે હે પરજના બેલી શેવાં
 કે મારા દીચરાઓને કેદ કર્યા છે. બાદશાહ બોલ્યો કે જો
 તારા નાના છોકરે ખીલકુલ મને સલામજ ન કરી અને
 તારા મોટે છોકરે આવીને મને તો સલામ કરી તે ઠીક પ
 ણુ વળી મારી કુંડને સલામ કરી! વાસ્તે એ બેને પુરી મું
 ક્યા છે. આવું સાંભળી પાટીદાર કચેરીમાં ધાટો કાઢી બો
 લ્યો કે મારો દીચરો મોટોએ ઘેલફાડ્યો હતો જે પાદશાહને
 સલામ કરી ને કરી પણ પાદશાહની કુંડમાં શું દેવતા
 મુકવોતો ! આવું સાંભળી બાદશાહને તો બહુજ ક્રોધ ચ
 ઢ્યો અને પાટીદારને પણ કેદમાં પુર્યો. એક ધરનાં ત્રણે
 બાદશાહ કેદમાં પડ્યા. હવે તેમના ક્રોધ એ સગા છોડાવા
 ને બાદશાહ પાસે આવ્યા. અને કહેવાતો ગયા પાંચરો રી
 તે પણ દેહથતથી એવું બોલી જવાયું કે કે હે નાથ તમે
 અમારા છોકરા છો અને અમે તમારા ખાખ છીએ વાસ્તે
 માફ કરી એ ત્રણેને છોડી દા. એ રીતે બોલ્યા પણ સાફ

થયું કે ખાદશાહ તો તેથી ઉલટું સમજ્યો અને જાણ્યું કે
 તે અરજ ગુજારે છે. પછી ખાદશાહ પુછ્યું કે તમે બે શા
 સગા થાઓ છો? જવાબ દીધો કે અમે આંગળીઆ ભાઈ
 થઈએ છીએ. ફરી પુછ્યું કે આંગળીઆ ભાઈ કેને કહેવા
 ય? ત્યાં વજર જવાબ હતો હતો એટલામાં પેલા બેવકુફ
 બોલી ઊઠ્યા કે જુઓ સાહેબ જાણે ખાદશાહનો આપ મ
 રી જય પછી ખાદશાહનો મા ખાદશાહને સાથે લેઈ નાત
 રે જય ત્યાં જે બીજો છોકરો જણે તે અને ખાદશાહ એ
 બે આંગળીઆ ભાઈ કહેવાય! આવું સાંભળતાં ખાદશાહ
 ને નખશીખ જવાળ લાગી અને તેમનું માથું કાપી નાખ
 વાની તક આરીમાં હતો એટલામાં વજરે ખાદશાહને સમજા
 વીને કહ્યું કે પૃથ્વીનાથ એ કાંઈ કુડમાં નથી બેલતા પ
 ણે એ રીતે ભોળપણથી બેઠે છે. પછી ખાદશાહ જરા ધીમે
 પડી તેમને પણ કેદ કર્યા પછી પાટીદારની આખી નાત
 તે પાંચેને છોડાવા એકઠી થઈને કચેરીમાં આવી પણ ખાદ
 શાહ ધણે ધુસ્સામાં હતો તેથી તેઓનો અરજ
 સાંભળી નહીં. વળતી વજરે તેઓને કહ્યું કે
 પાછા જાઓ હાલ ખાદશાહ તો કશું સાંભળવાના નથી.
 એમ છતાં કદી સામા મેહેલમાં જઈ બેગમને બે વાંતા
 કાઢો જો તે કદિ ખાદશાહને સમજાવે અને તકસીર માફ
 કરાવે. પછી બધા બેગમ પાશે ગયા અને કહેવા લાગીયા
 કે અમારો ધણી તો અરજ સાંભળતો નથી પણ હવે તું

(૨૫૨)

સાંભળે તો કાંઈ ઉગરવાનો આરો રહે તું અમારી ધણી
આણીછે વારતે જ્યારે તુંએ ન સાંભળે તીયારે અમારું
કાણુ બેઢી ! ધણીઆણી કહી તેથી બેગમને બહુ ખોટું
લાગ્યું અને આખી પાટીદારની નાતને તે વેળા કેદ કરાવી.
છેવટે બાદસાહ અને બેગમે વિચાર કસ્યો કે આ પાટીદાર
લોકને બોલવા ચાલવાનો કરી વિવેક નથી પછી તેમની
કપડ વગરની પણ કાઢીવાડા સરખી બોલી ઉપર હરીને
તેઓને છોડી દીધા. !

કીસો ૨૨૪ મો.

કાંઈ ગામમાં કુંભારની ગધેડી માંદી પડી તેથી તે
ના માલીકે એક બ્રાહ્મણ માન્યો. અને તે ગધેડી પણ સા
જી થઈ. તે કુંભારને ઘેર એક દિવસ તરપંડી (ત્રિપિડી) કે
રવાની કરી. પેલો કુંભાર તો તરપંડીને કરવાને આંગણે દ
હાડે દરવાજા બાહાર ઇટવાડે ગયો. તે જતાં પોતાની બા
યડીને કહેતો ગયો કે તું તારે આવતે કાલ તરપંડીના બ્રા
હ્મણ જમાડજે. હું કદી મોડો વહેમો આવું તો વાટ
જોઈશ નહીં. કેમકે ઇટવાડે કામ ધણું છે. પછી કુંભારણે
તરપંડીના ત્રણ બ્રાહ્મણ નોતસ્યા. અને ભેગા ભેગી પ
લી ગધેડીની માનતાનો પણ એક બ્રાહ્મણ નોતસ્યો. રસો
ધ તૈયાર થયે પાછલી વેળા ચારે બ્રાહ્મણ જમવા બેઠા હવે
પેલો કુંભાર ઇટવાડેથી ઘેર આવ્યો અને ચાર બ્રાહ્મણ જો

(૨૫૩)

- ધને વિચારમાં પડ્યો કે તરપંડીમાં તો ત્રણ બ્રાહ્મણ જો
 ધમ્મે પછી તે વિશે કુંભારણુને પુછતાં તે ધાંટો કાઢી બો
 • લી કે કેમ ભુક્ષી ગયા આ ત્રણ તો તરપંડીના ને પેલો એક
 ગધેડીના? 'મીચારી કુંભારણુ તો ભોળા ભાવથી ગધેડી સાથ
 થવા બ્રામણ માનેલો માટે એવું બોલી, પણ પેલા બ્રા
 મણુને તો એટલું બધું ખેડું લાગ્યું કે શરમાઇને નીચું
 ખેડું કર્યું. તે દિવસથી કહેવત ચાલતી આવેછે કે "તરપં
 ડીના ત્રણ ને એક ગધેડીના."

કીસો રૂપ મો.

દોહરો.

રણુછોડા જગમાં રહે, ઠગને પણ ઠગનાર;

કુવા કાંઠે ચોરને, ચાલ્યો ઠગી કુમાર.

કાંઈ એક છોકરે પરગામ જતાં રસ્તામાં કાંઈ ચોરને
 આવતો જોઈ વિચાર્યું કે 'તે મારા લુગડાં લેઈ લેશે
 તથી તે વેળા ધીરજથી તેણે એક તદખીર શોધી કાઢી. તે
 ત્રીયાં પાશે ખેતરમાં એક કુવો હતો. તેના કાંઠા પર જ
 ઇ માટે સાદે રડવા લાગ્યો. તે સાંભળી પેલો ચોર તેની
 પાસે જઈ રડવાનું કારણ પુછવા લાગ્યો. ત્રીયારે છોકરો બો
 લ્યો કે અરે ભાઈ પાણી કાઢતાં મારોતો દારી લોટો કુ
 થમાં પડ્યો. જો મારા ધરનો હોત તો મને આટલું લા

(૨૫૪)

ગત નહી. પણ હવે મારા ગરીબની શી વલ્લે. તે લોલોતો
મારા શેડનોછે. અધુરામાં પુર તે રૂપાનોછે. મારા ગરીબનું
શુ' ગજુ કે કીમત ભરી શકોશ આવી હકોક્ત સાંભળી
ચારે વિચાર્યું કે જ્યારે રૂપાનો લોલો છે તૈયારે તો તે
વધારે કીમતનો હશે જો તે હાથ લાગે તો કામ થઇ જાય
પછી છોકરાને કહ્યું; ભાઈ આ મારા લુગડાં સાચવજે હું
કુવામાં ઉતરી લોલો કાઢી આપુંછું એમ કહી લુગડાં કાંઠે
મુકી કુવામાં ઉતર્યો. અને કુમકીઓ મારી મારી લોલો
ખાળવા મંડ્યો. એટલીવારમાં પેલો છોકરો ચારનાં કપડાં
લેઇ એકદમ નાશો ગયો ચાર થાકીને ઠાલો માલો ઉપર
આવ્યો ન જુએછે તો પોતાનાં લુગડાં કે છોકરો તૈયાં મ
ળે નહી. તેથી નીરાશ થઇ પોતાના દિલ સ.યે કહેવા લા
ગ્યો કે ચારે રામ ઠગને પણ ઠગ મળતા દેખાયછે !

